HIEROCLES
DE
PROVIDENTIA

1673

Ralph William Grey,

BACKWORTH.

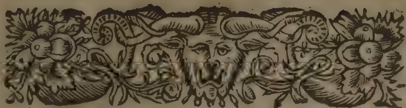
HIEROCLES
DE
Providentia & Fato:

Una
Cum *Fragmentis* ejusdem;
Et
LILII GYRALDI Interpretatione
Symbolorum Pythagoræ;

Notisque
MERICI CASAUBONI
ad Commentarium *Hieroclis* in
Aurea Carmina.

LONDON.
Printed by *J. R.* for *J. Williams* in *Cross-keys*
Court in *Little Brittain*, and are to be sold
by *Henry Dickinson* of *Cambridge*
Bookseller. 1673.

PROLEGOMENA

De

Editione, Autore, & Opere.

CUm hæc opuſcula, nunquam antehac ſimul excuſa, nunc eodem volumine impreſſa prodeant, operæ pretium fore videbatur, ſi ab eo qui edenda curavit, & Editionis, & Autoris, & Operis ratio aliqua Lectori redderetur. Quamobrem ne vel novitate ſua diſpliceant, vel ſub Fragmentorum titulo minus ambitioſo vileſcant, quod de horum unoquoque ſcitu neceſſarium judicavimus, breviter fideliterque trademus.

Cum Typographus Pythagoræ Fragmenta hinc inde collecta, & in Aurea ejus Carmina Hieroclis Philoſophi Commentarium vel auro pretioſiorem prælo ſubjeciſſet, monui eum exſtare etiam-

num alia Hieroclis Opuſcula, nec ea adeo vulgo nota; addidique, nihil à tanti nominis Philoſopho, magis magiſque indies inclareſcente, ſcriptum eſſe, quod omnibus in hoc literarum genere verſatis non foret gratiſſimum exoptatiſſimumque. Quo monito, licet Facetiarum libellum priori imprudentius affixiſſet, cœpit tamen de ſecundo volumine imprimendo cogitare. Primum igitur, Compendium de Providentia & Fato Pariſiis a Federico Morello editum ut quæreret, ſuaſi; quod in Bibliopoliis omnibus, & nonnullis eruditorum hominum bibliothecis fruſtra quæſitum, tandem vir doctiſſimus, harumque rerum callentiſſimus, &, ſi addere liceat, noſtri amiciſſimus, Mericus Caſaubonus communicavit. quod non ſolum à Morello primo editore, ſed ab Hugone Grotio, qui in hac ipſa quæſtione plurimum deſudaverat, verſum habes. Huic Tractatus duos ex iiſdem libris à Photio excerptos, & in Myriobiblo, ſtupendæ eruditionis opere, exſtantes, adjiciendos curavi. Et ne quid quod à tanto viro ſcriptum eſt, licet temporis

poris injuria mutilatum, lateret; ejuſdem Autoris Fragmenta omnia inter Stobæi Eclogas ſparſa, & vel ſic ab interitu vindicata, ut adjungeret conſilium dedi. Præterea, etiamſi pauciſſima ex iis quæ Hierocles ille adverſus Religionis noſtræ cultores ſcripſerat, ſupereſſent, eaque ſint quorum à lectione Chriſtianos omnes potius arcendos crediderint forſitan nonnulli; tamen quoniam apud Euſebium Cæſarienſem & edita jampridem & refutata ſunt, cenſui ſine ullo religionis diſpendio edi poſſe, & ne quid deeſſet, omnino edenda. Denique, cum in priori Libro inter reliqua Fragmenta, etiam Symbola Pythagoræ ex Iamblicho delineata conſpicerem, & præclarum Lilii Gyraldi Commentarium in magno & ingentis pretii Operum Volumine quaſi latitantem cogitarem, iterum hortatus ſum ut non omitteret libellum tam paucis cognitum, à tanto Philologo ſcriptum, ſummique Viri Iſaaci Caſauboni elogio commendatiſſimum; quem in Notis ad Diogenem Laertium hæc verba habuiſſe diu eſt ex quo primum obſervaverimus. *De Symbolis*

Pythagoricis multa multi ſcripſere, ad quos Lectorem rejicimus; imprimis ad Lilium Gyraldum, virum ſolide doctum, & in ſcribendo accuratum. Hæcque omnia eo lubentius ardentiuſque ut fierent urgere viſum eſt, quod Annotationes Caſauboni Filii in Commentarium Hieroclis prius impreſſum imo evulgatum, non ſine alio volumine edendæ viderentur. Hanc Editionis rationem habeant, qui requirunt breviuſculam, Autoris aliquanto ampliorem habituri.

Nam cum in omni fere literarum genere, à quo quiſque liber quaque ætate ſcriptus ſit intelligere plurimum interſit, ne Scriptorem plane alienum pro noſtro ſubſtituamus, neu pro mediæ ætatis Philoſopho vel recentiorem aliquem vel antiquiorem venditemus; veniam poſtulare viſum eſt, ut de iis omnibus qui ſub Hieroclis nomine inter literatos hactenus innotuerunt, & hæc commentanti præſto ſunt, paulo diligentius diſſeramus.

Primus, quantum memoria teneo, qui Hieroclis nomine inter Græcos doctrina celebres inſignitus eſt, fuit Meneclis fra-

frater, è regione Caria, ex urbe Alabanda, ubi Cicerone puero floruit, & Oratoriam professus est. Aliter quidem docere nos nuper voluit vir doctissimus Gerardus Joannes Vossius libro de Historicis Græcis tertio: qui Hieroclem hunc patria quidem Alabandensem fatetur, sed Rhodum commigrasse tradit, testemque migrationis Strabonem laudat: quod an veritati consentaneum sit videamus. Verba Strabonis lib. 14. in codicibus editis hæc sunt. Ἄνδρες δὲ ἐγένοντο λόγου ἄξιοι δύο ῥήτορες ἀδελφοὶ Ἀλαβανδεῖς, Μενεκλῆς τε, οὗ ἐμνήσθημεν μικρὸν ἐπάνω, καὶ Ἱεροκλῆς, οἱ μετοικήσαντες εἰς τὴν Ῥόδον, ὅ, τε Ἀπολλώνιος καὶ ὁ Μόλων. *Viri memorabiles Alabandenses fuerunt Oratores duo fratres, Menecles, de quo paulo ante diximus, & Hierocles, qui in Rhodum commigraverunt; item Apollonius & Molo.* Ita Interpretes, & hæc Vossio favent. Sed monuit Criticorum Princeps Isaacus Casaubonus locum esse mutilum, & deesse particulam καὶ, legendumque omnino καὶ Ἱεροκλῆς, καὶ οἱ μετοικήσαντες εἰς τὴν Ῥόδον: ut illud μετοικήσαντες non ad Meneclem & Hieroclem qui præcedunt, sed ad eos

qui ſequuntur, Apollonium ſcilicet & Molonem referatur. Quam ego correctionem minime contemnendam, potius corroborandam ſentio. Nam primo Apollonium & Molonem Alabandenſes fuiſſe, & Rhodum poſtea commigraſſe fatentur omnes : deinde cum Geographus ipſe paulo ante, eos qui alibi nati, Rhodi Oratoriam profeſſi ſunt, commemoraſſet, horum quidem diſerte meminit, Meneclis autem vel Hieroclis ibidem docentis mentionem nullam facit, Oratores adeo celebres loco tam opportuno nequaquam omiſſurus, ſi in eadem urbe cum Apollonio & Molone unquam docuiſſent.

Cæterum Joannes Meurſius vir diligens, & harum rerum præcipue callens, correctionem Caſauboni emendatione alia plane evertere in Apollonio ſuo cônatur. Ubi enim nos legimus ὅ, τε Ἀπολλώνιος καὶ ὁ Μόλων, ac ſi duo eſſent, ut revera ſunt : ille levi tranſpoſitione in hunc modum reſtituit, ὅ, τε Ἀπολλώνιος, ὁ καὶ Μόλων, atque ita ex duobus unum facit, qui & Apollonius & Molo diceretur. Sed fugit eum ratio cum diligentiſſimum Geogra-

ogra-

ographum ſic emendaret, vel potius corrumperet. Quis enim putabit Strabonem, dum Alabandenſes Oratores enumerat, Molonem nominare, Apollonium omittere; & cum ante utriuſque ut Alabanda nati, ut Rhodi profitentis, ſimul meminiſſet, nunc in ipſa patriæ deſcriptione unius tantum mentionem facere voluiſſe? Quid quod, quicquid alii de Apollonio Molonis, ut Plutarchus & Porphyrius, aut de Apollonio Molone, ut Joſephus, Suetonius, & Quintilianus ſcribunt, Strabo ſemper Molonem diſerte diſtinguit ab Apollonio? Καθάπερ καὶ Ἀπολλώνιος ὁ Μαλακὸς, καὶ Μόλων. ἦσαν γὰρ Ἀλαβανδεῖς. *Quemadmodum Apollonius cognomento mollis, & Molo; erant enim Alabandenſes,* Meneclis Rhetoris diſcipuli. non dixit ὁ Μαλακὸς καὶ ὁ Μόλων, quod certe debuit, ſi utrumque Apollonium, unum Malacum, alterum Molonem dicere voluiſſet. Rurſus, ἐπεδήμησε δὲ πρότερον Ἀπολλώνιος· ὀψὲ δ' ἧκεν ὁ Μόλων. *Prior Rhodum ſe contulit Apollonius: poſtea autem venit Molo.* Si uterque fuiſſet nomine Apollonius, nunquam ſcripſiſſet πρότερον Ἀπολλώνιος, ſed πρότερον ὁ Μαλακὸς,

ὀψὲ

ὀψὲ δὲ ὁ Μόλων. Certiſſimum igitur eſt diſtingui apud Strabonem Apollonium & Molonem, & correctionem Caſauboni emendationi Meurſii præferendam. Quare καὶ οἱ μετοικήσαντες εἰς τὴν Ῥόδον, ὅ, τε Ἀπολλώνιος καὶ ὁ Μόλων, ita apud Strabonem verterem. Memorabiles quidem Alabandenſes Menecles & Hierocles, *item Apollonius & Molo,* qui (ex Alabanda patria ſua, ubi Meneclem audiverant) *Rhodum commigrarunt.* Habemus igitur tandem Hieroclem Alabanda natum, ibidemque Oratoriam profeſſum. Et ſcripſiſſe eum Orationes ex Cicerone conſtat. Ita enim ille in Bruto. *Genera Aſiaticæ dictionis duo ſunt: unum ſententioſum & argutum, qualis in hiſtoria Timæus, in dicendo autem, pueris nobis, Hierocles Alabandeus, magis etiam Menecles frater ejus fuit; quorum utriuſque Orationes ſunt imprimis, ut in Aſiatico genere, laudabiles.* Quod fuerit judicium hominum de hoc Hierocle, cognoſcere licet ex Cicerone l. 2. de Oratore. *Intelligemus, ut hodie Alabandenſem illum Meneclem & ejus fratrem Hieroclem, quos ego audivi, tota imitetur Aſia; ſic*

ſemper

ſemper fuiſſe aliquem, cujus ſe ſimiles plerique eſſe vellent. Quæ ſententia Ciceronis, docet ipſe in Oratore ad Brutum. *Tertium eſt, in quo fuerunt fratres illi, Aſiaticorum Rhetorum Principes, Hierocles & Menecles, minime mea ſententia contemnendi. Etſi enim à forma veritatis, & ab Atticorum regula abſunt; tamen hoc vitium compenſant vel facultate vel copia.* Atque hæc de Alabandenſi Rhetore, quem noſtrum eſſe non poſſe certiſſimum eſt, utpote qui pene quadringentis annis Philoſopho antiquior fuerit.

Meminit & Hieroclis cujuſdam Scholiaſtes ad Pindari Pythia Ode 4. Ἱεροκλῆς δέ φησι τοὺς ἐκ Λακεδαίμονος ἀποικίσαντας Ἀπόλλωνι αὐτὴν (Θήραν) ἀνιερῶσαι. & paulo poſt. Ἱεροκλῆς δέ φησι κτίσαι τὴν πόλιν ἐπὶ λόφου μεσοειδοῦς λευκογείν. Hunc Hieroclem eundem fuiſſe cum Alabandenſi unico hoc argumento, nimis fortaſſe levi, non tamen reticendo, conjicio. Menecles & Hierocles fratres erant in eodem dicendi genere verſati; Scholiaſtes autem utrumque ſimul laudat. Nam cum Meneclem prius ideo nominaſſet,

nasset, quod probabiliorem cæteris rationem reddidisset, cur Battus Oraculum consuleret, seditionem nempe in insula Thera ortam: statim subjungit verbis modo prolatis, Hieroclem docuisse, *eos qui ex Lacedæmone coloniam in Theram deduxerant, eandem Apollini consecrasse; & urbem Cyrenen in colle, uberis formam referente, collocatam fuisse.* Hinc mihi quidem verisimile videtur, fratrem utrumque Historiam illam de adventu Batti in Cyrenaicam oratorio more pertexuisse. Aut si conjectura hæc minus cuiquam arrideat, potiusque ad aliquem quem Historica scripsisse certum est, referenda hæc esse autumaverit; sit nobis secundus Hierocles ille, cujus Stephanus Ethnicographus meminit, qui libros scripsit, quos Φιλίστορας nominavit. Ita enim ille in Ταρκυνία. καὶ Ταρκυναῖοι ἔθνος Ὑπερβορέων, παρ' οἷς αἱ γρύπες τὸν χρυσὸν φυλάσσουσιν, ὡς Ἱεροκλῆς ἐν τοῖς Φιλίστορσιν. *Etiam Tarcynæi gens quædam inter Hyperboreos, apud quos gryphes aurum custodiunt, ut Hierocles in Philhistoricis.* Insigne Fragmentum ex eodem opere excer-

excerptum apud eundem Stephanum exſtat in Βραχμᾶνες. Ἱεροκλῆς ἐν τοῖς Φιλίστορσί φησι· Μετὰ ταῦτα σπουδῆς ἄξιον ἐνομίσθη τὸ Βραχμάνων ἰδεῖν φῦλον, ἀνδρῶν φιλοσόφων καὶ θεοῖς φίλων, ἡλίῳ δὲ μάλιστα καθωσιωμένων. ἀπέχονται δὲ σαρκοφαγίας πάσης, καὶ ὑπαίθριοι τὸν ἀεὶ χρόνον βιοτεύουσι, καὶ ἀλήθειαν τιμῶσι. χρῶνται δὲ ἐσθῆτι λινῇ, τῇ ἐκ πετρῶν λίθων τὰ μηρύματα μαλακὰ καὶ δέρματα ὃ δὴ συνυφαίνουσιν· ἐξ ὧν ὑφάσματα γίνεται μήτε πυρὶ καιόμενα, μήτε ὕδατι καθαιρόμενα, ἀλλ' ἐπειδὰν ῥύπου καὶ κηλῖδος ἐμπλησθῇ, ἐμβληθέντα εἰς φλόγα, λευκὰ καὶ διαφανῆ γίνεται. *Poſtea operæ pretium videbatur Brachmanas viſere, homines philoſophiæ deditos, & Diis charos, Soli vero præcipue dedicatos. Cæterum ab eſu carnium prorſus abſtinent; ſub Dio totam ætatem degunt, & veritatem colunt.* Quæ autem ſequuntur cum corrupta ſint, prius ut emaculentur, quam vertantur, opus eſt

Corrigo itaque & lego. Χρῶνται δὲ ἐσθῆτι λινῇ τῇ ἐκ πετρῶν· λίθων γὰρ μηρύματα μαλακὰ καὶ δερματώδη συνυφαίνουσιν. Correctionem confirmant illa Plutarchi, Libro de Oraculorum defectu. τῆς δ' ἐν Καρύστῳ πέτρας, χρόνος οὐ πολὺς ἀφ' οὗ πέπαυται μηρύ-

ματα

φέρει λίθων μελανὰ νηματώδη συνεκφέρουσι. Vides ex Petra Caryſtia λίθων μηρύματα, eaque μελανὰ καὶ νηματώδη, ut apud Stephanum δερματώδη repoſuimus, νηματώδη etiam repoſituri, niſi quod nimis à veteri lectione recedat, & δερματώδη ferri poſſit. Quod autem de lino vivo, ſive asbeſtino loquatur Plutarchus, certum eſt : ex eo enim mantilia, retia & capitis involucra confecta eſſe dicit, ab ignis injuria tuta, iiſdem pene cum Hierocle verbis tradens, οὔτε περιπλυνομένους, ἀλλ' ὅσ' ἂν ῥυπανθῇ χρωμένων ἐμβαλόντες εἰς φλόγα, λαμπρὰ καὶ διαφανῆ κομίζονται. Atque ita tandem reliqua apud Stephanum vertimus. *Utuntur autem veſte linea, ex petris facta: lapidum enim filamenta quædam mollia & quaſi cutanea contexunt; ex quibus veſtimenta fiunt, neque igne comburenda, neque aqua purganda; ſed cum ſordibus ſcateant, in flammam conjecta, pura & ſplendida evadunt.*

Aliud Hieroclis ejuſdem Fragmentum, ex eodemque Opere, conſervatum habemus in Tzetzis Chiliadibus. Quod licet ipſiſſimis ejus verbis conceptum non ſit, tamen & Libri Argumento, & ætati

ætati Autoris vix aliunde eruendæ non parum lucis afferet.

Ἱεροκλῆς ὡσαύτως Φιλίστορσιν ἐν λόγοις,
Ἑξῆς δὲ, λέγων, εἴδομεν χώραν αὐχμηροτάτην,
Ἡλίῳ φλεγομένην τε, καὶ περὶ ταύτην ἄνδρας
Γυμνοὺς, ἀνεστίους τε, πρὸς χώραις τῆς ἐρήμου·
Ὧν οἱ μὲν ἀπεσκίαζον τὸ πρόσωπον ὠτίοις,
Τοὺς πόδας δὲ ἀνατείνοντες τὸ σύμπαν ἄλλο σῶμα.
Τούτων δὲ Στράβων μέμνηται, καί γε τῶν ἀκεφάλων,
Καὶ τῶν δεκακεφάλων τε, καὶ τετραχειροπόδων·
Οὕσπερ ἐγὼ οὐκ ὄπωπα, φησὶν ὁ Ἱεροκλέης.
Ταῦτα Ἱεροκλέης μέν.

Hierocles similiter in libris Philhistoricis,
Deinde, inquit, vidimus regionem siccissimam,
Soleque exustam, & in ea viros
Nudos atque tecto carentes, locis in desertis.
Quorum quidam obumbrabant faciem auribus,
Pedes autem extendentes, etiam corpus reliquum.
Quin horum Strabo meminit, nec non Acephalorum,
Et decem capita habentium, quatuorque manuum atque pedum.

Quos

Quos ego nusquam vidi, inquit Hierocles. Hæc quidem Hierocles.

Atque iſta Joannes Tzetzes Chil. 7. Hiſt. 144. ex quibus liquet Hieroclem illum quamplurimas regiones peragraſſe, reſque in itinere viſas aut aliunde cognitas ſcripto tradidiſſe, & libros, quibus hæc omnia complexus eſt, Φιλίστορας nominaſſe Patet etiam Str..bone Hiſtorico, qui ſub Tiberio ſcripſit, juniorem, (illum enim laudat) Stephano autem Ethnicographo, à quo ipſe laudatur, antiquiorem fuiſſe.

Poſt Oratorem & Hiſtoricum, tertius nobis erit ex porticu Philoſophus, toties Tauro Platonico & cum Stoica diſciplina non bene convenienti laudatus, ut tradit in Noctibus Atticis Agellius. *Taurus autem noſter, quoties facta mentio Epicuri eſſet, in ore atque in lingua habebat verba hæc Hieroclis Stoici, viri ſancti & gravis:* ἡδονὴς τέλος πόρνης δόγμα οὐκ ἔστιν πορνεία· οὐδὲν πόρνης δόγμα. Iſta Agellius de Tauro l. 9 c. 5. Hæc Taurus ex Hierocle, ſed corrupta, & nihili ex vitioſa editione facta, in hunc modum nitori priſtino reſtituenda. Ἡ-

δονὴ

δονὴ τέλος· πόρνης δόγμα. οὐκ ἔστι πρόνοια οὐδέν· πόρνης δόγμα. Duo nempe Epicuri dogmata jugulat, & ex Philoſophorum ſcholis ad lupanaria amandat *vir ſanctus & gravis*: finem omnium ſeu ſummum bonum in voluptate ſitum eſſe: illud primum. providentiam, qua regi mundum vulgus autumat, nihil eſſe: hoc ſecundum. Et hic fortaſſe Hyllarimenſis eſt, de quo Stephanus: Ὑλλάριμα πολίχνιον Καρίας, ὅθεν ἦν Ἱεροκλῆς ὁ ἀπὸ ἀθλήσεων ἐπὶ φιλοσοφίαν ἀχθείς. nullam enim aliam ob rationem, quam quod Philoſophus dicatur, noſtrum fuiſſe Hyllarimenſem illum conjecit Voſſius; nos igitur potiori jure Stoicum hunc fuiſſe dicamus, quoniam noſter non ex athleta, ſed ex Judice factus eſt Philoſophus, ut mox oſtendemus. Utcunque ſit, Stoicus ille non poteſt idem eſſe cum eo quem nos edimus, quia Tauro antiquior eſt, quem Platonicam Philoſophiam exponentem non ſolum Agellius, ſed & Herodes Atticus, referente Philoſtrato, ſub Hadriano Cæſare audivit.

Alius etiam à noſtro *videtur Hierocles* ex quo Athenæus *l.* 14. *refert quid*

ſit σταῖς, inquit Ger. Voſſius. Imo vero, ſi omnino fuerit Hierocles iſte, non modo *videtur alius*, ſed ut ſit neceſſe eſt. Scripſit enim ante Athenæum, qui ſub Pertinace Deipnoſophiſtas edidit, centum & quinquaginta annis ante Libanium & Acacium, quibus florentibus noſter obiit. Neque vero ille apud Athenæum *refert quid ſit* σταῖς, ſed quid σταιτίτης, placenta ſcilicet ita Epicharmo nominata, quæ σταῖς ἐστιν ὑγρὸν εἰς τήγανον ἐπιχεόμενον, μέλιτος ἐπιβαλλομένου καὶ σησάμης καὶ τυροῦ, ὡς Ἱεροκλῆς φησιν. Σταιτίτης nempe dictus eſt, quod ſit σταῖς liquidum ſartagini affuſum, adjecto melle, cum ſeſamo & caſeo, ut inquit Hierocles. Apertiſſime autem fallitur vir doctiſſimus Dalechampium ſequutus, cum ita explicat *quid ſit* σταῖς, *nempe liquor, vinum puta, aqua, vel alius.* nemo enim unquam vinum, aut aquam, aut ſimilem aliquem humorem σταῖς nominavit. Revera non quid σταῖς eſſet, ſed quamobrem placenta σταιτίτης diceretur, ſcilicit quod ἐκ σταιτὸς ὑγροῦ fieret, docere voluit, quiſquis eſt; non enim Hieroclem, ſed Iatroclem nominatum puto; & legendum omnino, ὡς Ἰα-

τρο-

τροκλῆς φησίν, apud Athenæum cenſeo. Ut enim Harpocration Mendeſius, ita & Iatrocles ſcripſit de Placentis. Κριμνίτης, πλακοῦς ποιὸς, διὰ κρίμνων γινόμενος, ὡς Ἰατροκλῆς ἐν τῷ περὶ πλακούντων ἀναγράφει· Athenæus paulo ante. & idem rurſus, Κριβῖναι· τούτων μνημονεύει Ἰατροκλῆς ἐν τῷ περὶ πλακούντων. Ut igitur alibi, Παῖσα πλακούντια παρὰ Κώοις, ὥς φησιν Ἰατροκλῆς. ita hic quid ſit Σπειρίδες oſtendens, ὡς Ἰατροκλῆς φησι ſine dubio ſcripſit. Hunc igitur ex numero eorum qui ſub Hieroclis nomine innotuerunt expungentes, ad alios & his & noſtro juniores tranſeamus.

In 16. Geoponicorum libro tria capita ſunt quæ Φερεκλέους nomen præ ſe ferunt: ſed cum liber ille ad rem veterinariam pertineat, Ἱεροκλέους legendum eſſe oſtendunt Hippiatrica. Binos autem libros ſcripſit Hierocles περὶ τῆς ἵππων θεραπείας, hoc eſt, *de Morbis equorum curandis*, ut ipſe teſtatur in Procemio ad ſecundum Hippiatricorum capite ſexageſimo; eoſque à Baſſo rogatus cum confeciſſet, eidem poſtea dedicavit. Suntque hi duo libri quaſi fundamenta Collectionis Veteri-

terinariæ, ad quorum formam methodumque reliquorum Epiſtolæ aut ἀποσπάσματα redigi videantur. Fuit autem Hierocles ille non ἱππίατρος, aut inter equites Cæſarianos in armis verſatus, ut Abſyrtus,& Theomneſtus,ſed Juriſprudentiam coluit,& cauſis agendis in foro operam dedit Locuples ipſe mihi teſtis in Operis Procœmio. Ἀλλ' εἰ καὶ κατακούειν ἡμᾶς ἑτέρων τὰ νῦν ἐχρῆν, ἔν τε δικαστηρίοις παρέχειν χρείαν τοῖς δεομένοις, καὶ σπουδὴν περὶ ταύτας ποιεῖσθαι τὰς διατριβάς· οὐκ ἀπηγαστέον γε ὅμως τὴν σὴν ἀξίωσιν, ἄριστε Βάσσε. *Etiamſi nos alios potius audire hoc tempore oporteat, & in judiciis copi m noſtri poſtulantibus præbere, atque hiſce exercitiis operam dare; non tamen negligendum fuit optime Baſſe, quod tu requiris.*

Præter hunc & alius Hierocles Grammaticus, qui Συνέκδημον ſive Notitiam Imperii Conſtantinopolitani evulgavit, editus ab Epiſcopo Abrincatenſi,ſed imperfectus, à V. Cl. L. Holſtenio in Corpore Hiſtoriæ Byzantinæ perfectior edendus.

Tandem aliquando,recenſitis illis quos à noſtro plane diſtinguimus, ad ipſum Phi-

Philoſophum veniamus. Hunc ego pro certo affirmare non auſim, negare tamen non poſſum fuiſſe illum ipſum, qui adverſus Chriſtianæ religionis ſymmiſtas & ſcripſit mordacia, & acerba geſſit

Primum autem legendo obſervavi fuiſſe eum in Bithynia Judicem, imperante Diocletiano, judiciumque adverſus Chriſtianos, flagrante Perſecutione, exercuiſſe. Autor eſt oculatus Tragœdiæ teſtis Lactantius. *Alius eandem materiam mordacius ſcripſit, qui erat tunc è numero Judicum, & qui autor imprimis faciendæ perſecutionis fuit.* Ita ille lib 5 de Juſtitia, c. 2. de alio neſcio quo priora, de noſtro hæc certiſſime locutus. Non igitur, uti alter, *antiſtitem ſe philoſophiæ* tunc temporis *profitebatur*, ſed ſub ſolo Judicis officio Chriſtiano nomini infenſus apparuit. *Quo ſcelere non contentus, etiam ſcriptis eos quos afflixerat inſecutus eſt.* Sed quemadmodum inter Græcos rerum naturæ periti primo Σοφοὶ, poſtea modeſtiori vocabulo Φιλόσοφοι dicebantur: ita cum Celſus, qui primus adverſus religionem noſtram ex profeſſo ſcripſit, inimiciſſimum veritati librum Λόγον

Ἀληθῆ nuncupaſſet, Hierocles titulo minus ambitioſo ſuum Φιλαλήθη indigitavit. Fatetur Euſebius ἀλαζονικώτερον τῷ Φιλαλήθους ἐπιγεγραμμένον Κέλσου Ἀληθῆ λόγον. Et ut ad Hieroclem hæc pertinere certo conſtet, qui à Lactantio nullibi nominatur, ecce quæ Euſebius poſt verba ut refutarentur repetita, ſubjungit. Ταῦτα ῥήμασιν αὐτοῖς Ἱεροκλεῖ τῷ τὸν καθ' ἡμῶν ἐπιγεγραφότι Φιλαλήθη λόγον. *Hæc*, inquit, *ipſius Hieroclis verba ſunt in Oratione contra nos ſcripta, cui titulus Philalethes.* Ita ſemper Euſebius, ac ſi unum tantum librum ſcripſiſſet, cum duos fuiſſe ex Lactantio pateat. *Compoſuit enim libellos duos, non contra Chriſtianos, ne inimice inſectari videretur, ſed ad Chriſtianos, ut humane & benigne conſulere putaretur.* Integer itaque titulus ita erat conceptus,

Λόγοι Φιλαλήθεις, πρὸς Χριστιανούς.

De binis itaque res eſt certa. Idem capite ſequenti: *Auſus eſt libros ſuos nefarios, ac Dei hoſtes,* Φιλαλήθεις, *id eſt, veritatis amatores annotare.* Euſebius autem velut librum ſingularem nominat, quia ex duobus unum tantum tetigit, nec eum,

eum, ut opinor, integrum, ſed partem illam tantum, qua auſu plane novo, & reliquis Chriſtianiſmi hoſtibus intacto, Apollonium Tyaneum Chriſto Deo noſtro comparavit, æquavit, prætulit. Atqui alia quamplurima, præter infamem illam comparationem, adverſus nos effuderat Hierocles, *in quibus*, teſte Lactantio, *ita falſitatem Scripturæ Sacræ arguere conatus eſt, tanquam ſibi eſſet tota contraria. Nam quædam capita, quæ repugnare ſibi videbantur, expoſuit, adeo multa, adeo intima enumerans, ut aliquando ex eadem diſciplina fuiſſe videatur.* Ut etiam quædam particularia notemus, *Præcipue Paulum Petrumque laceravit, cæteroſque diſcipulos, tanquam fallaciæ ſeminatores: quos eoſdem tum rudes & indoctos fuiſſe teſtatus eſt, nam quoſdam eorum piſcatorio officio quæſtum feciſſe. Ipſum autem Chriſtum affirmavit à Judæis fugatum, noningentorum hominum manu latrocinia feciſſe. Item cum facta ejus mirabilia deſtrueret, nec tamen negaret, voluit oſtendere Apollonium vel paria, vel etiam majora feciſſe.* Reliqua igitur quæ de contrarietate Sa-
 crarum

crarum Scripturarum, de Pauli Petrique dissidio, & Apostolorum imperitia effutivit, ex Celso excerpserat, aut etiam ex Porphyrio, qui eadem, teste Hieronymi Procemio Commentarii in Epistolam ad Galatas, *in primo Operis sui adversum Christianos libro*, copiose tractaverat. Πρὸς μὲν γὰρ τὰ λοιπὰ τῶν ἐν τῷ Φιλαλήθει, οὐδὲν ἂν εἴη σπουδαῖον ἐπὶ τοῦ παρόντος ἵστασθαι, μὴ αὐτοῦ ἴδια τυγχάνοντα, σφόδρα δὲ ἀναιδῶς ἐξ ἑτέρων οὐκ αὐτοῖς μόνον οὐχὶ νοήμασιν, ἀλλὰ καὶ ῥήμασι καὶ συλλαβαῖς ἀποσεσυλημένα. *Nam in reliquis, quæ in Philalethe continentur, non erit operæ pretium impræsentiarum commorari, cum ipsius propria non sint, sed ex aliorum scriptis, iisdem non tantum sententiis, sed verbis etiam atque syllabis nimis impudenter sublecta.* Eusebius igitur ea tantum in libris Hieroclis refutare aggressus est quæ de Apollonio scripserat, reliqua vero intacta prætermisit, uti jampridem ab Origine in libris adversus Celsum refutata, aut à seipso in iis quæ contra Porphyrium meditabatur, propediem refellenda. Nullo igitur modo concedendum est Illust. Cardinali Baronio,

nio, *Eusebium omnes impudentis hominis conatus temerarios hoc Commentario infregisse*, cum minimam eorum partem attigisse se fateatur. Et omnino notandum est Eusebii librum contra Hieroclem, pessime à Florentino Interprete versum, nec ut videtur hactenus satis intellectum, vix attigisse ea quæ ab Hierocle sunt profecta, neque comparationi Apollonii cum Christo inhærere; imo vero ab eo argumento prorsus abstinuisse, & Philostrati libros octo de Vita Apollonii tantum percurrere, & quicquid ei tanquam Philosopho tribuitur libenter concedere, quicquid ad eum supra mortalium sortem evehendum comparatum est, excutere, elevare, convellere.

Cæterum Hieroclem illum, de quo hæc diximus, tum ingenii acumine, tum ardore animi, cupidineque persequendi Christianos Diocletiano adeo placuisse probabile est, ut ex Judice Nicomediensi Præfectus Alexandriæ factus esse videatur. Certe Epiphanius de ejusdem temporis inaudita sævitia agens, hæc 68 sive Meletianorum Hæresi habet.

Κυλκιανὸς μὲν τὴν ἔπαρχον τῆς Θηβαΐδος, Ἀλεξανδρείας δὲ Ἱεροκλῆς, *Praerat tum Thebaidi Culcianus, Alexandriæ vero Hierocles.* Unde haud difficulter tandem adduci me patiar, ut cum Vossio credam hunc hostem Religionis nostræ Hyllarimensem Hieroclem fuisse. Sed ea lege, ut illa Stephani verba aliter mihi liceat interpretari, non ut ex poeta, cum Simlero, neque ex athleta, cum Vossio, sed ex Persecutore factus sit Philosophus: ἀπὸ ἀθλήσεων ἐπὶ φιλοσοφίαν ἀχθεὶς, inquit Stephanus, aut forte Hermolaus: ἆθλα autem & ἀθλήσεις creberrime dicuntur certamina illa quæ Christiani cum Ethnicis inierunt, persecutionesque quas perpessi sunt. Unicum Eusebium nominabo hujus ipsius temporis calamitates persequentem. Τί χρὴ πολλὰ λέγειν, καὶ καινοτέρας ἐπὶ καινοτέραις τὰς ἀνὰ τὴν οἰκουμένην θεοπρεπῶν μαρτύρων ἀθλήσεις παραστῆσαι; Quidni igitur Hierocles, ἀπὸ τούτων τῶν ἀθλήσεων, ab hac ipsa persecutione, tribunal reliquerit, præfecturam exuerit, præsertim Constantino Magno non tantum lethales illas flammas extinguente, sed veritatis lucem admittente? quidni ad vitam philo-

lo-

losophicam, & ſtudia literarum, quibus etiam antea operam non vulgarem dediſſe videtur, inſperata rerum mutatione perculſus, ſe contulerit? Quæ ſi cui ſatis veriſimilia videantur, huic certe non difficulter perſuaſero eundem fuiſſe & Judicem, & Philoſophum noſtrum; qui Epiphanio ἔπαρχος Ἀλεξανδρείας, Suidæ φιλόσοφος Ἀλεξανδρεύς. Atque hæc de libris duobus quos Judex ſcripſit, & Φιλαλήθεις nominavit: Reliqua vero, quæ jam Philoſophiam profeſſus edidit, recenſeamus.

Inter Opera vero Philoſophica, ſive Judex, ſive alius fuerit, primum jure merito locum ſibi vendicat Ὑπόμνημα εἰς τὰ χρυσᾶ Πυθαγόρου ἔπη, *Commentarius in Aurea Pythagoræ Carmina*, opus nunquam ſatis laudatum. Neque enim Carmina iſta tantum interpretari, aut Grammaticorum inſtar Scholia conficere in animo habuit, ſed omnia Pythagoricæ diſciplinæ lineamenta brevi quaſi tabula depingere. Ipſius verba proferam, quia meliora proferre non poſſum. Τοιαύτη τῶν Χρυσῶν Ἐπῶν ἡ ἐξήγησις ἡμῖν γέγονε, περιέχουσα ἐν αὐτῇ Πυθαγορείων δογμάτων μετρίαν συνόψιν,

ψιν, *H c est Aureorum Carminum explicatio nostra, Pythagoricorum in se Dogmatum synopsin continens.* Proximum huic locũ habeat præclarum illud Opus, περὶ προνοίας καὶ εἱμαρμένης, καὶ τῆς τοῦ ἐφ' ἡμῖν πρὸς τὴν θείαν ἡγεμονίαν συντάξεως, *De Providentia & Fato, arbitriique nostri cum divina gubernatione congruentia* Erat autem totum Opus in septem Libros distinctum, ἑπτὰ δὲ λόγοι αὐτοῦ ἐπιμερίζονται τὴν σπουδὴν, inquit Photius Bibliothecæ Codice 214. quorum etiam Argumenta ibidem percurrit. Hunc à Vossio prætermissum sequatur, qui tanti illi est, Οἰκονομικὸς, *cujus particulæ*, inquit; *hæ erant; De amore fraterno, &, Quomodo utendum sit cognatis, & similes.* Voluit igitur Vir doctissimus ingens Volumen ab Hierocle in Oeconomicis factum, cujus partes essent illæ à Stobæo citatæ; Scilicet, Τίνα τρόπον θεοῖς χρηστέον, seu de *Usu Deorum*, ; πῶς τῇ πατρίδι χρηστέον, sive *quales in patriam esse debeamus* ; πῶς χρηστέον γονεῦσιν, sive *quomodo erga parentes gerere nos oporteat*; πῶς συγγενέσι χρηστέον, *quomodo utendum cognatis*; περὶ τοῦ γάμου, id est, *de Nuptiis*; περὶ φιλαδελφίας,

de *Amore Fraterno.* Ego vero aliter omnino sentio, Οἰκονομικὸν scilicet fuisse majoris Operis Partem unam, eodem plane cum reliquis modo, in eodem cum iis volumine conjunctum. Neque enim verisimile est Stobæum, cum reliquas particulas ad caput suum retulerit, unam tantum ad Operis totius titulum referre voluisse. Præterea ea quæ ex Oeconomico citat, ad rei familiaris administrationem proprie spectant, περὶ πάντων γε περὶ τῶν ἔργων ὑφ' ὧν οἶκος συνέχεται, *ante omnia,* inquit, *de operibus quibus res domestica continetur.* Partitur itaque officia ad familiam pertinentia inter patrem matremque familias; rustica, forensia, & civilia viro; mulieri domestica negotia tribuens. Peculiaris igitur pars est Οἰκονομικὸς, ab officio erga Deos, patriam, parentes, fratres, cognatosque distincta, unumque caput vel librum fortasse in Opere majori constituens: quod quidem ego Ἱεροκλέους φιλοσοφούμενα nominatum puto.

Etiam Hyllarimensem signari suspicor a Michaele Apostolio Centuria 8. Prov.20. ubi

ubi citatur ἐν δευτέρᾳ φιλοσοφουμένων περὶ τῶν φιλοσόφων, *Libro secundo de iis qui à Philosophis in sapientiæ studio instituuntur.* Ita Vossius prorsus male; non enim sunt οἱ φιλοσοφούμενοι de quibus Hierocles scripsit, sed τὰ φιλοσοφούμενα, ut Demetrii Ixionis Ἐτυμολογούμενα, quorum meminit Athenæus; neque παρὰ τῶν φιλοσόφων legendum est, sed περὶ, ut apud Etymologum & Suidam reperitur, unde Apostolius hausit: neque περὶ φιλοσόφων pars tituli est, sed tantum indicat Hieroclem lib. 2. φιλοσοφουμένων, dum de Philosophis loqueretur, ea verba habuisse, quæ sequuntur. Ita enim Suidas in Ἐμποδών· ἐχρήσατο δὲ τῇ λέξει Ἱεροκλῆς τε καὶ ἄλλοι, ἀντὶ τοῦ ἐμποδίου. φησὶν ἐν β' φιλοσοφουμένων περὶ τῶν φιλοσόφων· τίς γὰρ αὐτῶν οὐχὶ καὶ ἔγημε, καὶ παῖδας ἀνείλατο, καὶ οὐσίας ἐπεμελήθη, μηδενὸς ἐμποδὼν ὄντος. Apud Apostolium pro αὐτῶν perperam scribitur αὐτὴν, quod Pantinum in errorem duxit plane jocularem. Suidæ igitur verba, ut & Etymologi, sic accipienda sentio. Utitur hac voce ἐμποδὼν Hierocles cum aliis loco ἐμποδίου: ut cum lib. 2. φιλοσοφουμένων, in hunc modum de Philosophis loquitur; *Quis enim eorum*

rum non uxorem duxit, liberosque susce-pit, & rei curam gessit, quoties nihil impedimento esset? Reliqua quæ apud Suidam sequuntur, & cum his, nullo alio Autore nominato, nulla occasione interposita cohærere fortasse videantur, omnino ab hoc fragmento Hieroclis removenda sunt, autorique suo restituenda. Post illa scilicet Philosophi nostri μηδενὸς ἐμποδὼν ὄντος, sequitur apud Suidam, ἐπεὶ ὁ οὐκ εἰδὼς τοῦ εἰδότος ἐν οὐκ εἰδόσιν, ὡς εἶπε Πλάτων, πιθανώτερος ὑπάρχει. φενακισθεὶς Ἴλλους μεμερισμένη σαμυλίᾳ λογιώτερον πάντων ἔκρινε παιδευτῶν τῆς Κωνσταντίνου· δὴ καὶ πολλὴν αὐτῷ δίδωσι παραμυθίαν ἐκ τοῦ δημοσίου.

Ut ingenue fatear, hunc locum non satis intelligo, inquit Æmilius Portus, qui Suidam adeo infeliciter transtulit, maculisque plurimis aut affectum invenit, aut affecit. Neque satis ei fuit non intellexisse, insuper emendatione corrupit, nam pro τῆς Κωνσταντίνου legit τῶν, atque ita Imperatorem nobis pro Urbe dedit, & tempora Constantini cum regno Zenonis pariter confudit. Imposuit illi vocabulum Ἴλλους, quod nomen viri fuisse igno-

no-

noravit; inde reliqua plane tenebris involuta ut viderentur necesse fuit. At Ἴλλους vel Ἴλλος Græcis, Hillus, aut Illus Latinis dictus, sub Zenone vixit, eique familiaris admodum fuit. Suidas ipse, Ἴλλος, ὄνομα κύριον, ὃς ἦν μάγος Ζήνωνος. At Zenoni operam in arte magica præstitisse, aut omnino magum fuisse Illum non memini. Imo errorem ex Scripturæ compendio natum pro certo habeo: scripsit aut Suidas aut Librarius, μαγ^ος^ vel brevius, ut in MS. codice Manuelis Moschopuli expressum vidi, μ^ος^: hoc qui sequebantur μάγος effecere, cum μάγιστρος abbreviatura illa intelligeretur. Victori in Chronico *Hyllus Patritius*, & simpliciter *Patritius* nominatur: at Marcellino *Illus natione Isaurus* signanter *dignitate Magister Officiorum dicitur*: Et Joannes Antiochenus, nondum editus, Καὶ ἐξῆλθεν ὁ Ἴλλους συγκλητικὸς, καὶ ὕπατος, καὶ μάγιστρος, καὶ πατρίκιος. Non igitur magus, sed Μάγιστρος Zenoni Illus fuit. De hoc igitur Illo Patritio & Magistro intelligenda sunt ista apud Suidam, quæ ex voce ἐμποδὼν citavimus: neque vero Hiero-

clis

clis nostri Fragmento adjungenda, cum sint sine dubio hausta ex Damascii libro de vita Isidori (toties in Collectaneis illis exscripto) ut patet ex narratione ipsius Suidæ in Παμπρέπιος, & iis quæ in excerptis à Photio in Bibliotheca conservatis etiamnum exstant. Fragmentum igitur prius Hieroclis fuit, idque opinor ex librorum aliquo quos φιλοσοφούμενα nominavit, qualem etiam titulum Origenes, qui eidem Scholæ aliquando præfuit, usurpavit; & latent ejus φιλοσοφούμενα adhuc in Bibliotheca Florentina, judicio Viri doctissimi Lucæ Holstenii dignissima quæ edantur. Utrum inter hæc περὶ δικαιοσύνης tractaverit, aut omnino de Justitia unquam scripserit, nescio: semel enim Stobæo citatur sub Ἱεροκλέους, sæpius sub Ἱέρακος, nomine. Et fieri potest ut ab Hierace Alexandrino potius illa scripta sint, quem Ammonio æqualem tradit apud Photium Damascius. Restant Ἱεροκλέους φιλοσόφου Ἀστεῖα, *Hieroclis Philosophi Facetiæ*; quæ an nostri sint ipse qui edidit dubitavit, & videntur sane esse alicujus Hieroclis junioris.

Præter hæc, concinnavit etiam Hie-

rocles in Platonis Gorgiam Commentarium, non manu ſua ſcriptum, ſed ab ore ejus à diſcipulo exceptum. de quo memorabile eſt quod narrat apud Photium Damaſcius. Οὗτος (Ἱεροκλῆς) ποτὲ τὸν Πλάτωνος Γοργίαν τοῖς ἑταίροις ἐξηγεῖτο· εἷς δέ τις τῶν ἀκροατῶν Θεοσέβιος ἀπεγράψατο τὴν ἐξήγησιν. πάλιν δὲ, οἷα εἰκὸς, ἐκ δευτέρου τοῦ Ἱεροκλέους εἰς τὸν Γοργίαν καταβαλλομένου, μετά τινα χρόνον, τὴν ἐξήγησιν ὁ αὐτὸς ταύτην ἀπεγράψατο, καὶ ἀντιπαραβαλὼν τὰ πρότερα καὶ τὰ ὕστερα, εὗρεν οὐδὲν τῶν αὐτῶν, ὡς ἔπος εἰπεῖν· ἑκάτερα δὲ ὅμως, ὃ καὶ παράλογον ἀκοῦσαι, τῆς Πλάτωνος ἐχόμενα, καθόσον οἷόν τε, προαιρέσεως. Τοῦτο μὲν οὖν ἐπιδείκνυται τοῦ ἀνδρὸς ἡλίκον ἦν ἄρα τὸ τῶν φρενῶν πέλαγος. *Hierocles hic aliquando Platonis Gorgiam ſociis explicabat. Unus vero auditorum, Theoſebius, explicationem deſcripſit. Iterum vero, ut par erat, cum Hierocles poſt aliquod tempus ſecundo interpretaretur, idem etiam hanc explicationem deſcripſit, & collatis prioribus cum ſecundis, in nullo, ut ita dicam, eadem invenit. utraque tamen, quod vix auditu credibile eſt, Platonis, quoad ejus fieri poterat, inſtitutum continebant.*

nebant. Hinc colligitur quanta in illo viro fuerit ingenii copia. Ita à ſcriptis ad dictata pervenimus, & nequid videamur omittere, age ab illis ad Dicta veniamus. Tradidit itaque idem Theoſebius Hieroclis diſcipulus apud Suidam, vel potius Damaſcium, eum ἐξηγούμενον, (non *inter narrandum*, ut Curterius & Portus; ſed *dum* Platonem *explicaret*) aliquando dixiſſe, κύβοις ἐοικέναι τοὺς Σωκράτους λόγους· ἀπλῶτας γὰρ εἶναι πανταχοῦ ὅπη ἂν πέσωσι. *Socratis* ſcilicet *ſermones teſſeris eſſe ſimiles: ſtare enim ſemper erectos, quacunque cadant.* Rurſus, cum Byzantii in judicium adductus plagis cæſus eſſet, mananti ex corpore lacerato ſanguine judicem aſperſit, ſimulque illud Ulyſſis apud Homerum uſurpavit,

Κύκλωψ τῆ, πίε οἶνον, ἐπεὶ φάγες ἀνδρόμεα κρέα.

Hæc habui quæ de Philoſophi noſtri Scriptis dictiſque traderem; qualia vero ea ſint, aut quanti inter eruditos æſtimanda, non aliunde melius quàm à Criticorum veterum judicio cognoſcere poterimus. Primum itaque legimus

apud Suidam, & paulo integrius apud Photium aut Damaſcii, aut alterius Philoſophi, certe à Damaſcio traditam, hanc de Hierocle noſtro ſententiam : ὅτι ὁ Ἱεροκλῆς, ὁ τὰς ἐν Ἀλεξανδρείᾳ διατριβὰς ὑψηλοφροσύνῃ καὶ μεγαληγορίᾳ κοσμήσας, μετὰ τοῦ σεπτοῦ καὶ μεγαλοπρεποῦς εὔφορος τε τὴν διάνοιαν εἰς ὑπερβολὴν ἦν, καὶ διαφέρων εὐγλωττίᾳ καὶ εὐπορίᾳ τῶν καλλίστων ὀνομάτων καὶ ῥημάτων, κατέπλαττε πανταχῆ τοὺς ἀκροωμένους, πρὸς τὴν Πλάτωνος ἁμιλλώμενος ἀεὶ καλλιρρημοσύνην καὶ πολυνοίαν. *Sciendum quod Hierocles, qui Scholam Alexandrinam ſublimitate & magnitudine animi ornavit, præter magnificentiam venerandam (& conſtantiam,* Suidas enim & alii codices apud Photium pro σεπτοῦ ἀτρέπτου exhibent) *etiam ingenii ubertate admodum affluebat ; & cum linguæ præſtantia, pulcherrimorumque nominum & verborum facilitate ac copia excelleret, omnes ubique auditores in ſui admirationem rapiebat, tam orationis venuſtate quam ſententiarum varietate cum Platone ſemper contendens.* Quo Philoſophi noſtri encomio quid uberius ? quid luculentius ? Et tamen Suidas poſt ope-

rum

rum enumerationem hæc ſtatim ſubjungit. ἐν οἷς φαίνεται ὁ ἀνὴρ τὴν μὲν ζωὴν ὑψηλόφρων, τὴν δὲ γνῶσιν οὐκ ἀκριβής. ac ſi vita ſublime aliquid ſpiraſſet, ſcientia nihil accuratum. Ne hæc Hierocli noſtro labes adhæreſceret, Curterius particulam οὐκ è Suida tollit; & cum vitæ ſublimis, tum ſcientiæ accuratæ philoſophum Latine exhibet. Cæterum non vidit ille, in Græcis autoribus corrigendis minime felix, verba hæc Damaſcii eſſe, non Suidæ, qui vitæ Iſidori partem maximam in Collectanea ſua tranſtulit. Id enim ſi vidiſſet, negationem nunquam ſuſtuliſſet, aut ea injuriam nomini Hieroclis factam putaſſet. Jamdudum enim obſervavit Photius Damaſcium in eo opere, quotquot verbis extollit, & aut ob doctrinæ excellentiam, aut ob ingenii ſolertiam, ſupra humanam conditionem, ut plane divinos celebrat, horum ſe judicem conſtituere, nullum non perſtringere; in ſingulis etiam aliquid eorum, propter quæ prius laudaverat, deſiderare, ipſi Iſidoro haud parcere. Vel hinc liquet iſta etiam apud Suidam in Ἰσίδωρος, τὴν

ἕξιν μὲν τὴν φιλόσοφον ὢν, ἦ δὲ περὶ ἐπιστήμην ὁ διεξηπατημένος, ex eodem Damaſcio pariter petita eſſe, & cum iis quæ de Hierocle dixerat plane conſentire, adeoque negationis particulam è Suida per Curterium ſublatam omnino reſtituendam videri. Neque vero exiſtimationi Autoris noſtri quicquam officere putemus, quod minus ab eo laudetur, qui omnes etiam quos laudat pariter vituperat.

Fateor equidem alicubi, aut à Damaſcio aut Iſidoro, Hieroclem in ordinem Philoſophorum medium eſſe redactum: nam cum Pythagoram & Platonem divinos appellet, Ariſtotelem vero & Chryſippum deprimat; his verbis de Autore noſtro ſententiam fert. Τῶν δὲ νεωτέρων Ἱεροκλέα τε, καὶ εἴ τις ὅμοιος, οὐδὲν μὲν ἐλλείποντας εἰς τὴν ἀνθρωπίνην παρασκευήν, τῶν δὲ μακαρίων νοημάτων πολλαχῆ πολλῶν ἐνδεεῖς γενομένους, φησίν: *Ex Philoſophis junioribus Hieroclem, & ei ſimiles quod ad humanum apparatum attinet, nullibi defviſſe, at beatorum divinorumque conceptuum ut plurimum expertes eſſe, ait.* Atque hæc de Hieroclis Philoſophia: de

de Stylo, omni exceptione majus est Photii Græcorum Patriarcharum longe doctissimi judicium. Ἔστι δὲ ἡ φράσις τοῦ ἀνδρὸς σαφὴς μὲν καὶ καθαρὰ, καὶ σπουδῇ φιλοσόφῳ πρέπουσα· οὐ μέν γε τοῖς κεκαλλωπισμένοις καὶ περιττοῖς ἐξωραϊζομένη χρώμασί τε καὶ ποικίλμασι τῆς ῥητορείας: *Est autem phrasis Hierocli aperta atque pura, & rebus philosophicis apta, at non supervacuis pulchrisque coloribus, & Rhetorices variis pigmentis decorata.* Qua & sobria & accurata Viri summi sententia contenti, huic de Autore dissertationi finem imponimus, de Opere postea dicturi.

Principem in hac secundi Voluminis mantissa locum tenent Fragmenta *de Fato, Providentia & Libero Arbitrio:* eaque bis Græce, ter Latine exhibita. Ad Græca quod attinet; primo loco posita sunt ea quæ Federicus Morellus Lutetiæ è Bibliothecæ Medicææ penu eruta anno MDXCVII edidit; quæ cum Epitomen Hieroclis continere aliquis suspicetur, mihi tamen nihil aliud esse quam ex Excerptis Photii iterum excerpta, & quasi in cor-

pus redacta videntur. Id vero ut ostendam, primo sciendum, septem de hac ipsa re libros ab Hierocle fuisse conscriptos, quorum argumenta nobis breviter Photius tradidit; at fragmenta ex tribus tantum, ut tituli præ se ferunt, excerpsit. Deinde etiam observo Epitomatorem Morellianum nihil prorsus in se continere, ne unam quidem sententiam attigisse, quæ non integra in Photianis exstet. Præterea, idem utriusque fragmenti scopus in ipsa fronte iisdem verbis propositus, iisque eadem menda laborantibus. ἡ δ᾽ ἐπαγγελία τῆς παρούσης σκέψεως περὶ προνοίας ἐστὶ διαλαβεῖν τῇ Πλάτωνος δόξῃ καὶ Ἀριστοτέλους συνδιαπειρωμένον. Si interpretes consulueris, nescies quid legerint, ita sententiam aliter aliterque unusquisque concepit & expressit. Ego apud Photium primo συνδιαπειρώμενα scriptum puto, & Librarii vitio α in ο versum, quod perquam usitatum est, à Morelliano autem Excerptore mendam etiam cum sententia esse transcriptam. Plane ut paulo post, cum in aliquibus Photii codicibus, ἀλλ᾽ ἀγενήτου, ὕλης συνεργούς, in aliis ἀλλὰ γενητῆς, vel γενητοῦ, scribere-

beretur; Excerptor ille posterior, ἀλλὰ γενητοῦ expressit, itaque Morellum & Grotium in sententiam plane alienam induxit, qui *materiam generatam* sive *genitam* nobis exhibent, cum omnia quæ sequuntur plane ἀγένητον seu ingeneratam materiam postulant. Utcunque sit, Excerptorem à Morello editum Hieroclis de Providentia libros nunquam vidisse, sed è Photii Bibliotheca omnia transcripsisse persuasissimum habeo. Ea autem quæ ita transcripsit, quia non eadem serie ordineque apud Photium existent, quo quæque loco reperiri possint, indicare non gravabor.

Principium itaque Morellianorum inter Photiana ad finem paginæ 36. omissa scilicet Hieroclis Præfatione, reperiuntur. deinde quæ post medium paginæ 6. iterum quasi incipere videntur, in secundis Photii excerptis pag. 48. accurrunt. At pag. 10. quæ post λογιζομένῳ φανήσεται sequuntur, longo intervallo pag. 66. comparent. Quæ vero 12. linea 2. se offerunt, ad 54. medium lectorem reducent. Paginæ 14. hæc verba, ταύτῃ τοι καὶ Πλάτων, ad 66. iterum mittunt. Post ἀληθινῆς θερα-

πείας

πειν pag. 16. ad 74. relegamur: & à fine 18. poſt τὴν ἡμετέραν διάνοιαν, ad finem pene 78. mittimur. Ubi pluſculis interceptis Excerptor progreditur, donec 22. initio tribus lineis ex 56. petitis, iterum procedit, tandemque Photianis ad finem plane perductis; poſt medium 24. ad 56. redit, unde pauciſſima prætergreſſus in medio 64. finit. Denique Appendix ipſa ex pagina 70. deſumpta eſt; *quam cùm Corollarium parum huic operi congruens* appellet Morellus, oſtendit ſe non intellexiſſe hæc ex fine ſecundi libri petita eſſe, quo Opiniones Platonicas ex ipſius Platonis Operibus collegit, expreſſit. Hæc nobis laborem pepererunt hoc uno nomine haud plane ſupervacaneum, quod aliis eandem non creabunt poſtea moleſtiam. Atque hinc tandem clare perſpicimus quis ſcopus, quæ mens Epitomatoris fuerit. Nàm cum Hierocles ſeptem libros de Fato, Providentia, & Libero Arbitrio edidiſſet, Photius autem ex tribus tantum prioribus excerpta in Myriobiblon retuliſſet, in quorum primo ſententia Hieroclis expreſſa eſt, in ſecundo Platonis autoritas petita, in tertio autem ob-

objectiones refellebantur; Excerptor Morellianus ex ſecundo tertioque ea quæ ad primi argumentum pertinere videbantur revocavit, ut univerſam Hieroclis de Fato & annexis doctrinam in unum quaſi corpus redactam exhiberet.

Quoties autem verba ipſa ex Photio non tranſcribit, toties ſuſpectum habere Epitomatoris judicium oportet. Ecce enim non procul ab initio de Ammonio nonnulla locutus, ſtatim ſubjungit, ού Πλωτῖνος καὶ Ὠριγένης, ἔτι τε Πορφύριος καὶ Ἰάμβλιχος μαθηταὶ γεγόνασιν. Ergo tam Porphyrius & Iamblichus, quam Plotinus & Origenes Ammonii diſcipuli fuere. At quis neſcit Iamblichum Porphyrii, Porphyrium Plotini diſcipulum fuiſſe, neutrum Ammonii? Fateor equidem Eunapium Origenem Porphyrii condiſcipulum facere, idque ipſius Porphyrii autoritate fretum. Συμφοιτηταὶ μὲν οὖν ὡς αὐτὸς ἀναγράφει, κράτιστοί τινες ὑπῆρχον, Ὠριγένης τε καὶ Ἀμέλιος καὶ Ἀκυλῖνος.

Sed poteſt eſſe error in nomine Origenis ut videtur eſſe in altero Aquilini. Forte enim non Ἀκυλῖνος, ſed duabus literis prioribus leviter mutatis Παυ-

λῖνος,

ἀκῖος, ſcriptum fuit; quippe meminit Paulini cujuſdam Plotini diſcipuli Porphyrius, quem Amelius μίκκαλον appellavit; Aquilini vero mentionem facit tanquam ex Philoſophia hæretici, & inter Gnoſticos à Plotino refutati. Utcunque ſe res habeat, Origenes Porphyrii condiſcipulus eſſe nullo modo potuit, qui Plotini jam ſeneſcentis primo factus eſt diſcipulus: Origenem autem Plotino annis viginti ſeniorem fuiſſe conſtat. Teſte enim Porphyrio, in vita Præceptoris ſui, decimo Galieni Imperatoris anno quinquageſimum nonum circiter ætatis annum agebat Plotinus. At Origines *vixit uſque ad Gallum & Voluſianum*, id eſt, *uſque ad ſexageſimum nonum ætatis ſua annum*: ut Hieronymus in Catalogo teſtatur. Quo minus mirum eſt, viſo Origene in Schola inter Auditores apparente, Plotinum derepente erubuiſſe, & poſt pauca verba clauſiſſe Lectionem. Qualem igitur Eunapius condiſcipulum Porphyrio adjunxit virum! & Præceptori, quem ſumme coluit, venerandum, & ipſo Porphyrio quinquaginta annis ſeniorem,

niorem, ut ipſe apud Vincentium Lirinenſem fatetur; *excitum ſe fama ipſius Alexandriam fere puerum perrexiſſe, ibique eum vidiſſe jam ſenem.* Nullo igitur modo Ammonii diſcipulus Porphyrius fuit, multo minus Iamblichus Porphyrii auditor. & Excerptorem Morellianum in hunc errorem duxit cum incuria feſtinatio. Cum enim Photius inter Ammonii γνωρίμους Plotinum & Origenem nominaſſet, ac poſtea ad eorum ſucceſſores enumerandos progreſſus eſſet, inter quos Porphyrium, Iamblichum, & tandem Plutarchum Athenienſem collocat; Excerptor diſcipulorum ſucceſſores, nulla diſtinctione adhibita, Ammonii auditores facit. Quod ideo notatu non indignum judicavimus, ut inde Morelliana ex Photianis emendanda moneremus; quæ quiſquis diligenter contulerit, næ ille conjecturis emendationibuſque Morelli ad marginem collocatis, ſemper incertis, plerumque falſis, non indigebit. Nam quod ſtatim ab initio operis pro προσαναθέντας προσαναρχθέντας legi vult, vocem prorſus alienam reſtituit, & à Photio ex ipſo

ipſo Hierocle ſine dubio tranſcriptam rejicit : imo plane fugit eum Grotiumque ratio, cum σφᾶς αὐτοὺς προσοικειωθέντας, *ſeipſos tantum conſuluiſſe* interpretati ſunt. Ita pagina 4. pro ταῖς ὁμοίαις, conjunctione addita, καὶ ταῖς ὁμοίαις ſcribens, leviſſima correctione ſententiam authoris fœdiſſime corrupit, non niſi ex Photio ſanandam, qui oſtendit non conjunctionem καὶ, ſed verbum ὑποβάλλει defuiſſe. pag. 8. πάντας τοὺς τῆς ἀταξίας αὐτῆς ἀγεννησίᾳ τῆς ἑαυτῶν φύσεως κειμένης, *Cum etiam quod inordinatum erat in eorum natura, ortum nullum habuiſſet.* ita Morellus. Quæ quidem nihili ſunt; neque tamen meliora attulit Grotius. Ex Photio itaque emendanda, & legendum, πάντως τοῦ τῆς εὐταξίας αὐτοῖς ἐν τῇ ἀγεννησίᾳ τῆς ἑαυτῶν φύσεως κειμένης. Mox etiam pro κοινὸν τὸ μεταστρεπόμενον, ex eodem ſubſtituendum τοῦ μεταστρεπομένου. Neque ferendus eſt Andreas Schottus, qui in Græco exemplari emendationem vidit, in verſione ſua mendam retinuit. Nihilo enim melius quam aut Morellus aut Grotius vertit, *Quod autem præter naturam efficitur, vitiatur.* Cum & verba

ipſa

ipsa & ea quibuscum cohærent hunc sensum postulent: *Contra naturam vero affici, malum est ei quod mutatur.* Rursus paulo post, (est enim hic locus admodum obscurus, neque Interpretum Triumviratui intellectus) pro πρὸς τὸ μὴ δυνατὸν, legendum πρὸς τῷ, quod aliud est. novum scilicet argumentum, præter iniquum & injustum, etiam ab impossibili deductum. Pagina autem 12. locus insignis est, qui & emendationem nostram & explicationem efflagitat. Τὸ δὲ τρίτον, ὡς ἔσχατον τῶν θείων γενῶν, οὐ μόνον τὸ ὀπαδὸν πρέπεσθαι τῆς ὑπεροχῆς τῶν οὐρανίων ὑπέστη, ἀλλὰ καὶ τὸ ποτὲ καχύνεσθαι τῶν αἰθερίων ἀξίων ὑπέστη. Pro τὸ, bis legendum suspicatur Morellus τῷ, & quidem rectissime, licet Photii Codices non agnoscant; sed interim non vidit vocem ἀξίων esse vitiosam: moneo itaque ex Photio legendum, τῷ τῶν αἰθερίων ἀξίας ὑπέστη. Mira sunt quæ hinc interpretes excudunt, & ab Hieroclis sententia prorsus aliena, quæ in hunc modum, admissa utraque correctione, reformanda intelligendaque censeo. Cum tria eorum quæ intelligentia prædita sunt, (non *quæ intelligen-*

ligentiam movent, ut perperam Morellus & Grotius) genera ſint, quorum primum, ſine ulla ſui commutatione, indeſinenter divinæ ſimilitudinis particeps eſt, quale eſt cœleſtium genus; ſecundum vero non immutabiliter impartibiliterve eandem ſimilitudinem ſortitur, ſine peccati tamen vitiique labe paternis legibus obtemperat, quale ætheriorum genus eſt: tertium ab utroque diſtinctum eſt, nam *eo quod aliquo modo mutetur, infra eminentiam cœleſtium deſcendit; eo vero quod etiam aliquando vitietur, infra ætheriorum dignitatem ſubſidet.* Hæc ſunt Pythagoricæ doctrinæ, hæc Scholæ Platonicæ conſentanea. Hierocles ipſe ad Aurea Carmina, cœleſtes illos velut θεοὺς εἰκόνας ἀπαθεῖς καὶ ἀκινήτους, animos autem hominum uti πτωτὰς καὶ ἐμπαθεῖς τῇ εἰς κακίαν ὑποφορᾷ deſcribit; inter utroſque vero medium genus ita depingit, ut ſimul noſtra illuſtret atque confirmet. Τὸ μὲν ἀεὶ γινώσκειν ἀναβέβηκε τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν· τὸ δὲ μὴ ἀτρέπτως μηδὲ ὡσαύτως γινώσκειν ὑποβέβηκε τὴν θείαν. Et alibi de tertio genere, οἱ καὶ τὸ ἀγνοεῖν ποτὲ ἐξ ἀνάγκης ὑποβεβήκασιν, ὥσπερ ἀνα-

ϑοι μὲν ἀεὶ νοοῦσι τὸν θεὸν, οὗτοι δὲ εἰς ἄνοιαν αὐτοῦ ποτὲ πίπτουσι.

Pag. 26. legitur ἡ τῆς ἐκεῖθεν δὲ ἐκεῖσε μεταστάσεως εἱμαρμένη, *fatum migrationis de loco in locum*, ut interpretes: quod nihili est. Ita, τὴν δὲ ἀρχὴν τῆς γενέσεως ὁρίζει ἡ τῆς ἐκεῖθεν ἐκπομπῆς εἱμαρμένη· *Initium ortus definit Fatum migrationis è vita*, inquit Andreas Schottus, sensu plane nullo. Non viderunt quid esset ἐκεῖθεν ἐκπομπὴ, & quod ei ex adverso respondet, ἡ ἐκεῖσε μετάστασις. Moneo igitur legendum pro ἐκεῖθεν δὲ, quod Græci non usurpant, ἐνθένδε, ut in Photio reperitur. Nam cum particula θεν motum è loco, δε vero ad locum significet; in ἐκεῖθεν una tantum Græci utuntur, in ἐνθένδε utraque: neque δε appositum significationem muta: sed ut ἐνθάδε nunc hic, nunc huc valet, Ἐνθάδε, ἐνταῦθα, ὧδε, εἰς τοῦτον τὸν τόπον, inquit Hesychius; ita ἐνθένδε hinc significat, & idem est quod ἐντεῦθεν· iterum Hesychius, ἐντεῦθεν, ἔνθεν, ἐκ τούτου. Optime Hierocles ipse ad Aurea Carmina: Πρόνοια ἐπ' ἀνθρώπων ἐστὶ καθ' ἕνα ἕκαστον, πῶς ἀφίσταται τοῦ ἐκεῖ· πῶς πρὸς τὰ τῇδε νεύει, πῶς ἐνταῦθα πολιτεύεται· πῶς ἂν ἐν-

τεῦθεν ἀνακομισθείη ἐκεῖσε. Ita explicat ille animarum in corpora illapſum, reditumque ad eum unde profectæ ſunt locum. Neque aliter Plato in Phædone, è vita migrationem appellat τὴν ἐκεῖσε πορείαν. Dæmonem enim unicuique animæ præpoſitum velut ducem aſſignat, ᾧ δὴ προστέτακται τοὺς ἐνθένδε ἐκεῖσε πορεῦσαι, cui mandatum eſt animas morientium ex hoc loco ubi vixerunt, ad inferos ſive ſeparatarum animarum locum ducere atque dirigere. Clara itaque tandem atque perſpicua eſt Hieroclis ſententia, & ortum hominis & mortem eſſe fati legibus definitam. Quippe originis initium, ſive potius nativitatis, fatum emiſſionis ex animarum loco præſcribit mortem autem pariter definitam tenet fatum reditus, ſive reſtitutionis in eundē locum ex quo primitus emiſſæ ſunt. atque hæc eſt ἡ ἐνθένδε ἐκεῖσε μετάστασις. Pag. 30. pro ἄμεινον legendum ex Photio ἄμοιρον, & pro δίκαιον, τυχαῖον. Prius viderunt Morellus & Grotius, de poſteriori neutiquam cogitabant. Erat tamen ea emendatio ad mentem Philoſophi exprimendam plane neceſſaria. Voluit enim in cæteris animantibus multū eſſe fortuiti, neq; quicquam judicii

judicii divini particeps: in rebus autem humanis, etiam id quod fortuitum esse videatur, ad fati providentialis administrationem referri. Hæc nobis impræsentiarum sufficere poterint, ut ostendamus Excerpta Morelliana, ex Photio primum petita, cum Photianis conferenda, & ex eisdem emendanda esse.

De interpretibus quod admoneam Lectorem, paucis accipiat. Morellus Photio nunquam viso in quamplurimis erravit. Grotius eodem non consulto, paucissima emendatiora reddidit. Andreas Schottus inter Codices Græcos satis emendatos, in rebus ad Philosophiam Platonicam pertinentibus omnium imperitissimum se ostendit. Uno aut altero loco fidem faciam. Dixit Hierocles pag. 50. καὶ μᾶλλον ἂν εἴη τῆς ἀληθείας ἀφεστὼς, εἰ πρὸς τῷ ἐνδεεῖ τῆς ὑλικῆς ἐνεργείας, καὶ χρόνου τινὸς κοσμεῖν ἤρξατο, ὅπερ οὐκ ἐᾷ μένειν αὐτὸν ἐν τῷ αὐτῷ ἤθει. Quæ verba ita Schottus transtulit: *& potius à veritate recederet, si ob indigentiam materiatæ operationis, & alicujus temporis ornare cœpisset, nec manere illam in suo statu permisisset.* Quibus verbis vix quicquam invenustius ex-

cogitari potest, nisi illa invenustiora sint quæ Morellus & Grotius excuserunt. Primo itaque legendum, ut in Morellianis, καὶ ἀπὸ χρόνου· dein hic loco sensus reddendus est. *Quinetiam magis à veritate alienum foret, si præterquam quod materia ad operandum indigeret, etiam ab aliquo tempore rerum ornatum inchoasset. quod ipsum in uno atque eodem statu manere non permittit.* Rursus pag. 60. ὥστε κατὰ γένος ἕκαστα διασώζεσθαι, καὶ συμπαραθεῖν πρὸς τὸ ἀΐδιον τῇ διαδοχῇ τοῖς ὑποστήσασιν αὐτὰ αἰτίοις. Hoc est, Schotto interprete; *Ut singula suo quaque genere conserventur, & occurrere ad æternitatem successione quadam causis subsistentibus.* Et hæc plane nihil sunt. Morelliana pro ὑποστήσασιν habent ὑποσταθεῖσιν, ipse legit ὑποστάσεσιν: sed Photiana lectio verissima est. Est enim ὑφιστάναι verbum his Philosophis usitatissimum, pro efficere, producere, constituere. ita cum αὐτοτελῶς ὑποστῆσαι δύνασθαι κόσμον Deum velit, non est hoc *mundum in statu conservare*, ut interpretes volunt, sed producere. ita ὑποστῆσαι ἑαυτοῦ εἰκόνας alibi dixit: & in hunc modum ubique loquitur. Hæc igitur est Hiero-

clis

clis eo loco ſententia: Ea quæ ratione carent, non ſunt providentiæ regulis ordinata, ſed fortuitis motibus ſubjecta, eum tantum ordinis neceſſitatiſque modum tenent, quo ſingula in ſuo genere conſerventur, & ſucceſſione quadam cum cauſis quæ ipſa produxerunt ad æternitatem conſpirent. Plura referre piget, & hæc notaſſe ſatis eſt, ne quis fama Andreæ Schotti ductus, interpretationi ejus nimium fidat, quem video in Photio vertendo ſæpiſſime lectorem fallere.

Atque hæc de Fato & Providentia fortaſſe nimis prolixa; de reliquis pauciora.

Nam quod ad ea quæ ex Stobæo collegimus Fragmenta ſpectat, diximus antea judicio noſtro ad Hieroclis Φιλοσοφούμενα, Suidæ & Etymologo citata, referri debere. Et quidem ſi ulterius hariolari liceat, omnino verba illa quæ ex ſecundo Rerum Philoſophicarum libro ab iſtis producuntur, ad eam libri partem pertinuiſſe puto, quæ περὶ οἰκείων ſive de Familia tractavit. Docet id ipſe in tractatu de Nuptiis his verbs; Οὐκοῦν ἔχομεν ἐν τοῖς περὶ οἰκείων ἀποδεδειγμένοις, ὥστε σοφῷ προηγούμενος,

μὲ

μὲν ἐστιν ὁ μετὰ γάμου βίος· ὁδ᾽ ἄνευ γυναικὸς κατὰ περίστασιν. In iis quæ περὶ οἰκιῶν ſcripſit, oſtenderat viro ſapienti vitam conjugalem primo loco eſſe eligendam; nos autem oportere ſapientem imitari, atque nuptias nobis convenientes exiſtimare, εἰ μή τις εἴη περίστασις ἐμποδὼν, niſi aliquid forte accidat quod merito prohibere poſſit. Quam ſententiam Hieroclis quæ verba potiori jure ſequantur, quam illa apud Suidam, quæ Philoſophorum exemplo eandem rem eiſdem pene verbis confirmant? Quis enim eorum non uxorem duxit, liberoſque ſuſcepit, & rei curam geſſit, μηδενὸς ἐμποδὼν ὄντος; Quibus in hunc modum non ſine ratione diſpoſitis, ordinem tractatuum à Stobæo nominatorum non erit difficile nobis conſtituere. Primum itaque locum occupet, Πῶς χρηστέον ἑαυτοῖς, ſive quomodo noſipſos gerere, aut erga noſipſos affectos eſſe oportet. Cui ego primum locum aſſigno, quia ipſe capite de Cognatis hoc ordine enumerat, Ἐπειδὴ παρεδιδάχθημεν πῶς τε χρηστέον ἑαυτοῖς, καὶ πῶς γονεῦσι καὶ ἀδελφοῖς. Ergo ante Parentes de nobiſmetipſis egerat. Sequebantur autem Parentes

Pa-

Patriam, Patria Deos, ut ſtatim oſtendemus. Primum itaque locum Πῶς χρηστέον ἑαυτοῖς, ſecundum Πῶς θεοῖς χρηστέον, proximum teneat, Πῶς πατρίδι χρηστέον. Certiſſimum hoc ex ipſo tractatus initio. Μετὰ τὸν περὶ θεῶν λόγον εὐλογώτατόν ἐστιν ὑποθέσθαι, πῶς πατρίδι χρηστέον, Poſt Deos & Patriam, quartum locum ſortiuntur Parentes, ſive Πῶς χρηστέον γονεῦσιν. Hoc pariter ex ipſomet patet. Μετὰ τὸν περὶ θεῶν καὶ πατρίδος λόγον, τίνος μᾶλλον ἂν προσάπαξ μνησθείη τις πρῶτον ἢ γονέων; Proxime ſequuntur Fratres, ſive περὶ φιλαδελφίας: deinde Conjux, ſive πῶς χρηστέον γυναικί. Caput de liberis ſeptimum eſt, πῶς χρηστέον τέκνοις: De Cognatis octavum, πῶς συγγενέσι χρηστέον. Autor ipſe capitis initio; τοῖς εἰρημένοις περὶ γονέων χρήσιμως καὶ ἀδελφῶν, γυναικός τε καὶ τέκνων, ἀκόλουθόν ἐστι προσθεῖναι καὶ τὸν περὶ συγγενείων λόγον, Atque ita tandem hunc Ordinem extudimus, Capitaque in hunc modum digeſſimus: *De Nobis ipſis, De Diis, De Patria, De Parentibus, De Fratribus, De Conjuge, De Liberis, De Cognatis.* Quæ omnia forte in primo Φιλοσοφουμένων libro continebantur; ad ſecundum enim

refero quæ ſequuntur. Primo, περὶ οἰκιῶν: deinde, οἰκονομίας: denique, περὶ γάμου. & reliqua quæ forte plurima à Stobæo omiſſa ſunt, ut ex priorum aliquibus Fragmentum nobis nullum conſervavit.

Hæc autem uti ſunt è Stobæo expreſſa, & ſatis fideliter verſa, & ſatis feliciter plerumque, ubi res poſtulabat, emendata videntur. Ne tamen ſemper ſatisfactum officio Interpretis aut Correctoris putetur, obiter notanda nonnulla duximus. Pag. 116. pro ὀρθόστρωτοι τοῖχοι, apponit margini, *fortè* κλιμάστρωτοι, vertitque *ſublimes muri*. Sed neque Conjectura placet, neque verſio, cum verba Hieroclis ſatis elegantia ſint, & fruſtra mutata, ut obſervat Cl. Salmaſius ad Ælium Spartianum. Ut enim λιθόστρωτα, generali nomine quæ lapidibus ſtrata; ita quæ in altum, ὀρθόστρωτα. Et quemadmodum apud Codinum, cum de trullo loquitur, πάτωσις dicitur quod in ſolo ponitur, μουσίωσις quod in cameris, ὀρθομαρμάρωσις quod in parietibus; ita de pavimento στρῶσις dicitur, de parietibus ὀρθοστρώσις. Igitur ὀρθόστρωτοι τοῖχοι ſunt ὀρθομαρμάρωτοι, hoc eſt,

cru-

cruftis marmoreis & laminis inducti. Deinde cum ψαλιςοὶ μυῤῥινῶνες *fornicati myrrhinones* reddit, & ad marginem exponit, *loca myrtis consita opere topiario structis arcuatim, vel ejusmodi picturas*, non recte mentem Authoris explicat; potius enim forficati myrrhinones dicendi sunt quam fornicati. Ita Glossæ Veteres Græco-latinæ, ψαλίζω forfico;& Latino-græcæ, Forficatio ψαλίδωμα. Revera ψαλίζειν Græcis est tondere. Hesych. Ψαλίξαι, κεῖραι. Ut igitur apud Martialem *tonsile buxetum*, ita nostro ψαλιςοὶ μυῤῥινῶνες tonsilia myrteta. Unicum præter hunc locum attingam ad finem pag.248. pessime ab Interprete acceptum. Καὶ τὰ μὲν ὑπὲρ ἀνδρῶν ἀποχρώη ἄν· ἐπιμετρῆσαι δέ τι καὶ τὴν γυναικὸς πρέπον. *Et hæc quidem de viris dicta satis sint; restat adhuc de mulieris officio dicendum.* Non intellexit quid esset ἐπιμετρῆσαι, quare & sententiam puncto mutilavit, & sensum nullo prorsus modo verbis consonum affixit. Est autem ἐπιμετρεῖν, supra debitum aliquid largiri vel concedere, adeoque præter id quod officio nostro incumbit agere. Mens Hieroclis hæc est: Cum opera familiæ iriter

ter virum & fœminam dividenda ſint; ita ut ruſtica, forenſia, civilia viro, domeſtica vero negotia fœminæ tribuantur: tamen & patremfamilias aliquando decet officiis domeſticis ſeſe immiſcere; non tantum ſciſcitando & inſpiciendo, ſed etiam negotia muliebria tractando, imo ad ipſum lanificii opus nonnunquam deſcendendo. Et ut hæc virorum officio conveniunt, ita decet etiam mulierem non tantum lanificium tractare, ſed ad opera magis virilia accedere: & præter officia ſib peculiaria, aliqua etiam ἐπιμέτρου loco in ſe ſuſcipere. Ita lege & intellige verba Hieroclis. ἐπιμετρῆσαι δέ τι καὶ τὴν γυναῖκα πρέπον, ὥστε μὴ τῆς ταλασίας κοινωνεῖν μόνον ταῖς θεραπαίναις, ἀλλὰ καὶ τῶν ἄλλων ἔργων τῶν ἐπανδροτέρων.

Sunt alia male accepta, alia mutila, quæ mihi jam feſtinanti aut excutere aut ſanare non licet.

Quod autem ad poſtremum Hieroclis Fragmentum ex Euſebio deſumptum attinet, mirabitur fortaſſe quiſpiam plura Authoris verba inde excerpta non eſſe. Et fateor equidem, quiſquis Interpretem Euſebii ſequetur, plura ad Hieroclem noſtrum

ſtrum referet, quam nos retulimus. Ecce enim in Confutatione libri ſeptimi, hæc ille : *Sed audi quibus Hierocles verbis partes Damidis tueatur. Probabilis, inquit, ratio fuit, cur Damis à Pythagoreorum ritu deflexerit.* Hæc igitur & quæ ſequuntur Hieroclis erunt, ſi credamus Acciolo ; ſi Euſebium conſulamus, Philoſtrati erunt, qui ſub τῆς συγγραφέως nomine intelligitur; & apud quem libri ſeptimi capite octavo, verba ipſa extant incorrupta. αἰτία μὲν ἤδε τοῦ μεταβαλεῖν τὸν Δάμιν τὸ τῶν Πυθαγορείων σχῆμα· οὐ γὰρ ὡς κακία γε αὐτὸ μεθεῖναί φησιν, οὐδὲ μεταγνοὺς αὐτοῦ. Quæ ideo deſcripſi, ut ex iis emendetur Euſebii Codex, qui pro ἤδε, ἤδη, pro ὡς κακία, κακίας, pro μεθεῖναι, minus recte habet μετεῖναι, & αὐτοῦ perperam omittit. Neque hic ſolum, ſed alibi etiam in eo opere Hieroclem nobis, invito Authore, exhibuit Interpres Florentinus, ὅσον ἐπὶ τῇ γραφῇ τοῦ παρὰ τοῦ Φιλαλήθει παιδεύσεως μὲν ἐπὶ πλεῖστον ἥκοντος, τὸ δ' ἀληθὲς μὴ τιμῶντος συγγραφέως. *Quatenus inquam colligere eſt de ipſo Philalethis authore eruditione quidem magna referto, veritatem ipſam probro afficiente.*

Ita

Ita ille, ut ſolet. Philalethis author certe erat Hierocles; at alius ὁ παρὰ τοῦ Φιλαλήθους, alius Author Philalethis. Loquitur Euſebius de Philoſtrato, cui tam inſigne & doctrinæ & veritatis ſtudii teſtimonium dederat Hierocles; idque in hunc modum. Nos autem ſolam Philoſtrati Hiſtoriam inſpiciamus, ex qua oſtendemus Apollonium non inter Philoſophos, ne quidem inter mediocris bonitatis viros eſſe numerandum, nedum cum Chriſto comparandum, *quantum colligere eſt ex ſcriptis Hiſtorici, Philalethis judicio & eruditi, & veritatem colentis.* Ita interpretor, particula negationis μὴ deleta; tum quod ipſiſſima verba ſint Hieroclis, tum quod hæc ſequantur, τοιοῦτος γὰρ ἦν αὐτῷ μετὰ τῶν ἄλλων καὶ ὁ Ἀθηναῖος Φιλόστρατος.

Neque vero Acciolus toties ſine ſocio erravit, eoque erudito. Meminit hujus Opuſculi Euſebiani Photius. Ἀνεγνώσθη Εὐσεβίου τοῦ Παμφίλου ἀνασκευαστικὸν βιβλιδάριον πρὸς τοὺς ὑπὲρ Ἀπολλωνίου τοῦ Τυανέως Ἱεροκλέους λόγους: *Lecta eſt Euſebii Pamphili Confutatio brevis librorum Hieroclis de Apollonio Tyaneo.* Ita Andreas Schottus, hac Annotatione adjecta:

Sep-

Septem eos fuisse colligere licet ex libello Eusebii qui adhuc superest. Mirabar primo septem libros contra Religionem nostram ab Hierocle fuisse conscriptos, cum Lactantius, qui eadem ætate vixit, duorum tantum mentionem fecerit: deinde vero obstupui, cum vir doctus id se ex libello Eusebii collegisse profiteretur, qui τῦ φιλαλήθυς λόγυ semper, ac si unus tantum liber fuisset, meminit; & verisimillimum est Hieroclem comparationem Apollonii Tyanei cum Christo nostro, in uno tantum ex duobus libris, ut ante docuimus, instituisse. Neque divinare possum unde eum numerum exsculpserit Schottus, nisi forte locum paulo ante allatum ex Confutatione libri septimi in animo habuerit, quo versio Accioli Hieroclis Fragmentum male exhibet. Certe Eusebii Libellus, licet adversus Hieroclem scriptus, in refellendis tamen Philostrati Fabulis versatur, & octo ejusdem libros ordine percurrit; imo quasi Controversiæ summam ex Philalethe tantum nominare contentus, orationem totam adversus celebrem illum Sophistam & Historicum dirigit, ipsum vero Hieroclem

eo tantum nomine postea, quod fidem tam lepidis fabulis haberet, obiter perstringit. Atque hæc vera esse, tum ex verbis illis Eusebii, *μόνην δὲ ἐπισκεψόμεθα τὴν τοῦ Φιλοστράτου γραφὴν*, tum ex diligenti collatione locorum ex Philostrato *αὐτολεξεὶ* adductorum, tum denique ex ipso Libri titulo, secundum Codicem Regium à Cl. Holstenio expresso, luce clarius constabit.

Neque vero mirum est Acciolum non vidisse quæ sint Hieroclis, cum non videat quis fuerit. Ostendimus ante è Lactantio fuisse eum *è numero judicum*; neque tantum Christianorum persecutioni præfuisse putandus est, sed officium dignitatemque Judicis prius quam adeo crudeliter barbareque sævire Diocletianus inciperet, obtinuisse; quod hæc Lactantii verba non obscure indicant, quibus Hieroclem ipsum affatur. *Tot semper latrones perierunt, & quotidie pereunt; utique multos & ipse damnasti.* Confirmat hæc etiam satis non semel Eusebius. τούτων γὰρ ἡμῖν, inquit, διαχειρηθέντων, ἁμοῦ τοῦ τε Φιλαλήθους τὰ ἀνωτάτω τε καθ' ὅλων δικαστήρια διειληφότος ἢ καθὰ

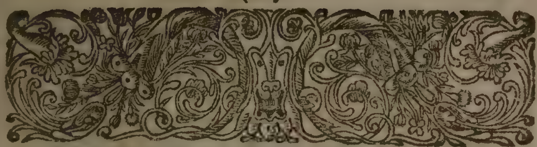
Χεια

Χριστιανῶν βιβλία, καὶ ὡς αὐτὸς ἑαυτῷ δοκεῖ, ἀκριβὴς ἐφ' ἑκάστῳ κρίσις φανερὰ κατέστησε). *His itaque ad disquisitionem collectis, satis puto constabit & Philalethis hujus indicia simul cuncta testimoniaque complexi, acre illud in Christianos, rerumque omnium ut de se ait judicium consultissimum.* Ita Interpres Florentinus. Rursus Eusebius; Ταῦτα Ἱεροκλεῖ τὰ ἀνωτάτω καὶ καθόλε δικαστήρια πεπιστευμένῳ μετὰ πολλῆς ἀνεξετάσεως ἀληθῆ καὶ πιστὰ εἶναι δοκεῖ: *Hæc sunt quæ Hierocles pro veris habet, ille solertissimus in judiciis supra adductis ac undecunque in nos legendis excussor.* Ita rursus Acciolus. Quis autem Oedipus hæc versionis ænigmata interpretabitur? aut quid tanto molimine libri in linguam magis familiarem transferuntur, si Græca intellectu sint facilia, Latina intelligi non possint? Quid enim aliud est τὰ δικαστήρια διειληφὼς, quam Judex constitutus? quid τὰ δικαστήρια πεπιστευμένος, quam is cui concredita est potestas judicandi? Quæ si sint τὰ ἀνωτάτω καὶ καθόλε, (aut enim pro π, aut præter π priori loco καὶ lego,) quid aliud quam immensa & su-

ſuprema poteſtas, aut in ſuprema ſaltem curia denotatur? Quam autem poteſtatem Euſebius intelligit, utrum quod eſſet ἔπαρχος Ἀλεξανδρείας, ut ex Epiphanio docuimus, an δικαιοδότης, vel ἴδιος λόγος, de quibus Strabo, non eſt hic diſſerendi locus. Hæc enim ideo tantum adduximus, ut oſtenderemus, Euſebium vitio interpretis minus fuiſſe intellectum, neque Fragmentum Authoris noſtri, eo quod editum eſt, prolixius è libro adverſus Hieroclem eſſe expectandum.

Quoniam vero illius Opera in hoc ſecundo Volumine claudit hoc ἀποσπασμάτιον, finem etiam noſtræ Diſſertatiunculæ ſimul imponet. Quam cum ut poſtulatis Typographi tantum morem gererem primo aggreſſus ſim, ut lectori harum rerum ſtudioſo aliquo modo ſatisfacerem, eandem longius produxerim; ut reliquis ſtudiis, quæ me imperioſius avocant, vacem, filum ejus & craſſiuſculum, & jampridem nimis fortaſſe prolixum, hic abrumpam.

Joannes Pearſonus.

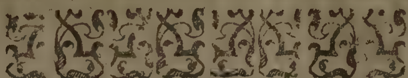

EX D. AUGUST. LIB. V. *De Civ. Dei, cap. 10.*

NUllo modo cogimur, aut retenta præſcientia Dei, tollere voluntatis arbitrium, aut retento voluntatis arbitrio, Deum, quod nefas eſt, negare præſcium futurorum. Sed utrumque amplectimur, utrumque fideliter & veraciter confitemur: illud, ut bene credamus, hoc, ut bene vivamus. Male enim vivitur, ſi de Deo non bene creditur. Ergo abſit à nobis Dei negare præſcientiam, ut liberi eſſe velimus, quo adjuvante ſumus liberi vel erimus.

M. Tullius Cic. hic naufragium fecit, qui in lib. de Div. Providentiam maluit tollere, quam delibare aliquid de humana libertate. Ita dum homines liberos fecit, *(inquit idem Præſul Auguſt.)* fecit ſacrilegos. *Idem tamen in Or. pro Ligario ait,* Neminem mirari debere, humana conſilia divina neceſſitate eſſe ſuperata. Hierocles *vero noſter removit ſe procul ab iſta Charybdi. Fati porro nomine uſus eſt in vera & ſana notione; pro æterno ſcilicet Providentiæ decreto, ſeu Sanctione & velut Voce divinæ mentis.*

FAB. *Quintil. l.* 12. *c.* 1. Multos non naſci, & egere omni ratione ſatius fuiſſet, quam Providentiæ munera in mutuam perniciem convertere.

ἹΕΡΟΚΛΕΟΥΣ

ΦΙΛΟΣΟΦΟΥ ΠΕΡΙ ΠΡΟΝΟΙ-

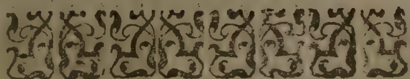
ας καὶ εἱμαρμένης, καὶ τοῦ ἐφ' ἡμῖν πρὸς τὴν θείαν ἡγεμονίαν συντάξεως. [κατ' ἐπιτομήν.]

Πρόθεσις τῆς Ἱεροκλέους πραγματείας.

Ἡ δὲ ἐπαγγελία τῆς παρούσης σκέψεως περὶ προνοίας διαλαβεῖν τῇ Πλάτωνος δόξῃ καὶ Ἀριστοτέλους συνδιατιθεμένῳ. Συνάπτειν γὰρ βούλεται τοὺς ἄνδρας ταῖς δόξαις κατὰ πάντα τὰ φιλοσοφίας δόγματα. ὅσοι δὲ αὐτοὺς διαφωνεῖν δοξάζουσι, τούτους ἐς τὰ μάλιστα πεπλανῆσθαι τῆς τῶν φιλοσόφων προθέσεως, καὶ ἐκπεσεῖν τοῦ ἀληθοῦς ἀποτείνεται. τοὺς μὲν ἔριδι καὶ ἀπονοίᾳ σφᾶς αὐτοὺς * προσαναθέντας· τοὺς δὲ προλήψει καὶ ἀμαθίᾳ δεδουλωμένους· καὶ πολὺν τὸν ἔμπροσθεν στῆσαι χρόνον, μέχρι ἡ τοῦ Ἀμμωνίου σοφία διέλαμψε. τοῦτον γὰρ τὰς τῶν παλαιῶν ἀνδρῶν διακαθάραντα δόξας, σύμφωνον ἐν τοῖς ἀναγκαιοτάτοις τῶν δογμάτων Πλάτωνός τε καὶ Ἀριστοτέλους

* ἴσ. προσαναφθέντας.

Summa Commentarii

HIEROCLIS PHILOSOPHI

De

PROVIDENTIA ET FATO,

Deque

Liberi Arbitrii cum Divina Gubernatione convenientia.

Interprete Fed. Morello *Paris. Prof. Reg.*

PRopositum hujus disputationis est comprehendere ea quæ de Providentia ex Platonis *&* Aristotelis *sententia constare possunt apud eos qui utrumque Philosophum sequuntur. Nam* Platonicorum *&* Aristotelicorum *opiniones conciliare studet* Hierocles*: quinetiam contendit eos omnes qui hos Philosophos dissentire inter se arbitrati sunt longissime aberrasse à sententia utriusque Philosophi, & procul à vera ratione remotos fuisse: alios quidem, contentionis studio & vesania inductos, semetipsos tantum consuluisse; alios vero præsumptione animi & inscientia adstrictos fuisse; atque illos certe majorem chorean constituisse, donec* Ammonii *sapientia affulsit. Hic enim* Ammonius *cum veterum Philosophorum opiniones perpurgasset,* Platonis *&* Aristotelis *mentem valde consonam & con-*

Hieroclis commentarii scopus.

Platonis & Aristotelis consensus.

Ammonii laus, scripta & discipuli.

τὴν γνώμην ἀποφῆναι. οὗ Πλωτῖνός τε καὶ Ὠριγένης, ἔτι τε Πορφύριος καὶ Ἰάμβλιχος μαθηταὶ γεγόνασιν. ἀλλὰ ταῦτα ὁ Ἱεροκλέους λόγος σπουδάζων, κατασκευάζει μὲν ἃ ἐκείνους φιλοτιμεῖται δοξάζειν· ἀνταγωνίζεται δὲ πρὸς τοὺς ἐσπουδακότας τἀναντία, Ἐπικουρείους τε καὶ Στωϊκούς, καὶ ὅσοι Πλάτωνα μὲν ὑποδύονται καὶ Ἀ-
σ. ἢ τ. ριστοτέλην, οὐκ ὀρθῶς δὲ τὰ ἐκείνων εἰσηγοῦνται. καὶ μὴν ὅσους ὁ τῆς γενεθλιαλογίας ἀνηρτήσατο πόνος, διελέγχων ἄγει, σφαλερὰν αὐτῶν τὴν περὶ τῆς εἱμαρμένης ἐπιδεικνὺς δόξαν, καὶ τοὺς τὴν πρόνοιαν δὲ τῶν ὄντων ἀπο-
ἴσ. καὶ τ. σκευάζειν τολμῶντας μηχαναῖς τισιν ἢ ἐπῳδαῖς, * ταῖς ὁμοίαις τῶν λόγων βασάνοις. καὶ καθόλου φάναι, πρὸς τὰς ὑπολήψεις ἐνίσταται πάσας, ὅσαι τὴν θείαν οὐκ εἶναι πρόνοιαν, ἢ εἶναι μὲν φαύλην δὲ τοὺς ἀμαθεστέρους πείθουσι νομίζειν. καὶ κατὰ Πλάτωνα θεὸν αὐτὸν προϋφίστησιν ἡ σκέψις πάσης ἐμφανοῦς τε καὶ ἀφανοῦς δια-
ἴσ. αὐτήν. κοσμήσεως δημιουργόν· * ἣν ἐκ μηδενὸς ὑποκειμένου προαγαγεῖν τὸν τεχνίτην· ἀρκεῖν γὰρ αὐτῷ εἰς ὑπόστασιν τῶν ὄντων τὸ οἰκεῖον βούλημα. τῆς δὲ σωματικῆς οὐσιώσεως τῇ ἀσωμάτῳ συντεταγμένης δημιουργίᾳ, κόσμον ἐξ ἀμφοῖν τελεώτατον, διπλοῦν τε ἅμα καὶ ἕνα συστῆσαι, ἐν ᾧ ἄκρα καὶ μέσα καὶ τελευταῖα τὴν κοσμοποιὸν σοφίαν κατὰ φύσιν διακεῖναι. ὧν τὰ μὲν πρῶτα

γονικὰ

concordem esse indicavit in iis præceptis quæ omnium maxime necessaria sunt. Ejus autem discipuli, Plotinus, Origenes, *itemque* Porphyrius *&* Iamblichus *exstitere. Verum hoc serio tractans* Hierocles *in hac disputatione, eas quidem opiniones corroborat, quas isti cupide amplexi sunt: magnum vero & acre certamen suscipit adversus contrariam partem tuentes* Epicureos, Stoicos *& reliquos, qui* Platonis *quidem &* Aristotelis *autoritate niti videntur, verum non recte exponunt quæ ab illis tradita sunt: præterea Genethliacos redarguit, qui in natalitiæ horæ observatione occupati desudarunt, lubricam & fallacem eorum de fato opinionem esse comprobans. Eos autem potissimum refutat qui rerum omnium providentiam destruere conati sunt, nescio quibus machinationibus, incantationibus, atque aliis ejusmodi tormentis quæstionum. Atque, ut semel omnia comprehendam, insectatur & exagitat omnes illas opiniones, quæ indoctiores eo adducunt, ut aut nullam omnino providentiam esse existiment, aut pravam exsistere suspicentur. Atque hæc quæstio ex* Platonis *quidem sententia, Deum substituit ipsum adspectabilis & inadspectabilis molitionis opificem, quam artifex fecit ut ex nihilo exsisteret, atque è nulla re subjecta eduxit: quippe sufficiebat ipsi, quo rerum natura subsisteret, propria voluntas. Jam vero corporea essentia cum incorporea molitione conjuncta, ex utroque perfectissimum, duplicem simul & unicum Mundi ornatum constitutum fuisse, in quo summa à mediis, media ab imis, Sapientia Mundi opifex secundum naturam distinxit ac separavit. Prima*

Hieroclis adversus alios Philosophos certamen.

Genethliacorum & Atheorum reprehensio

Quæstionis firmamentum.

λογικὰ οὐράνια, τὰ δεύτερα δὲ λογικὰ αἰθέρια, τὰ δὲ τρίτα λογικὰ ἐπίγεια. τὰ δὲ τρία ταῦτα γένη ὡς ἐν ἑνὶ ζώῳ ἢ χορῷ καὶ συμφωνίᾳ συνηρτῆσθαι μὲν ἀλλήλοις, ἀσύγχυτον δὲ τῇ ἑνώσει καὶ ἀλληλουχίᾳ τε κατὰ φύσιν * αὐτῶν διάκρισιν σωτηρεῖσθαι μὲν, καὶ ἡγεῖσθαι * τῶν καταδεεστέρων τὰ προτεταγμένα, πάντων δὲ αὐτῶν βασιλεύειν τὸν θεὸν καὶ δημιουργόν. καὶ ταύτην τὴν πατρωνυμικὴν αὐτοῦ βασιλείας πρόνοιαν καὶ εἶναι καὶ νομίζεσθαι, ἥτις ἑκάστῳ γένει τὰ προσήκοντα διανέμει. τὴν μέντοιγε τῇ προνοίᾳ συνεπομένην δίκην εἱμαρμένην καλεῖσθαι, ἥτις τῶν ἐμβαινόντων κατὰ τὸν τῆς προνοίας θεσμὸν δικαστικὴ τοῦ θείου ὑπάρχει ἐνέργεια, τάξει καὶ εἱρμῷ πρὸς τὰς προαιρετικὰς ὑποθέσεις τῶν αὐτεξουσίων ἔργων ἐπανορθουμένη τὰ καθ' ἡμᾶς. ἀλλὰ γὰρ ταῦτα μέν ἐστιν ἰδεῖν τῷ τοῦ φιλοσόφου * ἐκφερόμενον γράμματι. ἄρχεται δὲ τοῦ λόγου οὕτως.

ἴσ. φυσικήν.
ἴσ. καὶ ἡγεῖσθαι μέν.
ἴσ. ἐκφερομένῳ.

ΚΑΙ τί, φησὶ, καταλέγω σοὶ τούτους; ὅπουγε καὶ τῶν Πλατωνικῶν τινες οὐκ ὀρθὴν τὴν περὶ τοῦ δημιουργοῦ θεοῦ διασώζουσιν ἔννοιαν. οὐ γὰρ ἱκανὸν αὐτὸν εἶναι ᾠήθησαν αὐτοτελῶς ὑποστῆσαι δύνασθαι κόσμον οἰκείᾳ δυνάμει καὶ σοφίᾳ, ἐξ ἀϊδίου ἐνεργοῦντα· ἀλλὰ ἀγενήτου ὕλης συνεργίᾳ, καὶ τῇ μὴ παρ' αὐτοῦ ὑποστάσῃ φύσει καταχρώμενον μόνον δημιουργεῖν δύνασθαι· πάντων μὲν δυνάμει προϋποκειμένων ἐν τῇ ὕλῃ, αὐτοῦ δὲ οἱονεὶ διαζω-

γραφεῖν

autem ex his sunt cœlestia ratione prædita; media, ratione utentia æthereа; ultima denique, terrestria quæ rationis usum habent. Hæc porro tria genera, tanquam in uno animante, aut choro aut concentu, connecti inter se invicem, ita ut eorum naturalis distinctio ob arctam conjunctionem & mutuam ipsorum inter se cohærentiam, pura & inconfusa conservetur; & præstantiora inferioribus antecedere: his vero omnibus imperare Deum & opificem Mundi. Atque hæc, *inquit*, ipsius regni quasi paternam appellationem obtinens Providentia & habetur & revera est, quæ unicuique generi propria & convenientia tribuit. *Providentiæ quidem certe sociam & comitem Justitiam, vocari Fatum indicat, quæ justitiæ divinæ efficientia est, in iis quæ ex Prudentiæ decreto eveniunt, quæ res in nobis sitas ordine & serie quadam dirigit ad ea proposita voluntariarum actionum, quæ sub opinionem cadunt. Sed hæc perspicue videre potest is qui Philosophi commentarium evolvet. Sic igitur orditur disputationem.*

Tria rerum genera.

Providentiæ definitio & distinctio.

Et cur hos tibi, *inquit*, numero? quandoquidem *Platonicorum* etiam nonnulli sanam & rectam intelligentiam non habent de summo rerum opifice Deo. Non enim satis in eo virium esse censent ut integre & perfecte sua potentia & sapientia (qua ab omni æternitate res efficit) mundum conservare in statu possit: Sed generatæ materiæ ministerio, & natura extrinsecus data & subjecta utentem, opus conficere posse; cum omnia potestate in materia prius constituta sint, ipse vero quasi penicillo describat

Exordium disputationis Hieroclis.

Platonicorum error de Deo refutatur.

χαφοῦντος αὐτά, καὶ τάττοντος μόνον, καὶ διακρίνοντος ἐκ τοῦ ὑλικοῦ σχήματος. ὃ περιεργία μᾶλλον ἂν εἴη ἢ ἀγαθότης θεοῦ. τί γὰρ δὴ μαθὼν ἃ μὴ ὑπέστησε διατάττειν πειρᾶται· πάντως που τῆς ἀταξίας αὐτῆς τῇ ἀγεννησίᾳ τῆς ἑαυτῶν φύσεως κειμένης.; τὸ γὰρ ἀγέννητον καθ' ἑαυτὸ ὑφεστώς, εἴ τι προσλάβῃ, παρὰ φύσιν προσλήψεται· τὸ δὲ παρὰ φύσιν διατεθῆναι, κακὸν τὸ μεταστρεπόμενον. ὥστε οὐκ ἀγαθὸν τῇ λεγομένῃ ὕλῃ τὸ κοσμεῖσθαι, εἴπερ ἀγέννητος εἴη μὴ ἀπὸ χρόνου μόνον, ἀλλὰ καὶ τὸ ἀπὸ αἰτίων· καθ' ὃ σημαινόμενον καὶ τὸν θεὸν ἀγέννητον λέγομεν. ἀλλ' οὐδὲ ὁ θεὸς αὐτὸς ἀναίτιός ἐστι κακῶν, τὴν ἀρχὴν τῆς δημιουργίας ἀπό τινος κακοποιΐας ἐνστησάμενος, τὸ παρὰ φύσιν διατιθέναι τὴν ἐπ' ἴσης αὐτῷ ἀγέννητον οὐσίαν πειρᾶσθαι, καὶ ἀδελφήν, ἣν τὸ αὐτόματον αὐτῷ συνήγαγε, μὴ ἐᾶν μένειν ἐπὶ τῆς ἀγεννήτου τάξεως, πρὸς τὸ μὴ δυνατὸν εἶναι, καὶ καταχύσαι πράγματος ἰσοτίμως ἀγεννήτου τυγχάνοντος· εἴτε ἐξ ἀϊδίου ποιεῖσθαι τὴν τοιαύτην ἐπικράτειαν, εἴτε ἀπὸ χρόνου ἐπιχειροίη. καὶ μᾶλλον ἂν εἴη τῆς ἀλη-
ἴσ. ἀι. θείας ἀφεστώς, ἢ τῆς πρὸς τὸ ἐνδεεῖ τῆς ὑλικῆς ἐνεργείας, καὶ ἀπὸ χρόνου τινὸς κοσμεῖν ἤρξατο, ὑπὲρ οὐκ ἐᾷ μένειν αὐτὸν

ἐν

deſcribat ea & ordinet, ac ſeparet à figura materiæ inhærente. Quod quidem curioſitatem potius quam bonitatem Dei argueret. qua enim tandem ratione quæ non conſtituit, regere & ordinare nititur? cum utique etiam quod inordinatum erat in eorum natura, ortum nullum habuiſſet. Quod enim nullo generatum eſt ortu, & per ſe ſubſiſtit, ſi quid adſumat, præter naturam adſciſcet: atqui præter naturam quid conſtituiſſe, malum eſt, quod ſubverſionem adfert. Ita ut non bonum fuerit prædictæ materiæ ornatum & ordinem accipere: ſi quidem nullum ortus principium habuerit, non ſolum temporis ratione, ſed & cauſarum; in qua ſignificatione Deum etiam ſine ortus principio eſſe dicimus. Verum ne Deus quidem ipſe plane extra cauſam malorum poſitus fuerit, cum initium opificii inſtituerit ab aliqua malignitate, dum præter naturam diſponere conaretur ſubſtantiam ſibi coæternam, æque ingenitam, & ſororem ſuam, quam caſus fortuitus ad ſe adduxerat, non ſineret manere in eo ordine in qua fuerat ab omni æternitate, ut eum teneret quem nullo modo ſervare poterat: tum quia rem ſibi ſubmittere vellet quæ pari ſecum honore & æquali æternitate eſſet; ſive ab æterno talem obtinere dominationem, ſive ab aliquo temporis principio aggreſſus fuiſſet. Hoc autem magis à veritate alienum eſſet, ſi præter effectionis materiæ inhærentis defectum, ab aliquo tempore elegantem rerum deſcriptionem facere inceperit, quod non permittit ipſum manere in

ἐν τῷ ἑαυτοῦ ἤθει. εἰ γὰρ ἄμεινον μὴ ποιεῖν, πῶς εἰς τὸ ποιεῖν μεταβέβηκεν; εἰ δὲ τὸ ποιεῖν, τί μὴ ἐξ ἀϊδίου ἔπραττεν; εἰ μὴ ἄρα φύσεως αὐτῆς εἴποι τις ἀνὰ μέρος ποιεῖν τε καὶ φθείρειν δυναμένης, αἰώνια δὲ δημιουργεῖν ἀσθενούσης. διότι ἡ τῆς ὕλης κακία, ἣ προηγεῖται, τὴν ἐπίθετον καὶ ἐπεισοδιώδη τάξιν ἀποσείεται συνεχῶς, εἰς τὴν ἀγέννητον αὐτῆς, ὥς τις εἴποιεν, ἀταξίαν ἀνατρέχουσα. καὶ οὕτως ἀνὰ μέρος τοῖς χρόνοις κόσμον καὶ ἀκοσμίαν ἐπικρατεῖν, ἢ ἀληθέστερον εἰπεῖν ἀεὶ ἀκοσμίαν· ἐπεὶ καὶ ἡ κόσμησις, παρὰ φύσιν οὖσα διάθεσις, ἀκοσμία τῷ ὀρθῶς λογιζομένῳ φανήσεται. ἐκεῖνα γὰρ κατ' οὐσίαν λέγεται ποιεῖν, ὅσα μένοντα ἀτρέπτως ἐν τῇ αὐτῶν οὐσίᾳ, καὶ δυνάμει καὶ ἐνεργείᾳ, καὶ μηδὲν ἑαυτῶν ἀπομερίζοντα, μηδὲ κινοῦντα πρὸς τὴν τῶν γινομένων ὑπόστασιν· ἀλλὰ κατ' αὐτὸ μόνον τὸ εἶναι παράγει τὴν τῶν δευτέρων γένεσιν. οἷς ἕπεται μήτε ὕλῃ προηγεῖσθαι, μήτε ἀπὸ χρόνου ἢ ἐν χρόνῳ ποιεῖν, μήτε εἰς χρόνον παύεσθαι, μήτε ἔξω τῆς τοῦ ποιοῦντος ἐνεργείας κεῖσθαι τὸ
ἴσ. τῷ ἢ τῇ. γινόμενον. ταῦτα γὰρ πάντα τὸ † κατὰ τὸ συμβεβηκὸς

ἐνερ-

in eodem affectu, iisdemque moribus. Enimvero si melius fuisset non efficere & constituere, quare ad efficiendum se contulisset? sin præstitisset efficere, quamobrem non ab omni æternitate effecit? nisi id in causa quis esse dicat, quod natura quidem possit, partium ratione, tum efficere, tum interitum adferre, æterna vero moliri præ imbecillitate non valeat: Quoniam vitiositas materiæ, quam sibi adsciscit, adjectitium & adventitium ordinem continenter exagitat & excutit, ad inordinatum suum (ut dixerit aliquis) statum refugiens, nullo generatum ortu. Hinc fit ut per partes & tempora quod ornatum & inornatum atque inconditum est, valeat, vel, ut verius dicatur, indecora ornatus privatio semper vigeat: quandoquidem ornatus ipse, si dispositio & descriptio quædam sit præter naturam, inconditum quid æquo rerum æstimatori videbitur. Etenim illa secundum naturam & essentiam dicuntur efficere, quæcunque permanent constanter & sine ulla mutatione in sua substantia, facultate & actione, & nullam omnino à se partem distrahunt, neque adeo impellunt ad rerum procreatarum subsistentiam: sed pro ratione tantum ejus quod est, deducunt secundorum & posteriorum generationem. Ex quibus consequens est, Deum neque materiam ad usum suum adhibuisse; neque ab aliquo temporis principio, aut in tempore, efficere, neque vero ad certum tempus desinere, neque extra opificis effectionem jacere id quod fit. Ista enim omnia consequun- *Couclusio de ratione opificii Dei.*

tur

ἐνεργείᾳ παρέπεται, ὡς ἐπὶ τοῦ οἰκοδόμου καὶ τῶν ὁμοίων. κοινῶς μέν τοι ἡ πρόνοια καὶ τάξις ἀπὸ τοῦ δημιουργοῦ θεοῦ διήκει ἐπὶ πάντα τὰ ἀθάνατα γένη, μάλιστα δὲ ἐπὶ τὰ πρῶτα, καὶ προσεχῶς ἀπ' αὐτοῦ τὴν γένεσιν ἔχοντα, καὶ ἐφεξῆς ὄντα ἐκείνῳ, καὶ τῆς τῶν νοητῶν ἀγαθῶν ἀείστους μετουσίας ἀπολαύοντα. τριῶν γὰρ ὄντων τῶν ἐγκοσμίων νοερῶν γενῶν, τὸ μὲν ἀκρότατον καὶ πρῶτον τοῦ δημιουργοῦ γεννημάτων ἀτρέπτως καὶ ἀμεταβλήτως τῆς πρὸς αὐτὸν ὁμοιώσεως τυγχάνων, ἐν πάσῃ ὑπάρχει θεοειδεῖ εὐταξίᾳ· οἷον τὸ τῶν οὐρανίων ἐφημένον γένος. τὸ δὲ δεύτερον δευτέρως καὶ ὑφειμένως τὴν θείαν τάξιν παραδεχόμενον, οὐκ ἀτρέπτως μὲν οὐδ' ἀμείστως τῆς δημιουργικῆς ὁμοιώσεως μεταλαγχάνει, ἀναμαρτήτως δὲ καὶ ἀκακώτως τῶν πατρικῶν ἐπιστρέφεται νόμων· ὃ τοῖς αἰθερίοις ἀποδεδώκαμεν.
ἴσ. τῷ. τὸ δὲ τρίτον ὡς ἔσχατον τῶν θείων γενῶν, οὐ μόνον τὸ * ὁπωσοῦν τρέπεσθαι τῆς ὑπεροχῆς τῶν οὐρανίων ὑπέβη, ἀλλὰ καὶ τὸ † ποτὲ κακοῦσθαι τῶν αἰθερίων ἀξίαν ὑπέστη. τὸ μὲν γὰρ ἀεὶ νοεῖν τὸν θεὸν, καὶ ἡνωμένως αὐτοῦ τὴν γνῶσιν ἔχειν,
ἴσ. δὲ. τοῖς οὐρανίοις πρόσεστιν· τὸ * ἀεὶ μὲν, διεξοδικῶς δὲ, τοῖς αἰθερίοις οὐσίαις ὑπάρχει· τὸ δὲ μήτε ἀεὶ νοεῖν, καὶ ἐν αὐτῷ τῷ νοεῖν μεμερισμέ-

tur effectum quod caſu & fortuito fit, ut uſuvenit in Architecto & ſimilibus. Enimvero Providentia & ordo, à Mundi parente & effectore Deo communiter ad omnia immortalia genera pertingit, potiſſimum vero ad prima, & ea quæ continenter & proxime ab ipſo ortum ducunt, & deinceps ordine illum ſequuntur, ac proinde optima intelligibilium bonorum fruitione potiuntur. *Providentiæ ordo.* Nam cum tria ſint genera eorum quæ in mundo ſunt, & intelligentiam movent; extimum & primum eorum quæ ab opifice Deo procreata ſunt, quod ſine ulla ſui commutatione & converſione ſimilitudinis cum Deo particeps eſt, in omni recta conſtitutione * Deum referente exſiſtit. quale cœleſtium genus eſſe pronunciavimus. *Distinctio eorũ quæ ſunt in tria genera.* *Primum.* ** θεοειδὴς εὐταξία.* Secundum ab illo locum obtinet id quod ſecundo & remiſſius divinam conſtitutionem admittit: neque ſine immutatione ſui, & partitione, opificis ſummi ſimilitudinem refert; ſed ſine peccati & vitii labe paternis legibus obtemperat. quam ſortem æthereis tribuimus & adſignamus. *Secundũ* Tertium autem & ultimum è divinis generibus, non utcunque tantum ab excellentia cœleſtium receſſit, verum etiam interdum ætherei illius ordinis dignitatem depravare ſtuduit. *Tertium.* Etenim Deum ſemper intelligere, & arcte cohærentem illius cognitionem tenere, cœleſtibus congruit. verum ſemper quidem eum intelligentia comprehendere, ſed fuſa & vaga cognitione, hoc æthereis ex propria eſſentia ineſt. jam vero, neque ſemper Deum intelligere, & intelligentia ſolum par-

ticulari,

μεμερισμένως νοεῖν, τῇ ἀνθρωπίναις ψυχαῖς ὡς ἴδιον ἀποδέδοται, ἀπολειπομέναις κατὰ φύσιν τῆς τε ἀμερίστου νοήσεως τῶν οὐρανίων, καὶ τῆς ἐν τάξει πληθυνομένης γνώσεως τῶν αἰθερίων· ἐπεὶ μήτε ἑνιαίως μήτε ἀϊδίως νοοῦσιν αὗται· ἀλλὰ καὶ ὅταν πρὸς τὴν τοῦ νοεῖν ἀξίαν ἀνάγωνται, τὴν αἰθερίαν μιμοῦνται γνῶσιν, καὶ ταύτῃ συνεπόμεναι τῶν νοητῶν καρποῦνται τὴν θέαν. ταύτῃ τοι καὶ Πλάτων τὸ διάφορον τῆς περὶ ἡμᾶς τοῦ θεοῦ προνοίας ἐνδείκνυται, ἐν νόμοις λέγων, ὡς θεὸς μὲν πάντα, καὶ μετὰ θεοῦ τύχη καὶ καιρὸς τὰ ἀνθρώπινα διακυβερνῶσι ξύμπαντα. ἐξ ὧν δῆλόν ἐστι τοῖς μὲν ἀπαθέσι καὶ ἀεὶ τελείοις, καὶ διὰ τοῦτο ἀναμαρτήτοις, τὴν καθαρὰν καὶ μονοειδῆ τοῦ θεοῦ ἐπιστήσας πρόνοιαν. τοῖς δὲ καὶ εἰς ἄγνοιαν ποτὲ ὑποφερομένοις λογικοῖς, καὶ διὰ τοῦτο κακίας ἀναπιμπλαμένοις, τὴν συμμιγῆ καιροῖς καὶ τύχαις πρόνοιαν ἀποδιδούς. ἔστι γὰρ ἡ μὲν τῶν ἀγαθῶν προηγουμένη δόσις, καὶ ἡ τῶν κατὰ φύσιν προσόντων τήρησις, ἴδιον ἔργον τῆς καθαρᾶς προνοίας· ἡ δὲ τῶν παρὰ φύσιν διατεθέντων διόρθωσις, καὶ αἱ τῶν ἁμαρτημάτων εὐθυνίαι, τῆς ἐνύλου, καὶ τύχαις καὶ καιροῖς προσαγορευομένης. οὐ γὰρ κατὰ τὸν προηγούμενον λόγον ἡ θεία κρίσις τοῖς δὲ μὲν ἡμῶν ἐμφέρει τὰ δεινά, τοῖσδε δὲ τὰς εὐπαθείας ἀποδίδωσιν·

ἀλλ'

ticulari, divisa atque interrupta frui, humanis mentibus, tanquam peculiare, conceditur: quia deficiunt natura sua ab individua illa intelligentia cœlestium, & cognitione æthereorum, quæ suo ordine completur & perficitur. quandoquidem neque cohærenter, neque perpetuo intelligunt: & tum cum ad intelligendi vim adducuntnr, æthercam cognitionem æmulantur, eamque consequendo, earum rerum quæ sub intelligentiam cadunt contemplatione fruuntur. Hac certe ratione *Plato* discrimen Dei erga nos Providentiæ ostendit, in Legibus sic dicens, *Deus quidem omnia, & cum Deo fortuna & opportunitas res omnes humanas administrant.* Ex quibus perspicuum est *Platonem* iis naturis quæ ab affectionibus liberæ sunt,& usquequaque perfectæ, atque ita peccati expertes, puram, simplicem, & uniusmodi Dei providentiam constituere: aliis vero ratione quidem utentibus, sed ab ignorantia & inscitia quandoque abreptis, ideoque vitio plenis, permixtam occasionibus & fortunis providentiam declarare. Est enim bonorum antegressa largitio, & eorum quæ natura insunt conservatio, opus proprium puræ providentiæ: at correctio & emendatio eorum quæ præter naturam constituta sunt, & delictorum coercitiones, ejus providentiæ sunt quæ materiæ sordibus inhæret, & fortunis atque commoditatibus inservit. Neque enim divinum judicium, præsumpta quadam ratione, his quidem infert calamitates & perpessu aspera, allis vero voluptates & delectationes præbet: sed

Lib. 4. leg.

Providentia pura.

Prov. mixta.

ἄλλ' ἐξ ὑποθέσεως τῆς τῶν προβεβιωμένων ἀξίας. ἐπειδὴ γὰρ καὶ ἔοικεν ἡ κρίσις τῶν ἐφεστώτων ἡμῖν δικαστῶν τῇ ἰατρικῇ τέχνῃ, ἣ παραλαβοῦσα τοὺς ἀφ' ἑαυτῆς νοσήσαντας, πάντα πρὸς τὸ * δέον αὐτοῖς συντάττει κατὰ καιρὸν, ὃ ἂν αὐτοῖς τοῖς θεραπευομένοις εἴη λυσιτελές. καὶ διὰ τοῦτο ἡ μὲν ἀξία τῶν κρινομένων, ἄλλοτε ἄλλη τυγχάνουσα, καὶ ταῖς αὐτεξουσίαις κινήσεσιν ἐναλλασσομένη τύχην, τὴν περὶ ἡμᾶς πρόνοιαν συμμίγνυσιν· ἡ δὲ προσήκουσα ἑκάστοις τάξις τὸν τῆς τιμωρίας καὶ τῆς καθάρσεως καιρὸν συνεισάγει. τύχης δὲ καὶ καιροῦ τῇ θείᾳ προνοίᾳ συντεταγμένων, τὸ ὅλον πλάσμα γίνεται εἱμαρμένη, ἐκ μὲν τῆς ἀνθρωπίνης προαιρέσεως τύχην προσλαβοῦσα, ἐκ δὲ τῆς θείας κρίσεως ἐμφέρουσα τὸν καιρόν. καὶ γὰρ τῆς τέχνης ἐστὶν ἀφορίσαι τὰ μέτρα τῆς θεραπείας· τοῦ δὲ ἀνθρώπου διατεθῆναι οὕτως, ὥστε τομῆς δεηθῆναι, ἢ καύσεως, ἢ ἄλλης τινὸς ἀλγεινῆς θεραπείας. οὐ μάτην οὖν νόμοι κείσονται τοῖς ἀνθρώποις, οὐδὲ λογισμὸς εἰκῇ δέδοται, οὐδὲ τὸ βουλεύεσθαι παρέλκει, οὐδὲ τὸ εὔχεσθαι περιττὸν, εἰ πρόνοια τῶν ἀνθρωπίνων πραγμάτων ἡγεῖτο, νόμῳ καὶ δίκῃ τὰς ἀμοιβὰς τῶν προαιρέσεων τάττουσα. οὐδὲ μὴν εἰ ταῦτ' ἀναγκαῖα, καὶ κολὰ καὶ σωτήρια, ἡ τῆς προνοητικῆς εἱμαρμένης τάξις ἀνῄρηται, ἢ τὸ ἐφ' ἡμῖν τοῖς οὐκ ἐφ' ἡμῖν

γρ. τὰ δέοντα.

ſed pro ratione & meritis anteactæ vitæ. Quandoquidem ſimilitudinem aliquam habere videtur cum medica Arte judicium eorum Judicum qui nobis præſunt: illa ſiquidem ars, dum curandos ſuſcipit eos qui ſua culpa in morbum inciderunt, cuncta, ut par eſt, ipſis præcipit tempeſtive & opportune, ut ægrotorum valetudo poſtulat. Ob eandemque cauſam æſtimatio quidem eorum de quibus judicium ſtatuitur, cum alio tempore alia ſit, & liberis permotionibus Fortunas variet, providentiam illam commiſcet quæ nos ſpectat; verum ordo ſingulis conveniens, ſupplicii & purgationis tempus ſimul inducit. Fortuna vero & occaſione cum divina providentia conjunctis & copulatis, tota illa connexio eſt Fatum; quod ex humana quidem eligendi optione fortunam adſumpſit, ex judicio vero divino opportunitatem infert. Etenim artis eſt definire modos curationis: hominis autem, ita deſcribere & diſponere, ut inciſione opus habeat, aut aduſtione, aut alia quavis dura & acerba ſanatione. Non ergo fruſtra leges conſtitutæ erunt hominibus, neque ratiocinandi vis temere iiſdem conceſſa eſt, neque conſultatio & deliberatio eſt ſupervacanea, neque vota & preces redundant, ſi providentia humanis negotiis præſit, lege & juſtitia voluntatis & propoſiti præmia conſtituens ac decernens. Neque vero, ſi hæc neceſſaria, pulchra & ſalutaria perhibentur, fati providentiæ adjuncti ordo plane tollitur, qui liberum noſtrum conſilium & arbitrium inſtruit iis affectionibus quæ minime in

Comparatio medicæ artis cum judicio divino.

D. Ambr. Ser. I. in Pſ. 118. Plato 9. de leg.

Legũ, rationis, conſilii, & precũ uſus ex Providentia.

Auguſt. lib. 5. de civit. Dei x. primis capitibus.

ἡμῖν παραδιδοῦσα πάθεσιν· δι' ἀλλήλων δὲ ταῦτα βεβαιοῦται μᾶλλον, ἢ διὰ θατέρου θάτερον ἀναιρεῖται. προνοίας γὰρ οὔσης, ἀνάγκη καὶ λογισμοὺς, καὶ νόμους, καὶ εὐχὰς πλεῖστα ἡμᾶς ὠφελεῖν· μὴ οὔσης δὲ, οὐ μόνον ἀνόνητα παντελῶς ταῦτα, ἀλλ' οὐδὲ τὴν ἀρχὴν ὑποστῆναι δυνάμενα. διὸ καὶ τὸ ἐφ' ἡμῖν τὴν πρόνοιαν συνεισάγει, καὶ ἡ πρόνοια τὸ ἐφ' ἡμῖν. ἡ γὰρ ἡμετέρα προαίρεσις τὴν δικαίαν εἱμαρμένην κρατύνει, καὶ αὐτὴ τὴν αὐτεξούσιον ἡμῶν κίνησιν βεβαιοῖ. ἣν εἰ μὲν καθαρὰν καὶ λελογισμένην προσάγοιμεν τῷ θεῷ, νόμοις ἐμμένοντες, καὶ εὐχαῖς χρώμενοι, καὶ εὐβουλίαν τιμῶντες, καὶ διὰ πάντων ἐπιμέλειαν αὐτῶν ποιούμενοι, τῶν μεγίστων ἀγαθῶν τευξόμεθα. εἰ δὲ τἀναντία πάντως που, τῶν ἐπὶ τούτοις τεταγμένων δικῶν τὰς ἰατρικὰς οἰσόμεθα ἀλγηδόνας, παρὰ τὸ * δέον μεταμανθάνοντες. πρὸς αὐτὸ δὲ τὸ καλῶς ἡμᾶς διατεθῆναι τῆς χείρονος καθαρθέντας προαιρέσεως, πλείστην φέρει συντέλειαν εὐχὴ, καὶ νόμος, καὶ συμβουλὴ, καὶ τὰ τοιαῦτα, εἰς τάξιν ἄγοντα καὶ συμφωνίαν θεοπαθῆ τὴν ἡμετέραν διάνοιαν. οὐ τοίνυν ἀναιρεῖται τὸ αὐτεξούσιον τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς. εἶτα ὄντος * αὐτῆς ἐπὶ τὸ εἶν διανέμειν καὶ ἀποδιδόναι ἑκάστῳ πρὸς τὴν ἀξίαν τῶν διαθέσεων; μάλιστα γὰρ πρὸς ἀρετὴν καὶ κακίαν αὐτοκινήσει ἡμῶν ἡ προνοητικὴ

Αἰσχίν. ἐν τῷ κατὰ Κτησιφ. ὁ δὲ μεταμάνθ.

ἴσ. αὐτῶν ἐπὶ τῷ.

εἱμαρ-

nobis sitæ sunt: quinetiam hæc mutuas sibi operas præstant potius, quam alterum alteri perniciem adferat. Nam stante providentia, necesse est ut nobis rationum momenta, leges, preces, plurimum opis & adjumenti adferant: Sin tollatur, non tantum illa nobis inutilia prorsus erunt, sed neque ab initio constare potuissent. Quapropter liberum nostrum arbitrium Providentiam secum adducit, & Providentia voluntatis & consilii libertatem. Nostra enim voluntas seu eligendi optio, justum confirmat fatum: atque ipsum fatum corroberat etiam voluntariam nostram motionem. *Quod si eam puram & perpensam Deo obtulerimus, legibus obtemperantes, & precibus utentes, consiliique prudentiam plurimi facientes, summa consequemur bona.* Sin minus, & his contraria fecerimus, pœnarum his rebus indictarum medicos & salutares dolores perferemus, non eo quo deceret modo [& quasi præpostero ordine] aliter nos gerere discentes. Jam vero ut pulchre & præclare affecti simus, à pejore proposito perpurgati, maximum adjumentum adferunt oratio, lex, consilium, aliaque ejusmodi quæ intelligentiam nostram in ordinem & concentum *divino congruum affectui, adducunt. Non ergo eripitur liberum humanorum animorum arbitrium. Præterea absque libertate illa, quinam integrum esset distribuere & reddere unicuique pro merito & dignitate affectionum? Nam ad virtutem & vitium vel maxime fatum Providentiæ annexum, libera & spontanea mo-

Liberi arbitrii cum Providentia connexio.

Alludit ad Prov. Phryges icti sapiunt.

* Συμφωνίαν θεοπαθῆ.

Plato. 3. de leg.

εἱμαρμένη δεῖται· οὐ γὰρ ἄλλως ἔσται δικαία ἡ τοιοῦ-
τος διανομή, μὴ πρόσθεσιν λαβοῦσα τὸ ἡμέτε-
ρον αὐτεξούσιον. διὰ τοῦτο γὰρ καὶ εἶναι ἐκ φύσεως
ἀφωρισμένον χρόνον τινὰ ἑκάστῳ, μέχρις οὗ δυ-
νατὸν ἐξαρκεῖν ἐπὶ τὴν σύστασιν, καὶ οὗ εἰς τὸ πό-
ρρω οὐκ ἂν ἔτι βιοίη. μὴ πάντως δὲ πάντας πρὸς
τὸ δυνατὸν τῆς συστάσεως ἀφικνεῖσθαι χρόνον διὰ
τὰς ἔξωθεν βιαίους ἐπιφοράς, ἃς ἔφημεν ἐφ' ἡ-
μῖν μετὰ τὴν πρόνοιαν διατάττειν, ἐπὶ δὲ τῶν ἀλό-
γων ζώων ὡς ἔτυχεν ἐπισυμβαίνειν. μὴ γὰρ ἀνάγ-
κην εἶναι ὡς ἐπὶ ἀνθρώπων, οὕτω καὶ ἐπὶ τῶν ἀλό-
γων ζώων, τὴν τάξιν τοῦ θανάτου φυλάττεσθαι
πρὸς τὴν ἀξίαν τῆς ψυχῆς ἀποδιδομένην, ἐπεὶ
μηδὲ ὁμοίως ἡμῖν ἐκεῖνα εἰς τὸν βίον παρέρχεται.
ἡμᾶς μὲν γὰρ κρίσει δικαστῶν δαιμόνων ἀγαθῶν
πρὸς τὴν προβεβιωμένων ἀξίαν λαγχάνομεν
ἕκαστος βίον· ἐν ᾧ πάντα συνείληπται, ἔθνος,
πόλις, πατήρ, μήτηρ, καιρὸς ἀποκυήσεως, σῶ-
μα τοιόνδε, ἀναστροφαί, τύχαι παντοῖαι τῷ
βίῳ προσήκουσαι, τρόπος τελευτῆς, καιρὸς ἀπο-
τεταγμένος, καὶ τούτων ἁπάντων φύλαξ
καὶ ἀποπληρωτὴς ὁ εἰληχὼς δαίμων ἕστηκεν,
ὧν οὐδὲν ἐπὶ ἐκείνων θεωρεῖσθαι πέφυκε. τὰ
γὰρ τῇ λογικῇ οὐσίᾳ ὡς λογικῇ προσήκον-
τα τῆς ἀλόγου φύσεως παντελῶς ἐστιν ἀλ-
λότρια. οὐ δίκαιον ἐστὶν οὖν τῆς αὐτῆς
ἀξιωθῆ-

tione nostra indiget : non enim alioqui justa erit hæc inæqualis distributio, nisi pro causa & argumento libertatem arbitrii nostri sumpserit. Propterea enim natura etiam præscriptum esse tempus quoddam unicuique, usque quo satis in se opis & virium ad consistendum habere possit: eaque fatali summa confecta, vitam proferre ulterius nequeant. Prorsus vero omnes ad concessum constitutionis tempus pervenire non posse, ob eos incursus violentos qui foris adveniunt: cujusmodi antea diximus in nobis quidem statuere Providentiam, in brutis autem animantibus temere ac fortuito contingere. Etenim minime necesse videtur, ut hominum generi, ita cæteris animantibus rationis expertibus, ordinem mortis observare propter animi dignitatem traditum: quoniam non simili modo atque nos in vitam proficiscuntur. Nam judicio bonorum geniorum, pro merito anteactæ vitæ, unusquisque nostrum vitæ sortitur genus, in quo simul omnia comprehenduntur, gens, civitas, parens uterque, conceptionis tempus opportunum, istiusmodi corpus, fortunæ conversiones variæ ac multiplices vitæ congruentes, mortis ratio, opportunitas præscripta & constituta, atque horum omnium custos & autor genius existit, quem quisque nactus est: quorum nulla particula cum brutis communicata cernitur. Enimvero ea quæ naturæ rationis composti conveniunt qua ex parte ratione utitur, aliena plane sunt à natura rationis experte. Quare non æquum esset eadem Providentia

Tertul. lib. 2. adversus Marcionem.

Origenica & profana opinio, explosa à Patribus Christianis.

ἀξιωθῆναι προνοίας λογικὰ καὶ ἄλογα· ἐπεὶ μηδὲ εἰκὼν τοῦ νοητοῦ θεοῦ τὸ ἄλογον καὶ ἀνόητον. πᾶσα γὰρ ἐκείνου εἰκὼν λογικὴ καὶ ἔννους γινώσκειν τε ἑαυτὴν καὶ τὸν ποιήσαντα πέφυκεν. ἀλλ' ἐκεῖνα μὲν τῷ κατ' εἶδος σώζεσθαι τὴν ἀρκοῦσαν ἔχει πρόνοιαν· ἡμεῖς δὲ εἰ μὴ καθ' ἕνα ἕκαστον προνοηθησόμεθα, ὥστε μηδὲν ἀλόγιστον εἶναι τῇ προνοίᾳ τῶν καθ' ἡμᾶς, οὔπω τῆς προσηκούσης τευξόμεθα κηδεμονίας. πρέπει δὲ τοὺς πρὸς ἀριθμὸν ὡρισμένον ὑποστάντας ὑπὸ τοῦ δημιουργοῦ, ἑπομένους τῇ ἀπ' ἐκείνου φύσει, καὶ καθ' ἕνα ἕκαστον τῆς προνοίας αὐτοῦ μεταλαγχάνειν. οὐ γὰρ δὴ μίαν εἰργάσατο ψυχὴν, ἕκαστος δὲ ἡμῶν ὡς ἔτυχεν ἀπὸ ταύτης ἀπομερίζεται, καὶ πάλιν εἰς ταύτην ἀνακιρνᾶται· ἀλλ' ἑκάστην ἀνθρωπίνην ψυχὴν ἰδίοις ὅροις περιγεγραμμένην ὑπέστησε. διὸ καὶ ἑκάστοις ἐστὶ πρόνοια καὶ κρίσις καὶ δίκη καὶ κάθαρσις, καὶ εἰς γένεσιν ἔκπεμψις, καὶ βίος λῆξις προσήκουσα, καὶ τελευτὴ οὐκ ἀπὸ ταυτομάτου συμβαίνουσα, καὶ μετὰ τὴν τελευτὴν εἰς ᾅδου πορείαν, μετὰ ἡγεμόνος τοῦ τὴν ζωὴν ἡμῶν εἰληχότος δαίμονος ἀγαθοῦ. ὅτι μὲν οὖν τῶν ἄλλων ζώων καὶ προαιρέσεις ἡμέτεραι, καὶ ἀλληλοφαγίας ἀναγκαῖαι χρεῖαι, παντοῖαι καὶ τυχηραὶ περιπλώσεις ἐκβιάζονται ἕκαστα περὶ τὴν κατὰ

φύσιν

honorari & conservari ratione utentia, & ejus Imago usu carentia: Siquidem quod ratione & intelligentia caret, Dei, qui sola mente comprehenditur, imago non est. *Omnis enim illius imago ratione prædita, & mentis particeps, itaque informata est, ut seipsam cognoscere & opificem suum valcat.* Pecudes igitur eam nactæ sunt Providentiam, cujus beneficio per speciem & partes conserventur: Nos vero cura generi nostro conveniente non honorabimur, nisi singulis bene provisum fuerit; ita ut nihil incongruum & inconcinnum sit ei Providentiæ quæ ad nos spectat. Decet etiam eos qui à parente & effectore Deo ad præscriptum & præfinitum numerum subsistere debent, obsequentes ortus conditioni à Deo statutæ, separatim unumquemque divina perfrui Providentia. Neque enim Deus unum tantum Animum est fabricatus, cujus partem aliquam quisque nostrum, ut sors tulit, obtinuerit, ut in eum denuo refundatur: sed singulos humanos animos certis finibus comprehensos firmavit ac stabilivit. Quapropter singulis adest Providentia, judicium, justitia, purgatio, ortus adsignatio, vitæ sors conveniens, & interitus non casu & fortuito contingens, *& post obitum ad *Orcum* profectio, duce bono illo genio qui vitæ nostræ moderator est constitutus. Ac aliis quidem animantibus singulis, & voluntates nostræ, & mutuæ internecionis & devorationis causæ necessariæ, atque omnis generis occursus & eventus varii, perniciem mortemque adferunt, ante congruentem naturæ

Imago Dei in hominibus, non belluis.

Provid. generalis & partic.

* Idem tradit Justinus Martyr qu. ad orthodox. *Angeli qui custodes hominum sunt & comites, aut utrumq; comitantur, Animũ dico & corpus; aut certe animũ comitantur post discessũ ejus à corpore usq; ad tempus renovationis.*

φύσιν διαλύσεως, ἀτάκτως καὶ ἀδείστως φθείρεσθαι, καὶ ὡς οὐ προβεβιωμένων αὐτοῖς δίκης ὑφεστώσης, μήτε ἐφ' οἷς νυνὶ ποιοῦσιν ἢ πάσχουσι φύσεως προσδοκωμένης. ὅτι δὲ ἀνθρώπων δεσμοὶ προνοίας, καὶ δαιμόνων ἀγαθῶν κρίσις, καὶ βίων κλῆροι, καὶ παλαιῶν ἁμαρτημάτων ἀμοιβαὶ, τά τε ἄλλα καὶ τοὺς καιροὺς καὶ τοὺς τρόπους τῆς τελευτῆς ἀφορίζουσιν· ὥστε καὶ τὰ ἀπὸ προαιρέσεως ἐνεργούμενα, καὶ τὰ ὡς ἔτυχε δοκοῦντα συμπίπτειν, πρὸς τὴν ἑκάστου ἡμῶν εἱμαρμένην συνείρεσθαι, καὶ τὴν τῆς ἀξίας ἀποπληροῦν τύχην, ἀεὶ τῶν παρεληλυθότων τοῖς ἐφεξῆς τὴν αἰτίαν τῆς συμβάσεως

ἴσ. διὰ τῶν. παρεχομένων, καὶ τοῦ *ἐφ' ἡμῖν τὰς τῶν οὐκ ἐφ' ἡμῖν περιστάσεις ἐφελκομένων, τῷ τὰς ἀνθρωπίνας προαιρέσεις τῆς εἱμαρμένης ἀπευθύνεσθαι νόμοις, οὓς ὁ δημιουργὸς ἔταξε ταῖς ψυχαῖς. τῶν γὰρ ἐνταῦθα πραττομένων ἡμῖν λόγον ὑπέχειν ἡμᾶς ἕπεται τοῖς τὴν μέσην λῆξιν λαχοῦσιν· ἅτε δὴ φύλαξι καὶ ἐφόροις οὖσιν ἡμῶν. πᾶσαν γὰρ τὴν περὶ ἡμᾶς αὐτῶν ἐνέργειαν εἱμαρμένην καλεῖσθαι, δίκης νόμοις τὰ ἡμέτερα διαπράττουσαν. εἰ δὲ φύλακές εἰσι τοῦ πρὸς τὴν ἀξίαν ἀφωρισμένου βίου, ἕως ἂν ἀποπληρῶται δηλονότι καὶ τοῦ χρόνου ὃν ἕκαστος βίον ἐκληρώσατο. καὶ γὰρ τῆς γενέσεως ἀφωρισμένης, ἀνάγκη καὶ τὸν θάνατον ὡρίσθαι. τὴν δὲ ἀρχὴν τῆς γενέσεως ὁρίζει ἡ τῆς ἐκεῖθεν ἐκπομπῆς εἱμαρμένη, θεία βούλησις οὖσα, καὶ νόμοι τῆς

τοῦ

naturæ solutionem, nulla nec ordinis nec temporis habita ratione; quippe cum nulla præsit ipsis justitia, quæ anteactæ vitæ rationem poscat, nec ipsa natura attendàt, cur quidve nunc agant aut patiantur. In hominibus vero Providentiæ vincula, & bonorum geniorum judicium, vitæ genera & sortes, veterumque criminum expiationes, cæteraque ejusmodi & occasiones & modos interitus definiunt: Ita ut tam ea quæ voluntate & proposito perficiuntur, quam ea quæ temere & fortuito contingere videntur, connexa sint cum uniuscujusque fato, & dignitatis ac meriti fortunam compleant; cum præterita consequentibus connexionis causam præbeant, & libertate arbitrii ea quæ in nobis utique sita non sunt alliciant: eò quod humana studia & voluntates fati legibus dirigantur, quas summus opifex animis ipsis sancivit. At enim eorum quæ hic geruntur rationem reddere nobis convenit iis qui mediam sortem nacti sunt, & custodes, quasique præfecti & moderatores nostri sunt. Porro eorum omnis circa nos operatio atque efficientia, Fatum appellatur, quod Justitiæ legibus res nostras regit atque administrat. Quod si custodes sunt vitæ ad meritum & dignitatem adsignatæ ac definitæ, illi videlicet munus habent complendi & absolvendi tempus vitæ quam quisque fuerit sortitus. Nam cum præscriptus sit ortus, & mortem quoque præscriptam esse necesse est. Originis autem principium præscribit Fatum ablegationis quæ inde fit, nempe divina voluntas, & justitiæ

Libertas arbitrii.

Vide Cyrill. orat. de exitu animæ.

Plato in Tim. ex Orpheo.

Dei

τοῦ θεοῦ δίκης. ὥστε καὶ τὸν θάνατον ὡρισμένον τηρήσει ἡ τῆς ἐκεῖθεν ἢ ἐκεῖσε μεταστάσεως εἱμαρμένη. διὸ ὥρισται καὶ τὸ διὰ τῶνδε μὲν παρελθεῖν εἰς τὸν βίον, διὰ τῶνδε δὲ ἐκ τοῦ βίου ἀπελθεῖν. εἰ γὰρ ἀόριστα ταῦτα, καὶ ὁ βίος ἅπας ἀόριστος, καὶ τῆς κρείττονος ἐπιστασίας ἄμοιρος. ποῦ γὰρ ἔτι ἢ ἔν τινι τῆς θείας κρίσεως καὶ τῆς πρὸς ἀξίαν διανομῆς ἔσται ἡ ἐπιμέλεια, τῶν περὶ τὸ σῶμα καὶ τὰ ἐκτὸς εἰκῇ καὶ ὡς ἔτυχεν ἡμῖν συμπιπτόντων; οὐ γὰρ ταῦτα μὲν ἄτακτα καταλείψομεν· τὰς δὲ δίκης προαιρέσεις καὶ κρίσεις καὶ ὁρμὰς ἀπὸ κρείττονος ἀνάγκης ἐγγίνεσθαι φήσομεν. οὕτω γὰρ ἀρετῆς καὶ κακίας οὐχ ἡμᾶς αὐτοὺς, ἀλλ' ἐκείνην αἰτιασαίμεθα. οὐδὲ μὴν πάντα τῇ παρ' ἐκείνων ἀνάγκῃ εὔλογον ἀνατιθέναι· τὰ τῆς ψυχῆς λέγω καὶ σώματος καὶ τῶν ἐκτός· ἀλλ' οὐδὲ πάντα ἀνεῖσθαι ταῖς ἀλόγοις καὶ ἀνεπικρότοις φοραῖς, νοῦ τοῦ πάντων ἡγουμένου καὶ θεοῦ τῶν ὅλων ὄντος αἰτίου. ἀναγκαῖον δὲ τὸ λειπόμενον, τὰς μὲν προαιρέσεις ἐφ' ἡμῖν, τὰς δ' ἐπὶ ταῖς προαιρέσεσι δικαίας ἀμοιβὰς ἐπὶ τοῖς αἰθερίοις κεῖσθαι, καὶ ὑπὸ θεοῦ τεταγμένοις δικασταῖς, καὶ πεφυκόσιν ἡμῖν ἐπιμελεῖσθαι. τριῶν γὰρ ὄντων τῶν καθ' ἡμᾶς, καὶ τὸ πάντα ἠναγκάσθαι, καὶ τὸ μηδὲν, καὶ τὸ ἐπιλλαγμένως,

Dei leges. Ita mortem quoque ſtatutam ſer-vabit Fatum migrationis de loco in locum: quocirca definitum eſt etiam, per illa quidem in hanc vitam tranſire, per hæc vero è vita diſcedere. Etenim ſi indefinita eſſent illa vita quoque omnis indefinita eſſet, & præſtantioris provinciæ ſeu præfecturæ exſors. Ubinam ergo aut in quibuſnam erit amplius divini Judicii cura, & diſtributionis pro dignitate ſtudium, ſi ea quæ ad corpus & res exteras ſpectant temere ac fortuito nobis contingant? Neque enim ſane hæc inordinata relinquemus, & juſtitiæ propoſita, judiciaque & appetitus à præſtantiori neceſſitate nobis ingigni adſeverabimus. Hoc enim certe pacto virtutis & vitii cauſam non nobis ipſis, ſed illi potius neceſſitati tribueremus. Neque profecto rationi conſentaneum eſſet omnia ad eam Neceſſitatem, quæ ab illis rebus procedit, referre, ea dico quæ ad animum pertinent, tum quæ ad corpus, tum quæ ad externa referuntur: neque adeo omnia permittere temerariis & improbatis motionibus æquum fuerit, cum mens omnium gubernatrix, & Deus univerſorum autor & cauſa ſit. Neceſſe eſt profecto quod relinquitur, ſtudia quidem & voluntates in nobis ſitas eſſe; Juſtæ autem vices & remunerationes, ſeu compenſationes in voluntatibus, pendent ab æthereis & à Deo conſtitutis judicibus, qui natura noſtri curam & ſolicitudinem habent. Nam cum tria ſint ea quæ ad nos pertinent, & omnia neceſſitate adſtringi, & nihil omnino cogi, & modo cogi *Neceſſitatis restricti si nobis.*

modo

μένως, καὶ ὡς δεῖ, τὴν ἴσην ἀτοπίαν ἔχει, καὶ προνοίας πάσης ἐστὶν ἀναιρετικά. ἥ τε γὰρ τοῦ πρὸς ἀξίαν ὑπόθεσις πάντως συνεισάγει τὴν πρόνοιαν, καὶ τὴν ἀπ' αὐτῆς εἱμαρμένην· καὶ ἡ προνοητικὴ κρίσις δίκῃ καὶ νόμῳ τὰ ἀνθρώπεια τάττουσα, τοῦ αὐτεξουσίου ἡμῶν καὶ προαιρετικῆς ἀρχῆς δεῖται· ὥστε μέρος ἐστὶ τῆς ὅλης προνοίας εἱμαρμένη, τὸ πρὸς τὰς ἀνθρωπίνας ψυχὰς δικαστικῶς ἁρμοζόμενον. ἀνθρωπίνων δὲ ψυχῶν ἐνέργεια ἡ αὐτοκίνητος προαίρεσις, καὶ τὸ λεγόμενον ἐφ' ἡμῖν. ὁ δὴ τοῖς θείοις δικασταῖς ὑπόθεσις εὔλογος γίνεται τῆς ἀνίσου διανομῆς. τὸ δὲ τυχαῖον ὅλον τοῖς θνητοῖς καὶ ἀλόγοις ἀποδέδοται γένεσιν. οὐ γὰρ καθ' ἕκαστον τεταγμένως, οὐδὲ κατά τινα λελογισμένην ἀξίαν ἐκ μὲν τοῦδε τοῦ πυρὸς σβεννυμένου, ὅδε ὁ ἀὴρ γίνεται, ἐκ τοῦδε τοῦ ἀέρος παχυνομένου, τόδε τὸ ὕδωρ· οὐδὲ ἐκ τῶνδε μὲν τῶν σιτίων ἵππου σῶμα ἢ κυνός, ἐκ τῶνδε δὲ ἄλλο τι· ἀλλὰ πάντα ἐκ πάντων ταῖς περιπτώσεσι μεταβολαῖς δύναται γίνεσθαι, διὰ τὸ κοινὸν τῆς ὕλης, καὶ πρὸς πάντα εὐαγωγὸν τοσοῦτον τάξεως μετέχοντα καὶ θείας ἀνάγκης, ὥστε κατὰ γένος ἕκαστα διασώζεσθαι, καὶ συμπαραθεῖν πρὸς τὸ ἀΐδιον τῇ διαδοχῇ τοῖς ὑποστᾶσιν* αὐτὰ αἰτίοις. οὐ γὰρ ἐπεισῆλθέ τι ἐν ἐκείνοις ἐκ τοῦ αἰθερίου τόπου τὴν ὑπόβασιν ποιησάμενον, ἵνα καὶ τῇ θείᾳ κρίσει παρα-

γρ. ὑποστάσεσι.

γωγηθῇ

modo non, aut quomodo oportet, æquè absurda sunt, ac proinde Providentiam omnem de medio tollunt. Enimvero ejus quod pro dignitate fit suppositio omnino Providentiam secum inducit, & fatum quod ab ea pendet, & Providentiæ adnexum Judicium, quod res humanas Justitia & Lege moderatur, libero arbitrio nostro, & voluntatis consiliique principio eget. Itaque Fatum constituendum est pars quædam Providentiæ totius: idque humanis animis judiciali more congruit. Humanorum autem animorum operatio est voluntas seipsam movens, & quod dicitur situm in nobis. Atque hæc probabilis ratio est, cur divini Judices non æquam distributionem habeant. Quod autem fortuitum est, id totum mortalibus & rationis expertibus tribuitur generibus. Neque enim in unoquoque sigillatim, neque pro dignitate & æstimatione ratione confirmata ex igne isto extincto hic aër oritur, ex hoc vero aëre denso hæc aqua, neque vero ex his quidem segetibus equi canisve corpus, ex istis autem quidpiam aliud; verum omnia ex omnibus mutationibus ingruentibus nasci possunt, propter materiæ communionem, & facilitatem ad concilianda sibi omnia, quæ usque eo ordinis & divinæ necessitatis partem habent, ut quæque per genus conserventur, & simul adspirent atque concurrant ad æternitatem perpetua successione, cum causis à quibus dependent & originem suam trahunt. Non enim advenit quicquam in illis quod ex ætherea plaga discessionem fecerit, ut divino quoque judicio instruatur

Providentiam tollentia, & inducentia.

Animi humani operatio.

Ortus & interitus ratio.

Materiæ vis.

γωγηθῇ πρὸς ἐπάνοδον, ὡς ἐν τοῖς καθ' ἕκαστα ἀνθρώποις· τὰς λογικὰς καὶ ἀθανάτους ψυχὰς ἐκεῖθεν κατιούσας ἀνάγκη πλεῖστον ἐπιστροφῆς καὶ κηδεμονίας λόγον τυγχάνειν παρὰ τῶν συγγενῶν πρὸς ἀνόρθωσιν τῆς εἰς κακίαν ὑποφορᾶς. διαπάσχουσί τε καὶ αἱροῦνται ἐν αὐτοῖς τοῖς πάθεσι, καὶ πάλιν αἱροῦνται καὶ πάσχουσι πρὸς τὴν ἀξίαν τῶν αἱρεθέντων. διὰ τοῦτο οὖν πολὺ τὸ ὡς ἔτυχεν ἐν τοῖς ἀλόγοις καὶ τὸ θείας κρίσεως ἄμεινον. ἐν δὲ τοῖς καθ' ἡμᾶς καὶ τὸ δοκοῦν εἶναι δίκαιον εἰς τὴν τῆς προνοητικῆς εἱμαρμένης ὑπηρεσίαν τελεῖ· ὥστε δοκεῖν μὲν ἀπὸ ταυτομάτου πάσχειν ἡμᾶς καὶ ὁμοίως τοῖς ἀλόγοις ζώοις, τοῦτο δὲ πάσχειν περὶ τὸ σῶμα καὶ τὰ ἐκτὸς, ὃ ἡ ἔφορος κρίσις ὥρισε. τῇ γὰρ τῶν περὶ ἡμᾶς ἐπιτάσει τε καὶ ἀνέσει, καὶ ταῖς παντοίαις τούτων μεταβολαῖς, τὸ αὐτεξούσιον τῆς ψυχῆς παιδαγωγεῖται πρὸς εὐεξίαν· θᾶττον μὲν ἐὰν εὐγνωμόνως ὑποδέχηται τὰ περὶ ταῦτα συμβαίνοντα πάθη, ἐν πολλαῖς δὲ καὶ μακραῖς χρόνου περιόδοις, ὅταν ἰταμῶς καὶ ἀνοήτως πρὸς αὐτὰ διατεθῇ. τότε γὰρ δίκας μὲν ὑπέχει τῆς ἀγνωμοσύνης, οὐδὲν δὲ ἧττον δι' ὧν πάσχει φέρεται πρὸς τὸ δέον. οὐ γὰρ ἀνεύθυνον ἔχουσα ἡ ψυχὴ τῆς ὁποιασοῦν αἱρέσεως τὴν ὁρμὴν, καὶ ὑπὸ τοῦ προσεχοῦς κρείττονος γένους ἐπιστασίας ἀξιοῦται, δίκης καὶ καθάρσεως καὶ τιμωρίας τυγχάνουσα ἀεὶ πρὸς τὴν ἀξίαν τῶν ἑαυτῆς διαθέσεων. καὶ τὸ μὲν ἐλέσθαι ἐπ'

αὐτῇ

tur ad reditum, prout in singulis hominibus usuvenit: siquidem animos ratione præditos atque immortales necesse est inde profectos magnam curæ & salutis suæ rationem obtinere à cognatis, ad directionem & emendationem proclivitatis ad vitium. * Porro affectionibus torquentur, atque electione utuntur in ipsis affectibus: rursusque eligunt, ac patiuntur turbanturve ob rerum electarum dignitatem. Idcirco magna temeritas inest in brutis, & alienatio à divino judicio. In iis vero quæ ad nos spectant, quod justum videtur, ad Fati Providentiæ adnexi ministerium refertur; ita ut nos casu & fortuito pati videamur, non secus ac brutæ animantes, idque ferre ac perpeti tum in corpore, tum in externis rebus, quod judicium perspiciens ac moderans omnia statuerit. At enim eorum quæ circa nos sunt intensione ac remissione, atque eorumdem omnis generis mutationibus, liberum animi arbitrium instruitur ad bonum habitum: ac celerius quidem, si leniter placideque admiserit affectiones quæ circa hæc contingunt; longis vero ac prolixis temporum intervallis, cum stupide, insane ac stolide in ejusmodi perturbationibus affectus fuerit. Nam tunc quidem certe enormitatis & contumaciæ pœnas luit: verum nihilo secius ad id quod par est perducitur per ea quæ patitur. Cum enim animus immunem habeat impetum in quavis secta, à præstantiori genere continuo donatur præfectura, jure, purgatione, pœna, quæ semper consequitur pro merito suarum affectionum. Atque eligendi quidem optio penes

* *Locus est mutilus in Gr.*

ipsam

αὐτὴν κεῖται· τὰ δὲ ἐπισυμβαίνοντα ταῖς αἱρέσεσι, τῇ τῆς προνοίας κρίσει ὥρισται, πρὸς ἀξίαν ἀμειβομένῃ τὰς ψυχικὰς διαθέσεις. καὶ οὕτως αἱρεῖσθαί τε ἅμα καὶ κληροῦσθαι τὸν αὐτὸν βίον λεγόμεθα. ἡ γὰρ ἐπὶ τοῖς εἰργασμένοις ἡμῖν τεταγμένη ἀμοιβὴ καὶ τὴν αὐτεξούσιον κίνησιν, καὶ τὴν θείαν ἐπιστασίαν ἐμφαίνει· ὥστε ἀπ᾽ ἀρχῆς εἰς τέλος αὐτεξουσίους ἔχειν ἡμᾶς τὰς κινήσεις, καὶ ἄλλος ἄλλων, μᾶλλον καὶ ἧττον. καὶ αὐτοὶ δὲ οὐχ ὁμοίως ἀεὶ τὸ ἐφ᾽ ἡμῖν διασώζομεν· οὐκ ἀδεσπότως δὲ τὰς πρὸς τὴν ἀξίαν ἀντιδόσεις, καὶ τὸ ἄγειν ἡμᾶς πρὸς τὰ τῇδε, καὶ πάλιν ἐντεῦθεν ἀπάγειν εἱμαρμένην, πλέγμα οὖσαν καὶ συνδρομὴν ἀνθρωπίνης προαιρέσεως καὶ θείας κρίσεως· ὥστε ἑλέσθαι ἡμᾶς ἃ βουλόμεθα, διὰ τὸ τῆς προαιρέσεως ἀδούλωτον, πάσχειν δὲ πολλάκις ἃ μὴ βουλόμεθα, διὰ τὸ τῆς προνοίας ἄφυκτον.

ΑΡ-

ipſam eſt: quæ vero electionibus ſuperadveni- unt, Providentiæ judicio ſtatuta ſunt, quæ animi affectiones pro dignitate remunerat. Itaque eligere & ſortiri eandem vitam dici- mus. Etenim ea quæ nobis conſtituta eſt merces ob ea quæ à nobis geſta ſunt, & liberi arbitrii motum & divinam præfecturam patefacit, ut ab initio ad finem liberas nos habere motiones conſtet, atque alium ma- gis minuſque quam cæteri. quinetiam ipſi non ſimili modo ſemper, quod in noſtra po- teſtate ſitum eſt conſervamus; neque vero ſine herili imperio remunerationes pro meritis adipiſcimur; & fatum quod ad ea quæ hic ſunt nos adducit, indeque rurſus deducit, nan- ciſcimur. Ac nexus quidam eſt & concurſus humanæ voluntatis & divini judicii, ut quæ vo- lumus eligamus, ob electionis libertatem nulli rei addictam; ſæpe tamen quæ nollemus patiamur, propter inevitabilem Providentiæ vim.

Remunerantur hominum merita.

Ὁ Αὐτὸς πρὸς τὸ τοῦ λόγου τέλος φησὶν, ὅτι ἐπιστῆσαι ἄξιον, ὅτι ἀποδιδοὺς ὁ Πλάτων φιλοσόφου καὶ ἐρωτικοῦ διαφορὰς, καὶ πῶς ἰσοτίμως ἀνάγκας λέγονται, φιλοσοφῆσαι ἀδόλως λέγει τὸν θεωρείαν ἄνευ πράξεως πολιτικῆς ἀγαπήσαντα, καὶ πάντα τὰ ἄλλα παρ' οὐδὲν θέμενον, καὶ ταῖς καθαρτικαῖς ἀρεταῖς ἑαυτὸν παραδόντα τῇ πρὸς μόνην τὴν ἱερὰν τελείωσιν ἀγωγῇ. ὁ δὲ ἐρωτικὸς λέγεται παρ' αὐτῷ ὁ παιδεραστῶν μετὰ φιλοσοφίας, τουτέστιν ὁ μετὰ θεωρητικοῦ νοῦ πολιτευόμενος.

Corollarium hoc tametsi parum huic argumento congruere videatur, religio tamen nobis fuit id prætermittere, cum præsertim breve, & scitu non indignum sit.

IDem ſub finem Diſputationis ait, animadverſione dignum eſſe, quod *Plato* dum inter Philoſophum & Eroticum, ſive Amatorem, diſcrimen conſtituit, docens quomodo pari honore & dignitate præditi eſſe dicantur, in ea ſententia ſit, ut eum dicat ſine dolo & fuco philoſophari, qui contemplationem ſine civili actione vel Reip. adminiſtratione amplexus eſt, cæteraque omnia nullo in pretio habet: ac per virtutes purgandi vim habentes ſeipſum tradidit ei vitæ degendæ rationi, quæ in ſola perfectione ſacra occupatur. Eroticus autem dicitur apud eundem, qui amorem puerilem cum Philoſophia conjungit; hoc eſt, qui cum contemplationis intelligentia Rempublicam regit & moderatur.

ἘΚ ΤΩΝ ἸΩ. ΧΡΥΣΟ-
στόμου εἰς τὸν παραλυτικόν.

ΟΥ' παρήγαγε μόνον ὁ θεὸς τὴν κτίσιν, ἀλλὰ καὶ παραχθεῖσαν αὐτὴν συγκροτεῖ. κἂν ἀγγέλους εἴπῃς, κἂν ἀρχαγγέλους, κἂν τὰς ἄνω δυνάμεις, κἂν πάντα ἁπλῶς τὰ ὁρατὰ καὶ τὰ ἀόρατα, τῆς προνοίας ἀπολαύει τῆς ἐκείνου· κἂν ἔρημα γένηται τῆς ἐνεργείας ἐκείνης, οἴχεται, καὶ διαῤῥεῖ, καὶ ἀπόλλυται.

EX D. JO. CHRYSOSTOMI
Serm. in Paralytic. ſub fin.

NOn creaturam ſolum eduxit Deus, ſed etiam eductam ſuſtentat & fovet. Angeli omnes & Archangeli, omnes ſuperæ poteſtates, omnia denique viſibilia & inviſibilia, ipſius fruuntur Providentia: cujus ſi careant efficacia, abibunt, effluent, peribunt.

ἹΕΡΟΚΛΕΟΥΣ ΠΕΡῚ ΠΡΟΝΟΊΑΣ ΚΑῚ ἙΙ-μαρμένης βίβλος.

Ἐκ τῆς τοῦ Φωτίου Βιβλιοθήκης.

Ἔστι μὲν οὖν τὴν προαίρεσιν φιλόσοφος ὁ ἀνήρ, ἡ δὲ συγγραφὴ αὐτῷ Ὀλυμπιόδωρον κριτὴν προσκαθίζει· ὃν καὶ παρασχεῖν τοῦ λόγου τὰς ἀφορμὰς ὑποτίθεται, καὶ αὐτὸν ἔχοντα τοῦ φιλοσοφεῖν ἔρωτα, οὐ μὴν οὐδὲ τῆς πολιτικῆς σοφίας ἄπειρον· ἐμπρέψαι τε γὰρ Ῥωμαϊκαῖς πρεσβείαις, καὶ πολλὰ καὶ μέγιστα τῶν βαρβάρων ἐθνῶν τῇ Ῥωμαϊκῇ συνάψαι λήξει, αἵτινες αὐτῷ καὶ τῶν μεγίστων παρ' αὐτοῖς τιμῶν

* αἴτιον. κατέστησαν * αἴτιαι. ὁ μὲν οὖν Ὀλυμπιόδωρος, πρὸς ὃν ὁ λόγος, τοιοῦτος. ᾧ δὴ καὶ παραμυθικοὺς λόγους ὁ συγγραφεὺς ἐπὶ τέλει τοῦ πρώτου βιβλίου, θετοῦ παιδὸς ἀποβολὴν ποτνιωμένῳ, περιαλγεῖ τε ὄντι καὶ σκυθρωπάζοντι, προσενήνοχεν. ἡ δ' ἐπαγγελία τῆς παρούσης σκέψεως περὶ προνοίας ἐπὶ διαλαβεῖν τῇ Πλάτωνος δόξῃ καὶ Ἀριστοτέλους συνδιατιθεμένῳ. συνάπτειν γὰρ βούλεται τοὺς ἄνδρας τῶν δόξαις, οὐ κατὰ τοὺς λόγους τῆς προνοίας μόνον,

ἀλλὰ

HIEROCLIS
De
PROVIDENTIA & *FATO* Liber.
Ex *Photii* Bibliotheca.

Uctor hic professione Philosophus, cui liber ipse Olympiodorum quendam veluti censorem constituit, qui ejus scribendi causam dederit, cum Philosophiæ non vulgaris adamator, ne civilis quidem sapientiæ rudis esset. Clarum enim legationibus Romanis fuisse, multasque ac magnas è barbaris gentibus Romano adjunxisse imperio, quæ ipsi quoque ad magnos apud illas magistratus acquirendos viam straverint. Igitur Olympiodorus, ad quem liber mittitur, talis fuit: ad quem insuper libro primo extremo adjunxit Auctor consolationem, cum ille adoptivi filii amissionem supra modum lugens, non dolenti tantum esset animo, sed etiam vultu tristiore. Ipse autem commentarius *De Providentia*, disputationem præfert ejus qui erga *Platonis* non aliter, quam erga *Aristotelis* sententiam animo affectus esset. Conciliare enim horum Philosophorum inter se opiniones studet, non solum in iis quæ de Providentia disputant,

ἀλλὰ καὶ ὅποι τὴν ψυχὴν φρονοῦσιν ἀθάνατον, καὶ εἴ τι περὶ οὐρανοῦ καὶ κόσμου τούτοις πεφιλοσόφηται. ὅσοι δὲ τοὺς ἄνδρας εἰς διαφωνίαν ἔστησαν, τούτους εἰς τὰ μάλιστα πεπλανῆσθαί τε τῆς τῶν ἀνδρῶν προθέσεως, καὶ ἐκπεσεῖν τοῦ ἀληθοῦς ἀποδείκνυται. τοὺς μὲν ἑκόντας ἔριδι καὶ ἀπονοίᾳ σφᾶς αὐτοὺς προσαναθέντας, τοὺς δὲ καὶ προλήψει καὶ ἀμαθίᾳ δεδουλωμένους. καὶ πολλὴν τοὺς ἔμπροσθεν στῆσαι χρόνον, μέχρις ὅτου ἡ Ἀμμωνίου σοφία διέλαμψεν, ὃν καὶ θεοδίδακτον ἐπικαλεῖσθαι ὑμνεῖ. τοῦτον γὰρ τὰς τῶν παλαιῶν ἀνδρῶν διακαθάραντα δόξας, καὶ τοὺς ἑκατέρωθεν ἀναφυομένους ἀποσκευασάμενον λήρους, σύμφωνον ἐν τοῖς ἐπικαίροις τε καὶ ἀναγκαιοτάτοις τῶν δογμάτων Πλάτωνός τε καὶ Ἀριστοτέλους τὴν γνώμην ἀποφῆναι. ταῦτα διὰ τῆς γραφῆς ὁ Ἱεροκλέους λόγος σπουδάζων, κατασκευάζει μὲν ἃ ἐκείνους φιλοτιμεῖται δοξάζειν· ἀνταγωνίζεται δὲ πρὸς τοὺς ἐσπουδακότας τἀναντία, Ἐπικουρείους τέ φημι καὶ Στωϊκοὺς, καὶ ὅσοι Πλάτωνα μὲν ὑποδύονται καὶ Ἀριστοτέλην, οὐκ ὀρθῶς δὲ τὰ ἐκείνων εἰσηγοῦνται. καὶ μὴν ὅσους ὁ τῆς γενεθλιολογίας ἀνηρτήσατο πόνος διελέγχων ἄγει, σφαλερὰν αὐτῶν τὴν περὶ τῆς εἱμαρμένης ἐπιδεικνὺς δόξαν. καὶ τοὺς τὴν πρόνοιαν δὲ τῶν ὄντων ἀποσκευάζειν τολμῶντας μηχαναῖς τισιν ἢ γοητείαις, τοῖς ὁμοίοις τῶν λόγων ὑποβάλλει βασάνοις. καὶ καθόλου φάναι, πρὸς τὰς ὑπολήψεις ἐνίσταται πάσας, ὅσαι τὴν θείαν οὐκ εἶναι πρόνοιαν,

verum etiam ubi animos docent esse immortales, aut de cœlo quidpiam ac mundo iidem philosophantur. Quotquot autem hos inter se dissentire ac pugnare arbitrati sunt, eos longissime ab eorum sententia abductos, à veritate omnino aberrasse contendit; alios sua sponte contendendi studio atque vesaniæ sese addicentes, alios præoccupata opinione atque imperitia subactos. Ac prioris quidem ordinis ingentem fuisse numerum refert, donec *Ammonii* aliquando sapientia orbi illuxit, quem etiam *Divinitus edoctum* appellari prædicat. Hunc enim veterum philosophorum opinionibus perpurgatis, & resectis quæ utrinque excreverant nugis, in præcipuis quibusque & maxime necessariis dogmatibus, concordem esse *Platonis* & *Aristotelis* sententiam, demonstrasse. Huc igitur *Hieroclis* scriptio magno studio connitens, & argumentis illa adstruit quæ ipsos sensisse contendit; & acriter cum iis certat qui contrariam tueri partem conati sunt; *Epicureos* dico, ac *Stoicos*, & quotquot forte *Platonem* atque *Aristotelem* colunt quidem, sed eorum sensa minus recte explicant. Eos item qui in Genethliaca desudant arte, redarguit, dum fallacem eorum esse ac lubricam de Fato opinionem ostendit. Imo & qui Providentiam rerum creatarum commentis quibusdam aut præstigiis tollere audent, iisdem prorsus rationum quasi quæstionibus explorandos subjicit. Ut autem simul omnia dicam, adversus omnes illas opiniones insurgit, quæ indoctiores eo adducunt, ut divinam Providentiam vel omnino non esse,

Ammonius.

al. πείθεσθαι.

ἢ εὖ μέν, φαύλως δὲ τοὺς ἀμαθεστέρους * πείθουσι νομίζειν.

Καὶ κατὰ Πλάτωνα θεὸν αὐτῇ προϋφίστησιν ἡ σκέψις, πάσης ἐμφανοῦς τε καὶ ἀφανοῦς δημιουργὸν διακοσμήσεως, ἣν ἐκ μηδενός φησιν ὑποκειμένου παραγαγεῖν τὸν τεχνίτην· ἀρκεῖν γὰρ αὐτῷ εἰς ὑπόστασιν τῶν ὄντων τὸ βούλημα. τὸν δὲ σωματικῆς οὐσιώσεως τῇ ἀσωμάτῳ συντεταγμένης δημιουργίᾳ, κόσμον ἐξ ἀμφοῖν τελεώτατον, διπλοῦν τε ἅμα καὶ ἕνα συστῆσαι· ἐν ᾧ ἄκρα καὶ μέσα καὶ τελευταῖα, τὴν κοσμοποιὸν σοφίαν κατὰ φύσιν διακρῖναι. ὧν τὰ μὲν πρῶτα λογικά, οὐράνιά τε καὶ θεοὺς καλεῖσθαι. ἃ δὲ ἡ μετ' ἐκεῖνο τὸ σύστημα ἔχειν ἔλαχε χώρα λογικά, αἰθέριά τε καὶ ἀγαθοὺς δαίμονας ὀνομάζει, τῶν τε συμφερόντων ἀνθρώποις ἑρμηνέας τε καὶ ἀγγέλους γινομένους· τὸ δὲ ἀνθρώπειον φῦλον τὴν τελευταίαν τάξιν ἐπέχειν, οὓς περίγειά τε ζῷα καὶ ἀνθρωπίνας ψυχάς, καὶ (ὡς ἂν εἴποι Πλάτων) ἀθανάτους ὀνομάζεσθαι ἀνθρώπους. τὰ δὲ τρία ταῦτα γένη ὡς ἐν ἑνὶ ζῴῳ ἢ χορῷ καὶ συμφωνίᾳ συνηρτῆσθαι μὲν ἀλλήλοις, ἀσύγχυτον δὲ τῇ ἑνώσει καὶ ἀλληλουχίᾳ τὴν κατὰ φύσιν αὐτῶν διάκρισιν συντηρεῖσθαι. καὶ ἡγεῖσθαι μὲν τῶν καταδεεστέρων τὰ προτεταγμένα, πάντων δὲ αὐτῶν βασιλεύειν τὸν πατέρα θεὸν καὶ δημιουργόν. καὶ ταύτην τὴν πατρωνυμικὴν αὐτοῦ βασιλείαν, πρόνοιαν καὶ νομίζεσθαι καὶ εἶναι, ἥτις ἑκάστῳ γένει τὰ

προσήκοντα

vel nullius esse momenti ac despicatui ducendam putent.

Ex *Platonis* igitur sententia supponit hæc disputatio, Deum natura ante illam [providentiam] esse, velut universæ simul adspectabilis & inadspectabilis hujus molitionis opificem, quam ex nulla re subjecta vult à suo artifice productam: ut cui sola sufficeret voluntas, quo rerum natura subsisteret. Cæterum corporea substantia per creationem cum incorporea conjuncta, mundum ex utraque natura perfectissimum, duplicem simul & unum, constitutum esse: in quo summa, media, & ima mundi opifex sapientia juxta cujusque naturam decreverit. Horum prima *Ratione prædita cælestia*, & *Deos* vocari ait: Quæ vero proximæ post hunc ordinem regioni attributa sunt, ea cum *Ratione prædita æthcrea*, tum *Dæmonas bonos appellat*, bonorum item hominibus interpretes & nuncios factos: Humanum denique genus infimum tenere locum, eosque *Terrena animantia*, & *Humanas animas*, atque (ut *Plato* diceret) *Mortales homines* appellari tradit. Hæc porro tria genera in uno velut animante, vel choro atque concentu, ita esse aptata invicem atque connexa, ut naturalis eorum distinctio per unionem illam ac nexum mutuum minime confusa conservetur. Ac præesse quidem præstantiora inferioribus; omnibus tamen omnino imperare ipsorum Patrem atque conditorem Deum. Hoc ergo ejus tanquam à patre denominatum regnum, & videri, & vere esse Providentiam, quæ quod cuique generi convenit,

προσήκοντα διανέμει· τὴν μὲν τοίνυν τῇ προνοίᾳ συνεπομένην δίκην εἱμαρμένην καλεῖ. εἰς γὰρ πλείω σημαινόμενα ἑνὸς τοῦ τῆς εἱμαρμένης ὀνόματος ὑπὸ τῶν χαιρόντων ταῖς καινοτομίαις κατασχεδιασθέντος, οὐκ ἄλλην νομίζειν αὐτὸν εἱμαρμένην, ἀλλ' ἣν Ἀριστοτέλει καὶ Πλάτωνι νομίζειν δίδωσι. τήν τε γὰρ τῶν γενεθλιαλόγων ἀλόγιστον ἀνάγκην οὐδ' ὅλως προσίεται, οὐδὲ τὴν Στωϊκὴν βίαν· οὐ μὴν ἀλλ' οὐδ' ἣν ὁ ἐξ Ἀφροδισιάδος δοξάζει Ἀλέξανδρος, τῇ Πλατωνικῇ τῶν σωμάτων φύσει εἰς ταυτότητα περιάγων ταύτην. ἀλλ' οὐδὲ τὴν ἐπῳδαῖς καὶ θυσίαις παρατρεπομένην γινώσκει. ἐκείνην δέ, καθὼς ἔφημεν, πρεσβεύει, ἣν οἱ περὶ Πλάτωνα βούλονται· ἥτις τῶν ἐκβαινόντων κατὰ τὸν τῆς προνοίας θεσμὸν δικαστικὴ τοῦ θείου ὑπάρχει ἐνέργεια, τάξει καὶ εἱρμῷ πρὸς τὰς προαιρετικὰς ὑποθέσεις τῶν αὐτεξουσίων ἔργων ἐπανορθουμένη τὰ καθ' ἡμᾶς. ἀλλὰ γὰρ ταῦτα μέν ἐστιν ἰδεῖν τῷ τοῦ ἀνδρὸς *ἐμφερομένῳ γράμματι. ὁ πλεῖστος δ' αὐτῷ καὶ μέγας ἀγών, ἡ τῶν ἀνθρωπίνων ψυχῶν ἐστι προβιωτὴ καὶ μετενσωμάτωσις. τὴν γὰρ ἐξ ἀλόγων ζώων, ἢ εἰς ἄλογα μεταγγισμὸν οὐκ ἀναδεχόμενος, τὴν δὲ ἐξ ἀνθρώπων εἰς ἀνθρώπους μεταβολὴν συνδιομολογούμενος, ταύτην δὲ τὴν ἐπισφαλῆ καὶ ματαίαν ὑπόληψιν ἄνω καὶ κάτω περιστρέφει. δι' αὐτῆς μέν, ὡς οἴεται, τὴν τοῦ θείου πρόνοιαν κρατύνων, δι' αὐτῆς δὲ τὸ ἐφ' ἡμῖν καὶ αὐτοδέσποτον κατασκευάζων· καὶ δὴ

*ἐμφερόμενα.

καὶ

venit, hoc illi distribuat: At vero justitiam illam quæ Dei providentiam comitatur, vocari *Fatum*. Uno enim Fati nomine in plures notiones, ab iis qui novitate gaudent, distracto, non aliud tamen Fatum sibi videri, quam id quod *Aristotelem* & *Platonem* credidisse tradit. Neque enim illam temere positam Genethliacorum necessitatem ullo modo admittit, nec *Stoicam* item vim, neque illud etiam Fatum quod *Alexander Aphrodisiensis* statuit, eoque tandem deducit, ut idem prorsus cum natura corporum *Platonicorum* efficiat; sed nec eam, quæ carminibus magicis aut sacrificiis à consueto naturæ ordine deflectatur, Genesin: sed illud tantummodo Fatum, uti diximus, extollit, quod cum suis *Plato* vult; Rerum scilicet evenientium secundum Providentiæ leges judicialem quandam Numinis operationem, bono ordine ac serie res nostras dirigentem in illum finem, in quem liberæ actiones ex certo proposito feruntur. At enim isthæc hujus viri scripto cum contineri videas, frequens nihilominus ipsi & magnum certamen est de humanorum animorum priore vita, deque eorum in alia corpora transmigratione. Nam ex animantibus quidem ratione carentibus, aut in bruta transfusionem non recipiens, at vero hominum in hominem transitum studiose defendens, periculosam hanc atque ineptam opinionem sursum deorsum versat. Per illam quidem, ut credit, divinam providentiam corroborans: Per hanc, liberum arbitrium, liberumque suiipsius dominatum adstruens; Fato

certe

καὶ τῆς φίλης αὐτῷ ἐπικυρῶν εἱμαρμένης, ἐξ ἀλ-
* ἀσυστά- λοκότων μὲν ἐπινοιῶν ὁρμώμενος, * ἀσυστάτων
τους. δὲ τῶν ἐπιχειρημάτων τὰς νομιζομένας κατα-
σκευὰς προσάγων· ἐξ ὧν δι' ὡς ἀληθῶς τὸ τῆς
* οὐδὲ προνοίας ἂν παραστήη δόγμα, * ὃ δὴ ἐπὶ νοῦν
βαλλόμενος. μᾶλλον δὲ εἴ τις τοῦ ἀνδρὸς τὴν
ἀλήθειαν προτιμᾶν ἐθέλοι, δι' ὧν ταύτην ἀ-
γωνίζεται κατασκευάζειν, παντελῶς αὐτῆς τὴν
ἀναίρεσιν συνεισάγει. σαθρὰν γὰρ αὐτῇ βάθραν
ὑποθείς, ὡς ἐν ἄλλοις τῆς ὑποθέσεως ἀπαιτού-
* εὐπερί- σης πλατύτερον ὑπεδείξαμεν, * ἀπερίτρεπτον
τρεπτον. αὐτὴν πρὸς τοὐναντίον καὶ ἀνυπόστατον συνα-
πέφηνε. τὸ γὰρ τῶν ψυχῶν προβιωτῆς καὶ μετεν-
σωματώσεως, ἣν αὐτὸς ἔρεισμα καὶ θεμέλιον
τῆς προνοίας ὑποβάλλει, καὶ τοῦ αὐτεξουσίου καὶ
τῆς εἱμαρμένης, ταύτης παντελῶς εἰς τὸ ἄλο-
γόν τε καὶ ἀδύνατον ὑπὸ τῆς ἀληθείας ἐξο-
στρακιζομένης, δηλονότι συγκαταστρέφεται· τῷ
δι' ἐκείνων ταῦτα πραγματευομένῳ καὶ ἡ
πρόνοια, καὶ τὸ ἐφ' ἡμῖν, καὶ ἡ εἱμαρμένη, καὶ
εἰς λῆρον αὐτοῦ τὸ πολύμοχθον διαλύεται σπού-
δασμα.

Ἑπτὰ δὲ λόγοι αὐτοῦ ἐπιμερίζονται τὴν
σπουδήν. καὶ ὁ μὲν πρῶτος εἰς ἔκθεσιν διατυ-
ποῦται, ὧν αὐτὸς ἐφ' ἑαυτοῦ περὶ προνοίας καὶ
δίκης, καὶ τῆς κατ' ἀξίαν τῶν ἔργων εἰς ἡμᾶς
καταπεσούσης κρίσεως συνεγυμνάσατό τε καὶ διε-
σκέψατο. ὁ δεύτερος δὲ τὰς Πλατωνικὰς
συλλέγων δόξας, τὴν πίστιν ἐξ αὐτῶν, ὧν
Πλάτων ἔγραψεν, ἐπιτίθησιν. ὁ δὲ τρίτος
τὰς ὑποφορὰς, αἷς ἄν τις χρήσαιτο, πρὸς
ἐναντίωσιν τῶν δεδογμένων παραστηθεὶς
διαλύειν αὐτῶν τὴν ἐπιβουλὴν πραγμα-
τεύεται.

certe tam ei grato auxilium ferens: idque non absurdis tantum commentis incitatus, sed etjam ex minime cohærentibus argumentationibus suas, quas putat, probationes producens: cum interim, per quæ revera providentiæ dogma constitui poterat, ne in mentem quidem illi venerint. Imo vero, si quis huic homini veritatem anteponere studeat, quibus illam argumentis adstruere nititur, his ipsis eandem omnino evertit. Nam qui infirmum argumentum semel veritati substravit, (ut alibi, cum res ita postularet, copiosius ostendimus) is in contrariam facile partem converti illam posse, quin & nequaquam subsistere, simul demonstravit. Illa quippe animorum priore vita, & in corpora transmigratione (quam ipse basim ac fundamentum Providentiæ, liberoque arbitrio, ac Fato illi subjicit) omnino inter absurda & impossibilia per veritatem ablegata, nimirum una cum illo qui per ista hæc molitur efficere, etiam Providentia, & liberum arbitrium & Fatum evertitur, atque in nugas operosa illa machinatio abit.

Porro in * septem libros universum Opus dividitur: quorum Primus quidem exponere instituit ea quæ ipse apud se de Providentia, de Justitia, & de Sententia in nos pro factorum merito ferenda, meditatus esset. Secundus dein *Platonicas* colligens opiniones, suas cuique probationes ex ipsis *Platonis* Operibus apponit. Tertius objectiones proponens, quibus uti quispiam adversus ea quæ tradita sunt queat, dissolvere harum cavillationes conatur.

** E quorum primis excerpta quæ mox sequuntur.*

natur.

ται. ὁ δὲ τέταρτος, τὰ λεγόμενα λόγια καὶ τοὺς ἱερατικοὺς θεσμοὺς εἰς συμφωνίαν συνάγειν, οἷς Πλάτων ἐδογμάτισε, βούλεται. ὁ δὲ πέμπτος εἰς Ὀρφέα καὶ Ὅμηρον, καὶ ὅσοι ἄλλοι πρὸ τῆς Πλάτωνος ἐπιφανείας ἐγνωρίζοντο, τὴν Πλατωνικὴν περὶ τῶν προειρημένων φιλοσοφίαν ἀνάπτει. ὁ δὲ ϛ' τοὺς μετὰ Πλάτωνα πάντας, αὐτὸν Ἀριστοτέλην κορυφαῖον λαβὼν, μέχρις Ἀμμωνίου τοῦ Ἀλεξανδρέως, οὗ τῶν γνωρίμων οἱ ἐπιφανέστατοι Πλωτῖνός τε καὶ Ὠριγένης· τοὺς οὖν μετὰ Πλάτωνα μέχρι τῶν εἰρημένων ἀνδρῶν, ὅσοις ἐπὶ σοφίᾳ γέγονεν ὄνομα λιπεῖν, τούτους ἅπαντας ὁμοδοξεῖν τῇ Πλάτωνος κατασκευάζει κρίσει. καὶ ὅσοι διϊστᾶν τῆς ὁμοδοξίας Πλάτωνα καὶ Ἀριστοτέλην ἐπεχείρησαν, τῶν φαύλων τε καὶ ἀποτροπαίων τίθησι. πολλά τε νοθεῦσαι τῶν Πλατωνικῶν λόγων, καί τοι Πλάτωνα διδάσκαλον * ἐπιγραφόμενος· ὡσαύτως δὲ καὶ τῶν Ἀριστοτελικῶν γραμμάτων, τοὺς τὴν ἐκείνου μερίδα τιμᾶν ὁμολογοῦντας. καὶ δι' οὐδὲν ἕτερον τούτοις τὰ τοιαῦτα μεμηχανῆσθαι, ἢ ἵν' ἔχοιεν συγκρούειν τὸν Σταγειρίτην πρὸς τὸν Ἀρίστωνος.

* ἐπιγραφομένους.

Ὁ δὲ ζ' λόγος ἀρχὴν ἰδίαν ὑποστησάμενος, περὶ τῆς διατριβῆς τοῦ προειρημένου Ἀμμωνίου τὴν συνουσίαν ἀναλαμβάνει· καὶ ὡς Πλωτῖνός τε καὶ Ὠριγένης, καὶ μὴν καὶ Πορφύριος, καὶ Ἰάμβλιχος, καὶ οἱ ἐφεξῆς, ὅσοι τῆς ἱερᾶς (ὥς αὐτός φησι) γενεᾶς ἔτυχον φύντες, ἕως Πλουτάρχου τοῦ Ἀθηναίου, ὃν καὶ καθηγητὴν αὐτὸς τῶν τοιούτων ἀναγράφει δογμάτων· οὗτοι πάντες τῇ Πλάτωνος διακεκαθαρμένῃ συνᾴδουσι φιλοσοφίᾳ.

Ἔστι

natur. Quartus Oracula, quæ vocantur, ac Sacerdotum leges, & *Platonis* dogmata invicem conciliare studet. Quintus *Orpheo*, *Homero*, & cæteris qui ante *Platonem* celebrabantur, *Platonicam* de modo dictis doctrinam tribuit. Sextus omnes qui post *Platonem* fuere, ipso quoque *Aristotele* principe adsumpto, usque ad *Ammonium Alexandrinum*, cujus in familiaribus celeberrimi *Plotinus* & *Origenes*, ad hos inquam usque *Platonis* posteros, qui quidem aliquod sibi nomen sapientiæ pepererunt, ejusdem ad unum omnes cum *Platone* esse sententiæ, argumentis probat. Quod si qui consentientes *Platonis* & *Aristotelis* opiniones dirimere aggressi fuerint, eos & nihili homines, & fugiendos statuit. Multa insuper *Platonicorum* scriptorum adulterasse eos etiam, qui hunc sibi præceptorem adscriberent; ut & *Aristotelicorum* Operum eos, qui se hujus partem maximi facere profiterentur: non aliam id utique ob causam, quam ut committere inter se *Stagiriten* atque *Aristonis* F. possent. *Ammonius.* *Plotinus.* *Origenes.*

Septimus Liber proprio sibi sumpto argumento, de *Ammonii* suprascripti Disputatione studiose disserit; utque *Plotinus* & *Origenes*, imo & *Porphyrius* atque *Iamblichus*, & deinceps ordine cæteri, qui divina (quemadmodum ipse quidem loquitur) generatione sunt editi, usque ad *Plutarchum* Atheniensem, quem etiam auctorem talium ipse nominat dogmatum, ut, inquam, hi omnes purgatæ *Platonis* Philosophiæ addicti sint. *Porphyrius.* *Iamblichus.* *Plutarchus Atheniensis*

Ἔστι δὲ ἡ φράσις τῷ ἀνδρὶ σαφὴς μὲν καὶ καθαρά, καὶ σπουδῇ φιλοσόφῳ πρέπουσα· οὐ μὴν γε τοῖς κεκαλλωπισμένοις καὶ περιττοῖς ἐξωραϊζομένη χρώμασί τε καὶ ποικίλμασι τῆς ῥητορείας.

Καὶ μετέπειτα ἐν τῇ αὐτῇ Βιβλιοθήκῃ·

ἹΕΡΟΚΛΕΟΥΣ Ὁ

περὶ Προνοίας.

Καὶ τί, φησί, καταλέγω σοι τούτους, ὅπου γε καὶ τῶν Πλατωνικῶν τινες οὐκ ὀρθὴν τὴν περὶ τοῦ δημιουργοῦ θεοῦ διασώζουσιν ἔννοιαν; οὐ γὰρ ἱκανὸν αὐτὸν εἶναι ᾠήθησαν αὐτοτελῶς * ὑποστῆσαι δύνασθαι κόσμον οἰκείᾳ δυνάμει καὶ σοφίᾳ ἐξ ἀϊδίου ἐνεργοῦντα· * ἀλλ' ἀγενήτου ὕλης συνεργίᾳ, καὶ τῇ μὴ παρ' αὐτοῦ ὑποστάσῃ φύσει καταχρώμενον μόνως δημιουργεῖν δύνασθαι. πάντων μὲν δυνάμει προϋποκειμένων ἐν τῇ λεγομένῃ ὕλῃ, αὐτοῦ δὲ οἱονεὶ διαζωγραφοῦντος αὐτά, καὶ τάττοντος μόνον, καὶ διακρίνοντος (μόνον) ἐκ τοῦ ὑλικοῦ χύματος. ὃ περιεργία μᾶλλον ἂν εἴη, ἢ ἀγαθότητος θεοῦ. τί γὰρ δὴ μαθὼν ἃ μὴ ὑπέστησε διατάττειν πειρᾶται, πάντως που τῆς εὐταξίας αὐτοῖς ἐν τῇ * ἀγενησίᾳ τῆς ἑαυτῶν φύσεως κειμένης; τὸ γὰρ ἀγενήτως καθ' ἑαυτὸ ὑφεστὼς εἴ τι προσλάβοι, παρὰ φύσιν προσλήψεται. τὸ δὲ παρὰ φύσιν διατεθῆναι, κακὸν τῷ μεταστρεπομένῳ. ὥστε οὐκ ἀγαθὸν τῇ λεγομένῃ ὕλῃ τὸ κοσμεῖσθαι, εἴπερ ἀγένητος εἴη μὴ ἀπὸ χρόνου μόνον, ἀλλὰ καὶ τὸ ἀπὸ αἰτίου· καθ' ὃ σημαινόμενον καὶ τὸν θεὸν ἀγένητον λέγομεν. ἀλλ' οὐδὲ ὁ θεὸς

al. ὑποστῆναι.
* al. ἀλλὰ γεννητῆς & ἀλλ' ἀγεννήτου
* al. ἀγεννησίᾳ.

* αὐτὸς

Ipſa vero hujus Autoris dictio perſpicua eſt ac pura,& Philoſophicum decens ſtudium:tametſi fucatis & ſupervacaneis coloribus, aut bene dicendi varietate non exornetur.

Poſtea etiam in eadem Bibliotheca

HIEROCLES

De

PROVIDENTIA.

CUr, inquit, hæc tibi colligo, quando *Platonici* quidam non rectam de conditore Deo opinionem tuentur? Non enim ſatis poſſe Deum ſuſtinere mundum propria virtute & ſapientia ab æterno operantem putarunt. Sed cooperatione ingenitæ materiæ, & natura ab eo non dependente utentem, ſolum creare poſſe. Siquidem omnia prius in dicta materia prima ſunt potentia, eaque Deus velut delineet, ac ſolum digerat, atque ex ipſa materia educat. quod ſupervacaneæ potius eſſet diligentiæ, quam bonitatis Dei. Quorſum enim ea quæ non condidit digerere conatur, cum omnino bona ordinatio in natura eorum ingenita conſiſtat. Si quid enim ingenito, ac per ſe ſubſiſtenti addatur, præter naturam fiet. Quod autem præter naturam efficitur, vitiatur: quare dictam materiam ornari minime bonum, ſiquidem non ſolum in tempore, ſed & abſque cauſa ingenita ſit. qua ſignificatione & Deum ingenitum dicimus. Sed neque Deus

* al. αὐτοῖς.

* αὐτὸς κακῶν ἀναίτιος ἔσται, τὴν ἀρχὴν τῆς δημιουργίας ἀπό τινος κακοποιίας ἐνστησάμενος. τῷ παρὰ φύσιν διατιθέναι τὴν ἐπίσης αὐτῷ ἀγέννητον οὐσίαν πειρᾶσθαι, καὶ τὴν ἀδελφήν, ἣν τὸ αὐτόματον αὐτῷ συνήγαγε· μὴ ἐᾶν μένειν ἐπὶ τῆς ἀγεννήτου τάξεως· πρὸς τῷ μὴ δυνατὸν εἶναι καταγνῶσαι πράγματος ἰσοτίμως ἀγεννήτου τυγχάνοντος. εἴτε ἐξ ἀϊδίου ποιεῖσθαι τὴν τοιαύτην ἐπικράτειαν, εἴτε ἀπὸ χρόνου ἐπιχειρείη. καὶ μᾶλλον ἂν εἴη τῆς ἀληθείας ἀφεστὼς, εἰ πρὸς τῷ ἐνδεεῖ τῆς ὑλικῆς ἐνεργείας, καὶ χρόνου τινὸς, κοσμεῖν ἤρξατο, ὅπερ οὐκ ἐᾷ μένειν αὐτὸν ἐν τῷ αὐτοῦ ἤθει. εἰ γὰρ ἄμεινον μὴ ποιεῖν, πῶς εἰς τὸ ποιεῖν μεταβέβηκεν; εἰ δὲ τὸ ποιεῖν, τί μὴ ἐξ ἀϊδίου ἔπραττεν; εἰ δὲ ἀδιάφορον αὐτῷ καὶ τὸ ἐξ ἀϊδίου ποιῆσαι ἐφάνη· εἰ μὴ ἄρα φύσεως αὐτὸν εἴποι τις ἀνὰ μέρος ποιεῖν τε καὶ φθείρειν δυναμένης, αἰώνια δὲ δημιουργεῖν ἀσθενούσης. διότι ἡ τῆς ὕλης κακία, ἣ προσάγεται, τὴν ἐπίθετον καὶ ἐπεισοδιώδη τάξιν ἀποσείεται συνεχῶς, εἰς τὴν ἀγέννητον αὐτοῖς (ὡς ἂν εἴποιμι) ἀταξίαν ἀνατρέχουσα; καὶ οὕτως ἀνὰ μέρος τοῖς χρόνοις κόσμον καὶ ἀκοσμίαν ἐπικρατεῖν, ἤ, ἀληθέστερον εἰπεῖν, ἀεὶ ἀκοσμίαν· ἐπεὶ καὶ ἡ κόσμησις παρὰ φύσιν οὖσα διάθεσις, ἀκοσμία τῷ ὀρθῶς λογιζομένῳ φανήσεται.

Ὅτι σύμφωνοι ἐν τοῖς δόγμασι Πλάτων καὶ Ἀριστοτέλης.

* al. συγκράσειν.
* al. φασί.

Ὅτι πολλοὶ τῶν ἀπὸ Πλάτωνος καὶ Ἀριστοτέλους * συγκροτεῖν ἀλλήλοις τοὺς σφῶν διδασκάλους κατὰ τὰ καίρια, * φησὶ, τῶν δογμάτων σπουδὴν καὶ μελέτην εἰσενηνοχότες, μέχρι τούτου φιλονεικίας καὶ τόλμης ἤλασαν, ὡς καὶ τὰ συγγράμματα

τῶν

ipſe innoxius erit, initium creationis à quodam maleficio inchoans, quod præter naturam afficere æqualem ſibi ingenitam ſubſtantiam conetur: & ſororem, quam ſpontanea voluntate ſibi conjunxit, non ſinat permanere in ordine ingenito, quod non poſſit res æque ingenita contineri; ſive ab æterno hanc ſibi potentiam, ſive in tempore facere cœperit. & potius à veritate recederet, ſi ob indigentiam materiatæ operationis, & alicujus temporis ornare cœpiſſet, nec manere illam in ſuo ſtatu permiſiſſet. Si enim præſtantius erat non feciſſe, quare ergo facere incepit? ſi vero feciſſe melius erat, cur non ab æterno fecit? ſi vero indifferens ei ab æterno facere (niſi forte quis dixerit natura ſua eum ſingulatim facere & deſtruere poſſe, æterna autem facere non poſſe;) quare materiæ improbitas, qua utitur, impoſitum & ſuperfluum ordinem rejicit continuo, in ingenitam illis (ut ita dixerim) inordinationem declinans, ut per partes alio atque alio tempore pulchritudo, aut deformitas ſuperet: aut, ut verius dicam, ſemper vincat deformitas, quandoquidem materia præter naturam ornata, bene ratiocinanti deformis videatur?

Plato *&* Ariſtoteles *doctrina concordant.*

Multi *Platonici* & *Ariſtotelei* ſuos inter ſe præceptores aliquando contendere impulerunt, adlato à ſingulis in medium quid cuique meditato videretur, & eo uſque audaciæ & contentionis proceſſerunt, ut & ſcripta *Platonis & Ariſtotelis conſenſus.*

τῶν οἰκείων νοθεῦσαι διδασκάλων, εἰς τὸ μᾶλλον ἐπιδεῖξαι τοὺς ἄνδρας ἀλλήλοις μαχομένους. καὶ διέμεινε τοῦτο τὸ πάθος ταῖς φιλοσόφοις διατριβαῖς ἐνσκῆψαν, ἕως Ἀμμωνίου τοῦ θεοδιδάκτου. οὗτος γὰρ πρῶτος ἐνθουσιάσας πρὸς τὸ τῆς φιλοσοφίας ἀληθινὸν, καὶ τὰς τῶν πολλῶν δόξας ὑπεριδὼν, τὰς πλεῖστον ὄνειδος φιλοσοφίᾳ προστριβομένας, εἶδε καλῶς τὰ ἑκατέρου, καὶ συνήγαγεν εἰς ἕνα καὶ τὸν αὐτὸν νοῦν, καὶ ἀστασίαστον τὴν φιλοσοφίαν παραδέδωκε πᾶσι τοῖς αὐτοῦ γνωρίμοις, μάλιστα δὲ τοῖς ἀρίστοις τῶν αὐτῷ συγγεγονότων, Πλωτίνῳ καὶ Ὠριγένει, καὶ τοῖς ἑξῆς ἀπὸ τούτων.

Ὅτι Πλάτωνα, φησὶ, τὰς ἀνθρωπίνας μόνας ψυχὰς μετενσωματοῦσθαι, καὶ ταύτας οὐχ ἁπλῶς, ἐξ ἀνθρώπων δὲ μόνων εἰς ἀνθρώπους· ἐξ ἀλόγων δὲ ζώων εἰς ἀνθρώπους μετάβασιν, ἢ εἰς ἄλογα ἐξ ἀνθρώπων, οὐδαμῶς αὐτόν φησι δοξάζειν.

Ὅτι δημιουργὸν θεὸν, φησὶ, προϋφίστησιν ὁ Πλάτων *ἐφεστῶτα, πάσης ἐμφανοῦς τε καὶ ἀφανοῦς διακοσμήσεως, ἐκ μηδενὸς προϋποκειμένου γεγενημένης· ἀρκεῖν γὰρ τὸ ἐκείνου βούλημα εἰς ὑπόστασιν τῶν ὄντων· τῆς δὲ σωματικῆς φύσεως συντεταγμένης τῇ *ἀσωμάτων δημιουργίᾳ, κόσμον ἐξ ἀμφοῖν ἵστασθαι *τελεώτατον, διπλοῦν ἅμα καὶ ἕνα· ἐν ᾧ ἄκρα εἶναι, καὶ μέσα, καὶ τελευταῖα. ὧν τὰ μὲν πρῶτα, οὐράνια καλεῖ καὶ θεούς· τὰ δὲ μέσα, λογικὰ, αἰθέρια, καὶ δαίμονας ἀγαθοὺς, ἑρμηνέας τε καὶ ἀγγέλους τῶν συμφερόντων ἀνθρώποις γινομένους. τὰ δὲ τελευταῖα, λογικὰ, καὶ περίγεια, καὶ ἀνθρωπίνας ψυχὰς, ἢ ἀθανάτους ἀνθρώπους. καὶ τῶν μὲν ὑποβεβηκότων τὰ προηγούμενα ἀεὶ ἡγεῖσθαι, πάντων τε βασιλεύειν τὸν ποιητὴν

αὐτῶν

* al. ὑφεστῶτα.

*al. ἀσωμάτῳ.

*al. τελεώτατα, τόν.

præceptorum suorum depravarent, quo magis viros inter se pugnantes exhiberent. Atque ea perturbatio perduravit philosophicis exercitationibus illapsa, usque ad divinum *Ammonium*. Hic enim primus æstu quodam raptus ad Philosophiæ veritatem, multorumque opiniones, qui magnum dedecus Philosophiæ adferrent, contemnens, utramque sectam probe calluit, & in concordiam adduxit, & à contentionibus liberam Philosophiam tradidit omnibus suis auditoribus, & maxime doctissimis æqualibus suis *Plotino*, & *Origeni*, & successoribus. *Ammonius Alexandrinus Philosophus.*

Ait secundum *Platonem* solos hominum animos in corpus transmigrare, & illos non simpliciter, sed ex solis hominibus in homines: ex brutis vero in homines transitionem, vel in bruta ex hominibus, nequaquam illum ait dicere. *Plotinus & Origenes.*

Plato opificem Deum censuit sustinere omnem adspectabilem & inadspectabilem mundum, nulla prius exsistente materia productum. Sufficere enim illius voluntatem ad sustinendum universum. Ex corporea vero natura incorporeæ conjuncta, mundum perfectissimum statui, duplicem simul & unum; in quo summa esse, media, & infima. quorum prima quidem cœlestia vocat, & Deos: media vero ratione prædita, aeria, dæmones bonos, interpretes & nuncios eorum quæ hominibus conducunt: infima denique ratione prædita, & terrestria, & humanas animas, vel immortales homines. Et inferioribus superiora semper dominari: omnibus vero Deum eo- *Plato.*

 rum

αὐτῶν θεὸν καὶ πατέρα. καὶ ταύτην τὴν παρωνομικὴν βασιλείαν αὐτοῦ, πρόνοιαν εἶναι τὴν ἑκάστῳ γένει τὰ προσήκοντα νομοθετοῦσαν· τὴν δὲ * αὐτῇ ἑπομένην δίκην, εἱμαρμένην καλεῖσθαι. οὐ γὰρ τὴν τῶν γενεθλιαλόγων ἀνεπιλόγιστον ἀνάγκην, οὐδὲ τὴν Στωϊκὴν βίαν, οὐδ᾽ ἣν Ἀλέξανδρος ὁ Ἀφροδισιεὺς οἴεται, εἰς * ταὐτὸ τῇ Πλατωνικῇ τῶν σωμάτων φύσει ταύτην περιάγων, οὐδὲ τὴν ἐπῳδαῖς καὶ θυσίαις παρατρεπομένην γένεσιν, ὥς οἴονταί τινες· ἀλλὰ τὴν τῶν ἐκβαινόντων τῆς προνοίας θεσμὸν δικαστικὴν τοῦ θεοῦ ἐνέργειαν, τάξει καὶ εἱρμῷ πρὸς τὰς προαιρετικὰς ὑποθέσεις τῶν αὐτεξουσίων ἐπανορθουμένην τὰ καθ᾽ ἡμᾶς.

* al. ταύτῃ.

* al. ταὐτόν.

Τίς ἡ Πρόνοια καὶ Τάξις.

ΟΤι κοινῶς μὲν ἡ πρόνοια καὶ τάξις ὑπὸ τοῦ δημιουργοῦ θεοῦ διήκει ἐπὶ πάντα τὰ ἀθάνατα γένη, μάλιστα δὲ καὶ προσφυέστερον ἐπὶ τὰ πρῶτα καὶ προσεχῶς ἀπ᾽ αὐτοῦ τὴν γένεσιν ἔχοντα, καὶ * ἐφεξῆς ὄντα ἐκείνῳ, καὶ τῆς τῶν νοητῶν ἀγαθῶν ἀρίστης μετουσίας ἀπολαύοντα. τριῶν γὰρ ὄντων τῶν ἐγκοσμίων νοερῶν γενῶν· τὸ μὲν ἀκρότατον καὶ πρῶτον τῶν τοῦ δημιουργοῦ γεννημάτων ἀτρέπτως καὶ ἀμεταβλήτως τῆς πρὸς αὐτὸν ὁμοιώσεως τυγχάνον, ἐν πάσῃ ἐστὶ θεοειδεῖ εὐταξίᾳ, οἷον τὸ τῶν οὐρανίων ἐφαμμένων γένος. τὸ δὲ δεύτερον, δευτέρως καὶ ὑφειμένως τὴν θείαν τάξιν παραδεχόμενον, οὐκ ἀτρέπτως μὲν, οὐδ᾽ ἀμεείστως τῆς δημιουργικῆς ὁμοιώσεως μεταλαγχάνει, ἀναμαρτήτως δὲ καὶ * ἀκακώτως τῶν πατρικῶν ἐπιστρέφεται νόμων, ὃ τοῖς

* al. ἑξῆς.

* ἀκάκως.

rum architectum & patrem. & hoc paternum ejus imperium providentiam esse, unicuique generi convenientia distribuentem. Justitiam vero subsequentem illam Fatum vocari. Non enim genethliacorum temerariam necessitatem, non *Stoicam* violentiam, nec quam *Alexander Aphrodisieus* putat, eandem illi conditionem, quam corporum naturæ attribuens, neque incantationibus & litationibus inauspicatum nativitati sidus, ut quidam sentiunt: sed veterem providentiæ legem transeat, judicialem Dei operationem, ordine ac serie juxta causarum liberarum proposita res nostras dirigentem atque consilia.

Providentia.

Fatum

Alexander Aphrodisius. Ejus περὶ εἱμαρμένης quædam extant Græce.

Quæ sit Providentia & Ordo.

COmmuniter quidem providentia & ordo à creatore Deo extenditur in omnia immortalium genera, maxime vero & conjunctius ad prima ac summa, & continenter ab ipso ortum ducentia, & deinceps quæ ab illo condita sunt, quæque intelligibilium bonorum optima communione fruuntur. Cum enim tria sint genera in mundo ratione prædita: summum & primum communicans sine ulla commutatione cum divina imagine, divinum omnino ordinem compositionemque habet, qualem cœlestibus inesse diximus. Secundum vero consequenter divinum ordinem admittens, non incommutabiliter, nec indivise creatoris similitudinem sortitur, sed sine errore ac vitio paternis volvitur legibus, quod

τοῖς αἰθερίοις ἀποδεδώκαμεν. τὸ δὲ τρίτον, ὡς ἔσχατον τῶν θείων γενῶν, οὐ μόνον τὸ ὁπωσοῦν τρέπεσθαι τῆς ὑπεροχῆς τῶν οὐρανίων ὑπέβη· ἀλλὰ καὶ τὸ ποτε κακιοῦσθαι τῆς τῶν αἰθερίων ἀξίας ὑπέστη. τὸ μὲν γὰρ ἀεὶ νοεῖν τὸν θεὸν, καὶ ἡνωμένως αὐτοῦ τὴν γνῶσιν ἔχειν, τοῖς οὐρανίοις πρόσεστι. τὸ δὲ, ἀεὶ μὲν, διεξοδικῶς δὲ, τοῖς αἰθερίοις κατ' οὐσίαν ὑπάρχει. τὸ δὲ, μήτε ἀεὶ νοεῖν, καὶ ἐν αὐτῷ τῷ νοεῖν μεμερισμένως νοεῖν, ταῖς ἀνθρωπίναις ψυχαῖς ὡς ἴδιον ἀποδέδοται, ἀπολειπομέναις κατὰ φύσιν τῆς τε ἀμερίστου νοήσεως τῶν οὐρανίων, καὶ τῆς ἐν τάξει πληθυνομένης γνώσεως τῶν αἰθερίων. ἐπεὶ μήτε ἑνιαίως μήτε ἀϊδίως νοοῦσιν αὗται. ἀλλὰ καὶ ὅταν πρὸς τὴν τοῦ νοεῖν ἀξίαν ἀνάγωνται, τὴν αἰθερίαν μιμοῦνται [τάξιν] γνῶσιν, καὶ ταύτῃ συνεπόμεναι, τὴν νοητὴν καρποῦνται θέαν. μετὰ δὲ τὸ τρίτον νοερὸν γένος, τό ποτε μὲν νοοῦν, ποτὲ δὲ μὴ νοοῦν, εἴη ἂν * τὸ μηδέποτε νοοῦν, κατὰ τὸν τῆς τελείας διαιρέσεως λόγον. ὃ δὴ φύσει ἐστὶν ἀνόητον, ἀληθείας τε καὶ ἀρετῆς * οὐδαμῇ μετέχειν δυνάμενον· διὸ καὶ τὸ εἶναι γέννημα ἐκείνου ἐκβάλλεται. πῶς γὰρ εἰκὼν τοῦ νοητοῦ θεοῦ τὸ ἄλογον, καὶ ἀνόητον; πᾶσα γὰρ ἐκείνου εἰκὼν ἔννους καὶ λογική, γινώσκειν ἑαυτὴν καὶ τὸν ποιήσαντα πέφυκεν.

* al. τὸν μηδέποτε νοοῦντα.
* al. οὐδαμυμένον.

Ὅτι τῶν ἐνθάδε πραττομένων ἡμῖν, λόγον ἡμᾶς ἔπεται, φησὶν, ὑπέχειν τοῖς τὴν μέσην λῆξιν λαχοῦσιν, ἅτε δὲ φύλαξι καὶ ἐφόροις οὖσιν ἡμῶν. πᾶσαν δὲ τὴν περὶ ἡμᾶς αὐτῶν ἐνέργειαν εἱμαρμένην καλεῖσθαι, δίκης

ætheriis adſignavimus. Tertium vero, tanquam poſtremum, non ſolum cœleſti dignitate quomodocunque vertitur, ſed & ab ætheriis interdum vitiatur. Et quidem ſemper Deum intelligere, & adhærendo illius cognitionem habere, cœleſtibus ineſt. Illud vero ſemper fuſe, ætheréis ſecundum eſſentiam ſubeſt. Non ſemper autem intelligere, atque intelligendo diviſum eſſe, humanis animis tanquam proprium datum eſt, non adſequentibus in natura indiviſam intelligentiam cœleſtium, nec in ordine ſuo plenam cognitionem ætheriorum. Siquidem nec continenter, nec perpetuo animi cognoſcunt. Sed cum ad cognitionis præſtantiam ducunt, ætherium ordinem imitantur, eumque concomitantes, intelligibilium viſionem percipiunt. Poſt tertium autem intellectuale genus, aliquando quidem intelligens, aliquando non intelligens, eſſet nunquam intelligens, ſecundum rationem perfectæ diviſionis. Quod certe natura eſt non-intelligens, veritatis & virtutis nequaquam poteſt eſſe particeps; quare & hoc genus rejicitur. Quomodo enim imago intelligibilis Dei, quod ratione & intellectu careat? Omnis enim illius imago intelligens & rationalis, cognoſcere ſeipſam & ſui factorem ſolet.

Conſentaneum, inquit, eſt actiones noſtras humanas ſubeſſe iis, quæ mediam regionem ſortitæ ſunt, tanquam cuſtodibus & inſpectoribus noſtri. Omnem enim operationem eorum in nobis Fatum vocari, juſtitiæ legibus

* al. διατάττουσαν. νόμοις τὰ ἡμέτερα * διατάττουσι. εἰ δὲ φύλακές
εἰσι, φησι, τοῦ πρὸς τὴν ἀξίαν ἀφοριζομένου βίου, δη-
λονότι καὶ τοῦ χρόνου εἶεν ἂν * ἀποπληροῦται, ὃν ἕκα-
* ἴσ. ἀποπληρῶται. στος βίον ἐκληρώσατο. οὐ γάρ ἐστι τὸν βίον τηρεῖν, τοῦ
M. M. χρόνου τὸ ἀόριστον ἔχοντος. ὥστε δεῖ τὸν μὲν χρόνον
ὡρίσθαι, διὰ τὸ * σώζεσθαι τὸν εἱμαρμένον βίον· τὸν
* al. αὔξεσθαι. δὲ τρόπον τῆς τελευτῆς συνδιωρίσθαι τῷ χρόνῳ, ὡς
μέρος ὄντα τὸ ἔσχατον τοῦ * πρὸς τὴν ἀξίαν ἀπονε-
* πρὸς τε ἀξίαν. μηθέντος βίου. καὶ γὰρ τῆς γενέσεως ὡρισμένης, ἀνάγ-
κη καὶ τὸν θάνατον ὡρίσθαι. τὴν δὲ ἀρχὴν τῆς γενέσεως
* al. νόμοι. ὁρίζει ἡ τῆς ἐκεῖθεν ἐκπομπῆς εἱμαρμένη, θεία
βούλησις οὖσα, καὶ * νόμος τῆς τοῦ θεοῦ δίκης. ὥστε
* al. ἐκειθένδε. καὶ τὸν θάνατον ὡρισμένον τηρήσει ἡ τῆς * ἐνθένδε
ἐκεῖσε μεταστάσεως εἱμαρμένη. διὸ ὥρισται καὶ τὸ
διὰ τῶνδε μὲν παρελθεῖν εἰς τὸν βίον, διὰ τῶνδε δὲ
ἐκ τοῦ βίου ἀπελθεῖν. εἰ γὰρ ἀόριστα ταῦτα, καὶ ὁ βίος
ἅπας ἀόριστος, καὶ τῆς κρείττονος ἐπιστασίας ἄμοιρος.
ποῦ γὰρ ἔτι, ἢ ἐν τίσι, τῆς θείας κρίσεως καὶ τῆς πρὸς
ἀξίαν διανομῆς ἔσται ἡ ἐπιμέλεια, τῶν περὶ τὸ σῶ-
μα καὶ τὰ ἐκτὸς εἰκῇ καὶ ὡς ἔτυχεν ἡμῖν συμπι-
πτόντων; οὐ γὰρ ταῦτα μὲν ἄτακτα καταλείψομεν·
* al. τύχης. τὰς δὲ * ψυχῆς προαιρέσεις καὶ κρίσεις καὶ ὁρμὰς
ἀπὸ κρείττονος ἀνάγκης * ἐγγίνεσθαι φήσομεν.
* al. ἐγγίζεσθαι. οὕτω γὰρ ἀρετῆς καὶ κακίας οὐχ ἡμᾶς αὐτούς, ἀλλ' ἐκ-
είνην αἰτιασόμεθα. οὐδὲ μὴν πάντα τῇ παρ'
ἐκείνων ἀνάγκῃ εὔλογον ἀνατιθέναι, τὰ τῆς ψυχῆς
λέγω καὶ σώματος, καὶ τῶν ἐκτός· ἀλλ' οὐδὲ πάντα
ἀνεῖσθαι ταῖς ἀλόγοις καὶ ἀνεπισκέπτοις φοραῖς, νοῦ τῶν
πάντων ἡγουμένου, καὶ θεοῦ τῶν ὅλων ὄντος αἰτίου.
ἀναγκαῖον δὴ τὸ λειπόμενον, τὰς μὲν προαιρέ-
σεις ἐφ' ἡμῖν εἶναι· τὰς δὲ ταῖς προαιρέσεσι
* al. ὡς ὑπό. δικαίας ἀμοιβάς, ἐπὶ τοῖς αἰτίοις κεῖσθαι, * καὶ
ὑπὸ θεοῦ τεταγμένοις δικασταῖς, καὶ πεφυκόσιν ἡ-
μῶν

legibus noſtra dirigens. Si vero, inquit, cuſtodes vitæ pro merito definiti ſunt, conſtat & vitæ tempus, quod ſinguli ſortiti fuerint, impleturos. Non enim licet vitam ſervare tempus indefinitum habentem. Quare oportet tempus definiri, ut fatalis vita conſervetur. Modum vero mortis ſimul determinari cum tempore, tanquam partem ultimam vitæ pro merito diſtributæ. Etenim ortu definito, neceſſe eſt & finem definitum eſſe. Initium ortus definit Fatum migrationis è vita, quod Fatum divina voluntas eſt, & lex juſtitiæ Dei. *Fatum.* Quare etiam mortem definitam ſervabit Fatum tranſitionis hinc illuc. Quare definitum eſt, quibus ad vitam, & ad mortem veniemus. Si enim hæc deſtinata non ſint, & omnis vita infinita, nec melioris ſortis particeps. Ubi enim, aut in quibus, judicii divini, & diſtributionis ſecundum merita erit cura, dum ea quæ in corpore & externis temere, ac fortuito nobis accidunt? Non enim hæc inordinata relinquemus, animi conſilia & judicia, & impetus à meliori neceſſitate fieri dicamus. Sic enim virtutis & malitiæ non nos ipſos, ſed illam accuſaverimus. Neque enim æquum eſt fatali neceſſitati adſcribere, quæ animo, vel corpori, vel externis accidunt. Sed neque omnia ferri temerariis aut fortuitis caſibus par eſt: Mente principatum omnium tenente, & Deo omnium exſiſtente cauſa. Neceſſario itaque relinquitur arbitrium liberum in nobis eſſe, & juſtas retributiones liberis actionibus penes ætherios eſſe à Deo judices ordinatos, & noſtri

μένων ἐπιμελεῖσθαι. τριτῶν γὰρ ὄντων τῶν καθ' ἡμᾶς, καὶ
τὸ πάντα ἀναγκάζεσθαι, καὶ τὸ μηδὲν, καὶ τὸ ἐπηλλαγ-
μένως ἢ ὡς δεῖ. τὸ ἴσην ἀτοπίαν ἔχει, καὶ προ-
νοίας πάσης ἐπίσης ἐστὶν ἀναιρετικόν. ἥτε γὰρ τοῦ
πρὸς ἀξίαν ὑπόθεσις, πάντως συνεισάγει τὴν
πρόνοιαν, καὶ τὴν ἀπ' αὐτῆς εἱμαρμένην· καὶ ἡ προ-
νοητικὴ κρίσις, δίκῃ καὶ νόμῳ τὰ ἀνθρώπεια
τάττουσα, τὸ αὐτεξούσιον ἡμῶν καὶ προαιρετικῆς ἀρ-
χῆς δεῖται. ὥστε μέρος ἐστὶ τῆς ὅλης προνοίας ἡ εἱ-
μαρμένη, τὸ πρὸς τὰς ἀνθρωπίνας ψυχὰς δι-
καστικῶς ἁρμοζόμενον. ἀνθρωπίνων δὲ ψυχῶν
ἐνέργεια ἡ αὐτοκίνητος προαίρεσις, καὶ τὸ λε-
γόμενον ἐφ' ἡμῖν, ὃ δὴ τοῖς θείοις δικασταῖς
ὑπόθεσις εὔλογος γίνεται τῆς ἀνίσου διανομῆς·
τὸ δὲ τυχαῖον, ὅλον τοῖς θνητοῖς καὶ ἀλόγοις ἀπο-
* al. γέ- δέδοται * γενέσεσιν. οὐ γὰρ καθ' ἕκαστον τεταγμέ-
νεσιν. νως, οὐδὲ κατά τινα λελογισμένην ἀξίαν, ἐκ μὲν
τοῦδε τοῦ πυρὸς σβεννυμένου, ἀνὴρ γίνεται, ἐκ δὲ τοῦ
ἀέρος παχυνομένου, ὕδωρ· οὐδὲ ἐκ τῶνδε μὲν τῶν
σιτίων, ἵππου σῶμα ἢ κυνὸς, ἐκ τῶνδε μὲν ἄλλο τι.
* al. προ- ἀλλὰ πάντα ἐκ πάντων ταῖς * προσαπτλέκουσαις μετα-
σπλέκουσαις. βολαῖς δυνατὰ γίνεσθαι, διὰ τὸ κοινὸν τῆς ὕλης, καὶ
πρὸς πάντα εὐάγωγον· τοσοῦτον τάξεως μετέχοντα
καὶ θείας ἀνάγκης, ὥστε κατὰ γένος ἕκαστα διασώζε-
σθαι, καὶ συμπαραθεῖν πρὸς τὸ ἀΐδιον τῇ διαδο-
χῇ τοῖς ὑποστήσασιν αὐτὰ αἰτίοις. ἐν δὲ τοῖς κατὰ
μέρος ζώοις τε καὶ φυτοῖς, καὶ αὐτοῖς τοῖς ἀψύχοις,
οὐδὲν διώρισται, οὐδὲ τέτακται, ὡς πρὸς ἀξίαν ἀ-
* al. προ- ποδιδόμενον πάθος τὸ μήτε ἐκ * προβιοτῆς ἀ-
βιωτῆς. μοιβάς τινας αὐτοῖς ἐποφείλεσθαι, μήτ' ἐπὶ τοῖς
νῦν δρωμένοις προσδοκᾶσθαι εὐθύνας. οὐ γὰρ ἐπει-
σῆλθέ τι ἐν ἐκείνοις ἐκ τοῦ αἰθερίου τόπου τὴν
ὑπόβασιν ποιησάμενον, ἵνα καὶ τῇ θείᾳ
κρίσει

ftri curam gerentes. Cum enim tria fint in nobis, omnia nimirum neceffario fieri, aut nihil, aut viciffim, vel ut oportet, æque abfurdum eft, & æqualiter omnem tollit providentiam. Merita enim prævifa una fecum omnino inducunt providentiam, & deinde Fatum, & judicium providens, juftitia & lege humana ordinans, libero ac voluntario indiget principio. Quare pars eft totius providentiæ Fatum ad humanas animas judiciaria lege accommodatum. Humanorum vero animorum operatio, libera actio eft, & quod dicitur in noftra effe poteftate, id divinis judicibus rationi confentanea occafio eft inæqualis diftributionis. Fortuitum vero tctum mortalibus & brutis tribuitur generationibus. Non enim in fingulis ordinate, neque juxta prævifa merita procedit; fiquidem ex igne extincto aer fit, ex aere condenfato aqua; neque ex his cibis equi vel canis corpus, ex aliis vero aliud quid exfiftit. Sed omnia ex omnibus temere poffunt produci propter communem materiam, & omnia in fe fufcipientem, eumque ordinis, divinæque neceffitatis modum participat, ut fingula fuo quæque genere conferventur, & occurrere ad æternitatem fucceffione quadam, caufis fubfiftentibus. In animalibus fingulis, & plantis, & aliis inanimatis, nihil definitum neque ordinatum eft, quafi pro meritis merces, quod ex priore vita remuneratio nulla illis debeatur, nec pro iis quæ nunc faciunt pœna exfpectanda. Non enim iis aliquid acceffit ex locis ætheriis, quod bafim conftituat, ut divino judicio

Vide initium Enchiridii Epicteti.

κρίσει παιδαγωγηθῇ πρὸς ἐπάνοδον. ὡς ἐν τοῖς καθέκαστα ἀνθρώποις τὰς λογικὰς καὶ ἀθανάτους
* al. πλείστης. ψυχὰς ἐκεῖθεν κατιούσας, ἀνάγκη * πλεῖστον ἐπιστροφῆς καὶ κηδεμονίας τυγχάνειν παρὰ τῶν συγγενῶν πρὸς ἐπανόρθωσιν τῆς εἰς κακίαν ὑποφορᾶς. διὸ πάσχουσί τε, καὶ αἱροῦνται ἐν αὐτοῖς τοῖς πάθεσι· καὶ
* al. ἀναιροῦνται. πάλιν * αἱροῦνται, καὶ πάσχουσι πρὸς τὴν ἀξίαν τῶν αἱρεθέντων. διὰ τοῦτο οὖν πολὺ τὸ ὡς ἔτυχεν ἐν τοῖς ἀλόγοις, καὶ τὸ θείας κρίσεως ἄμοιρον. ἐν δὲ τοῖς καθ' ἡμᾶς καὶ τὸ δοκοῦν εἶναι τυχαῖον. εἰς τὴν τῆς προνοητικῆς εἱμαρμένης ὑπηρεσίαν τελεῖ. ὥστε δοκεῖν μὲν ἀπὸ ταὐτομάτου πάσχειν ἡμᾶς, καὶ ὁμοίως τοῖς ἀλόγοις ζώοις· τοῦτο δὲ πάσχειν περί τε σῶμα, καὶ τὰ ἐκτὸς, ὃ ἡ ἔφορος κρίσις ὥρισε. τῇ γὰρ τῶν περί τε ἡμᾶς ἐπιτάσει τε καὶ ἀνέσει, καὶ ταῖς παντοίαις τούτων μεταβολαῖς, τὸ αὐτεξούσιον τῆς ψυχῆς
* al. εὐεξίαν. παιδαγωγεῖται πρὸς * εὐταξίαν. θᾶττον μὲν, ἐὰν εὐγνωμόνως ὑποδέχηται τὰ περὶ ταῦτα συμβαίνοντα πάθη· ἐν πολλαῖς δὲ καὶ μακραῖς χρόνου περιόδοις, ὅταν ἰταμῶς καὶ ἀνοήτως πρὸς αὐτὰ διατεθῇ. τότε γὰρ δίκας μὲν ὑπέχει τῆς ἀγνωμοσύνης, οὐδὲν δὲ ἧττον δι' ὧν πάσχει, φέρεται πρὸς τὸ δέον.

Ὅτι αὐτεξουσίους ἔχει ἡ ψυχὴ τὰς κινήσεις· καὶ περὶ τῆς Προνοίας.

ΟΤι ἡ ψυχὴ, φησὶν, οὐκ ἀνεύθυνον ἔχουσα τῆς ὁποιασοῦν αἱρέσεως τὴν ὁρμὴν, καὶ ὑπὸ τοῦ προσεχοῦς κρείττονος γένους ἐπιστασίας ἀξιοῦται, δίκης καὶ καθάρσεως καὶ τιμωρίας τυγχάνουσα ἀεὶ πρὸς τὴν ἀξίαν τῶν ἑαυτῆς διαθέσεων. καὶ τὸ μὲν ἑλέσθαι, ἐπ' αὐτῇ κεῖται· τὰ δὲ ἐπισυμβαίνοντα ταῖς αἱρέσεσι,

judicio ad reditum ducerentur: quemadmodum in singulis hominibus animos rationis participes & immortales inde advenientes, necesse est maximæ curæ ac solicitudini cognatis esse, ne in malum, id quod proni sunt, dilabantur. Propterea patiuntur quidem, & simul patiendo acquiescunt: & rursum libere volunt, ac patiuntur ad meritum liberi arbitrii consequendum. Quapropter fortuitum, & carentia divini judicii brutis convenit. In nostris autem actionibus, etiam quod fortuitum videtur præviso Fato inservit: adeo ut Fortuna nobis, non secus atque brutis, dominari videatur; eaque nobis accidant in corpore atque externis bonis, quæ judicium præsidis instar definivit. Remissione enim & intentione, variisque mutationibus eorum quæ nobis accidunt, libera animi voluntas ad moderatum statum deducitur: citius quidem, si adversa quæ circa hæc accidunt constanter ferat; longiore vero tempore, si impotenti atque amenti animo illa toleret. Tunc enim perfidiæ pœnas dat, & nihilominus quæ patitur ferat necesse est.

Animam liberos habere motus, & de Providentia.

CUm anima, inquit, quibuscunque in actionibus liberis crimine non vacet, & digna sit quæ à potestate sublimiore continenter regatur, pœnam, purgationem, atque supplicium pro meritis adipiscitur. Atqui libera electio ab ea pendet; quæ vero liberis contingunt actionibus,

ουσι, τῇ δὲ προνοίας κρίσει ἀνεῖσται, πρὸς ἀξίαν ἀμειβομένη τὰς ψυχικὰς διαθέσεις· καὶ οὕτω αἱρεῖσθαί τε ἅμα καὶ κληροῦσθαι τὸν αὐτὸν βίον λεγόμεθα. ἡ γὰρ ἐπὶ τοῖς εἰργασμένοις ἡμῖν τεταγμένη ἀμοιβὴ, καὶ τὴν θείαν ἐπιστασίαν ἐκφαίνει. ὥστε ἀπ᾽ ἀρχῆς εἰς τέλος αὐτεξουσίους [μὲν] ἔχειν ἡμᾶς τὰς κινήσεις, εἰ καὶ ἄλλοι ἄλλων μᾶλλον καὶ ἧττον. καὶ αὐτοὶ δὲ οὐχ ὁμοίως ἀεὶ τὸ ἐφ᾽ ἡμῖν διασώζομεν, οὐκ ἀδεσπότους δὲ τὰς πρὸς τὴν ἀξίαν ἀντιδόσεις. καὶ τοῦτο [εἶναι] τὴν ἀνάγκην ἡμᾶς πρὸς τὰ τῇδε, καὶ πάλιν ἐντεῦθεν ἀπάγουσαν *εἱμαρμένην, πλέγμα οὖσαν καὶ συνδρομὴν ἀνθρωπίνης προαιρέσεως καὶ θείας κρίσεως. ὥστε ἑπομένους ἡμᾶς ἃ βουλόμεθα, διὰ τὸ τῆς προαιρέσεως ἀδούλωτον, πάσχειν πολλάκις ἃ μὴ βουλόμεθα, διὰ τὸ τῆς * προαιρέσεως ἀδιάπτωτον. ἐν ὅλῳ δὴ τῷ ἀφοριζομένῳ τά τε ἄλλα κεῖται, ὅσα συνεκτικὰ τῆς ἀνθρωπίνης ζωῆς· καὶ ὁ καιρὸς, καὶ ὁ τρόπος τοῦ θανάτου τῷ τῆς εἱμαρμένης ψηφίσματι συνδιατέτακται.

* al. εἱμαρμένη.

* al. κρίσεως.

Ὅτι, φησὶν, ἐπιστῆσαι ἄξιον. ὡς ἡ ψυχὴ οὔτε ἐν τῇ πρὸς νοῦν στροφῇ τὴν τοῦ πάλιν ἀνοηταίνειν ἀσθένειαν ἀφήρηται, οὔτε ἐν τῇ ἐσχάτῃ κακίᾳ τὴν τοῦ αὖθις νοεῖν δύναμιν καὶ ὀρθῶς μετανοεῖν. φύσει γὰρ ἡ ἀνθρωπίνη ψυχὴ τοιαύτη δημιουργηθεῖσα, καὶ πρὸς τὴν θείαν εὐζωΐαν, καὶ πρὸς τὴν θνητὴν γένεσιν ἐπιτηδείως ἔχει, ἀνὰ μέρος ἑκατέραν προβάλλουσα δύναμιν, ἐπεὶ καὶ κατὰ τὴν πρόνοιαν θεοῦ πρὸς ἄμφω γεγένηται. οὕτω γὰρ τὸ μὲν δύνασθαι αὐτὴν πολιτεύεσθαι, κατ᾽ οὐσίαν κέκληται. τὸ δὲ πλείονα χρόνον ἄνω διάγειν ἢ κάτω, πρὸς τὴν αὐτοκίνητον αὐτῆς συμβαίνει διάθεσιν. διὸ αἱ μὲν μυριετεῖς, αἱ δὲ τρισχιλιετεῖς περιόδους λέγονται ποιεῖσθαι, τῆς ἀρετῆς ἐπιτεμνομένης

τὸ

ribus, Providentiæ judicio affectus animi pro meritis compensante definita sunt: & sic eligere, atque una sortiri vivendi genus dicimur. Compensatio autem meritis nostris definita divinam ostendit Providentiam. Itaque ab initio ad extremum usque, liberos animi motus habemus, aliis plus quidem, minus alii; nec ipsi similiter semper in nobis illam libertatem servamus, nec mercedem æquam omnes consequimur. Atque id quod nos huc ducit, & hinc rursum abducit, nexus videlicet & concursus voluntatis humanæ atque divini judicii, Fatum est. Quo fit ut libertate arbitrii nostri, quæ volumus agentes, frequenter propter certum Dei judicium, quæ nolimus patiamur. Generali itaque decreto cum ea quæ vitam humanam participant contineantur, tum tempus, ac mortis genus una cum Fati decreto ordinata sunt. Operæ pretium est, inquit, scire, animam neque tum cum ad mentem convertitur, imbecillitate aliquando intelligendi privari, neque in extrema malitia rursus, intelligendi atque resipiscendi facultate. Sic enim anima humana natura sua condita est, ut partim ad divinam felicitatem, partim ad humanos casus accommodata sit, ac per vices utramque facultatem promat, siquidem juxta Dei Providentiam ad utrumque apta est. Sua enim natura sic regitur. Quod autem diutius in summis quam in infimis degat, id arbitrii sui libertate consequitur. Quocirca aliæ intra decem millia annorum, aliæ intra tria millia cursum conficere dicuntur, virtute errorem reci-

τὴν πλάνην, καὶ τοῦ σωτῆρος τῶν ἀγαθῶν ἔρωτος ὑφαιρουμένου τῆς περιγείου λειτουργίας τὸ πολυχρόνιον.

Ἐκ τοῦ β΄. λόγου.

Τίνα καθ' οὐσίαν λέγεται ποιεῖν.

Ὅτι, φησὶ, καθ' οὐσίαν ἐκεῖνα λέγεται ποιεῖν, ὅσα μένοντα ἀτρέπτως ἐν τῇ *αὐτῶν οὐσίᾳ καὶ ἐνεργείᾳ, καὶ μηδὲν ἑαυτῶν ἀπομερίζοντα, μηδὲ κινοῦντα πρὸς τὴν τῶν γινομένων ὑπόστασιν, καθ' αὐτὸ μόνον τὸ εἶναι ὅ ἐστι παράγει τὴν τῶν δευτέρων γένεσιν. οἷς ἕπεται μήτε ὕλῃ προσχρῆσθαι, μήτε ἀπὸ χρόνου ποιεῖν, μήτε εἰς χρόνον παύεσθαι, μήτε ἔξω τῆς τοῦ ποιοῦντος ἐνεργείας κεῖσθαι τὸ γινόμενον. ταῦτα γὰρ πάντα τῇ κατὰ συμβεβηκὸς ἐνεργείᾳ παρέπεται, ὡς ἐπὶ τοῦ οἰκοδόμου καὶ τῶν ὁμοίων.

* al. αὐτῇ.

Ὅτι, φησὶν, ὁ Πλάτων ἐν Φαίδρῳ λέγων· τὸν δὲ ὑπερουράνιον τόπον οὔτε τις ὕμνησέ πω τῶν τῇδε ποιητὴς, οὔτε ποτὲ ὑμνήσει κατ' ἀξίαν. τόπον νῦν οὐ τὸν κυρίως φησὶν, σωμάτων γὰρ ἐστὶ περιεκτικός· τόπον δὲ νῦν ἀντὶ τοῦ οὐσίαν τοιάνδε, καὶ γένος τοιόνδε, λέγει, οἷον ὑπερκόσμιον καὶ νοητὸν, ὥσπερ εἰώθαμεν περὶ γραμμάτων τινῶν διηγούμενοι λέγειν.

Ὅτι κατ' ἐκεῖνον τὸν τρόπον τοῦ λόγου γινόμενοι, ἐροῦμεν, τὸ κεφάλαιον. ἐκεῖνο καὶ τὸ εἶδος τῶν πραγμάτων, τόπον καλοῦντες.

Ὅτι ἐν τοῖς νόμοις Πλάτων, φησὶ, τὸ διαφέρον τῆς περὶ ἡμᾶς τοῦ θεοῦ προνοίας ἐνδείκνυται, λέγων· ὡς θεὸς μὲν πάντα, καὶ μετὰ θεοῦ τύχη καὶ καιρὸς τὰ ἀνθρώπινα διακυβερνῶσι ξύμπαντα. ἐξ ὧν * δῆλον ἐστι

* ἴσ. δῆλος ἐστι.

dente, & vehementi bonorum ſtudio terreni obſidii diuturnitatem tollente.

E libro ſecundo.

Quænam dicantur per ſe agere.

Illa, inquit, per ſe agere dicuntur, quæ cum ſine mutatione in ſua eſſentia atque operatione maneant, & ſine ulla ſui mutatione ad eorum quæ generantur ſuſtentationem moveantur, eo ſolum quo ſunt id quod ſunt, res à ſe diverſas producunt. Ex quibus efficitur, illa neque materia uti, neque ab aliquo tempore incipere, neque in aliquod tempus deſinere, neque extra agentis operationem id quod fit conſiſtere. Hæc enim omnia ſecundum accidens operantem comitantur, verbi gratia, in ædificante, & id genus aliis.

Plato in *Phædro* ait, locum cœleſtem Poetarum ullum neque laudaſſe hactenus pro dignitate, neque laudaturum. De proprio autem loco non loquitur, qui corporum eſt capax. Sed per locum talem eſſentiam, aut tale genus intelligi, qualis cœleſtis eſt, quæque intellectu percipitur, uti ſolemus de ſcriptis quorumdam loquendo dicere. Quo etiam modo loquendi dicimus, caput & formam rerum locum appellantes. *Plato in Phædro.*

Idem *Plato* de Legibus, diſcrimen divinæ erga nos providentiæ oſtendens, ait, Deum, omnia, unaque Fortunam & Occaſionem humana cuncta gubernare. Hinc conſtat adſignaſſe il- *Plato l. 4. de legib.*

τοῖς μὲν ἀπαθέσι καὶ ἀεὶ τελείοις, καὶ διὰ τοῦτο ἀναμαρτήτοις, τὴν καθαρὰν καὶ μονοειδῆ τοῦ θεοῦ ἐπιστήσας πρόνοιαν· τοῖς δὲ καὶ εἰς ἄνοιαν ποτὲ ὑποφερομένοις λογικοῖς, καὶ διὰ τοῦτο κακίας ἀναπιμπλαμένοις, τὴν συμμιγῆ καιροῖς καὶ τύχαις πρόνοιαν ἀποδιδοὺς· ἔστι γὰρ ἡ μὲν τῶν ἀγαθῶν προηγουμένη δόσις, καὶ ἡ τῶν κατὰ φύσιν * προσιόντων τήρησις, ἴδιον ἔργον τῆς καθαρᾶς προνοίας· ἡ δὲ τῶν παρὰ φύσιν διατεθέντων διόρθωσις, καὶ αἱ τῶν ἁμαρτημάτων εὐθῦναι, τῆς ἐνίλου, καὶ τύχῃ καὶ καιρῷ προσχρωμένης. οὐ γὰρ κατὰ τὸν προηγούμενον λόγον ἡ θεία κρίσις τοῖσδε μὲν ἡμῶν * ἐμφέρει τὰ δεινά, τοῖσδε δὲ τὰς εὐπαθείας ἀποδίδωσιν· ἀλλ᾽ ἐξ ὑποθέσεως τῆς τῶν προβεβιωμένων ἀξίας. ἐπεὶ καὶ ἔοικεν ἡ κρίσις τῶν ἐφεστώτων ἡμῖν δικαστῶν τῇ ἰατρικῇ τέχνῃ, ἣ παραλαβοῦσα τοὺς ἀφ᾽ ἑαυτῶν νοσήσαντας, πάντα πρὸς τὸ δέον αὐτοῖς συντάττει κατὰ καιρόν, ὃ ἂν αὐτοῖς τοῖς θεραπευομένοις εἴη λυσιτελές. καὶ διὰ τοῦτο ἡ μὲν ἀξία τῶν κρινομένων ἄλλοτε ἄλλη τυγχάνουσα, καὶ ταῖς αὐτεξουσίαις κινήσεσιν σχηματιζομένη, τύχῃ τῇ περὶ ἡμᾶς προνοίᾳ συμμίγνυσιν· ἡ δὲ προσήκουσα ἑκάστοις τάξις, ἢ τῆς τιμωρίας καὶ τῆς καθάρσεως καιρὸν συνεισάγει. τύχης δὲ καὶ καιροῦ τῇ θείᾳ προνοίᾳ συνταττομένων, τὸ ὅλον * πλέγμα γίνεται ἁμαρτημένη· ἐκ μὲν τῆς ἀνθρωπίνης προαιρέσεως * τύχην προσλαβοῦσα. ἐκ δὲ τῆς θείας κρίσεως ἐπιφέρουσα τὸν καιρόν. καὶ γὰρ τῆς τέχνης ἐστίν, ἀφορίσαι τὰ μέτρα τῆς θεραπείας· τοῦ δὲ ἀνθρώπου, διατεθῆναι οὕτω, ὥστε τομῆς δεηθῆναι, ἢ καύσεως, ἢ ἄλλης τινὸς ἀλγεινῆς θεραπείας. πολλαχοῦ δέ, φησί, καὶ ἄλλοθι ὁ Πλάτων τὰ τοιαῦτα φιλοσοφεῖ περί τε τῆς ἀνθρωπίνης οὐσίας, καὶ τῆς ἀπο-

* al. προσόντων ῥῆσις.

* Συμφέρει.

* πρᾶγμα.

lum Dei Providentiam puram & sui similem, rebus affectione carentibus, semperque perfectis, ideoque non aberrantibus; iis vero quæ aliquando in amentiam incidunt ratione prædita, ideoque malitia implentur, Occasioni atque Fortunæ mixtam Providentiam attribuisse. Præcedens enim bonorum largitio, & ex natura accedentium conservatio, puræ proprium est opus Providentiæ. Eorum vero quæ præter naturam composita sunt correctio, erratorumque pœnæ, materiatæ est opus Providentiæ, utentis Fortuna & Occasione. Non enim, ut ex prædictis colligitur, divinum judicium hominum quosdam calamitate afficit, alios vero prosperos reddit, sed ex cujusque antecedente merito. Cum autem medicinæ simile sit judicium judicum nobis præsidentium, quæ ars ægrotantium curam suscipiens, omnia illis, ut par est, opportune præscribit, prout infirmis expedit: propterea meritum eorum qui judicantur, cum alias aliud sit, atque arbitrii libertate mutetur, Fortunam divinæ erga nos Providentiæ commiscet. Ordo autem singulis conveniens, supplicii atque expiationis Occasionem secum inducit: Fortuna autem & Occasio divinæ Providentiæ conjuncta, generale Fatum efficiunt, ex humana voluntate Fortunam accipiens, ex divino autem judicio Occasionem. Etenim artis est curandi modum definire, hominis vero sic affici, ut sectione indigeat, vel ustione, vel alia quadam molesta curatione. Passim vero & aliquid hoc modo *Plato* de humana natura, & Fato, provi-

* ὑπαλ-θυνούσης. * ἀπαλθυνούσης ἡμᾶς προνοητικῆς εἱμαρμένης.

Τίς ἡ φιλοσόφου καὶ ἐρωτικοῦ διαφορά.

Ὅτι ἀποδιδοὺς, φησὶν, ὁ Πλάτων φιλοσόφου
καὶ ἐρωτικοῦ διαφορὰν, καὶ πῶς ἰσοτίμως
ἀναγκαῖον λέγων εἶναι φιλοσοφῆσαι μὲν ἀδόλως λέγει τὸν
θεωρίαν ἄνευ πράξεως πολιτικῆς ἀγαπήσαντα,
καὶ πάντα τὰ ἄλλα παρ' οὐδὲν θέμενον, καὶ τὸν κα-
θαρτικαῖς ἀρεταῖς ἑαυτὸν παραδόντα, τῇ πρὸς
* ἀναγω-γῇ. μόνην τὴν ἱερὰν τελείωσιν * ἀγωγῇ, ὡς ἐν
Θεαιτήτῳ διέξεισιν. ἀλλ' ὁ μὲν * ἀδόλως φι-
* ἄδολος. λόσοφος κατὰ Πλάτωνα τοιοῦτος. ὁ δὲ ἐρωτι-
* al. ὡς. κὸς λέγεται παρ' αὐτῷ, * ὃς καὶ παιδεραστῆσαι
* πρα-κτικαῖς. μετὰ φιλοσοφίας, ὁ ταῖς * πραγματικαῖς ἀρεταῖς
διὰ τὸ θεῖον καὶ [τὸ] αὐτοκαλὸν ἐνασκηθεὶς,
καὶ τὴν τῶν νοητῶν ἀγαθῶν τὴν μετάδοσιν ἐπιτηδεύ-
σας, πολιτικὸν τῷ ὄντι καὶ παιδευτικὸν τρόπον τοῦ
βίου μεταχειριζόμενος. καὶ τοῦτο ἐν πολιτείᾳ πα-
ραδίδωσι, τοὺς φιλοσόφους λέγων ἄρχοντας τῶν πό-
λεσιν ἐφεστάναι, ἵνα λήξωσί ποτε τῶν κακῶν· καὶ
* εὐδαι-μονήσειε. ὡς οὐκ ἄν ποτε * εὐδοκιμήσειε πόλις, εἰ μὴ αὐ-
τὴν διαγράψειαν οἱ τῷ θείῳ παραδείγματι χρώ-
μενοι. τίς δὲ ὁ τρόπος τῆς διαγραφῆς; ὅτι λαβόν-
τες, ὥσπερ πίνακα, πόλιν τε καὶ ἤθη ἀνθρώπων,
πρῶτον μὲν καθαρὰν ποιήσειαν, καὶ μετὰ τοῦτο ὑπο-
γράψαιντο ἂν τὸ σχῆμα τῆς πολιτείας. ἔπειτα, οἶμαι,
* al. ἀν-τεκατέ-ρωσε. ἀπεργαζόμενοι αὐτὴν, πυκνὰ * ἂν ἑκατέρωσε ἀπο-
βλέποιεν, πρός τε τὸ φύσει δίκαιον, καὶ καλὸν, καὶ
σῶφρον, καὶ πάντα τὰ τοιαῦτα, καὶ * πρὸς ἐκεῖνο
* al. ὡς. αὖ, ὃ τοῖς ἀνθρώποις ἐμποιεῖ, * καὶ, ὡς Ὅμηρος
* al. ὡς καί. ἔφη, τὸ θεοειδές * τι καὶ θεοείκελον· καὶ τὸ μὲν ἐ-
ξαλείφοιεν, τὸ δὲ πάλιν ἐγγράφοιεν ἐς * ὅ, τι μάλι-
* al. τε. στα τὰ ἀνθρώπινα ἤθη θεοφιλῆ ποιήσειαν. τοιοῦ-
* al. οὕτω. τος ὄντως πολιτειῶν ζωγράφος ὁ παιδεραστῶν μετὰ

φιλοσο-

dentia quadam nostra regente, philosophatur.

Differentia Philosophi & amatoris.

PLato discrimen ponens, inquit, inter Philosophum & amantem, & quomodo honore inter se pares dicantur, Philosophari quidem eum dicit, qui soli deditus contemplationi, ab aliis omnibus abstinet, purisque virtutibus se dedicat, ut tandem perfectus evadat, quemadmodum in *Theæteto* ait. Atque hic absolute *Platoni* Philosophus est. Amatorius vero ei vocatur, qui ut cum Philosophia liberos amet, propter ipsam honestatem ac divinitatem in virtutibus quæ ad operationem tendunt exercitatus, & spiritualium bonorum usum adeptus, civilem vitæ rationem, educationesque liberorum sectatur, quod in libris de Repub. tradit: Philosophos potissimum civitatum esse principes, ut eas aliquando malis eripiant; neque florentes unquam fore Resp. nisi divino utentes exemplari, eas definiant. Quæ autem definitionis aut descriptionis hujus ratio est? nimirum sumptam civitatem, moresque hominum veluti tabulas puras imprimis reddant: deinde Reip. formam pingant. Denique eo confecto, frequenter, & undique ad id quod natura justum est & honestum, & his similia, respectum habeant, rursumque ad eam quæ hominibus insita est, ut *Homerus* ait, Dei similitudinem ac formam; & aliud quidem expungant, aliud vero insculpant, quod moribus Deo maxime charos mortales reddat. Talis est rerumpub. pictor amans cum

φιλοσοφίας, τουτέστιν, ὁ μετὰ θεωρητικοῦ νοῦ πολιτευόμενος· παῖδα γὰρ εἶναι τὴν αἴσθησιν· καὶ τὸ ἐν αἰσθήσει καλὸν, * ὡς πρεσβύτην καὶ παιδαγωγὸν τῆς αἰσθήσεως, τὸν νοῦν. διὸ τὸν τῷ μόνῳ χρώμενον ἐν ὑποψίᾳ τῶν τῇδε σώφρονι, ἀδόλως φιλοσοφεῖν ἀποφαίνεται, τουτέστιν, ἀπεριεργάστως καὶ ἀΰλως καὶ ἀγοητεύτως. γοητεύειν γάρ πως ἡ αἴσθησις ἐθέλει ζωῦσα, καὶ ἀναπείθειν τὸν λογισμὸν, τῶν ἐνύλων τι ἀγαθὸν ὑπολαμβάνειν οἰκεῖον. τὸν δὲ τὴν αἴσθησιν κατὰ νοῦν διατάττοντα, παιδεραστεῖν λέγει μετὰ φιλοσοφίας, φυλακτήριον ἔχοντα μέγιστον τοῦ ἀνεξαπατήτως κατὰ τὴν αἴσθησιν ἐνεργεῖν, τὸν θεωρητικὸν νοῦν. οὗ εἰκόνας ἰδίᾳ καὶ δημοσίᾳ γράφειν ἐρᾷ, τὰ τῶν ἀνθρώπων ἐπανορθούμενος ἔθη, ἕως εἰς ὅσον ἐνδέχεται θεοφιλῆ ποιήσειεν. ἃ * δὲ ἐκεῖ ὁρᾷ, ἐγγράφειν ἐν ἄλλοις πειρᾶται ὁ τῷ θείῳ χρώμενος παραδείγματι ζωγράφος· οὐδὲν μὲν τοῦ προτέρου κατὰ νοῦν ἀπολειπόμενος, φιλανθρωπίᾳ δὲ αὐτοῦ δοκῶν διαφέρειν, ὥσπερ αὖ ἐκεῖνος τούτου τῇ ἰδιοπραγίᾳ κρατεῖ. τοιαύτας δὲ πρὸς ἀλλήλους ἔχοντες διαφοράς· ὁ μὲν, τὸ ἀδόλως, τουτέστιν, ἐνδεῶς καὶ ἀνεπιστρόφως τῶν ἀνθρωπίνων πραγμάτων· ὁ δὲ, τὸ ἐρωτικῶς, ὃ ταὐτόν ἐστι τῷ φιλανθρώπως καὶ κοσμητικῶς τῶν συγγενῶν· ὅμως διὰ τὸ μίαν αὐτοὺς καὶ τὴν αὐτὴν φιλοσοφίαν κεκτῆσθαι, τῆς ἀποκαταστάσεως ἰσοτίμως τυγχάνειν λέγονται, ἰσο-

χρονίως

* al. πρέσ.

* al. γάρ.

* al. φιλανθρωπίαν.

Philoſopia, hoc eſt, qui una cum ſpeculatione in Repub. verſatur; cui pro liberis Senſus ſint; quodque in iis honeſtum elucet, & his longe antiquior ac major, veluti Senſuum Pædagogus, Mens ſit. Propterea eum, qui ſola mente utendo, in rerum humanarum deſpicientia moderate verſatur, perfecte philoſophari, hoc eſt, ſine labore, à materia ſejunctum, ac ſine præſtigiis affirmat. Senſus enim Menti conjunctus faſcinare rationem, atque flectere ſtudet, ut quod materiæ conjunctum eſt, bonum ſibi proprium exiſtimet. Qui vero Senſus mente gubernat, eum demum liberorum cum Philoſophia amantem appellat: cui Mens contemplationi dedita pro cuſtodia ſit ac munimento, ne Senſibus operando fallatur. cujus quidem mentis imagines pingere publice privatimque amat, mores hominum dirigens, dum, quoad fieri poteſt, Dei amantes, hoc eſt, pios reddat. Quod autem in imagine pictor perſpectum habuit, divino uſus exemplari, id aliis quoque inſculpere conatur; nihilo quidem hic altero Philoſopho mente inferior, cum humanitate ſuperior appareat, quemadmodum ille huic privatis commodis antecellit. Atque hoc quidem inter ſe diſcrimine differunt: Philoſophus quidem perfecte, hoc eſt, parum aut nihil humana curans negotia; amatorius vero, hoc eſt, cognatorum atque affinium negotia gerendo, in eos beneficus: nihilominus quia æqualiter Philoſophiam adepti ſunt, pari quoque perfectionis gradu cenſentur, pa-

χρονίως πτερούμενοι, καὶ τῆς αὐτῆς ἀναγωγῆς ἀξιούμενοι.

'Ἐκ τοῦ γ΄. λόγου, κεφ. ι.

Ὅτι νόμοι, καὶ λογισμοί, καὶ ἀρεταί, καὶ ὅσα τοιαῦτα, τὴν πρόνοιαν συνεισάγουσιν.

Οὐ μάτην οὖν, φησί, νόμοι κεῖνται τοῖς ἀνθρώποις, οὐδὲ λογισμὸς εἰκῇ δέδοται, οὐδὲ τὸ βουλεύεσθαι παρέλκει, οὐδὲ τὸ εὔχεσθαι περιττόν, εἰ πρόνοια τῶν ἀνθρωπίνων πραγμάτων ἡγοῖτο, νόμῳ καὶ δίκῃ τὰς ἀμοιβὰς τῶν προαιρέσεων τάττουσα· οὐδὲ μήν, εἰ ταῦτα ἀναγκαῖα καὶ καλὰ καὶ σωτήρια, ἡ τῆς προνοητικῆς εἱμαρμένης τάξις ἀνῄρηται, ἢ τὸ ἐφ' ἡμῖν τοῖς οὐκ ἐφ' ἡμῖν παραδέδωκε πάθεσι. δι' ἀλλήλων γὰρ ταῦτα βεβαιοῦται μᾶλλον, ἢ διὰ θατέρου θάτερον ἀναιρεῖται. προνοίας γὰρ οὔσης, ἀνάγκη καὶ νόμους, καὶ
* al. πλείστας. λογισμούς, καὶ εὐχὰς * πλεῖστα ἡμᾶς ὠφελεῖν· μὴ οὔσης δέ, (οὐ) μόνον ἀνόνητα παντελῶς ταῦτα, ἀλλ' οὐδὲ τὴν ἀρχὴν ὑποστῆναι δυνάμενα. διὸ καὶ τὸ ἐφ' ἡμῖν τὴν πρόνοιαν συνεισάγει καὶ ἡ πρόνοια τὸ ἐφ' ἡμῖν. ἡ γὰρ ἡμετέρα προαίρεσις τὴν δικαίαν εἱμαρμένην κρατύνει, καὶ αὐτὴ τὴν αὐτεξούσιον ἡμῶν κίνησιν βεβαιοῦται. ἣν εἰ μὲν καθαρὰν καὶ λελογισμένην προαιρώμεθα τῷ θεῷ, νόμοις ἐμμένοντες, καὶ εὐχαῖς χρώμενοι, καὶ * εὐβουλίαν
* al. εὐβουλίᾳ.

ri tempore veluti alis ſublati, & eadem evecti-
one digni habiti.

E libro tertio, cap. 10.

Leges, rationes, virtutes, & ſiqua ſimilia, Providentiam inducere.

NOn fruſtra, inquit *Hierocles*, Leges conduntur hominibus, neque Ratio iis temere data, neque voluntas fruſtra eſt, nec vota facere ſupervacaneum, ſi res humanæ Providentia regantur, Juſtitia & Lege mercedem liberis actionibus tribuente. Neque vero ſi hæc neceſſaria, honeſta & utilia ſunt, idcirco Fati providentis vis tollitur, quod Fatum externis malis id quod in noſtra eſt poteſtate corrigit: ſed hæc per ſe magis invicem confirmant, quam mutuo ſe deſtruunt. Providentia enim exſiſtente, etiam Leges neceſſe eſt, Rationes, & Vota plurimum nobis prodeſſe; illa vero ſublata, non ſolum nihil profuerint, ſed nec tueri quidem Remp. imperiumque poterunt. Propterea quod in noſtra eſt poteſtate Providentiam inducit; & viciſſim Providentia, id quod in noſtra poteſtate eſt. Noſtra enim voluntas juſtum Fatum corroborat, & rurſus Fatum liberum arbitrium confirmat. quod ſi purum ac meditatum Deo adjunxerimus, Legibus ſtantes, Votiſque uſi, & Prudentiam

ſectantes,

τηρῶντες, καὶ διὰ πάντων ἐπιμέλειαν ἑαυτῶν ποιούμενοι· τῶν μεγίστων ἀγαθῶν τευξόμεθα. εἰ δὲ τἀναντία· πάντως που τῶν ἐπὶ τούτοις τεταγμένων δικῶν τὰς ἰατρικὰς οἴσομεν ἀλγηδόνας, πείρᾳ τὸ δέον μεταμανθάνοντες. πρὸς αὐτὸ δὲ τὸ εὖ καὶ καλῶς ἡμᾶς διατεθῆναι, τῆς χείρονος καθαρθείσης προαιρέσεως, πλείστην φέρει συντέλειαν εὐχή, καὶ νόμος, καὶ συμβουλή, καὶ τὰ τοιαῦτα, εἰς τάξιν ἄγοντα καὶ συμφωνίαν θεοπειθῆ τὴν ἡμετέραν διάνοιαν.

Ποταπόν ἐστι τὸ ἡμέτερον αὐτεξούσιον.

ΟΤι οὐ τοιοῦτόν ἐστι, φησὶ, τὸ ἡμέτερον αὐτεξούσιον, ὡς ταῖς ἑαυτοῦ προαιρετικαῖς κινήσεσι πάντα μετατιθέναι δύνασθαι, τὰ ὄντα, καὶ τὰ γινόμενα. οὕτω γὰρ ἂν οὐ μόνον καθ' ἕνα ἕκαστον ἄνθρωπον κόσμος ἄλλος ἐγένετο, καὶ ἄλλη βίου κατασκευὴ, μὴ τὰ αὐτὰ βουλομένων ἁπάντων ἡμῶν: ἀλλὰ καὶ τῇ ἑκάστου διαθέσει, εἴπερ δραστήριοι ἦσαν καὶ οὐσιοποιοὶ, συμμετέβαλλε τὰ πάντα, ταῖς ὀξυρρόποις μεταβολαῖς τῶν ἀνθρωπίνων προαιρέσεων συνδιοικούμενα. διὸ εὐλόγως ἡ δύναμις τοῦ * ἀνθρώπου αὐτεξουσίου, εὐκινήτου ὄντος καὶ ἐφημέρου, ἀφεγγής ἐστι παντελῶς πρὸς ὑπόστασίν τινος, ἢ μετάθεσιν, μὴ συνεργουμένη ἔξωθεν. ἀλλὰ δὴ τὰ ὄντα, φησὶ, μὴ μετατιθέτω ἡ ἀνθρωπίνη προαίρεσις, ἐπειδὴ θεῖος νόμος αὐτὰ φρουρεῖ, μηδὲ τῶν γινομένων ὅσα εἰς κοσμικὰς ἐνεργείας συντελεῖ.

* ἀνθρωπίνου.

Διά

fectantes, ac per omnia curam eorum geren-tes, maximis fruemur bonis: contra vero, dolores perferemus his præfixos, sed qui medicinam adferant, experimento officium edocti. Ut autem bene aut male afficiamur à deteriore voluntate purgatione liberi, plurimum conducunt Lex, Votum, Consilium, & id genus alia, quæ nos pios, Deoque consentientes efficiunt.

Arbitrii nostri libertas qualis sit.

NOn tale est, inquit, liberum nostrum arbitrium, ut suis liberis actionibus omnia quæ sunt, quæque fiunt, transferre possit. Sic enim singulis hominibus novus mundus conderetur, aliusque vitæ apparatus esset, quandoquidem non omnes eadem cupiunt, sed pro singulis cujusque affectibus (siquidem essentiam constituere possent) omnia traducerentur, mutata subitis humanarum voluntatum commutationibus. Merito igitur potestas hominis libera, facile mobilis, idque quotidie, impotens omnino est ad aliquid vel conficiendum vel transferendum, nisi aliunde juvetur. Itaque res conditas, inquit, humana non transferat voluntas, cum Lex divina illa conservet, neque eorum quæ fiunt, conferat quidquam ad mundum fabricandum.

Διὰ τί μὴ τὰ ἀνθρώπινα διατίθεται ὡς βούλεται.

Ὅτι οὐδενός ἐστι κυρία πλὴν ἑαυτῆς, καὶ τοῦ ἑαυτὴν ἀμείνονα ἢ χείρονα ταῖς διαθέσεσιν ἀπεργάσασθαι· κριτικὴ μόνον οὖσα τῶν ὄντων, καὶ ἀποδεκτικὴ τῶν γινομένων. καὶ οὕτως ἀρετὴν ἢ κακίαν κτωμένη, τῷ εὖ ἢ κακῶς ἐν ταῖς οἰκείαις ἐνεργείαις διατεθῆναι. τὸ γὰρ αὐτεξούσιον τοῦτο μόνον * ἐφ' ἡμῖν εἶναι δηλοῖ, τὴν μετάθεσιν ἡμῶν αὐτῶν πρὸς τὸ δοκοῦν ἡμῖν τοῦ προκειμένου σώματος, καὶ τῶν ἐκτὸς, οὐ συναριθμουμένων τῷ αὐτεξουσίῳ. εἰ γὰρ τὸ λεγόμενον ἐφ' ἡμῖν παρεληλυθὸς τὴν οὐσίαν, ἐν ᾗ ἵδρυται. καὶ ὥσπερ ἐν ἀλλοτρίᾳ χώρᾳ γινόμενον, ἀλλὰ ἐπ' αὐτῷ εἶναι βουληθῇ, οἷον τὸ σῶμα, ἢ τὴν κλῆσιν· μυρίων ἐναντιωμάτων πειράσεται, μὴ κατὰ σκοπὸν προβαινόντων αὐτῷ τῶν πραγμάτων, καὶ μυρίων δεήσεται (τῶν) συνεργούντων, εἰ μέλλοι τι τούτων κατὰ νοῦν αὐτῷ γενήσεσθαι. τὸ δὲ τὰ ἐναντιούμενα μὴ συμβῆναι, καὶ τὰ συνεργοῦντα, οὐκ ἦν ἐφ' ἡμῖν, ἀλλ' ἄλλης τινὸς καὶ μακρᾶς ὑποθέσεως, καὶ τῆς ἑπομένης ταύτῃ τάξεως, ἣν ἡ εἱμαρμένη ἐπιτελεῖν λέγεται, κρίσις θεία οὖσα ἐν τοῖς οὐκ ἐφ' ἡμῖν, πρὸς τὴν ἀξίαν ἀμοιβὴν τῶν ἐφ' ἡμῖν. οὐ γὰρ ἀναιρεῖται τὸ αὐτεξούσιον τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς, εἰ τὰ ἐκτὸς αὐτῆς ἐπὶ τῷ θεῷ εἴη διανέμειν, καὶ ἀποδιδόναι ἑκάστῳ πρὸς τὴν ἀξίαν τῶν διαθέσεων. μάλιστα γὰρ πρὸς ἀρετὴν καὶ κακίαν αὐτοκινησίας οὔσης ἡ προνοητικὴ εἱμαρμένη δεῖται· οὐ γὰρ ἄλλως ἔσται δικαία ἢ ἀνι-

* al. ἐν.

Πῶς ἡ εἱμαρμένη κατὰ τὸν Πλάτωνα.

σος

Cur res humanæ non fluant ex voto.

LIbera voluntas in nullum habet imperium, præterquam in se, utque seipsam meliorem pejoremve affectionibus reddat; res solum judicans externas, factaque recipiens. Quo fit, ut pro virtutibus aut vitiis acquisitis, bene aut male in suis actionibus dirigatur. Libertas enim hoc solum penes nos esse demonstrat, nimirum ut nos applicemus, prout visum fuerit, vicino corpori, externisque rebus, quæ libera minime sunt. Si enim arbitrium (quo de hactenus) essentiam, in qua situm habet, transcenderet, ac veluti in aliena regione alia penes se esse vellet, verbi gratia, corpus, aut possessionem: sexcenta adversantia haberet, rebus ei ex anima sententia non succedentibus, infinitisque auxiliantibus indigeret, ut aliquid ex voto flueret. Non est autem in nostra manu positum, ne nobis adversa accidant, aut ut auxiliantia nanciscamur, sed alicujus alterius in potestate est; longeque antea propositi, & qui hoc consequitur, ordinis: quæ Fatum complere dicitur. Quod Fatum divinum quoddam est judicium in iis quæ in nostra potestate non sunt, ad justam eorum quæ in nostra sint potestate, mercedem. Non enim arbitrii tollitur libertas, si penes Deum sit, externa prout vult distribuere, ac singulis pro meritis præmia dare. Maxime enim ad virtutem aut vitium libertate nostra providens Fatum indiget, alioqui justa non esset inæqua-

lis

τος διανομή, μὴ ὑπόθεσιν λαβοῦσα τὸ ἡμέτερον αὐτεξούσιον.

Ὅτι ἐν τῷ τέλει τοῦ Τιμαίου ὁ Πλάτων, φησί, περὶ σωματικῶν παθῶν διαλεγόμενος, καὶ τῆς τούτων θεραπείας, καθάρσεσι φαρμακευτικαῖς ἀπαγορεύει χρῆσθαι προχείρως, διὰ τὸ δεῖν περιμένειν τὴν κατὰ φύσιν τῶν νοσημάτων πέπανσιν, καὶ μὴ τοῖς βιαίοις ἐκκοπαῖς πολλαπλάσια ταῦτα ἀπεργάζεσθαι. καὶ οὕτως ἔκ τινος ἀκολουθίας περιϊών, ἑκάστῃ νόσῳ χρόνον τινὰ φύσει τεταγμένον ἀποφαίνηται, τῇ τῶν ζώων συστάσει ἀνάλογον· ὧν ἡ σύνοδος γίνεται τεταγμένως, (ὥς) φησιν, ἔχουσα τοῦ βίου τοὺς χρόνους καὶ κατὰ γένος. οἷον, ἵππος μὲν τοσάδε ἔτη ζήσειε τὸ μήκιστον, βοῦς δὲ τοσάδε· καὶ καθέκαστον, οἷον· ὅδε ὁ βοῦς συστὰς ἔτη δέκα, εἰ μὴ θεῖον, ἢ ἄλλη τις ἔξωθεν συμπεσοῦσα περίστασις αὐτὸν προανέλῃ. εἶναι γὰρ ἐκ φύσεως ἀφωρισμένον χρόνον τινὰ ἑκάστῳ, μέχρις οὗ δυνατόν ἐστιν ἐξαρκεῖν τὴν σύστασιν, καὶ οὗ εἰς τὸ πέραν οὐκ ἂν ἔτι βιῴη. μὴ πάντως δὲ πάντας πρὸς τὸν δυνατὸν τῆς συστάσεως ἀφικνεῖσθαι χρόνον. διὰ τὰς ἔξωθεν βιαίους ἐπιφορὰς ἃς ἐφ' ἡμῶν μὲν τὴν πρόνοιαν διατάττειν ἔφαμεν, ἐπὶ δὲ τῶν ἀλόγων ζώων ὡς ἔτυχεν ἐπισυμβαίνειν. μὴ γὰρ ἀνάγκην εἶναι, ὡς ἐπ' ἀνθρώπων, οὕτω καὶ ἐπὶ τῶν ἀλόγων ζώων ἢ τῶν φυτῶν τὴν τάξιν τοῦ θανάτου φυλάττεσθαι πρὸς τὴν ἀξίαν ψυχῆς ἀποδιδομένην· ἐπεὶ μηδὲ ὁμοίως ἡμῖν ἐκεῖνα εἰς τὸν βίον παρέρχεται. ἡμεῖς μὲν γὰρ κρίσει δικαστῶν δαιμόνων πρὸς τὴν τῶν προβεβιωμένων (ἡμῖν) ἀξίαν λαγχάνομεν ἕκαστος βίον· ἐν ᾧ πάντα συνείληπται, ἔθνος, πόλις, πατήρ, μήτηρ, καιρὸς ἀποκυήσεως, σῶμα τοιόνδε, * ἀναστροφαί, καὶ τύχαι παντοῖαι τοῦ βίου προσήκουσαι, τρόπος τελευτῆς, καὶ καιρὸς ἀποτεταγμένος

* ἀνατροφαί.

lis illa rerum distributio, nisi occasionem ei arbitrium nostrum præberet.

Plato in extremo *Timæo* de corporis disserens affectionibus, earumque curationibus, vetat iis uti temere purgationibus, quas medica ars adhibet, quod naturalem morborum maturitatem exspectare, ne sectionibus violentis illi augeantur, oporteat. Et sic serie quadam procedens, singulis morbis tempus aliquod à natura præscriptum, ab simili animalium compositione ostendit, quorum congressus ordinate fit, vitæ continens tempus, atque in suo quæque genere. Verbi gratia, equus quidem tot annos vixerit diutissime, bos autem tot, & sic de cæteris; ut bos decem vixerit annos nisi fera, aut alia reliqua externa calamitas accedens prius illum necarit. A natura enim singulis præfinitum tempus est, ad quem terminum, nec ultra, perveniri potest. Non omnes autem ad terminum usque pertingere possunt, impediente extrinsecus casu aliquo violento, quem Dei erga nos Providentiam ordinare, in brutis autem fortuitò accidere, diximus. Neque enim mortis ratio, juxta cujusque merita attributa, eodem modo est metienda, quo brutorum ac plantarum interitus, quando nec illa eodem quo nos modo nascuntur. Homines enim parentum meritis, Deorum judicio generantur, vitamque accipiunt qua hæc continentur, natio, civitas, parentes, natalis dies, corpus denique, & educatio, Fortunæ bona ad vitam tuendam, mortis genus, tempus de-

μένος· καὶ τούτων ἁπάντων φύλαξ καὶ ἀποπληρωτὴς ὁ εἰληχὼς δαίμων ἕστηκεν. ὧν οὐδὲν ἐπ' ἐκείνων θεωρεῖσθαι πέφυκε. τὰ γὰρ τῇ λογικῇ οὐσίᾳ ὡς λογικῇ προσήκοντα, τῆς ἀλόγου φύσεως * παντελῶς ἐστιν ἀλλότρια. οὐ δίκαιον οὖν ἐστι, τῆς αὐτῆς ἀξιοῦσθαι προνοίας λογικὰ καὶ ἄλογα. ἀλλ' ἐκεῖνα μὲν τῷ καθ' εἶδος σώζεσθαι, τῆς ἀρχικῆς ἔχειν πρόνοιαν· τοῦτο γὰρ μόνον ἀθάνατον, καὶ ἀεὶ τὸ αὐτὸ διαμένον· ἡμεῖς δὲ, εἰ μὴ καὶ καθ' ἕνα ἕκαστον προνοηθησόμεθα, ὥστε μηδὲν ἀλογίστως εἶναι τῇ προνοίᾳ τῶν καθ' ἡμᾶς, τῆς προσηκούσης οὔπω τευξόμεθα κηδεμονίας. πρέπει δὲ τοὺς πρὸς ἀριθμὸν ὡρισμένον ὑποστάντας ὑπὸ τοῦ δημιουργοῦ, ἑπομένους τῇ ἀπ' ἐκείνου γενέσει, καὶ καθ' ἕνα ἕκαστον τῆς προνοίας αὐτοῦ μεταλαγχάνειν. οὐ γὰρ δὴ μίαν εἰργάσατο ψυχὴν, ἕκαστος δὲ ἡμῶν ὡς ἔτυχεν ἀπὸ ταύτης ἀπομερίζεται, καὶ πάλιν εἰς ταύτην ἀνακιρνᾶται· ἀλλ' ἑκάστην ἀνθρωπίνην ψυχὴν ἰδίοις ὅροις περιγεγραμμένην ὑπέστησε. διὸ καὶ ἑκάστης ἐστὶ πρόνοια, καὶ κρίσις, καὶ δίκη, καὶ κάθαρσις, καὶ εἰς γένεσιν ἔκπεμψις, καὶ βίου λῆξις προσήκουσα, καὶ τελευτὴ οὐκ ἀπὸ ταὐτομάτου συμβαίνουσα, καὶ μετὰ τὴν τελευτὴν εἰς ᾅδου πορεία μετὰ ἡγεμόνος, τοῦ τὴν ζωὴν ἡμῶν εἰληχότος δαίμονος. ὅτι μὲν οὖν * τῶν ἄλλων ζώων καὶ φυτῶν, καὶ προαιρέσεις ἡμέτεραι, καὶ ἀλληλοφαγίας ἀναγκαῖαι χρεῖαι, παντοῖαι καὶ τεχνικαὶ περιπλώσεις, ἐκβιάζονται ἕκαστα * πρὸ τῆς κατὰ φύσιν * διαλύσεως ἀτάκτως καὶ ἀνείσως φθείρεσθαι· * ὥστε προβεβιωμένων αὐτοῖς δίκης * ὑφεστώσης, μήτε ἐφ' οἷς νυνὶ ποιοῦσιν ἢ πάσχουσι κρίσεως προσδοκωμένης. ὅτι δὲ ἀνθρώπων,

* al. παντελὲς ὡς.

* al. πρὸς τὴν.

* διάλυσιν.

* ὡς μήτε.

* al. ἐφεστώσης.

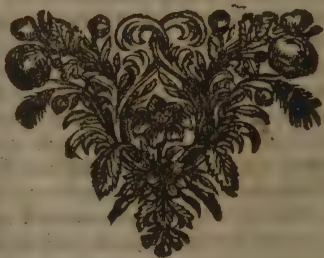
ſtinatum, horumque omnium cuſtos ac miniſter Genius: quorum omnium brutis nihil accidit. Nam quæ ratione præditis, quæ prædita ſunt, accidunt, ea omnino à brutis aliena ſunt. Non igitur æquum eſt eandem rationem haberi animalium Rationis expertium, atque ea præditorum. Siquidem illa Providentiæ tantum adipiſcuntur, quantum ad ſpeciem conſervandum ſatis eſt, quæ æterna eſt & immortalis: niſi a. nos providentiam ſingulatim experiamur, ut nihil non ab ea regatur, non debita erga nos ſollicitudo, apparebit. Decet enim nos à Deo certo aliquo ac definito numero conditos, juxta ortus productionem Providentiam ejus ſingulatim ſortiri. Neque enim unicam condidit animam Deus, à qua ſingulæ partem mutuarentur, aut in quam viciſſim reſolverentur; ſed ſingulas animas terminis ſuis circumſcripſit. Quamobrem etiam ſingularum eſt Providentia, & judicium, & pœna, & expiatio, & ad Orcum miſſio, vitæque terminis conveniens, mors quoque non fortuita, & poſt mortem ad inferos cum Genio qui nobis obtigit deſcenſus. In brutis vero ac ſtirpibus, cum quod ab humana pendeant voluntate, tum quia invicem ſe devorant neceſſitate adacta, denique ob varios ac fortuitos caſus, fit ut ſine ordine ac termino, ante tempus à natura præſcriptum, extinguantur, ut nulla iis conſtituta ſit pœna, neque ratio reddenda eorum quæ in vita egerunt, aut perpeſſa ſunt. In ho-

θρώπων, * θεσμοὶ προνοίας, καὶ δαιμόνων κρίσεις, καὶ βίων κλῆροι, καὶ παλαιῶν ἁμαρτημάτων ἀμοιβαὶ, τά τε ἄλλα, καὶ τοὺς καιροὺς, καὶ τοὺς τρόπους τῆς τελευτῆς ἀφορίζουσιν· ὥστε καὶ τὰ ἀπὸ προαιρέσεως ἐνεργούμενα, καὶ τὰ ὡς ἔτυχε δοκοῦντα συμπίπτειν, πρὸς τὴν ἑκάστου ἡμῶν εἱμαρμένην συνείρεσθαι, καὶ τὴν τῆς * ἀξίας ἀποπληροῦν δίκην· ἀεὶ τῶν παρεληλυθότων τοῖς ἐφεξῆς τὴν αἰτίαν τῆς συμβάσεως παρεχομένων, καὶ τοῦ ἐφ' ἡμῖν τὰς τῶν οὐκ ἐφ' ἡμῖν περιστάσεις ἐφελκομένου, τῷ τὰς ἀνθρωπίνας προαιρέσεις τοῖς εἱμαρμένης ἀπευθύνεσθαι νόμοις, οὓς ὁ δημιουργὸς ἔταξε ταῖς ψυχαῖς. λείπει.

* al. θεσμός.

* ἀταξίας.

Τ Ε' Λ Ο Σ.

minibus Providentiæ leges, Deorumque judicia, vitæque conditiones, & male ante-actæ vitæ pœnæ, cum alia omnia, tum tempus, mortisque genus definiunt; ut quæ libere sunt acta, vel fortuito accidisse visa sint, cum cujusque Fato conjungantur, & pœnam meritorum impleant, dum ante-actæ vitæ sequentia respondent, & ea quæ in nostra potestate sunt, eorum quæ non sunt in nostra potestate necessitatem attrahunt. Quo fit, ut humanæ voluntates Fati legibus, quas conditor Deus præscripsit, regantur.

FINIS.

LILII GREGORII GYRALDI FERRARIENSIS AD ILLUSTR. *Joan. Thomam Picum Mirandulam*, Philosophi *Pythagoræ* Symbolorum interpretatio.

Præfatio.

SCribit *Lysis Pythagoricus* in quadam ad *Hipparchum* epistola, eos qui corruptis obscœnisque moribus sermones divinos & præcepta immiscent, non secus omnino facere, quam si quis cœnoso puteo limpidissimam infundat aquam, quæ & cœnum ipsum putei conturbet,& suum contaminet nitorem. Qua puto ratione factum,ut antiquissimi illi poetæ,qui & theologi vocati sunt, omnis (ut sic dicam) sapientiæ antistites, res ideo divinas & naturales fabularum quibusdam figmentis involutas cecinerint: quod in Dialogis de Poetis, pluribus, ut spero, ostendemus. Hos poetas imitati sunt, qui religiones, novasque leges, vel ipsi primi instituerunt, vel à Deis immortalibus acceptas, mortalibus attulerunt, vel posuerunt. Nam & ipsi obscuris plerumque opertisque sermonibus usi sunt, adeo ut nec ænigmatum involucris, metaphorisque ac parabolis, quas vocamus, & iis interdum longe repetitis abstinuisse videamus. Quem sane loquendi morem, ut jam vetustate desitos mittamus, *Zoroastres*, *Zamolxes*,

Zaleucos, *Dardanos*, *Charondas*, *Numas*, aliosque; nonne & *Magmed*, quem vulgo *Mahometen* vocamus, cum in suo Dialogo, tum in eo etiam quem à Deo sibi datum suis persuasit, Alchorano usurpasse videmus? Sed &, si inter impios meminisse licet, nonne *Mosem*, cæterosq; Hebræorum vates, qui Græca voce prophetæ dicuntur, iis sæpe usos esse conspicimus? & parcius quidem *Christum* Deum, Dominum & Servatorem nostrum? Nam ut sancte, impius tamen ipse, *Julianus Cæsar* ait; Amat Divina natura celari, & abdita ejus substantia non patitur nudis verbis in aures introire pollutas. Quin eadem ratione *Maternus Firmicus Mavortium Lollianum* his verbis obtestatur, in ultima sui voluminis parte: Celari, inquit, & abscondi plurimis tegumentis natura Divinitatis ab initio voluit, ne omnibus facilis esset accessu, neve cunctis patefacta Majestatis suæ origine panderetur. Hinc inprimis *Pythagorici* & *Platonici* ænigmatis symbolisque usi sunt, quia sciebant Deo naturæque inimicam esse nudam apertamque expositionem: qui sicuti vulgaribus hominum sensibus, ut *Aur. Macrobius* ait, intellectum sui vario rerum tegmine operimentoque subtraxit; ita à prudentibus arcana sua voluit per arcana tractari. Sic ipsa mysteria figurarum quasi cuniculis operiri volebant, ne vel hæc adeptis, nudam rerum talium se divina natura præberet, sed summatibus tantum viris sapientia interprete, veri arcani consciis, contenti ut sint reliqui ad venerationem, figuris & involucris defendentibus, à vilitate secretam. Quare *Numenius* philosophus curiosior, offensam pertulit numinum, quod sacra *Eleusinia* interpretando vulgaverit. Visum enim ei fuit in somnis, videre Deas ipsas habitu meretricio in fornice prostantes. Id cum, mirabundus quid id esset, percunctatus fuisset: ei responsum fuit, Ipsas Deas iratas, ab ipso pudicitiæ adyto

vi abstractas, passimque ab eo prostitutas. *Pausanias* quoque ait, se prohibitum eadem sacra *Eleusinia* in sua historia vulgare. Quare minus mirum videri potest, si *Theodectes* poeta oculis captus fuisse dicitur, cum Hebræorum quædam suis carminibus arcana profanasset, & publicasset. & si *Theopompus* historicus, ut *Aristeas* scribit, se dixit supra 30. dies mentis turbatione correptum, quod ex Judæorum lege secretiora quædam in suis historiis transferre conatus esset: sed cum per morbi intervalla Deum implorasset, ei per somnium demonstratum, id sibi ideo contigisse, quod divina in vulgus transferre tentasset. Hinc ergo factum reor, ut in prodendis sacris, vel Deorum vel naturæ arcanis, magni illi inter scriptores heroes, tenebris plerumque plus quam *Cimmeriis*, flexuosisque meandris, & (ut sic loquar) labyrinthis usos esse videamus. Quin & hæc sacra symbola vocat divinus *Areopagita Dionysius*: eademque de causa à doctissimis quibusdam triplex Theologia dicitur, Symbolica, Mystica, & Telestica. Sed de his satis in præsentia: neque enim de divinis, ut recte monet *Pythagoras*, sine lumine loquendum. Rectius vero, *Pice*, de his, quæ etsi à nostra religione aliena, nonnihil tamen institutionis ad bene beateque vivendum afferre possunt; atque inprimis de *Pythagoræ* symbolis agemus, quod ea nostro de ænigmatis libello satis convenire videntur.

Iamblichus ex *Chalcide Syriæ* philosophus, θεῖος, hoc est divinus cognominatus, inter alia multa, quæ in omni philosophia monumenta reliquit, de secta & vita *Pythagoræ* libros edidit, in quibus *Pythagoram* ait, griphis & ænigmatis, quæ Symbola dicuntur, usum fuisse. idem scribit *Demetrius Byzantius*, & *Naucratiea Athenæus*: idem *Olympiodorus*, & *Hierocles*, & *Cyrillus*, *Alexandrini*, & in iis quæ contra *Ruffinum* noster scripsit

Hie-

Hieronymus. Idem & *Porphyrius* philoſophus, in iis libris quos de vita *Pythagoræ* ſcripſit. Quo fit, ut tantorum virorum exemplo ac auctoritate monito, meo Ænigmatωn libello addere placuerit, quæ de Symbolis *Pythagoricis* vel legi, vel ipſe excogitavi: idque in libelli alterius formam redactum, ad te ſimul cum altero, *Pice*, mittere.

Pythagoras igitur, qui vulgo quidem *Samius*, à pleriſq; *Syrius*, ab aliis *Tyrius*, à Græcis quibuſdam *Tyrrhenus*, à nonnullis (ut ſcribit D. *Ambroſius*) ab *Hebræis* originem duxiſſe exiſtimatus eſt: & perinde etiam, ut ait *Theodoretus*, à circumciſione non abſtinuit, ab *Hebræorum* prophetis, & inprimis à *Moſe*, multa deſumpſiſſe facile videri poteſt: id quod & *Joſephus* contra *Appionem*, & *Ariſtobulus* philoſophus Peripateticus, *Hebræi*, & *Euſebius*, & *Hieronymus* Chriſtiani, prodidere; quod nec negat *Iamblichus*, & aperte oſtendit *Hermippus*, diligentiſſimus hiſtoriarum perſcrutator, in primo de *Pythagora* libro. *Pythagoras* (inquit) diſcipulorum uno vita functo, nomine *Chalciphonte Crotoniate*, illius animam dicebat ſecum eſſe die noctuque, ſibique præcipere, ne tranſiret de loco, unde aſinus onus portaret: & ab aqua fæculenta, omnique blaſphemia & calumniá abſtineret. tum ſubjungit; Hæc autem agebat atque dicebat, *Judæorum* & *Tarſenſium* ſententias ac opiniones imitatus. Hæc *Hermippus*. Sed iſta nos toto libello plenius oſtendemus. Atque ideo mirandum magis, id *Lactantium Firmianum* fugiſſe, virum eloquentiſſimum pariterque eruditiſſimum: quippe qui palam neget, *Pythagoram* apud *Hebræos* unquam diverſatum. Igitur, ut inſtitutũ ſequar, cum auditores ille ſuos, quorum civiles alios & extrarios, hoc eſt, πολιτικὺς & ἐξωτερικὺς appellare conſuevit; alios intimos & ſanctos, h.e. ἐσωτερικὺς & σεβαστικὺς; alios mathematicos & phyſicos, aliiſq; nominibus

nibus, ut apud *Iamblichum* & *Suidam*, & ab his diversa apud *Gellium* legimus: cum inquam ille ad bene beateque vivendum instituteret, sententias quasdam perbreves, diathecas à Græcis dictas, illis occultius proponebat, quibus eorum mentes à cogitationum intentione ad tranquillitatem traducebat. Harum quidem aliæ Aurei versus dicuntur, hoc est χρύσεα ἔπη, & quæ à *Philolao*, ut à plerisque creditur, *Pythagorico* carmine compositæ sunt, & cum ab aliis, tum præcipue ab *Hierocle Alexandrino* philosopho interpretatæ: aliæ obscuriores & ænigmatis similes, Symbola dictæ, quasi notæ & signa, & suæ quædam philosophiæ ac disciplinæ indicia, vitæque pariter & sancte degendæ. Hæc, inquam, symbola antiquis *Anaximander Milesius*, is qui junior dictus est, & *Alexander Polyhistor*, interpretati sunt: quorum, quod sciam, interpretationes ad nos non pervenerunt. *Plutarchus* quidem, & *Athenæus*, & *Laertius*, aliique ex parte & hinc inde interpretati sunt: sed nostro tempore *Germani* duo, viri doctissimi, id quidem potius incepere, quam perfecere; *Erasmus* videlicet *Roterodamus*, & *Joan Phorcinus*. nam ante hos ex nostris senior *Beroaldus*, pauca quædam suo quodam libello collegit. Quamobrem nos in iis impares licet, tibi majore cura & studio ea ipsa nunc symbola exponere tentamus.

Symbola utique *Pythagoras*, ut in *Symposiacis* *Plutarchus* ait, à *Tyrrhenis* accepisse creditur, apud quos & natus & enutritus existimatur. Quin eorum nonnulla id palam ostendunt, quæ & *Plutarchi* ætate, & nostra quoque, apud *Tyrrhenos* ipsos in usu esse videmus. Ea tamen, ut scribit *Iamblichus*, ab *Ægyptiis* potius imitatus accepit. eo enim genere *Ægyptii* occulta naturæ mysteria significabant. Nam ut alio in opere idem ostendit *Iamblichus*, *Ægyptii* per lutum mundi

mundi corpus materiamque genitabilem intelligebant: per loton vero aquaticæ arbori inſidentem, Deũ ipſum principatum rerum omnium tenentem, nec ipſum teneri ſignificabant: ea quando arbor eſt lotos, quæ omnia rotunda habeat, tum folia tum fructus. ex qua re & ſignificari putabant mentis actionem in orbem ſeſe moventis, per eadem videlicet,& eodem ſeſe modo habentis. Deum quoque per navis gubernatorem intelligi volebant, qui mundi totius curam & adminiſtrationem continue gerat, eique provideat. Sed enim & *Cyrillus Alexandrinus*,de hujuſcemodi *Ægyptiorum* ſymbolis, in eis quos contra *Julianum Cæſarem* libris, ita propemodum: *Ægyptii*, inquit, Deum ſignificare volentes,ſummam ſcilicet,& quæ ſuper omnia eſt naturam,pingebant oculum, cui & baculum ſubſtituebant: ut per hoc intelligatur, quod omnia videat, & ſit ei etiam regia dignitas. nam ſceptrum fere ſemper regis intelligitur ſymbolum. Quamvis etiam per ſtantem baculum idem ſignificatur,quod nullo modo divina natura corrumpi & labefactari poſſit, ſed ſemper ſtare, & quodammodo ſuſtinere & fundare omnia dicatur. Dicuntur & iidem aſpidem fingere in figuram cœli, eo quod in circulum feratur. Iidem ſerpentem in figuram temporis, eo quod longus ſit, & multis ſpiris ac voluminibus ſeſe regyret, repatque abſque ſtrepitu. Inſuper & furorem & iram ænigmate quodam declarantes, craticulam effingebant, cui ignis ſubjectus eſſet, & cor illi ſuperimpoſitum. Sed ſatis in præſentia de his *Ægyptiorum* arcanis,quantum ſcilicet ad ſymbola pertinet. Alii plura ex *Chæremone* philoſopho, itemque *Horo*,& *Philippo* qui *Horum* tranſtulit: & poſt hos *Pierius* noſter, qui Hieroglyphica *Ægyptiorum* eſt executus. Sed nec *Hebræi*, nec *Chaldæi* ſymbolis abſtinuerunt. Hujuſmodi quidem multa apud *Moſem Solomonemque*

monemque & *Hebræorum* cæteros vates legendo offendes, à quibus *Pythagoras* ipse (ut paulo ante dixi) multa decerpsit. Quin & probati quidam scriptores, *Solomonis* quæ Parabolæ dicuntur vulgo, symbolorum nomine nuncupant. Ab *Hebræis* quidem & *Ægyptiis* *Rheuclin* existimat *Pythagoram* symbola sumpsisse. De *Chaldæorum* vero symbolis cum alii, tum multa *Psellus*, in his quæ *Zoroastris* magica oracula seu *Chaldaica* vocantur: quin & *Clemens* in Stromatis, & *Cyrillus*, itemque *Porphyrius*, *Pythagoram* scribunt æmulatum fuisse *Zoroastrem*. Sunt autem ejusmodi *Chaldaica* symbola, ut est hoc; Quære paradisum, hoc est, *ζήτησον παράδεισον*: quod *Psellus* interpretatur, paradisum esse dicens omnem divinarum virtutum chorum, & cætera quæ scribit ad similitudinem *Mosaici* paradisi, non solum ipse, sed & *Magmed* in sua impia illa theologia. Item illud, *φλογίνη ῥομφαία καὶ στρεφομένη*, hoc est, flammeus gladius & versatilis: quod & *Psellus* idem sic exponit; Implacabilis virtus, immitisque potestas, his qui indigne ingrediuntur paradisum: qua de re tamen longe plura *Philo Alexandrinus*. *Chaldæum* & istud est, Materiæ stercus igne cœlesti absumamus: quod sic Græce, *ὕλης σύμβαλλον πυρὶ θείῳ ἐκδαπανήσομεν*. hoc est, ut idem *Psellus* exponit, divino lumine corruptibilem & sordidam hominis partem eluamus. De his vero *Chaldæorum* symbolis, liber curiosa quadam doctrina refertus apud *Græcos* extat mancus, apud *Chaldæos* vero copiosior & absolutior. Placet & hoc tibi loco *Zoroastris* symbologicon illud de anima adferre, quod illius esse *Chaldæi* interpretes adferunt: Animam scilicet alatam esse; cumque alæ excidunt, illam in corpus præcipitem ferri; tum demum illis subcrescentibus, ad superos revolare. Eum autem discipulis percunctantibus, quo pacto alis bene plumantibus volucres animos sortirentur?

tur? Irrigetis, inquit, alas aquis vitæ. Iterum ſciſcitantibus, unde has aquas peterent; illis per parabolam reſpondit: Quatuor fluviis Dei Paradiſus abluitur & irrigatur, inde vobis ſalutares aquas haurietis. nomen fluminis quod eſt ab aquilone, quod rectum denotat: quod ab occaſu, quod expiationem: quod ab ortu, quod lumen: quod à meridie, quod nos pietatem interpretari poſſumus. Et hæc quidem *Zoroaſtris*. Porro fluviorum nomina *Hebræa* hæc ſunt: *Phiſon*, qui eſt *Gange*: *Geon*, qui eſt *Nilus*: *Chiddechel*, qui eſt *Tigris*: & *Erath*, qui eſt *Euphrates*, ut interpretatur *Hieronymus*. Sed enim & præter quas nominavimus, aliæ etiam gentes ſua ſymbola habuere, non *Græci* modo, ſed & *Romani*: quibus inter alia, ne ſingula enumeremus, papaver fertilitatis & urbis ſymbolum fuit: connubii, malum cydonium: fructuum, *Adon*: libertatis, *Liber* pater: florum, *Atys*: ſpuma, geniture: *Satyrus*, libidinis: atque hujus generis multa, quæ *Plutarchus* & *Euſebius* collegere. Non id tamen miſſum fecerim, quod ab *Euſtathio* in *Dionyſium* proditum eſt, *Ammonem* in *Libya*, oracula per ſymbola tantum reddere ſolitum. Nunc & tibi breviter, quid ſymbolum ſignificet, abſolvam. Symbolum igitur, quoniam deductum eſt παρὰ τὸ συμβάλλομαι, ἢ συμβάλλω, quæ verba apud Græcos diverſa ſignificant, ideo & ipſum diverſa & varia ſignificat, quæ à Græcis & Latinis grammaticis collecta ſunt. Nam & interdum collatio illa eſt, qua plures quid in unum conferunt ad celebranda convivia, & ipſum etiam interdum convivium: quomodo apud nos *Terentius* & *Plautus*, & alii. tametſi quidam fœmineo genere ſymbolen hoc ſignificatu potius malint dicere. Ἔρανον dixit *Homerus* & *Heſiodus*, & ab his alii plerique. unde eum Aſymbolon dicere conſuevimus, qui conviva nil conferens admittitur: quam vocem etiam ad alia cum

Latini

Latini tum Græci tranſtulerunt. Symbolum etiam interdum eſt ſignum, quod vel epiſtolis, vel vaſis imprimitur, ne reſignentur à quibus non oportet. Significat præterea bellicum ſignum, & teſſeram, quo in bello uti conſuevimus. Aliquando inſuper indicium ſeu conjecturam, qua aliquid prænoſcimus: & ab hoc ad varia transfertur. Nam & annulum nuptiarum ſymbolum denotat: item nummum ſeu nomiſma, ut ſit civitatis vel principis indicium. nunc etymologiam, ſeu argumentum ſymbolum ſignificat, nunc augurium & vaticinium. quamobrem Græci quidam ita ſymbolum definiunt, ut id ſit quo aliquid conjectamus & cognoſcimus; hoc eſt, ut eorum verbis utar, Σύμβολόν ἐστιν ἐξ οὗ ἐστιν ἡμᾶς συμβάλλειν καὶ γνῶναι. Differre autem dicunt à τεκμηρίῳ, hoc eſt conjectura, quod hoc naturale eſt, ut lac in puerpera, fumus ex igne: ſymbolum vero, quod non à natura, ſed poſitione fiat. Hic mitto quæ *Moſchopulus* multa hac de re. Sed ut urbium & legum ſymbola Græci poſuere: ita & ſententiarum arcanarum, myſticarumque rerum. quare *Ruffinus Aquileienſis*, Apoſtolos ait ea ratione ſua ſymbola poſuiſſe, quibus, quod eorum quiſque de religione ſentiret, in medium & in unum contulere. Pari modo & *Pythagoricorum* ſymbola fuerunt, quibus arcano ſenſu & myſtico breviſſime quid preciperetur oſtendebant. Hic plura non inculco, quæ ab aliis in medium ſunt adlata Illud tantum non omiſerim, Symbolorum id proprium eſſe, ut mæandris obſcuriſque ſententiarum involucris involvantur: quod in iis mire eſt obſervatum, quæ ſine controverſia *Pythagorica* ſunt. Nam, ut videbis, aliqua ſunt, quæ quoniam ea non ſunt ratione conſcripta qua cætera, propterea pleriſque dubitatum an ſint legitima. Illud quoque *Demetrius Phalereus* in ſymbolis attendendum ait, ut cum gravitate & brevitate quadam plurimum ſenſus ſub his intelli-

telligamus. Dat ille exemplum, ut si dicamus, Humi nobis cicadæ canunt: cum intelligamus, Arbores nobis excisas esse. Est ergo symboli propria & peculiaris brevitas cum gravitate quadam, quæ plura uno significatu comprehendat. Sed nec minus illud attendere oportet, quod est à *Plutarcho* traditum: pleraque esse in symbolis, quæ prohibita videri possint, quæ ab ipsis tamen *Pythagoricis* nec aversata nec formidata sunt, verum per ea deterrentur ab iis quæ per ipsa significari volebant. Quale illud est, Sub vitem non eundum: hoc est, vitandam esse ebrietatem, quæ non pedes modo debilitat, sed & caput noxiis pertentat vaporibus. Contra *Ægyptii* per vitem lætitiam intelligebant sacris suis literis: quo modo & symbolum exponere queas, non nimis voluptati ac lætitiæ indulgendum esse. Nec illud te lateat volo, symbolorum pleraque proverbiorum naturam habere: cum & ideo *Pythagoram* adagiis non abstinuisse legamus. Quippe, si *Apuleio* credimus, iis nonnunquam usus sit: ut cum non ex omni ligno faciendum esse *Mercurium* diceret; & significare vellet, non ad capessendas disciplinas cuncta apta esse ingenia: atque ob hanc causam priusquam in consortium & contubernium discipulos admitteret, cujus habitus naturæve essent diligenter explorabat. qua de re & alii multa, & ego nonnihil alibi. Ad hæc, quæ per symbola traduntur, nos ad mentem intellectumque per corporeos sensus transferunt: & ea trifariam esse dicuntur, hoc est, moralia, naturalia, theologica: id quod & tibi ex horum interpretatione liquido constabit. Verum quoniam *Pythagoram* sua acroamata, hoc est auditiones, trifariam divisisse accepimus: in eo videlicet quo quid est, ut quid quaternarius numerus, quid ternarius; & in eo quo quid maxime, ut quid justissimum, quid optimum; & in quid agendum, quid non,

ut an piscis & faba in cibis sint habendi: in omnibus his tribus symbola reposuisse creditur. his etenim uti præceptis quibusdam, ut dixi, discipulos quid agendum fugiendumve monebat. In his vero interpretandis minus tibi mirum videndum, si varias plerumque sententias attulero, & nonnunquam fere contrarias ac oppositas, cum & *Pythagoricos* ipsos in iis non convenisse videamus. Eorum enim aliquos nude ea & simpliciter exposuisse accepimus, alios altiores & in iis occultiores sensus indagare & perscrutari voluisse: id quod de aliquibus omnino contenderim, & à me quoque fiet. Ordinem autem in recensendis his meum ipsius, non aliorum, ea ratione secutus sum, quod varie à veteribus digesta videmus, immo plerumque confuse adlata. Illud vero nos ideo primum fecimus, quod est de justitia & æquitate: quia sine ea nihil usquam recte beneque fieri conspicimus.

Jugum ne transilias.

JUgum, stateramve ne transilito: quod Græce dicitur, ζυγὸν μὴ ὑπερϐαίνειν. Hoc Symbolum nos primum adferimus, quoniam eo philosophus nos admonet, ne æquitatis justitiæque viam deseramus, quomodo *Plutarchus* & *Hieronymus* exponunt. Quis enim ignorat, lance & statera justitiam significari? Huic non absimile proverbium illud esse videtur, quod est Trutina justior: quod de iis dici solet, qui sunt & justissimi & æquissimi: unde & æquilibrium dicere solemus. *Cyrillus* tamen *Alexandrinus*, Stateram, inquit, ne transilito, hoc est, avarus ne esto. Idem & *Athenæus*, qui hoc symbolo πλεονεξίαν, hoc est avaritiam fugiendam ait, & æqualitatem sectandam. Sunt qui præcipi putent, studiis actisque omnibus moderamentum adhibendum.

qui-

quidam ſimpliciter ad menſuras & pondera referunt, quæ juſta eſſe debent : quo modo & noſtri & *Hebræi* præcipiunt. At nos ad omnem potius æquitatem referendum arbitrati ſumus : illud certe mirati, quoſdam (alioqui doctos) fuiſſe, qui unum hoc ſymbolum in duo diviſerunt, Græca (ut puto) lectione decepti, in qua modo jugum, modo ſtateram invenias. Cum illud certe magis fuerat obſervandum, *Plutarchum* in *Sympoſiacis* ita enunciare, *μὴ σάρον ὑπερβαίνειν.* quo loco *Saron* quidam pro *Zygon*, poſitum crediderunt, mendumque in codicem irrepſiſſe, quo modo pene innumerabilia in iis *Plutarchi* codicibus. Alius vero quid *Saron* ſignificaret minus videns, *Saron* tranſtulit ne tranſilito. alii menſuram, ſeu *Babyloniorum Chaldæorumque* numerum: At cum *Plutarchus* idem in Quæſtionibus de eodem ſymbolo agat, illud, ut puto, rectius examinavi, & hoc à priore aliud omnino eſſe ſtatui. quod à quapiam fluxiſſe conſuetudine exiſtimo, quæ & hodie eſt in vulgi frequenti ſermone, qua monemur, Scopas non tranſiliendum : quippe *σάρος*, teſte *Polluce*, inſtrumentum illud eſt quo pavimenta & areas verrere ſolemus, & Latine ſcopas vocamus ; deductum à verbo *σαίρω σαρῶ*, quod verro ſignificat : unde & pavimenta quæ verri non poſſe videntur, Aſarota dicuntur. Hoc vero ſymbolo monemur, ne ſcopas tranſiliamus : hoc eſt, ne proni ſimus ad iracundiam, neve levi cauſa à ratione excedamus. Nam, ut modo dicebam, in ore & frequenti vulgi ſermone eſt, Ne ſcopas tranſilito. Detortum id putant *Hetruſci* à vulgari opificum ſellulariorumque conſuetudine, cum res eorum vetuſtior longe ſit. Atque de jugo & ſaro non tranſiliendo ſatis.

In chœnice non ſedendum.

IN chœnice ne ſedeto, Quidam inter Græcos ſic, *χοίνικι μὴ ἐπικάθηται.* *Suidas* aliique nonnulli, *ἐπὶ χοίνικος μὴ καθῖ-*

καθίζειν. *Marsilius* vertit, Supra modium non sedendum. *Politianus*, Supra sextarium: quidam alii, In semodio: quisque ut sibi visum fuit. Commodius mihi, In chœnice. nam cum, *Laertio* & *Suida* testibus, chœnix sit, quam *Clearchus* Hemerotrophin nuncupat, id est diurnus cibus, & dimensum quod indies alicui impenditur, quasi dicas, quod à recentioribus Latinis sportula dicitur, & salarium, eo modo quo apud *Homerum* in *Odyssea* à grammaticis chœnix ipsa exponi solet: hac ratione symbolum plerique interpretantur, æque præsentis & futuri victus habendam esse rationem. *Rhemnius Fannius*, aliique nonnulli, chœnicem mensuram quampiam esse dicunt quaterni sextarii, hoc est, ut ipse *Fannius* cecinit,

Qui quater adsumptus fit Graio nomine chœnix.

Neque vero hic ego rem ad obryzum repeto, ut *Budæus*, cui, ut videmus, omne studium fuit, sub assis ratione omneis *Italæ* nationis literatos vellicare. Sic enim disputat, quantum chœnix capiat, si nunc demum *Damascenæ Alexandrinæve* merces ea mensura præstinentur, atque ita ipse symbolum interpretatur: Cum unius, inquit, diei victum paraveris, ne eo statim acquiescas. Id quod multo ante *Athenæus* his verbis docuerat: Quæ præsentis (inquit) sunt diei, non consideranda, sed quæ futura dies adferat: terminus enim & vitæ finis mors est. ac si nos moneat, non solicitos esse debere de victu, sed de morte. *Plutarchus* cum priore sententia convenit: non enim otio indulgendum ait, sed in posterum prospiciendum. id quod etiam scribit D. *Cyrillus Alexandrinus* in his libris, quos contra *Julianum Cæsarem* scripsit. *Roterodamus* vero *Erasmus*, multæ vir eruditionis & facundiæ, non oportere ait per inertiam atque secordiam cibum alienum sectari, sed sua quemque industria necessaria sibi comparare, quan-

do

do (ait) aliena ſit fœdum vivere quadra. At *Picus* ſenior, tuas, *Pice*, magnus patruus, ſymbolum alia lance perpendens, ad altiorem ſenſum, in quadam ſua oratione ſic expoſuit, ut omnia videlicet nos rationali anima metientes, ad menſuram & regulam cuncta dirigamus. Præcipit, inquit, *Pythagoras*, ne ſuper modium ſedeamus: id eſt, rationalem partem, qua anima cuncta metitur & examinat, ne ocioſa deſidia remittentes amittamus, ſed rationis exercitatione ac regula & dirigamus aſſidue, & excitemus. Hæc fere ille. Sed ſi quis *Pythagoram* dixerit hoc ſymbolo præcepiſſe, non eſſe de victu ſemper cogitandum, non fortaſſis male interpretabitur: atque ideo non ſuper chœnice ſedendum. Cui CHRISTI Domini ſententia convenit, præcipientis, non ſolicitos nos eſſe debere de craſtino, nec (ut ait *Seneca*) ex illo pendere. quo modo & D. *Hieronymus* expoſuit: De victu, inquit, in craſtinum ne ſolicitus fueris.

Onus ſimul tollendum, non ſimul ponendum.

ONus ſimul tollito, non ſimul deponito. quod D. *Hieronymus* ita vertit: Oneratis ſuperimponendum onus, deponentibus non communicandum: ſeu, ut legunt alii, non connitendum. Græce ſic enunciatur, φορτίον συγκαθαιρεῖν, μὴ δὲ συνεπιτιθέναι. vel ſic, ut alii legunt, φορτίον συγκαθαιρεῖν, μὴ δὲ συναποτιθέναι. *Marſilius* ſic Latine vertit: Viro qui pondus elevat, auxiliare, non tamen cum eo deponas. *Oecolampadius* vero: Onus portantibus imponendum, non autem ſimul deponendum. Et ſuam interpretationem fecit *Eraſmus*, ita n. ipſe: Tollenti onus auxiliandum, haud adjuvandus tamen qui deponit. *Rheuclin*: Onus ſimul deponere, non autem ſimul imponere. haud ſecus atque ſi dicas, Id

coadjuvato, ut homines molestia leventur, non graventur. Symboli quidem sententiam interpretes omnes adsequi videntur, si minus verba, quæ sic certe se habent; Simul quidem tollendum onus, non simul tamen deponendum. quo fit, ut is clarius (ut mihi quidem videtur) vertere potuisset, qui *Laertium* est interpretatus, si onus una tollendum, non abjiciendum dixisset. Hoc vero symbolo monebat philosophus, ad virtutem tendentibus præcepta indies augenda esse: contra, ocio se atque inertiæ dedentes relinquendos, neque cum iis communicandum. Certe in eos Symbolum dici potest, qui pridem aliquod sanctioris vitæ institutum professi, ad laxiorem demum se vivendi normam, ne licentiam dicam, transtulerunt: quo in genere innumerabilis cum alias semper, tum hac præcipue temporum fæce multitudo apparet: unde & tot indies in Christiana religione cooriuntur dissensiones & turbæ. Sed nos nostra symbola potius explicemus, istosque sic dissidentes Dei igneo versatili gladio vindicandos mittamus. *Olympiodorus* quidem in *Platonis Phædone*, symbolum hoc ita legebat, μὴ ἀποτιθέναι ἀλλὰ συνεπιτιθέναι φόρτι, hoc est, Non deponenda, sed una subeunda onera. Quod ita ipse exponit: Simul in vita operandum, non autem contra faciendum. hoc est, συμπράττειν τῇ ζωῇ, οὐκ ἀντιπράττειν. Cum quo sentit *Cyrillus*, sic scribens: Non oportet, inquit, cooperari cuipiam ad ignaviam, sed ad virtutes & labores. Idem innuit & *Plutarchus* in *Symposiacis*. *Suidas* tamen, ubi de hoc symbolo meminit, hoc ipsum ita legere videtur, φορτίον μὴ συγκαθαιρεῖν, μηδὲ συνεπιτιθέναι: h. e. onus neque simul ponendum, neque simul tollendum. quæ si legitima sit lectio, alia quoque erit adhibenda expositio. Neque enim eo loco onus pro virtute sumendum, sed ejus contrarium. Plures tamen cum priore sententia conveniunt.

Hirundines familiares non habe.

DOmesticas hirundines ne habeto; hoc est Græce, ὁμωρόφίυς χελιδόνας μὴ ἔχειν. Profertur & hoc Latine varie. Nam D. *Hieronymus*, hirundinem in domo non suscipiendam, transtulit. alius, Sub eodem tecto hirundinem ne habeto. *Marsilius*, Hirundinem domi ne suscipias. Sed quisque, ut commodius sibi visum. Certe ὁμωρόφιος Græce ex vi verbi, ejusdem vel tecti vel culminis significat. At nos hoc loco sensum potius perquiramus. *Hieronymus* & *Cyrillus*, & quidam alii putant nos hoc symbolo moneri, ne garrulis & nugacibus fidem præstemus, neve eorum consuetudinem consortiumque habeamus. Ea etenim est hirundinis natura, & ideo κωτίλλη appellari dicitur, ut apud *Hesiodum* scribit *Proclus*; eodem & ab *Anacreonte* & *Simonide* nomine nuncupata. Omnia, quidem, ut *Æsopus* ait, mala ex lingua provenire solent: id quod & *Plutarchus*, in iis qui sunt de Nugacitate, & de Audiendo, plane ostendit. Græca huic Symbolo sententia congruere videtur, quæ ait, Nugacem hominem è domo ejiciendum. Alii sic interpretantur, ut cavendum dicant ab iis amicis, qui infelicitatis tempore recedunt, & qui (ut cecinit *Horatius*) diffugiunt cadis cum fæce siccatis, ferre jugum pariter dolosi: & quos in *Satyrico* sic insectatus est *Petronius Arbiter*,

Dum fortuna manet, vultum servatis amici:
Dum fortuna perit, vertitis ora fuga.

Talis est profecto hirundinis natura, ut garrula sit; & bono tempore, hoc est verno & æstivo, nobiscum sit; malo vero & turbido, hoc est hyberno, demigret, proculque à nobis recedat. & ut ille, (quisquis fuit qui ad *Herennium* scripsit) Ut hirundines æstivo tempore præsto

sunt, frigore pulsæ decedunt: ita falsi amici sereno vitæ tempore adsunt, simulatque fortuna immutata est, devolant omnes. *Alexander* quoque *Myndius* & *Dionysius Heliopolites*, hirundinem in somnis malum significare prodiderunt. Contrarium tamen sentit *Artemidorus* libro secundo Onerocriticωn, ubi de hirundine quædam scitu digna scribit: quæ ideo præterimus, ne symbolis misceamus. Alias vero alii hujus symboli adferunt expositiones, sed hanc à *Plutarcho* in *Symposiacis* magis probari video. Ne ingratum, inquit, instabilemque amicum & convictorem nobis comparemus. Una enim hæc inter minutas aves esse perhibetur, quæ rapto & carne vescatur. etenim Musis dicatas cicadas venatur, humilisque nonnunquam volans, minutis insidiatur animalibus. Eos quoque *Plutarchus* reprehendit, qui ad tragœdiam hoc symbolum transferunt, qua triste infaustumque augurium hirundinem facere tradatur. Nunc quæso, mi *Pice*, vide quid prudentum & sapientum hominum symbola præstent. Quotus enim quisque tam sacri quam profani ordinis princeps est, qui non libentius nugaces & blaterones, & hoc genus locutuleios nebulones in convictu & familiaritate admittat, quam qui doctrina & prudentia spectati sunt? Quid mirum igitur, si indies & male cum populis agitur, & ipsorum principum si sceptra vacillant?

Ne retrovertare, cum ad terminum veneris.

NOn revertendum, cum perveneris ad terminos: hoc est Græce, μὴ ἐπιστρέφεσθαι ἐπὶ τοὺς ὅρους ἐλθόντας. *Rheuclin* ita: Ne reflectas, ubi ad terminos perveneris. At *Suidas*, ἀποδημοῦντα ἐν τοῖς ὅροις ἀνεπιστρέπτειν. quod sic Latine *Hieronymus* enunciat: Cum profectus fueris, ne redeas. *Marsilius* vero: Cum domo discesseris, ne revertaris: Furiæ enim congredientur.

entur. Multorum ſane opinio eſt, apud gentes *Pythagoram* primum animorum immortalitatem oſtendiſſe: nec aliud metempſychoſi & palingeneſia ſignificaſſe exiſtimatur, hoc eſt, cum in nova corpora animas ingredi & regenerari diceret. Monebat igitur *Pythagoras* hac ſententia, non deſiderandam poſt mortem hanc ipſam vitam, ut *Hieronymus* & plerique exponunt. At *Plutarchus*, in eo qui eſt de Educandis liberis: Cum moriendum eſt, inquit, & vitæ terminum in proximo eſſe videamus, facile id & æquo animo ferre debemus. Conſona ſcribit his *Rheuclin*: Hoc ſymbolo, inquit, non tantum trepidare mortem prohibet, verum etiam quicquid in fatis eſt, quantumcunque terreat. hi namque ſunt termini definiti & determinati, quos tranſire non poteris. Fruſtra igitur times, quod reflectere aut vitare nequeas. Ab ejuſcemodi quippe caſu nuſquam reſilire, fortitudinis quidem laudatæ ac egregiæ magnanimitatis eſt. Hæc ille. Sed quæ à *Suida* adfertur expoſitio, neſcio quo pacto mihi magis arridet. ait enim: Cum peregrinatum eſt in finibus, non retroflectendum: vel, quod idem fere eſt apud *Diogenem*, in finibus peregrinanti non redeundum: hoc eſt, non in concupiſcentiis & deſideriis, mutata jam vitæ ratione, vivendum eſſe, neque iis agendum voluptatibus, nec illecebris, quibus antea. Et propterea quidam Symbolum ita enunciant: Qua via iveris, ne redito. id quod & noſtra lege prohibemur, cum & novum hominem induere jubemur, nec ad aratrum reſpicere. Sed & Deus per *Moſem*, per eandem viam non revertendum, Hebræis præcipit. idem & prophetæ ad *Hieroboam* miſſo, ut *Joſephus*, & Regnorum libri teſtantur.

Per viam publicam ne vadas.

PEr viam publicam ne ito. hoc eſt Græce, λεωφόρυ μὴ βαδίζειν. Sic vero *Olympiodorus* enunciat, φά-

γειν τὰς λεωφόρυς; hoc eſt, fugiendas vias publicas. D. quidem *Hieronymus*, viam populo uſitatam & communem interpretatur. Idem, ad *Irenæum* D. *Ambroſius*: idque uterque ex libris *Hebræorum* deſumptum affirmant, multorumque & vulgi errores nos ſequi non debere interpretantur. Idem dicit *Philon Alexandrinus*. Sed & *Origenes* eodem fere ſenſu evangelicum illud exponit, ſpecioſam & latam viam declinandam. At vero *Iamblichus* per latas publicas vias incedendum non eſſe, eodem ſenſenſu protulit. alii, protritas ac populares vias non adſectandas: h. e. λεωφόρυς ὁδὺς μὴ τυχεῖν: noſque monitos aiunt, ne multitudinis ac vulgi ſententiis rumoribuſque adhærere debeamus. Idem fere *Athenæus* & *Olympiodorus*. *Ficinus* ſymbolum ipſe ſic enunciat: Populares vias fuge, per diverticula vadito. *Politianus*: Regiam viam declinato, per ſemitas ingreditor. Idem *Eraſmus*, qui & ſententiæ *Evangelicæ* convenire oſtendit, cujus modo meminimus. Sed enim unamini fere conſenſu ſacri noſtri interpretes anguſtam viam exponunt, anguſtæ vitæ regulam, qua vivendo ad normam dirigimur: cujuſmodi ſunt cœnobitæ, & ſolitariam in communi vitam ſectantes monachi. Sunt & qui hoc ipſum per Ypſilon literam à philoſopho deſignatum fuiſſe volunt, qua de litera & multa & ſæpe audiviſti: atque ideo nunc ego tibi parcius. Sed & ad ſymbolum deduci illa ſententia poteſt, Ne in gentium viam abieritis: hoc eſt, gentium errores declinetis. Illud præterea te meminiſſe velim, apud *Laertium* hoc ipſum ſymbolum ita enunciari, Extra publicam viam ne ito: hoc eſt, ἐκτὸς λεωφόρυ μὴ βαδίζειν. quod & ab *Eraſmo* etjam probatur. Ego vero an *Pythagoricum* ſit, neſcio. quare jam ſatis, ne & ego popularem viam ingredi videar.

Ignem

Ignem gladio ne ſcalpas.

IGnem gladio ne ſcalpito : hoc eſt, πῦρ μαχαίρᾳ μὴ σκαλεύειν. D. *Hieronymus*, Ignis gladio non feriendus. *Politianus* vero, quod puto aliquando legerat πῦρ σιδήρῳ μὴ σκαλεύειν, Ignem ferro ne fodicato, tranſtulit. Aliqui eum ſecuti, Ignem ferro ne fodices. Exponitur quidem, potentiorum iram, ac ſuperborum non commovendam. Quidam malitiam & impotentiam : quo modo ex noſtris quidam apud *Iezekielem*. *Cyrillus* vero, & *Plutarchus*, & *Laertius*, & cum his *Athenæus*, furentem hominem & iracundum aſperis verbis non irritandum interpretantur. Ignis enim (ut inquit *Athenæus*) ira eſt, gladius lis eſt & contentio : & flamma, ut ait *Laertius Diogenes*, quo magis exagitatur, hoc magis atque magis invaleſcit. D. quoque *Clemens* libro ἀναγνώσεων ſexto, ignem pro iracundia & furore ſumere videtur, cum ait ; Puto quod ſatis dignas habeatis iracundiæ cauſas, ex quibus juſtiſſimus ignis iſte coaleſcat. *Pythagoram* ſecutus credo *Plato*, ignem igni non addendum eſſe dicebat ; hoc eſt, πῦρ ἐπὶ πυρί. *Baſilius* tamen, idemque *Plato*, ſymbolum uſurpare videntur de iis qui aliquid fruſtra moliuntur, ut notavit *Eraſmus*. Sunt & qui ab antiquo genere ludi deductum putent, quo ignis gladio cæditur, vel (ut alii dicunt) dividitur. Id enim quod apud *Baſilium* legitur, ἀτέχνως εἰς πῦρ ξαίνοντες, ignem cædentes inſcienter & ſine arte : *Leonardus* vertit, vere ignem dividentes, ἀληθῶς viz. non ἀτέχνως apud *Baſilium* legens. Sane *Porphyrius*, Ignem ſymbolum eſſe divinæ naturæ, ſcriptum reliquit : & propterea in templis ait adſervari, capitaleque fuiſſe, ſi ſacerdotes ignem ipſum extingui permiſiſſent ; quo pacto apud *Romanos* virgines Veſtales, & apud *Perſas*. qua

de

de re & alii, & *Clemens* non parum multa. Et ideo symbolum ita quoque interpretari possumus, divinam naturam, hoc est Deum ipsum immortalem, non gladio impetendum, hoc est linguæ acumine, & maledicentia. Quæ utique expositio si non vera, at certe & pia, & speciosa. Verum & hoc non te lateat, hoc unum ex iis symbolis esse, quæ *Andocidæ Pythagorico* à Græcis scriptoribus, non *Pythagoræ* ipsi adscribuntur: veluti etjam hoc quod statim subjungemus.

Animalia unguicurvia non nutrienda.

ANimalia unguicurvia ne nutrito. hoc est Græce, γαμψώνυχα μὴ τρέφειν. *Theodorus Gaza*, & eum secuti alii, uncunguia γαμψώνυχα interpretati sunt. utrumque, & hoc & illud, novum: sed belle, ut videtur, expressum. Monemur vero hoc symbolo, ut rapaces homines fugiamus, neve inter familiares & domesticos habeamus; quoniam rapiendi desiderio, insatiabilique aviditate omnia confundunt, & conturbant. Id quod præcipue in Principum & potentiorum aulis est videre, in quibus fere hujusmodi rei familiaris magistri præficiuntur de industria, qui aliquid amplius corradere & conservare dominis ostentant, ut eo amplius ipsi rapiant & furentur. Unguicurvia igitur non nutrienda, nec domi habenda. Nunc quoque hujuscemodi hominum genus, si non potius ex Harpyiarum stirpe, recurvis esse unguibus, in quotidiano sermone dicere solemus. Fuit etiam *Hebræis* religio, vesci iis avibus uncunguibus. nam & tales antiqui effingebant, rapax avium genus, Harpyias, ut scribit *Servius*.

Angustum annulum non ferendum.

ANgustum arctumque annulum ne gestato. Quod Græce scribitur, μὴ φορεῖν στενὸν δακτύλιον: hoc est,

eſt, Ne feras arctum annulum. A D. *Hieron.* exponitur, non debere quemquam anxie vivere, necſemet in ſervitutem conjicere: tum nec ſeſe in ejuſmodi vitæ inſtituto implicare, unde mox ſe nequeat, cum libuerit, explicare & eximere. Idem & *Plutarch.* Flamines etiam Diales apud *Romanos* ea ratione utebantur pervio & caſſo annulo.

Dei figuram in annulo ne inſculpas.

NE Dei imaginem in annulo inſculpito. At ſi Græcorum autorum fidem ſequi volumus, & *Iamblichi* inprimis, ita eſt pronunciandum, ἐν δακτυλίῳ εἰκόνα θεοῦ μὴ περιφέρειν, hoc eſt, in annulo Dei imaginem ne circumferto, ea ſcilicet ratione, ne polluatur. *Marſilius* ſic tranſtulit, Dei figuram ne annulo inſculpas. Deorum imagines, inquit *Cyrillus*, in annulis ne feras: hoc eſt, ſententiam & ſermonem de Deis ne facile manifeſtes, & divulges. Idem fere exiſtimavit *Eraſmus*: ait enim, ne paſſim Dei memoriam miſceamus. Sed *Rhodiginus Cœlius* ſic interpretatur, Non eſſe animam, quæ imago Dei eſt, merſandam in corpus, quo plane, uti annulus gemma, animæ vis contineri videtur, nec mancipandam. Non ab hoc multum diverſa *Rheuclin.* Sed mea quidem ſententia (quid enim prohibet, & nos noſtri aliquid adferre?) Symbolum nos monet, ne in deliciis & propatulo Dei effigiem ac memoriam habeamus. Nam non temere & vulgo Dei nomen pronunciandum *Hebræis*, nobiſque: opertanea enim & arcana eſſe oportet divina myſteria.

A fabis abſtinendum.

A Fabis abſtineto: quod Græce eſt, κυάμων ἀπέχεσθαι. A fabis vero non tantum homines ut abſtinerent, præ-

præcepit *Pythagoras*, ſed & bovem quoque: cui cum in aurem locutus eſſet, à fabulo perpetuo abſtinuiſſe, pluribus *Iamblichus* prodidit, & paucis in Lamia repetit *Politianus*. Quare autem à fabis abſtinendum monuerit, tametſi abditum occultumque profanis ipſe eſſe voluerit, adeo ut *Timycha Pythagorica*, cum eam *Dionyſius* cogeret id myſterium revelare, ipſa arcanum ne proderet, mordicus ſibi linguam præcidens, in faciem tyranni exſpuiſſe dicitur, quod idem ſcribit *Iamblichus*, & *Olympiodorus* his fere verbis in *Plat. Phædone*; Mulier, inquit, *Pythagorica*, coacta enunciare, cur fabam non comeſſet, dixit, φάγοιμι ἂν, ἢ εἴποιμι ἄν. rurſus coacta ut comeſſet, ait, εἴποιμι ἂν, ἢ φάγοιμι ἄν. & demum linguam ſibi abſcidit, inſtrumentum ſcilicet & loquendi & guſtandi: tametſi abditum eſt (inquam) fabæ myſterium, varias tamen hac de re, quas apud autores reperi opiniones, tibi hoc loco breviter recenſere placuit. Quidam enim nimis inepte exiſtimant, ne ſimul brevia & minuta quæ in fabis inveniuntur animalia, Mydas ſcilicet appellata, devorentur. Ineptius quidam, & fabas ipſas animalia eſſe dixerunt. *Simeon Antiochenus* de fabæ natura & proprietate pleraque ſcribit, in eo libro quem de cibariorum facultate ad Imperatorem *Michaelem Byzantium* ſcripſit, inter quæ hæc, ut à me interpretata ſunt: Ferunt autem, inquit, fabas propterea quod malum ſuccum habent, inſomnia turbulenta facere, & adducere, hancque ob cauſam *Pythagoreos* ab iis abſtinuiſſe. Alias inſuper multas & diverſas cauſas adferunt harum abſtinentiæ, de quibus nunc non dicendi, tempus. hæc ille. Sed quod de faba *Simeon*, idem & *Plinius* in nat. hiſtoria, & *Suidas* adferunt, & *Heron* in ſecundo Rei ruſticæ libro ex Geoponicis *Didymi*, ut videtur. Adjungit idem *Heron*, quod in earum flore auſpicium quoddam lugubre

inve-

inveniatur. Hunc *Heronem* secutus est *Constantinus* Imper. seu quisquis ille fuit, qui totidem quot *Heron* libris, hoc est 20. de tota re rustica scripsit apud Græcos: qui & illud quoque prodidit, *Amphiaraum* primum à fabis abstinuisse, ob vaticinia per somnia. Circumferuntur & *Orphei* versus, quos Latine ita nos vertimus:

O miseri, à fabulo, miseri, subducite dextras:
Esse fabas, simile ac caput absumpsisse parentum.

Græci hi sunt:

Δειλοὶ, πάνδειλοι, κυάμων ἀπὸ χεῖρας ἔχεσθε.
Ἶσον τοι κύαμον φαγέειν, κεφαλάς τε τοκήων.

Gellius tamen in Att. noctibus, hunc priorem *Empedoclis* versum, non *Orphei* nomine citat. *Origenes* in eo quem ipse φιλοσοφουμένων inscripsit, *Zaretan* ait *Chaldæum* has adferre causas, cur à fabis esset abstinendum: Omnium, ait, quæ in terra consistunt, comparationem quandam & principium faba habere videtur. Conjecturamque hanc ille adferebat, quod si macerata ad solem per aliquod temporis spacium dimittatur, seminis humani odorem contrahere. Clarius etiam hoc profert exemplum, quod ea florente, una cum flore in olla circumlita si concludatur, humique obruatur, & post aliquot dies effodiatur, pudendi muliebris effigiem habere reperietur, & mox etiam puerilis capitis. Hæc ego quidem brevibus, quæ pluribus ille recensuit. *Lucianus* quoque miranda in eo dialogo scribit, cui βίων πρᾶσις est inscriptio: ubi ilud præcipue, quod si viridem fabam folliculo exuas, apparere virilibus genitalibus similem; coctam autem si nocturno tempore ad Lunam certo spatio dimiseris, sanguini persimilem fieri. Idem fere his verbis *Acron*: A faba, inquit, *Pythagoras* abstinuit, quod viridis in pyxide ærea servata, vertitur in sanguinem. *Plutarchus* vero in eo qui est de Educandis liberis, abstinendum interpretatur à suffragiis,

quæ

quæ per bicolores fabas ut plurimum feruntur: id quod & *Athenienſes* inprimis feciſſe in principibus & magiſtratibus ſortiendis, teſtis eſt in eodem quem ſupra diximus loco *Lucianus*. Unde & κυαμοτρώξ apud Græcos proverbii vice dicitur, in eum qui inde victitat, hoc eſt, in dandis præſtandiſque ſuffragiis: quaſi Latine dicas, fabæ roſor. Hinc fortaſſis & illud emanavit, quod in Ænigmatibus retulimus, Ne allium, neve fabam edas: etſi *Suidas* interpretatur, quod judices ne dormitent, illas eſſe ſoleant. Scribit *Plutarchus* in Quæſtionibus, legumina inflare, atque præcipue fabulum; ideoque venerem ſtimulare: & ea ratione *Pythagoricos* ab iis abſtinere. Idem *M. Cicero* tradit in libris de Divinatione: Ex quo, inquit, etiam *Pythagoreis* interdictum putatur, ne faba veſcerentur, quæ res habet inflammationem magnam. Is enim cibus tranquillitatem mentis quærentibus, conſtat eſſe contrarius. Hæc quidem *M. Cicero*. Scribit *Pauſanias*, quod *Phencatæ Arcadiæ* populi, fabam ideo immundam & impuram exiſtimant, quod cum illic *Proſerpinam* quærens dea *Ceres* divertiſſet, omnibus qui eam hoſpitio ſuſcepiſſent legumina præbuit, præter fabas, quo argumento eam impuram eſſe cognovere: atque icciirco eam *Pythagoras* prohibuit. & fortaſſis eadem ratione *Orpheus*, dum terræ hymnum concinit, cui thymiama ex omni ſeminum genere adhibet, excipit fabam. *Gellius* tamen ex *Ariſtoxeni* ſententia, κυάμους, fabas non ſignificare voluiſſe *Pythagoram* docet, quippe qui fabis veſci uſus fuerit: ſed teſticulos: idque etiam carmine *Empedoclis* ſignificari tradit. Videtur, inquit, de cyamo non eſitato cauſam erroris fuiſſe, quia in *Empedoclis* carmine, qui diſciplinas *Pythagoræ* ſectatus eſt, verſus hic invenitur,

Δειλοὶ, πάνδειλοι, κυάμων ἄπο χεῖρας ἔχεσθε.

(quem ita vertit *Gaza*,

Ah miſeri, à cyamo miſeri ſubducite dextras.)

Opi-

Opinati n. sunt plerique, κύαμον vulgo legumentum dici: sed qui diligentius anquisitiusque carmina *Empedoclis* arbitrati sunt, κυάμους hoc loco testiculos significare dicunt, eosque more *Pythagoræ* κυάμους appellatos, quia sint εἰς τὸ κυεῖν δεινοὶ, καὶ αἴτιοι τοῦ κυεῖν, hoc est, in ferendo utero validi, causæque uteri ferendi, & genituræ humanæ vim præbeant. Iccirco *Empedoclem* versu isto non à fabulo edendo, sed rei venereæ profluvio voluisse hominem deducere. Hactenus *Gellius*. *Aristoteles* vero in libro de Fabis, ut est à *Diogene Laertio* relatum, ab iis ideo abstineri mandasse ait, quod eæ pudendis sint similes, vel inferiorum portis; unum enim hoc legumen est genituræ expers: vel quod corrumpat: vel quod sit universi naturæ simile: vel quod ad paucorum dominatum, quam ὀλιγαρχίαν Græci vocant, pertinet, quæ plerumque fabis sortitionem faciat. *Marcellus Vergilius* nostra ætate κυάμους ova interpretatus est, cyamonque quasi κύησιν, id est fœturam & conceptum animalis intelligere maluit: ac si per ipsas fabulas philosophus non minus ab animalis principio semineque abstinendum jubeat, quam ab absoluto jam & perfecto animali. *Macrobius* quoque ovum ait mundi symbolum esse, unde & ab initiatis *Libero* patri colebatur. Sed hæc fortasse nimis longe repetita videbuntur: iccirco ad alia transeo. Quidam sunt qui tradant, *Pythagoram* ideo fabis abstinuisse, quod in ipsius fabæ flore lugubres reperiantur literæ. Existimant præterea Magi, mortuorum animas fabis inesse, quibus dum parentamus, fabas ipsas comesse moris sit. Quare, ut puto, hoc etiam nunc tempore, in defunctorum celebri die fabas passim & esitamus ipsi, & aliis impendimus. Alii fabas esitare interpretantur, ut dixi, quæstum ex suffragiis facere, & muneribus capi: id quod scribit, præter supradictos citatos, is qui ex *Gregor. Nazianzeno* histo-

rias

rias Græce collegit. idem & *Suidas*. *Theon* apud *Plutarchum*, *Ægyptios* ait in tantum fabas venerari, ut eas nunquam ferant, neque comedant, nec etiam fas sit adspicere: idem quoque scribit *Herodotus*. Ab *Ægyptiis* igitur, ut etiam à principio diximus, multa *Pythagoras* accepit, quod & *Plutarchus* & *Iamblichus* & alii prodiderunt. Fabæ quoque segetem ne pedibus calcaret *Pythagoras*, cum inimici eum insequerentur, deprehensus, occisus est. vel ut alii tradunt, incendio una cum discipulis consumptus est.

A piscibus abstinendum.

Pisces ne gustato: hoc est, ἰχθύων μὴ γεύεσθαι. Variæ vero & hujus symboli interpretationes à *Plutarcho* adferuntur. Quidam enim, inquit, in silentium & taciturnitatem referunt, quam (ut diximus) ἐχεμυθίαν ille vocabat, quod inter animalia pisces sint sine voce, ut & in proverbium res deducta sit, magis, quam piscis mutus: quam opinionem *Athenæus* in septimo approbavit, illud subjungens, silentium rem esse divinam. Alii dicunnt, ideo quod nihil magis naturæ humanæ sit hostile & inimicum, quam mare. atque *Osiriden* maximum *Ægyptiorum* Deum in mare dejectum periisse. qua causa factum est, ut qui in eo nascuntur piscibus, *Ægyptiis* sit nefas vesci: qui & nautat eadem ratiane alloqui indignantur. Suut qui ea ratione *Pythagoram* scribant prohibuisse piscium escam, quod ipse ex iis quæ deis sacrificata essent, vesci esset solitus: quæ hierothyta Græce dicuntur. Neque enim de piscibus rem sacram faciebant antequi. De *Ægyptiis* utique intelligendum: nam & apud antiquas gentes de thynno & de anguilla rem sacram faciebant: quod pluribus ostendit *Athenæus* in septimo, & apud *Persium Flaccum* Cor-

Cornutus grammaticus, quem *Probi* nomine quidam citant. *Persius* enim ita ait, Cauda natat thynni. Sed & *M. Varro* libro tertio Rei rusticæ, de certis piscibus rem sacram fieri apud *Lydios* scribit. Sed & hoc ab *Ægyptiis* deductum ipse crediderim. nam ut est apud *Herodotum*, ipsi piscibus abstinebant: qua ratione quoque, cum nefas inquinamentumque iidem significare volunt, piscem pingunt, quod pisces mutua carne vescantur, & inter se esca sint, ut *Horus Ægyptius* scribit: quod tamen & ad *Osiridis* fabulam referri potest. Sane præter *Ægyptios*, & *Syros* etiam piscibus abstinuisse legimus. Unde apud eos *Atergatis* dea colebatur, quæ interpretatur sine pisce: quippe *Syrorum* lingua Ater privativa est dictio, & Gatis piscem significat. *Athenæus* libro octavo deam hanc appellatam scribit ex sententia *Antipatri Tarsensis Stoici*, & *Mnaseæ*; à Regina quapiam sic vocata, cujus & historiam pluribus colligit, quam commodius in Deorum cognominibus referemus. de hac quoque dea plura & *Strabo*, nec semel. Sed quod *Syri* abstinerent piscibus, apud *Hyginum* & alios in fabulam relatum videmus. Porro *Pythagoram*, scribit *Plutarchus*, à piscatore retium jactum emisse, ut quicquid piscium eo jactu caperetur, statim emitteret: quod & fecit. Idem & avium aucupes, hoc est, ὀρνέων θηρευτὰς detestabatur. Sed, ut ad rem redeam, symbolo ea interpretatio magis convenire apud *Plutarchum* existimatur, quæ est, quod piscis animal sit ejus naturæ, ut nullo modo hominem lædat, eique nihil officiat: idcirco impium esse, piscem lædere. tum & illud subjungitur, quod non ad saturitatem eduntur, sed ad luxum & gulæ irritamenta. Multa hoc loco mitto, quæ, ut hoc adstruat, *Plutarchus* in Convivalibus affert. Sed & *Homerus* videtur abstinentiam piscium adferere, quod nusquam suo carmine piscium esum ostenderit:

quod idem *Plutarchus* scribit. *Meleager* tamen *Gadadeus* in χάρισι tradit, *Homerum*, cum *Syrus* esset genere, juxta patrium morem fecisse, ut antiqui illi Heroes piscibus abstinerent. Cæterum *Pythagoras* & ea quoque rabtione potuit piscium convivia interdicere, quod ab *Hebræis* didicisset pisces ignobilissima esse animalia. Nam ut est à *Philone* in mundi constitutione traditum, primi inter cætera animalia pisces creati sunt, quod illorum videlicet sit anima ignobilissima, ut hominis est acutissima. Animarum, inquit, aliqua quidem est tardissima, & minus expressa, quæ piscium generi obvenit; aliqua vero acutissima, quæ hominis est: quæ autem ambarum est intermedia, terrestribus & volucribus data est. Magis n. hæc sensilis, quam in piscibus: hebetior vero, quam quæ in hominibus. Quamobrem, inquit, inter animantes Deus pisces primos condidit, magis corporis substantiæ, quam animæ participes, & quodammodo animalia & non animalia, mobilia inanima: atque ad ipsam solam corporis conservationem Deus illis indidit spiritum animalem, ceu (ut dicitur) sal carnibus inspergitur, ne facile putrescant. Non omni tamen piscium genere *Hebræi* abstinuere: quippe qui tantum iis vesci prohibiti sunt, ut est apud *Mosem*, qui pinnulis & squamis carent. Super qua re nostri theologi, & inprimis *Cyrillus Alexandrinus* in nono libro contra *Julianum Cæsarem*.

Melanuros ne gustes.

MElanuros ne gustato. quod sic Græce scribitur, μὴ γεύεσθαι μελανούρων. *Marsilius Ficinus*, ut reor, quod illum fugeret Melanuros ex piscium genere esse, sic vertit: Ab eo quod nigram caudam habet, abstine: terrestrium enim Deorum est. Secutus videtur *Marsilius Guarinum*, qui in eo *Plutarchi*, qui est περὶ

περὶ παίδων ἀγωγῆς inſcriptus, ita tranſtulit : qui nigrantes caudas habent, guſtari non oportere. *Guarinum* & *Marſilium* eſt *Eraſmus* in Proverbiis æmulatus, & *Rheuclinus*. Symbolum vero ſic *Plutarchus* explicat ; *Pythagoram* eo monere voluiſſe auditores ſuos, ne cum improbis commercium haberent. quare & *Antiphanes* poeta, ſuo ænigmate, ut diximus, à melanuro & mugile cavendum ſuaſit : & noſtri quoque ſcriptores, malos & improbos nigros & atros vocant. ut illud *Catulli*, Albus an ater; & *Horatius*, Hic niger eſt, hunc tu Romane caveto. *Tryphon* grammaticus & alii, ſymbolum, à falſis ſermonibus & mendacibus cavendum eſſe, interpretati ſunt. nam mendacium extremis partibus obſcuratur & nigreſcit. Quidam peſſime ad ſepiam referunt, quin & ſepiam ipſam Melanuron vocatam, perperam autumant : quos inter *Laertii* eſt interpres. *Suidas* certe, aliique nonnulli, Melanurum piſcis genus eſſe aiunt, à quo abſtinendum quidem voluiſſe *Pythagoram*, ſed ſecretiore occultioreque, eo quem ſupra diximus, ſenſu. Melanurum apud *Ariſtotelem Theodorus* Oculatam vertere viſus eſt, cum tamen *Plinius* Oculatam à Melanuro diverſam manifeſte facit. Melanurum vero valde timidum piſcem eſſe, & prudentem, *Ælianus* tradit. Sed naturas hoc loco piſcium complexi, noſtri non eſt inſtituti. Melanuri meminere *Artemidorus* in ſecundo Onirocriticωn, & apud *Athenæum* Græci quidam poetæ, & præcipue *Aumenius* in Halieutico, & *Iceſius* in libro de Piſcib. ſed apud Latinos meminit *Columella*, libro 9. & *Ennius* illo carmine,

Melanurum, turdum, merulamque, umbramque marinam.

In quo primus pes eſt anapæſtus. Exſtat & proverbium apud Græcos, Sequitur perca melanurum, cujus meminit *Athenæus*. quo loco in ſepiam impegit *Eraſmus*. Alia inſuper multa à *Pythagoricis* mandi ſunt

vetita, quæ tamen fere inter symbola reponuntur: ut illud est,

Non edendus Erythinus.

NE Erythinum edito: hoc est, μὴ ἐρυθῖνον ἐσθίειν. Cum vero erythinus piscis genus sit, coloris rubri, nos à sanguine & vindicta abstinere monet *Pythagoras*, imitatus *Hebræos*, quibus ideo præceptum est ne sanguine vescantur: quod planius infra ostendemus. Qui piscium naturas scripserunt, Erythrinum cum R. litera hunc piscem appellaverunt, ut *Speusippus* & *Dorion*, quibus adstipulatur *Artemidorus*, Daldianus, & *Athenæus*, & *Suidas*. *Clitarchus* quoque Erythrinum ait à *Cyrenæis* Dycen vocari, *Zenodotus* Hyccam. *Plinius* in hoc genere piscis marem non esse ait. De Erythrino & suo carmine canit *Oppianus*. *Theodorus Gaza* Erythrinum apud *Aristotelem*, Rubeculam interpretatus est: Rubellionem, *Hermolaus Barbarus*: & Erythinum, non Erythrinum vocat, aliumque esse ostendit ab Eritimo. Quibus omnibus de rebus mirum videri potest, quo pacto & hic *Ficinus* in errorem impegerit, qui symbolum transtulit, Rubrum aliquid ne suscipias. Nam licet Erythrinus rubrum significet, non ideo tamen piscis ipse ruber vocatur.

A Scaro præterea pisce *Pythagoras* abstinendum præcepit, quod τρυγηφάγος, id est, vorator uvæ sit; cujus duæ species traduntur, Oniæ & Æoli cognominatæ.

Item à mugilibus, & labrace, id est lupo, abstinebat: quod sint, ut Græci dicunt, σπερμολόγοι, hoc est seminum leguli: & cætera, quæ *Plutarchus* in 8. Symposiacων enumerat. Est & proverbium Græcum, λάβραξ μαλήπος, in avidum & stolidum.

Urticam

Urticam quoque marinam non edendam (piſcis id genus) præcipiebat, quæ ἀκαλύφη Græce dicitur, quod ea Veneris ſtimulos adferre dicitur. alii, quod *Hecatæ* ſacra ſit, ut tragla quoque, de qua protinus agemus. Sed cujuſmodi urticæ marinæ forma & natura ſit, plane *Ariſtoteles* in quinto de Hiſtoria animalium, & *Ariſtotele* plura ex variis ſcriptorib. in ſecundo *Athenæus*, qui & eam alio nomine κνίδην vocari ait, ejuſque duo eſſe genera. *Diphilus* vero *Siphnius* medicus, hanc urticam ventri & ſtomacho, & urinæ ciendæ utilem eſſe prodidit: quodque ſi attingatur, pruritum commoveat, ut etiam ejus nominis herba.

Sed & à trigla abſtinendum monebat. Eſt autem trigla, quam Latini mulum appellant, nunc vulgo *Romæ* Græcum ſervat nomen: ſic appellata, teſte *Ariſtotele*, quod in anno ter pariat. Id quod & *Ariſtophanes* in *Ariſtotelis* commentariis, & *Artemidorus* in ſecundo Onirocriticῶn comprobant. Ideo autem ab ea *Pythagoras* abſtinuit, quod ea deæ *Hecatæ* ſacra putaretur, quæ & triformis, & triodites, hoc eſt, trivia, & τρίγληνος, hoc eſt (ut ſic dicam) triocula cogcominata eſt. Quare vero *Hecatæ* ſit ſacra, in ſeptimo ſcribit *Athenæus*. Fuit & *Athenis* locus Trigla nuncupatus, ubi & ſimulachrum fuit *Hecatæ Triglanthinæ*. At *Hegeſander Delphus*, triglam ait in ſacris *Dianæ* præferri, quod ſcilicet venetur trigla lepores marinos hominibus noxios: atque ideo venatrici deæ venatorem piſcem apponi. Sane nec te id fugiat volo, quid ſicuti eſt à Latinis mulus barbatus appellatus, ita & à Græcis τρίγλη γενειᾶτις, à barba videlicet cognominata eſt, ut *Sophron* oſtendit. Quidam præterea ea cauſa *Pythagoram* tradunt trigla abſtinuiſſe, quod per eam ternionis numeri myſterium coleret: cum quando numerum in ſacris adhibendum putavit, ut alibi ex *Ariſtotele* & *Auſonio* & *Euſebio* oſtendimus.

Jamblichus tamen *Pythagoram* ait *Apollini* ex ternario numero ſacrificaſſe, propter (ut ait) tripodem, Veneri autem ex ſenario. Scribit *Theon Smyrnæus Platonicus*, ternarium numerum in libaminibus ea cauſa adhiberi ſolere, quod primus ipſe inter numeros dicitur omnia eſſe. in numeris enim eo minoribus, non omnes dicimus, ſed unum vel ambos, de tribus vero omnes. Sed hæc non hujus loci.

Vulvam quoque non edendam, *Pythagoras* dicebat; quod ea eſſet generandi ſedes: & perinde etiam coitum & venerem fugiendam monebat. *Hierocles* quidem philoſophus ita exponit: Si, inquit, ſimpliciter præceptum conſideres, à re quidem minima terrena nos abſtinere præcipit *Pythagoras*; ſi vero ad profunditatem intellectus, totius rei venereæ doceris abſtinentiam: & ut in cibo ab ea abſtinebimus, ita in purificatione corporis, id quod per eam intelligimus exercebimus. Atque hæc quidem fere *Hierocles*. Meminit & hac de re *Plutarchus*, *Ariſtoteles* & *Gellius*.

Abſtinuiſſe & à θνησιμαίοις, id eſt, ſi Latine recte dicitur, à morticinis animalib. hoc eſt, ab iis quæ per ſe mortua ſunt: & hoc plane ab *Hebræis* deſumpſit, ut facile ex libris *Moſis* cognoſcitur, ex quibus & immundos ac impuros eſſe illos colligimus, qui ea attigerint, nedum comederint. At vero melle & favo plerumque veſci ſolitum accepimus, quod hæc ſcilicet ſine hominum labore parentur, & quaſi cœleſtis ſit cibus: & propterea etiam in ſacris libris, pro cœleſtibus deliciis nonnunquam ſumi videmus, id quod & pluribus ab antiquis theologis proditum eſt.

Milio quoque & pane veſcebatur *Pythagoras*, vino vero penitus abſtinuit: idque ut etiam facerent diſcipuli, identidem monebat, οἶνον μεθ' ἡμέραν μὴ γεύεσθαι, hoc eſt, Vinum interdiu ne guſtate.

Coctis

Coctis autem oleribus, & inprimis lactucis, quæ Eunuchi (ut *Pythagoricus Ibycus* ait) ea causa dictæ sunt, quod venerem sistant, libentius vescebatur. Atriplicis duo sunt genera, sylvestre & sativum: sativum vero *Pythagoram* culpasse legimus, quod difficillime coquatur: quo fit, ut in hortis minus juxta ipsum quicquam nisi languidum ac imbecille nascatur. Longa est inter nostrorum temporum scriptores disputatio, an Spinachia dicta ejus sint generis. Quidam omnino negant, quidam nescio quo modo recipiunt: sed certe quæ Atraphaces, & Chrysolachana dicuntur, sunt quæ nostrate vulgus Trepese, hoc est Atriplex vocat. Sed hæc nos hoc tempore non disquirimus. De *Pythagoricorum* vero parsimonia, non parum multa ab *Iamblicho* in libris de secta *Pythagoræ*, & ab *Athenæo* ex diversis scriptoribus collecta, in secundo Dipnosophistῶν legimus, quibus satyricorum jocos facilius poteris adsequi de epulis & prandiis *Pythagoræorum*. Verum enimvero, non omnia quæ præcepta erant, *Pythagoricos* vitavisse, ab initio ex *Plutarcho* diximus. quare cætera exsequamur.

Cor non edendum.

NE cor edito: μὴ ἐσθίειν τὴν καρδίαν. Quod symbolum sic exponitur, non animum angoribus cruciandum, nec doloribus subinde affligendum. Et ut D. *Cyrillus* ait, Ne cor edas: hoc est, ne te ipsum conficias curis. *Homerus* de *Bellerophonte*, ut *Cicero* vertit,

Ipse suum cor edens campis errabat Aleis.

Et *Phocylides*, apud ignem sedentem cor frustra non minuendum, præcepit hoc versu;

Μὴ δ' μάτην ἐπὶ πῦρ καθίσας μινύθῃς φίλον ἦτορ.

& quidem recte. Nam præterquam quod infirmam valetudinem, & corpori adversam invehit, nec cogitatio-

num quoque ſtudiis liberum permittit eſſe animum. Non eſt igitur cor edendum, ſi ſimul & ſapere & valere cupimus. Sunt qui ideo ſymbolum à philoſopho inſtitutum velint, quod cordis caro ſuapte natura comeſa difficilius concoquitur. Quid ſi pro mente cor poſuerit? quo modo apud autores ſæpe in ſacris literis, ut illud, Si cor haberet: &, Ex corde cogitationes malæ; & ſimilia: ut intelligat, quæ mentis ſunt, non voranda, nec abjicienda. Ad hæc ſupra ex *Cyrillo* diximus, cor ſupra craticulam impoſitum, prunis & igne ſuppoſito, apud *Ægyptios* ſignificare iram furoremque. Sed quod non edendum eſſet cor, *Pythagoras* eadem ratione cerebrum non edendum, hoc eſt, ut Græce dicitur, *μὴ ἐσθίειν ἐγκέφαλον*, hoc eſt, Cerebrum ne mandito: quod ab aliis exponitur, oblivionem fugiendam eſſe. Verum *Iamblichus*: Cor ideo, ait, & cerebrum, mandi non permiſit *Pythagoras*, quod quaſi duo ſint duces, & quaſi gradus, ſedeſve vivendi & ſapiendi. Illud notandum hoc loco, quod *Philon* ſcribit *Alexandrinus*, Deum nequaquam ſibi ſacra fieri præcepiſſe de corde, aut cerebro, quæ (ut ille ait) ante alia jure fuerant ſanctificanda. ſed quod Deus in ſacrificiis tacite, id expreſſe Philoſophus in menſa vetuit.

Sal apponendus.

SAlem apponito. hoc Græce dicitur, *τὰ ἅλα παρατίθεσθαι*. Hoc vero ſymbolo plerique omnes philoſophum præcepiſſe volunt, Amicitiam dirimendam non eſſe. Sal enim à putrefactione omnia conſervat, & ex puriſſimis liquidiſſimiſque rebus conſtat, aqua ſcilicet & mari: tametſi ex omni pene re ſalem chymici confieri tradunt. Sed noſtros nunc autores ſequor. Huic ſymbolo nonnihil congruit proverbium illud, quod eſt, Salem & menſam ne præterito: nam ſale & menſa amici-

tia

tia ſancitur. unde & noſtri reverentiam menſæ, pro quadam amicitiæ lege dicere conſuevere, ut *Juvenalis* & *Claudianus*: & longe ante hos *Euripides* in Hecuba, & *Theocritus* in Hylo. Sane & ſal amicitiæ ſymbolum eſt, unde & hoſpitibus ante alios cibos appoſuiſſe antiquos legimus, quo amicitiæ firmitas ſignificabatur: vel quia conſervat & perdurat ſal plerarumque rerum corpora: vel quia ut ex aquis multis & fuſilibus ſal cogitur, & in ſolidum quid & unum coaleſcit; ita ex diverſo convenientes animi conjunguntur. Sunt tamen qui hoc ſymbolo juſtitiam ſignificari putant, de qua ſupra per jugum & libram *Pythagoram* locutum oſtendimus: atque hoc quidem *Diogenes* ex *Ariſtotele* & *Alexandro* prodidit. *Rheuclin* pertinere exiſtimat ad affectiones noſtras: Sal, inquit, nota modeſtiæ, quoniam in cibatu hominis admittitur nec plurimus nec minimus, nam utrumque reſpuitur. Salem præterea myſtice ſapientiam prudentiamque ſignificare legimus, atque ea de cauſa in quotidiano ſermone dicere conſuevimus, Omnibus in rebus ſal adhibendus. Sed & faceta & mordaci quodam lepore dicta ſalem, & ſales, noſtri ſæpe dixere. Quin & pro acrimonia ſal ſumitur, ut oleum pro mollitie. juxta quod *Ariſtoteles* ſecundo Rhetoricorum ait, τὸ ἔλαιον δεῖ πρίασθαι καὶ τοὺς ἅλας: hoc eſt, oleum oportet redimi, & ſalem. Etſi codices quidam ἔλκος male, pro ἔλαιον, ſcriptum habent. Hoc vero loco tibi plura adferre poſſem, quæ ſunt de conſervatione, purificatione, aliiſque ſalis proprietatibus, quæ à *Plutarcho* in Sympoſiacis, & à *Dioſcoride* & *Plinio* referuntur; itemque de varia ſalis differentia. quæ omnia brevitatis cauſa mitto. Verum nequaquam illud quod à *Platone* ſcribitur, præteribo; ſalem divinis rebus maxime convenire: iccircoque ab *Homero* divinus ſal appellatur: id quod tamen ab *Hebræis* *Plato* accepiſſe videri poteſt, apud

quos

quos *Moses* omnia quæ in ſacrificio offeruntur, ſale condiri præcipit, cum ait, καὶ πᾶν δῶρον θυσίας ὑμῶν ἁλὶ ἁλισθήσεται. id quod & alibi præcipit, nec ſemel, idem *Moses*. Verum & nobis quoque in Evangelica hiſtoria, ſed & alio ſenſu dicitur, Omnis victima ſalietur. Apud gentes præterea, ad placandos deos ſal apponebatur. Unde apud Latinos *Ovidius* in Faſtis cecinit,

Ante deis homines quod conciliare valeret,
Far erat, & puri lucida mica ſalis.

Sed & nos ipſi Chriſtiani in ſacris luſtrationibus, & ſacramentis olei & aquæ, aliiſque ſimul & ſeorſim ſale uti jubemur. Unde mirum videri poteſt, *Ægyptios* ſale abſtinuiſſe, ut *Plutarch.* ſcribit, adeo ut & pane ſale condito non veſcerentur. Sane ebrios & delirantes oleo & ſale perungere ſolebant antiqui, quod in Nephelis *Ariſtophanes* innuit, ut ejus obſervant interpretes. Vinum præterea conſervari audimus, ne ſtupeſcat, neve aceſcat, ſi in eo ſal indatur. Sed de ſale ſatis.

Panis non frangendus.

PAnem ne frangito. Hoc Græce dicitur, ἄρτον μὴ καταγνύειν. Quidam ſic interpretati ſunt, quod non ſit hominis vita diſtrahenda & conſumenda, ea ſcilicet ratione, quod panis ſit vitæ humanæ ſubſidium: juxta illud Dominici oraculi, ἄρτον ἐπιούσιον, quod Latini quotidianum panem quam ſubſtantialem vertere maluerunt. Aliis placuit ita interpretari, ut eo ad concordiam communionemque conſervandam inducamur. nam ut ex multis granis unus panis conficitur, unde eſt homini nutrimentum: ſic ex multorum voluntate & conſenſu communio & concordia conflatur: quibus ita parvæ res creſcunt, ut contra maximæ dilabuntur. Sic vero alii exponunt: Quo pacto ex pane victus

conſtat

constat humanus, ita ex concordia amicitia & pax. Sumptum videri potest, ut *Iamblichus* & *Diogenes* tradunt, quod ad panem veteres amici in unum coibant, quemadmodum etiam nunc Barbari, ait *Laertius*. quo loco videtur Christianos significare, qui ad unum sacrum & cœlestem panem in primitiva ecclesia conveniebant. Et quo scripsit tempore *Laertius* & *Iamblichus*, frequentius Christiani quam nunc, plurimorum frigescentibus animis, ad εὐχαριστίας sacratissimum CHRISTI panem conveniebant: vel certe eo loco *Laertius* Christianorum antiqua illa convivia insinuat, quæ à dilectione & charitate Græco ἀγάπης nomine (teste *Tertulliano*) vocabantur. Scribit tamen *Qu. Curtius*, cum *Alexander Macedo Roxanis* amore captus, eam uxorem duceret, eum in medio cupiditatis ardore jussisse adferri patrio more panem, quod erat apud *Macedones* sanctissimum coeuntium pignus, quem panem divisum gladio uterque libabat, Credo, inquit *Curtius*, eos qui gentis mores condiderunt, parco & parabili victu ostendere voluisse jungentibus opes, quantulo contenti esse deberent. Sed ut ad symbolum redeam, Non comminuendus & frangendus panis, id est, pax & communio, ex quibus ocium & vitæ tranquillitas populis præstatur. At quam parva ex causa, ne momento dicam, hoc nostro tempore, non à populo & plebe modo, sed à Regibus, & ipsis Pontificibus, panis frangitur, & in frusta & micas conscinditur, divellitur: cum eorum una ea potius cura studiumque esse deberet, ut panis nusquam frangeretur! id quod cum alias, tum nuper quoque vidimus, cum ea causa totus pene Christianus orbis discordiarum & bellorum turbinibus agitaretur: quibus de rebus quotidie communis hostis aliquam ex nostris regionem suæ adjungit tyrannidi. Sed quid hæc ego breviore orationis filo deflenda, attingo: cum id multo me eloquentiores

viri

viri, elegantissimis orationibus frustra & sæpe officium præstiterint? Sed vide quam ab hujusmodi *Pythagorica* superstitione nostra sit religio & pietas aliena, quæ in fractione panis maxime consistit, id etiam *Luca* attestante: Perseverantes, inquit, erant discipuli in fractione panis, hoc est, in communione. Sane *Anaximander*, *Anaximandri* filius, *Milesius* junior, historicus, qui per tempora *Artaxerxis* cognominati *Amymonos* scripsit symbolorum *Pythagoricorum* interpretationem, de integro & solido pane non comedendum, symbolum pronunciabat: hoc est, ἀπὸ ὁλοκλήρου ἄρτου μὴ ἐσθίειν· quod nobiscum, id est Christianis, fere convenire videtur. Sed & apud *Plutarchum* in Symposiacis, *Lucius Tyrrhenus* eos *Pythagoricos* reprehendit, qui in amicorum sociorumque cœnis panem non frangebant.

Cibum ne in scaphium immittas.

Ne cibum in scaphium seu matellam injicito: quod Græce sic enunciatur, σιτίον εἰς ἀμίδα μὴ ἐμβάλλειν. Est vero amis apud Græcos, vas in quo urinam & excrementa deponuntur: qua ex causa quidem symbolum ita interpretantur, sordidos ac inhonestos homines non esse nutriendos. Sed *Plutarchus*, sapientem ac urbanum sermonem non immittendum esse ait in flagitiosi & scelerati hominis animum: nam nec inter sues, ut sacro docemur sermone, spargendæ sunt margaritæ. Cibum quoque interpretantur sacri scriptores, locos qui in scripturis difficiliores videntur: quod eos quasi diutius mandere oporteat, qui recte intelligere, & penitus scrutari velit. Recte igitur monemur, ne in vas stercorarium & sordidum, quæ animum nostrum pascunt & nutriunt, cibaria immittamus.

Gallum

Gallum nutrias, ne tamen sacrifices.

GAllum nutrito quidem,ne tamen sacrificato: est enim soli & lunæ dicatus. Et hoc ab aliquibus inter symbola repositum est. Sunt qui hoc dimidiatum tantum efferant, hoc est, Gallos enutrias. Sunt quidem inter ea quæ præcepta dicenda sunt potius,quam symbola: quanquam & symbola præcepta, ut de aliis etiam quibusdam observavimus. Nihil enim aliud hoc loco quidam *Pythagoram* intellexisse volunt, quam gallum ipsum. Si quis tamen altius & hoc considerare voluerit, ad reliquorum symbolorum rationem modumque interpretari poterit, ut scilicet nos philosophus moneat, gallos nutrire, hoc est, ut patruus magnus tuus (*Pice*) scribit in oratione, ut divinam animæ nostræ partem, divinarum rerum cognitione, quasi solido cibo & cœlesti ambrosia, pascamus. Sed si tam alta negligis, exponas ab hoc diverso modo: Gallos, id est milites ac bellatores homines, in civitate habendos esse, & in contubernio retinendos, non tamen rei sacræ causa. seu urbis vigiles & custodes intelligas, quando ii per gallos significari videntur. Nam & fabulæ gallum *Marti*, rei bellicæ & militiæ præsidi, comitem ac satellitem fuisse tradunt, ut ex *Luciani* Gallo, in *Ausonii* poetæ gripho ternario pridem docui. Quod vero soli & lunæ dicatus sit, id innuit, quod tempori hoc hominum genus inservit, quod per solem & lunam intelligitur: vel quod nos gallus suo cantu admoneat. Alius aliam comminisci poterit expositionem, ut gloriosos & stolidos homines, nimiumque sibi arrogantes habendos illos quidem, & non penitus ejiciendos: non tamen ad sacra, i. e. arcana admittendos, minusque in seriis & gravioribus sermonibus & rebus habendos. Quod secus tamen hodie à plerisque regibus &

prin-

principibus fieri conſpicimus. Alius amantes, & qui continue amore depereunt, interpretari per gallum poterit: quo pacto videntur ſignificaſſe *Athenienſes*, cum *Anterotis* aram conſtituerunt, in qua pueri nudi & formoſi ſignum inerat, in ulnis geminos ſuſtinentis generoſos gallos, & ſe in caput impellentes, quibus *Timagoram* & *Meletam*, ſeu *Melitum*, (utrumque enim legimus) qui amore perierunt, ſignificabant. Hiſtoria notiſſima apud *Pauſaniam*, & *Suidam*. quanquam nonnihil inter ſe varient, ille in *Attica*, hic in dictione *Melitus* Nec te id hoc loco latere velim, quod etiam de gallo gentes rem ſacram facere conſueverunt, eumque vel inprimis *Æſculapio* mactabant; quod & *Socratem* teſtamento caviſſe, apud *Platonem* legimus: cujus rei & *Euſebius*, *Tertullianus* & *Lactantius* meminere. *Artemidorus* quoque in libro Onirocriticωn quinto, ſomnium cujuſdam narrat, qui gallum *Æſculapio* vovit, ſi ſanus foret. *Ovidius* tamen in Faſtis, *Nocti* à *Romanis* gallum cedi, his verſibus ait,

Nocte deæ Noctis criſtatus cæditur ales,
Quod tepidum vigili provocet ore diem.

Mercureo tamen gallum attribuit *Fulgentius*, ob mercatorum videlicet vigilantiam. Eſt & apud *Plutarchum* traditum, *Lacedæmonios*, cum hoſtes profligaſſent, gallum ſacrificare ſolitos. Verum ne à propoſito aberremus, ſcribunt *Laertius* & *Suidas*, gallum album non attingendum, inter ſymbola eſſe: hoc eſt, Ἀλεκτρυόνος μὴ ἅπτεσθαι λευκοῦ· quod *Jovi*, inquit, ſacer eſt, & lunæ, atque horarum nuncius, & diei. Meminit & *Plutarchus* quarto Sympoſiacωn, ſed cauſam non adfert. Vide quæſo quam ſuperſtitioſe gentes ante CHRISTI lucem degerunt. Scribit *Pauſanias* in Lacon. *Methanam* urbem ad Iſthmum, in qua cives contra Africum, vineis floreſcentibus ac germinantibus infeſtum, galli pennis

albis

albis ac niveis remedio usos fuisse, quem gallum homines in diversa trahentes discerpebant, per vineas discurrentes: demum in eundem locum redeuntes, ubi discerpserant, gallum sepeliebant. adeo hi diversi fuere à *Pythagoræ* institutis, quem tradunt gallum album adeo amasse, ut si quando videret, fratris germani loco salutaret, & apud se haberet: suis vero sectatoribus, qui civiles, id est politici dicti sunt, permisisse ait *Iamblichus*, ut gallum, agnum, & alia quædam paulo ante nata, præter vitulum, rite sacrificarent. Idem fere scribit *Suidas*. Sed & *Laertius*: Sacrificiis, inquit, utebatur *Pythagoras* inanimis. Sunt qui dicant, gallis gallinaceis, & hœdis etiam lacteolis, quos teneros dicunt, agnis autem minime. Cæterum *Aristoxenus* apud *Gellium* cuncta illum animata in cibum permisisse ait, bove aratore & ariete exceptis. Idem scribit *Suidas*, qui & illud ait à *Theoclea* sorore, vel potius (ut est apud *Laertium*) *Themistoclea*, hæc placita illum sumpsisse. At vero Christiani theologi nonnulli, ut de nostris quoque nonnihil adferam, per gallos concionatores & divinos homines intelligunt, qui nobis verba salutis enunciant, quique jacentibus in tenebris & umbra mortis lucem, qui Deus est, prænunciant, & à nobis mentis nostræ veternum ac torporem suo cantu excutiunt.

Non frangendi dentes.

NE dentes frangito: hoc est, quod Græce dicitur, ὀδόντας μὴ καταγνύειν. Monuisse nos puto philosophum hoc symbolo, ne in quenquam obtrectantes maledicentesque simus. Nam & genuinum frangere eodem pene modo Latini dixere scriptores, uti & apud *Persium* satyricum, & D. *Hieronymum*. *Martialis* etiam in obtrectatorem: Quid dentem dente juvabit rodere?

& *Horatius*, dentem *Theoninum* pto maledico dixit in Sermonibus. Unde & apud *Ufiten Jobum*, D. *Gregorius* illud exponit, Per gyrum dentium ejus formido; de eo qui contra CHRISTUM futurus eſt *Antichriſtus.* Sed *Iamblichus* ea cauſa *Pythagoram* monuiſſe innuit, quod dentes exiſtimaret primam eſſe genituram humidæ naturæ, & nutrimentum quoddam communis & prioris, ut ait, materiæ.

Non cuique dexteram facile porrigendam.

NE cuique dexteram facile porrigito. hoc eſt Græce, *μὴ ῥαδίως παντὶ ἐμβάλλειν δεξιάν.* *Ficinus* hoc modo tranſtulit, Dextram ne ad omnia facile injicias. *Eraſmus*, ut puto, *Plutarchum* ſecutus, *ῥαδίως* particulam non adſcripſit: quod nec multi refert. *Suidas*, nec *παντί*. Exponitur vero ſymbolum hoc: Non oportere temere, nec inconſulto cum omnibus amicitiam inire, nec in adſciſcendis amicis præcipitandum. Id quod etiam notiſſimo verſiculo edocemur:

Nec cito deſiſto, nec temere incipio.

Idem præcipit *Plutarchus*. Convenit etiam cum ea *Solonis* ſententia, quæ eſt apud *Laertium*: Nec cito tibi compares amicos: cum paraveris, ipſe nec relinque. hoc eſt, ut ille Græce dixit, *φίλους μὴ ταχὺ κτῶ· οὓς δ' ἂν κτήσῃ, μὴ ἀποδοκίμαζε.* Sane porrigere & dare dexteram, proverbii vice dicimus, ſuppetias auxiliumque ferre: Dare vero manus, victum ſe fateri: Manum injicere, vim inferre: Manus addere, deridere. Sed hæ Grammaticorum figuræ ſunt loquendi. Dextera inſuper pro bono opere in ſacris literis aliquando legitur. Dicimus & dextera & læva in auguralibus. Verum jam ſatis.

Ne coronam decerpas.

COronam ne carpito: quod Græce dicitur, στέφανον μὴ δρέπειν. *Rheuclin*, Coronam ne carpseris: ita & *Erasmus*. Hoc symbolo *Pythagoras* monebat, ut *Cyrillus* & *Hieronymus*, aliique tradunt, discipulos, ne urbium civitatumque, in quibus eos esse contingeret, leges decretaque offenderent, neve violarent, sed ea custodirent, ac inviolata servarent: neve magistratus principesque urbium, qui & hodie per coronarum & diadematum insignia significantur, lacessendo provocarent. Id quod & nostri Christiani proceres suis scriptis à principio præceperunt. Tametsi hoc ipsum non observasse *Pythagoram*, cum alii, tum *Tertullianus* adserat, ut qui tyrannidem adfectaverit apud *Crotoniatas*.

In cinere ollæ vestigium confunde.

OLlæ vestigium in cinere confundito: quod Græce sic habet, χύτρας ἴχνος συγχεῖν ἐν τῇ τέφρᾳ. Hoc ipsum symbolum nos monet, post inimicitias nullum iræ vestigium seu signum nos servare debere: & ut in Symposiacis scribit *Plutarchus*, ipsa cessante iracundia, ejus omnem memoriam abolendam. Malorum etenim, ut ille sapienter cecinit, iram est meminisse. Id etiam nunc quidam observant, ut cum primum ad ignem accedunt, si ollæ adsit vestigium, statim conturbent. Posset & fortasse quispiam alius aliter interpretari, hoc est, ut est prophetæ vaticinium, olla igne & carbonibus succensa: hoc est, cor plenum curis & solicitudinibus. Olla pro corde, cinis pro pœnitentia interdum apud sacros scriptores sumitur.

Herbam Molochen sere, ne tamen edas.

HErbam Molochen ſerito, ne tamen mandito. *Politianus* vero ita Latine vertit: Malvam, inquit, transferto, ſed eam ne comedito. Sed *Ficinus*, Herbam Molochinam (inquit) ſere, ne tamen edas: uſus videlicet vocabulo, quo *Arabes* utuntur, parum à Græco deflexo. Videtur quidem *Pythagoras* hoc ſymbolo nos ad manſuetudinem & placabilitatem invitare apud cæteros: at non ita erga nos ipſos, in quos acres judices eſſe debemus. nam cum Moloche herba ſit inter malvæ ſpecies, cujus virtus eſt mollire & ſolvere, facilitatem ac mollitudinem, ut ſic dicam, innuere videtur. Quin & apud Barbaras nationes hoc tempore ipſa Molochia vocatur, paſſimque in *Africa* & *Babylone* per fora & vicos venditari ſolet. Molochen cum ſole circumagi, cum Græci tradunt, tum ſuo carmine *Modeſtus Columella* cecinit:

Et Moloche prono ſequitur quæ vertice ſolem.

Molochinum colorem ab herbæ hujus flore *Nonius Marcellus* interpretatur: ab eadem & *Plinius* Molochiten gemmam. Malache enim & Moloche, ut eſt apud *Athenæum*, malva eſt. Tametſi ab his nominibus, quidam malvæ duo genera conſtituunt: Molochen ſcilicet majorum foliorum in ſativis, Malachen vero è ſylveſtribus. *Dioſcorides* quidē hortenſem, & cherſæam, id eſt terreſtrē facit, libro ſecundo, quo loco & nomina & vires earum exſequitur. Sed & aliæ præterea ejus ſunt ſpecies, quas non eſt cur hoc loco tibi perſcribam: non enim hoc noſtrū eſt inſtitutū. Illud certe te ſcire volo, pleraq; ex his ſymbola & ænigmata à ſimilitudine quadā intelligi & exponi debere, quod & alicubi *Plutarchus* prodidit. Quale eſt illud, quod de nubentibus

tibus dici vulgo solebat, Sesamum aut hordeum fere, aut projice: cum fœcunditatem, & multiplicem generationem ac fœtum significare volebant. Sunt enim hujusmodi semina multæ fœcunditatis, & ut Græci dicunt, πολύγονα. Sed quod de sesamo dicimus, aliqui ex eo placentam fieri solitam in nuptiis, eadem ratione tradunt.

Unguium crinium que præsegmina urina non inspergenda.

UNguium criniumque præsegmina ne commingito, neve insistito: quod sic Græce dicitur, ἀπονυχίσμασι καὶ κουρᾶις μὴ ἐπουρεῖν, μηδὲ ἐφίστασθαι. Hoc symbolum cum non expositum ab antiquis scriptoribus *Erasmus* invenisset, ita ille sua sententia absolvit, ut amicos & cognatos dicat, tametsi humiles atque abjectos, non tamen spernendos. Idem ferme & *Rheuclin*. Quid vero dicas, si non calcandam, nec penitus negligendam rerum externarum curam, suo hoc symbolo nos *Pythagoras* monere voluerit? & iccirco etiam, ut scribit *Iamblichus*, in die festo nec ungues secari, neque crines tonderi volebat: quam superstitionem & hodie à plerisque custodiri anxie videmus. At vero contrarium significare symbolum videtur, si, ut *Ficinus* transtulit, enunciemus. ita enim ille: Capillorum & unguium superfluitates, postquam abscideris, pessunda, ac si inntat, de externis minime curandum. *Theodoritus* quoque apud Græcos insignis theologus, mortalitatis symbolum capillos habere, his verbis ait: Capilli (inquit) mortalitatis symbolum; mortui enim sunt, nec doloris sensum habent. Diverse insuper à *Ficino* in Lamia symbolum *Politianus* protulit: Unguinum, inquit, criniumque tuorum præsegmina ne commingito, sed in ea dispuito.

Adversus solem ne mingat.

Contra solem ne meiito: sic *Politianus*, quod est Græce, πρὸς τ ἥλιον τε ·αμμένον μὴ ὀμιχεῖν, hoc est, Versus ad solem ne meiito. Hoc ipso utique symbolo discipulos monet Philosophus, ut omnibus in rebus, omnique loco pudorem verecundiamque servent. *Erasmus* tamen ad Magos pertinere arbitratur, ex *Plinii* sententia, qui ait eos vetare, ejus causa contra solem lunamque nudari, aut umbram cujusquam ab ipsa adspergi. quo in loco & *Hesiodi* poetæ carmen adfert. Sane quia in lotii hoc loco mentionem incidimus, *Osthanes Persa* illud contra mala medicamenta omnia promisit auxiliari, matutinis horis suum cuique stillatum in pedem. Ejusdem vero lotii perfusione maleficia atque incantamina averti solere, gentes credidere. Unde harum rerum *Apuleius* peritissimus, libro primo de Asino, *Aristomenem* scribit à veneficis sagisque mulieribus lotio fuisse perfusum. Id etiam manifestius in divorum historiis colligimus. nam cum arte magica Christiani, miranda quæ faciebant, patrare existimarentur, lotio inspergi jubebantur; quo modo *Numeriano Cæsare* jubente, *Chrysanthus*, & *Lusia Syracusana* virgo, item Ss. *Julianus* & socii martyres, equæ urina conspergi jussi. Verum ad avertenda maleficia, & unctio adipis, & abrasio capitis amuleta esse traduntur. Alias tamen lotii perfusio ignominiæ causa est etiamnum hoc tempore. Notissima historia apud *Tranquillum* de sacris *Isiacis*. Sed jam & nos aliam symboli adferamus interpretationem. Sol in sacris literis pro Deo sæpe accipitur. Non (opinor) igitur errabis, si ita exposueris, ut non sint in Dei conspectu, vel coram eis qui nobis Deum ipsum repræsentant, ea facienda, quæ parum honeste & decore fiunt. Sedenim quoque *Jo. Picum* illum magnum patruum tuum, duo hæc *Pythagoræ-*

goræ ſymbola conjunxiſſe video, & enodaſſe: Cavenda, inquit, inprimis duo nobis *Pythagoras* ſignificat, ne aut adverſus ſolem emingamus, aut inter ſacrificandum ungues ſecemus: ut ſcilicet, poſtquam per mortalem animæ partem, & ſuperfluentium voluptatum fluxas eminxerimus appetentias, & unguium præſegmina, quaſi acutas iræ prominentias & animorum aculeos reſecuerimus, tum demum ſacris operemur; & cætera quæ ſcripſit *Picus* tuus. Poſſumus & hoc ita interpretari; Ne ſeces ungues: ne in rebus ſupervacuis & ſordidis occuperis inter ſacrificandum. nam & à *Marſilio* ita pronunciatur, Juxta ſacrificium ne incidas ungues.

Non adverſus ſolem loquendum.

AD ſolem verſus ne loquitor. ita Græce enunciatur, *πρὸς τὸν ἥλιον τετραμμένον μὴ λαλεῖν.* Quod ſic fere exponitur: Non eſſe in manifeſtis rebus, & in his quæ in aperto ſunt, repugnandum. quid enim eſt ſole clarius? Uſu quoque comprobatum eſt, eum in diſciplinis reliquis, nedum in re literaria, non multum profecturum, qui manifeſtæ veritati contumax repugnat. Adverſus ſolem (inquit *Rheuclin*) ne loquaris, ne videlicet incidas in periculum: quod recte monet illud, Acutum gladium declines. id fit, ſi honeſta verecundia utaris in publico: cujus hæc nota eſt, adverſus ſolem ne meiito, cujus paulo ante meminimus. Verum quoniam ſupra diximus, ſolem pro Deo interdum accipi, poſſis & hoc ita interpretari, adverſus divinitatem non eſſe loquendum. Neque hoc loco te id latere velim, hunc Hebræorum eſſe loquendi morem, ut aliquid contra ſolem fieri dicant, quod in conſpicuo & aperto fiat. ut eſt illud apud *Moſen*, quod 70. *κατ᾽ ἔναντι ἡλίου*: *Hieronymus* noſter, Contra ſolem, tranſtulit.

Non in meridie dormiendum.

IN meridie ne dormito: quod Græce ita habetur, μὴ δεῖ καθεύδειν ἐν μεσημβρίᾳ. Hoc symbolo videntur monuisse *Pythagorici*, non esse in manifesta luce connivendum, neque stertendum tum cum aperta nobis est lux. Nam & *Olympiodorus* in *Platonis* Phædone, ait ideo à *Pythagoricis* statutum, non esse in meridie dormiendum, quoniam sol ea hora validissimam suam ostentat efficaciam. Eadem fere ratione, eodemque *Olympiodoro* autore, lege apud *Athenienses* cautum fuerat, ne de quopiam interdiu necis supplicium sumeretur.

Cum è lecto surgis, stramenta confunde.

CUm è lecto surgis, stragula complicato, vestigiumque corporis confundito. sic *Politianus*. Alii: Stramentis surgens, ipsa colligito, figuramque confundito. Sed vide quam concinnius hoc Græce enuncietur, ἀναστὰς ἐξ εὐνῆς συνταράττειν τὰ στρώματα. Commodius igitur, si sic verterimus: E lecto surgens, ipsa conturbes stragula. nam & *Erasmus* sic: Surgens è lecto, vestigium corporis confundito. Idemque ipse significare ait, quod illud de complicandis stragulis: id quod paulo post declarabimus. Sed viderit *Erasmus*, an recte. *Rheuclin* insomnia transtulit, ut paulo post dicemus. *Plutarchus* quidem in Symposiacis, hoc & ipse ad pudorem & thalami reverentiam pertinere scribit. Sed certe hoc in usu est quotidiano apud ingenuos, & præcipue in *Hetruria*. At mea quoque sententia symbolum commode sic expones: Surgens à lecto, ac si dicat, è somno mortalis hujusce vitæ, erigensque te ad diei lucem, hoc est, ad cœlestium divinarumque rerum contemplatio-

nem,

nem, ſtragula complicato, hoc eſt, corporeos ſenſus deſerito; (id ſic enim quidam interpretantur;) & perinde corporis veſtigium & ſtragula confundito, hoc eſt, ne ad momentanea & mortalia, ſenſuique obnoxia reſpexeris, eorumve memineris: nam & in re ſacra perficienda eadem ferme præcipiet, ut plane eo loco oſtendemus. Non poterit ergo recte philoſophari, qui fluxarum rerum curam non abjecerit. nam & ſacri interpretes, per lectum & grabatum carnis voluptates exponunt.

Cantibus utendum ad lyram.

CArminibus utendum ad lyram: hoc eſt, ᾠδαῖς χρῆσθαι πρὸς λύραν. Inſtitutum *Pythagoræ* fuiſſe legimus, ut ante ſoporis initium, ad lyram cantibus uterentur, ne videlicet perturbatis moleſtarentur inſomniis: quæ ſi forte irruiſſent, ſurgentes juſſit lecti ſtragula excutere ac convolvere; hoc eſt inſomnia glomerare, in unumque rejicere, ut ſcribit *Rheuclin*, ne remorata gravarent. Sane ut ſcribit *Cicero* primo de Divinat. & repetit *Gellius* in 4. *Plato* ſic jubet ad ſomnum proficiſci corporibus adfectis, ut nihil ſit quod errorem animis, perturbationemque adferat. Per lyram vero ſignificabant honeſtam quandam temperantiam; nec ſeſe perturbationibus nimiis dedere jubebant, cum dicerent, neque riſui neque triſtitiæ manus dedendas: quod & *Laertius*.

Stragula ſemper convoluta ſunt habenda.

STragula ſemper convoluta habeto: hoc eſt, quod Græce habetur, τὰ στρώματ᾽ ἀεὶ συνδεδεμένα ἔχειν. *Eraſmus* ad verecundiam refert, quaſi indecorum ſit incompoſita habere ſtragula. Age, cur tibi præcipue,

quod ſentio, palam non adfero? Ego potius nos monere voluiſſe *Pythagoram* crediderim, ut parati atque expediti ſemper ſimus, quaſique in procinctu, tanquam peregre abituri. nam & in caſtris, cum migrandum eſt, omnia convoluta habere, & colligata, convaſataque ſolemus. Verum tamen hæc ad animum transferamus, ac ſi ab hac mortalitate ſit migrandum, ne nos imparatos mors offendat. Quid ſi nos moneat, cum non firmam hic & ſtabilem manſionem habeamus, & varii plerumque caſus immineant atque impendant, ut parati ſemper ſimus, quocunque locorum peregrinandum ſit, ſedeſque mutandæ: noſque in nobis ipſis omnia noſtra poſita habere debere, omneſque fortunæ caſus longe virtute inferiores eſſe ducere: & demum tales nos eſſe, quales erant illi, qui ſua ſecum bona omnia in patriæ direptione ferre adſeverabant? (duos quippe philoſophos idem dixiſſe comperimus.) quod quidem tu ſymbolum à parente puer, maximo ac rariſſimo exemplo, perdiſcere potuiſti.

In via ne ligna ſeces.

IN via ne ligna ſcindito: quod ſic Græce habet, ἐν ὁδῷ μὴ σχίζειν ξύλα; ut legitur apud *Olympiodorum*. Hoc vero *Pythagorici* monentur, eodem autore, ne vitam nimiis curis diſcrucient, ac inanibus cogitationibus agitent. Via enim, vitæ humanæ curſum; & lignum, fortem animum, etiam in ſacris literis ſignificare videmus. *Rheuclin* tamen ait, nos moneri, ne publica, & quæ ſunt univerſitatis turbare velimus.

Injuſſu imperatoris ex præſidio non decedendum.

ABſque Imperatoris mandato, ex cuſtodia non recedendum. Quod Græce ſic effertur, ἄνευ προστάγματος

μαϑ@ τȣ̃ αὐτοκράτορ@ ἐκ τ̃ φρȣρᾶς μὴ ἀναχωρεῖν. Quod suis ita verbis in *Catone M. Tullius*: Injussu, inquit, Impeperatoris de statione & præsidio ne decedas. Hoc vero symbolo *Pythagoras* auditores monere volebat, eos non debere sponte ex hac vita migrare. per Imperatorem enim, Deum immortalem, moderantem omnia, atque regentem: per stationem & præsidium, vitam qua vivimus, intelligere volebat. Atque ita quidem *Cicero* exponit, qui & in libris de Republ. in hunc prope modum loquitur: Quare (ait) retinendus est animus in custodia corporis, nec injussu ejus, à quo ille est nobis datus, ex hominum vita migrandum est, ne munus adsignatum à Deo defugisse videamini. Atque hæc ille quidem totidem verbis. Hanc eandem sententiam, sed paucioribus verbis, eundem significasse *Pythagoram* ostendit *Olympiodorus*. ait enim eum præcepisse, quempiam seipsum non educere debere: hoc est, ut ille refert, μὴ ἐξάγειν ἑαυτόν. Eadem & *Plato* ipse, & qui ab eo sunt philosophi. Sunt & his similia, quæ nobis sunt lege divina præcepta. Eadem & *Hebræi*. Unde elegans illa oratio apud *Egesippum* de *Josepho Matthathiæ*, quem in lacum conclusum à *Romanis* militibus, comites hortabantur, ut sibi manus inferret potius, quam in hostium manus veniret. quam orationem idem ipse *Josephus* in sua historia copiose est exsecutus.

Elixum ne asses.

Quod elixum est, ne adsato: quod forte sic Græce, ἑφθὸν μὴ ὀπτᾷν. *Iamblichus* autem fere sic exponit: Benignitatem ac mansuetudinem ad iracundiam non inducendam. Mitia enim, elixa esse dicuntur: Assa vero & tosta, immitia & iracunda. Sunt & qui hoc desumptum existiment à *Persarum* Magis, apud quos, ut jam diximus, *Pythagoras* aliquamdiu est diversatus, & institutus.

Gladium

Gladium acutum averte.

GLadium acutum avertito: quod Græce legitur, ὀξεῖαν μάχαιραν ἀποστρέφειν. Quod ſymbolum ex re potius, quam ex verbo interpretatus eſt *Marſilius*, Acutum omne abs te dimove. *Rheuclin*, Gladium acutum declines. Sic vero fere ab omnibus exponitur: ab his qui periculum adferunt, vel adferre poſſunt, abſtineto, cavetoque; & quæ nocitura tibi vides, avertito. Qua ratione & *Moſes* gladium flammeum dixit & verſatilem, qui lignum vitæ cuſtodiat: id eſt, divinam ultionem, ut ante meminimus. Quidam & gladium, malam linguam interpretantur: quo modo & illud *Jobi* exponunt, De gladio oris liberabit: quæ & alibi gladius anceps dicitur.

Quæ ceciderint, ne colligito.

QUæ ceciderint, ne tollito: quod ſic Græce legitur, τὰ πεσόντα μὴ ἀναιρεῖσθαι. *Diogenes Laertius* hoc quoque inter ſymbola connumerat, idque interpretatur à *Pythagora* imperatum, ut modeſte ac decenter nos eſſe doceret, & moderate veſci. adducitque *Ariſtophanem* poetam in heroicis, qui ea quæ de menſa caderent, heroum eſſe dixerit. Obſervatur & hodie à pleriſque ſymbolum, ut quod ſemel è menſa ciciderit, nec ipſi edant, nec colligi patiantur: id quod ab hoc *Pythagoricorum* more effluxiſſe videri poteſt. Quem tamen morem ſi ad animum & animi cibum convertamus, non ſuperſtitioſum videri poterit. Hujus & *Suidas* ſymboli meminit, illudque ſic protulit, τὰ πίπτοντα ἀπὸ τῆς τραπέζης μὴ ἀναιρεῖσθαι, & eadem ferme quæ *Diogenes* adfert. Sunt & qui ſic efferunt, μὴ γεύεσθαι ἅττ' ἂν ἐντὸς τῆς τραπέζης καταπέσῃ: hoc eſt, Ne guſtate quæcun-

quæcunque in menſa deciderint. Porro *Rheudin* ſic ipſe ſymbolum interpretatur. Quæ deciderint, inquit, ne tollito: hoc eſt, non decere quenquam ſuarum rerum ardentiorem eſſe amatorem.

Non coacervanda ligna cupreſſina.

LIgna cupreſſina ne coacervato: quod ſic Græce dicas, κυπαρίσσινα τὰ ξύλα μὴ συσωρεύειν. Vel ut *Hermippus* legit apud *Laertium*, ἀπέχου τοῦδε καὶ σοροῦ κυπαρισσίνης. A paucis quidem hoc inter ſymbola connumerari vidi. id tamen quoniam nos comperimus, hic ideo adſcripſimus. Videtur vero *Pythagoras*, vel quiſquis adſcripſit, nos admonere, ne ex ſacris rebus, & Deo diviſque conſecratis, nobis opes deliciaſque comparemus: neve eas in noſtros & proprios uſus convertamus. Nam & ex cupreſſo, inquit *Iamblichus*, & repetit *Hermippus*, *Jovis* ſceptrum conficitur. Sacra quoque à prophanis indigne uſurpata, & male parta ſimul & alia prophana deſtruere ac diſſipare, & vulgo creditum, & jam pene perſuaſum. Sed & id conſiderandum, ne fortaſſis ſymboli autor nos monitos eſſe velit, ne de ſepultura ac funere nimis ſoliciti anxiique ſimus. Cupreſſus enim, ut noſti, Diti ſacra eſt, & funeribus indicandis vetere inſtituto, ante ædium fores affigi ſolita fuit.

Imparia ſuperis, paria inferis ſacrificato.

PLutarchus & hoc *Pythagoricum* ænigma eſſe ait: Cœleſtibus imparia ſacrificato, inferis vero paria. hoc eſt, τοῖς μὲν οὐρανίοις περισσὰ θύειν, ἄρτια δὲ τοῖς χθονίοις. Quod cum *Plutarchus* non explicet, *Eraſmus* ipſe adfert, quod idem *Plutarchus* in Quæſtionibus ait, primum videlicet menſem deis cœleſtibus habitum ſacrum,

crum, secundum vero deis inferis, in quo & lustrationibus quibusdam uti mos erat, & mortuis parentabant. Quin etiam totius mensis tres dies principes & autores esse voluerunt: & reliqua quæ ille docte adfert. Porro apud *Virgilium* notant eruditi de pari & impari numero multa, quæ ad hunc locum faciunt. Lege *Macrobium* & *Servium*, & quæ supra de ternario diximus, & quæ infra dicemus.

Ex imputatis vitibus ne deis libes.

NE ex imputatis vitibus deis libato. Sic vero Græce habetur, *μὴ σπένδειν θεοῖς ἐξ ἀμπέλων ἀτμήτων*. Docet hoc symbolo philosophus, ut actiones nostras Deo immortali purgatas offeramus: quando illi nihil est gratum, quod non purum sit, & expurgatum. *Hebræorum* quoque maximus & philosophus & rex *Solomon*, vineam seu vitem hominis stulti, vitam intelligit, quæ sine doctrina est & bonis operibus. Verum hoc quod de vite imputata dicimus, non *Pythagoræ* tantummodo præceptum fuit, verum & antiquorum legibus cautum. Cujus rei meminit *Plinius*. *Maurus* vero *Servius* in sacris dici ait, ut is furore corripiatur, qui de vino sacrificaverit, quod de vitibus esset imputatis. *Romani* etiam, ut *Plutarchus* scribit, *Jovis* sacerdotem sub vitem ingredi noluerunt, quod eum scilicet ebrium fieri non deceret. Eundem & hederam attingere religio fuit, quod hederam spiritum quendam habere existimabant, quo hominum mentes in furorem agantur. *Plutarchus* idem in *Numa* putavit, regis fuisse institutum, non *Pythagoræ*, & hoc quod statim subjungemus. Sed de his jam satis: quare jam cætera.

Non fine farina facrificandum.

NE fine farina facrificato. Præcipiebat *Pythagoras*, fuos difcipulos μὴ θύειν ἄτερ ἀλφίτων, hoc eft, non fine farina facrificare: hoc eft, ut mundi ipfi, & mente candida, & expurgata confcientia, & quod dicunt noftri, probe expiata, Deo facrificemus. Unde & gentes mola, quæ ex farina & fale conficiebatur, victimarum capita, antequam mactarent, infpergere folebant. Non me præterit hoc loco, *Pice*, quæ à Græcis ἄλφιτα dicuntur, à noftris frequentius polentam verti folere, quod in medicæ facultatis fcriptoribus faciliime confpeximus, *Diofcoride*, *Galeno*, *Paulo*: quod, nec inconcinne forte hoc loco, volui tamen ego eos fequi, qui ante me fymbolum expofuere, quos inter *Erafmus*, qui hoc ipfum ænigma ad morum manfuetudinem pertinere exiftimat. Sedenim & *Hebræi* eadem, ut puto, caufa, fua pleraque facrificia, farina & oleo confperfa, Deo Opt. Max. offerre confueverant, ut eft apud *Mofen*, *Philonem*, & *Jofephum*. Apud *Romanos* tamen, ut eft autor *Plutarchus*, flamini diali nefas erat farinam attingere, quod ea cibus fit imperfectus & indigeftus. neque enim farina femen eft amplius, nec per fe cibi ufum præftat. Porro & illud confiderandum, *Pythagoram* panem & vinum purum in facris adhibuiffe, quæ rex *Salem* multo ante Deo obtuliffe in facra hiftoria legitur, & nos multo ac longe fanctiore facramento quotidie offerre confuevimus.

Nudis pedibus facrificandum.

NUdis pedibus rem divinam facito, & adorato. Et quoniam à nemine adhuc quod fciam, hoc fymbolum explanatum reperi; ideo ne inenarratum tibi mitte-

mitterem, nonnulla hoc in loco collegi, ut illud saltem ipse quoquo modo aperirem. *Pythagoras* igitur & hoc ab *Hebræis* sumpsisse videri potest, apud quos morem fuisse accepimus, sacra & sancta non ingredi loca, nisi nudis pedibus. *Mosi* certe Deus Max. præcepit, ut calceamentum solveret, quod in quo staret loco, terra sancta esset. Post *Mosen* quoque *Jesu Naves* filio idem est imperatum. Scribit & *Flavius Josephus*, *Berenicen* regis *Agrippæ* sororem, cum *Hierosolymam* profecta esset voti gratia, rem sacram facturam, idem fecisse, atque (ut ipse ait) ita nudipedem ante *Flori* præsidis tribunal stetisse. Hinc illa quoque D. *Leonis* in quodam de jejunio sermone, exclamatio de *Hebræorum* jejunio, loquentis: Habeant illi nudipedalia sua, & in tristitia vultuum ostendant otiosa jejunia. Nunc quoque *Mauri* & *Sarraceni*, ejusmodique hominum genus, templa in quibus sacra facturi sunt, non ingrediuntur, nisi calceis depositis. Ergo *Pythagoram* monuisse puto, ut inter sacrificandum, mundi, & mundanis relictis curis, & à scelerum inquinamentis expiati, rei divinæ operam darent. nam & lavare pedes mystice, expurgare mentem dicimus: qua de re & Christiani nostri theologi, dum mandatum Domini de pedum lotione exponunt, & simul illud, Excutiendos pulveres de pedibus. *Euthymius* quoque pedes pro cogitationibus, in *Psalmo* 72. exponit; Per pedes (inquit) cogitationes intelligit, veluti quæ animæ nostræ religionem pedum instar regunt, ac sustinent. Licet *Cassiodorus* arbitrium mentis eo loci interpretetur, cogitationes tamen & ipse *Psalmo* 120. pedes exponit. Sed longior sim, si ejusmodi multa tibi adferre velim. Cæterum apud scriptores proditum est, *Lacedæmonios* juxta *Pythagoræ* hoc institutum nudis pedibus adorare, & rem sacram facere solitos: quod nihil mirum. Nam, *Josepho* teste, *Lacedæmonii Hebræos* socios

socios habuere, & ab ipsis ut alia multa, & hoc suscipere potuerunt. Porro Christianis nobis ex ceremoniarum ritu, & Pontificum institutis prohibitum est, sacram Eucharistiam nudis pedibus conficere: & *Paulus* monet, calceatos nos pedes habere debere in præparationem Evangelii. Idem repetit D. *Cyprianus*: Ut serpens, inquit, à nobis calcatus obteratur, neve armatos pedes possit mordere. Sedenim & per pedes humanitatem significari ii volunt, qui Evangelium illud exponunt, quod est de pedum osculo meretricis, & unguenti infusione. D. *Augustinus* per pedes, humanos affectus intelligit. At vero *Gregorius*, dum illud interpretatur, Calceamenta habebitis in pedibus: Calceamenta, inquit, in pedibus habere, est mortuorum vitam conspicere, & nostra vestigia à peccati vulnere custodire. Sed de his plus jam satis.

Adoraturi sedeant.

ADoraturi sedento: quod Græce sic, καθῆσαι προσκυνήσαντας. Videtur vero *Plutarchus* hoc *Numæ* regi adscribere. Exponitur vero sic: Oportere certa vota concipere, & in his quæ optima fuerint, perseverare. Ego ab eo deductum puto, quod sedentes meliorem pacatioremque animum adsequi existimantur, (nam sedendo & quiescendo animus, teste Philosopho, melior fit;) atque ea causa quoque rectius de quaque re censere. Unde etiam judicem, dum sententiam est pronunciaturus, pro tribunali sedere, tanquam Deo sacra sit facturus, legibus cautum est. *Erasmus* putat & alium subesse sensum: quod oporteat eos qui sacris operantur, non obiter ac velut aliud agentes, hoc facere; sed vacuos, ac totos rei divinæ intentos. Unde & *Plutarchus* tradit, quoties Pontifex auguria seu sacra aggrediebatur,

tur, præcones clamasse, Hoc age. Ea vox hortabatur, ut qui sacra adirent, reverenter & attente id facerent. Idem *Plutarchus* in Quæstionibus ait, qui deis vota fecissent, in templis manere, & quietem agere solitos, quod actiones hujus vitæ frequenter involvant hominem molestiis. hæc *Erasmus*.

Circumactus adora.

VErtigine actus adorato, vel (ut *Erasmus* ait) Adorato circumactus: quod est Græce, προσκυνεῖν περιφερόμενος. *Plutarchus* & hoc *Numæ* Regi, non *Pythagoræ* adscribere videtur, qui & multa in *Numa* cognitione digna de vertigine in sacris adfert. Putabat *Rheuclin*, hoc symbolo prudentiam circa divinas preces indicare voluisse *Pythagoram*, ne in nos videlicet jure retorqueri posset, Nescitis quid petatis. Alii existimant, vertiginem hanc à *Pythagora* ea causa institutam, quod sacrificantes imitari cœlum quodammodo videantur, quod continua vertigine agitatur; Cœlum namque gentes Deum esse putavere: vel quod ea cœli circulatione terrena averti viderentur. Idem fere ex *Ægyptiorum* disciplina *Apuleius*: idem & nos Christiani in sacris mysticis facere consuevimus, sed aliam ob causam. Nam & in dextram & in sinistram diversa ratione, dum rem sacram missam facimus, circumagimur, ut ritualibus nostris libris continetur. Sed & gentes ad orientem solem, quod innuit *Apuleius*, adorabant: ita & nostri templa construi præcipiunt ad solis ortum, tametsi *Laterana* & *Vaticana Romæ* basilicæ ad occasum vergant. Similes utique aliqua ex parte ceremonias gens unaquæque & natio in Deis colendis habuisse videtur: id quod superstitiosi quidam ex nostris, & indocti rerum, dicere piaculum autumant. At ne à proposito aberremus,

mus, apud gentes obſervatum legimus, ut peractis ſacris, antequam populis miſſio fieret, id eſt, *λαοῖς ἄφεσις*, ſacerdotem ſeſe ad dextram circumagere ſolitum, manumque, priore digito in erectum pollicem reſidente, ori admovere; demum ſedere: id ſcilicet innuentem, deos rata ſacra & preces habuiſſe. *Gallos* vero ad lævam ſe circumvertiſſe, proditum eſt. Verum hæc non noſtri inſtituti colligere hoc tibi loco, qui alias ex *Plutarcho*, *Plauto*, *Suetonio*, *Iamblicho*, *Apuleio*, aliiſque, in Adnotationibus multa complexi ſumus.

Cum veneris in templum, adora, nec interea aliud facias.

ADorato cum veneris in templum, neque quod ad victum pertineat, quicquam aut dicito, aut facito. Inter ſymbola & hoc connumeravit *Marſilius Ficinus*: quod tamen *Olympiodorus* ita in *Plat.* Phædone ex *Philolai* ſententia profert, *ἀπιόντι εἰς ἱερὸν, οὐ δεῖ ἐπιστρέφεσθαι*: hoc eſt, Cum templum ingrederis, non convertere oportet. Monemur vero, cum ſacratam viam & religionis inſtituta ingreſſi fuerimus, nos non debere profanis curis de cætero immiſceri, & divina quæ cœpimus, non humana tractare. Nam & CHRISTUS diſcipulos ideo ſine pera & ſacculo, hoc eſt abſque ulla rerum terrenarum cogitatione, in Evangelii prædicationem dimiſit. Deus enim cœleſtis pater iis providet, qui ſincere templa ingrediuntur: hoc eſt, religionis ſemitam. Alii ſimpliciter ſymbolum ipſum interpretantur, ut ipſa verba ſonant. Sedenim & *Seneca* in Epiſtolis, ait *Pythag.* & illud dicere ſolitum, Alium animum fieri intrantibus templum, Deorumq; ſimulacra ex vicino cernentibus, & alicujus oraculi opperientibus vocem. Quæ verba etſi ſimpliciter dicta videntur, monere tamen queunt, in rebus ſacris hominem alium quam humanum

adsumere animum debere. *Iamblichus* item illud *Pythagoræ* præceptum, seu Symbolum fuisse ait, Non esse in templo re venerea utendum, ne scilicet polluatur: quomodo & Christianis prohibitum. Non in templo quoque pariendum esse, seu magis (ut reor) concipiendum, idem volebat philosophus; ne scilicet anima, quæ divinum quiddam est, in corpus (quod mortale est) immergatur, ut idem scribit *Iamblichus.* Verum hoc idem esse cum superiore videtur.

Ex itinere, præter propositum, in templum non ingrediendum esse.

EX itinere, præter propositum, ne templum ingreditor, neve orato, etiamsi prope vestibulum transeas. Si hujus symboli, quod dici solet, corticem, superficiemque verborum tantum inspexeris, irreligiosum quiddam & impium, ne leve & puerile dicam, philosophus præcepisse videtur: si vero medullam interioremque sensum introspexeris, aliud profecto significare videbis. Nam non decere rebus profanis & irreligiosis, divina & sacra commiscere, his verbis præmonet. Iter enim, vitæ communis cursum: & templum, contemplandi & adorandi rationem significare crediderim. Sunt qui symbolum utrumque sic exponunt, ut cum rem sacram facias, nil tetum aliud facere oportere: cum vero rem profanam, sacram non attingendam, nec cogitandam quidem. Qua de re & *Plutarchus*: In profestis, inquit, diebus, & omnino in festis, per urbem sacerdotem præcones præcedebant, qui ut quiescerent, & ab operibus desisterent, jubebant. Nam ut *Pythagorici* dicunt, non præter propositum homines per transitum adorare deos immortales, illosque precari, sed continuo ex ipsa domo mente ad id paratos pergere. Ita & *Romanos Numa* instituit, neque audire

audire quicquam rerum divinarum, neque adſpicere per deſidiam atque negligentiam, ſed vacare à rebus cæteris oportere, mentemque ſacris adhibere exiſtimavit. Ex his tamen ſymbolis quæ diximus, & quæ mox item adferemus, pleraque potius præcepta eſſe videntur, iccirco & à nonnullis non legitima putantur.

Non abſque lumine de rebus divinis loquendum.

DE rebus divinis abſque lumine ne loquitor. Manifeſtum puto, quid hoc loco præcipiat *Pythagoras*. Lumen enim pro cognitione & ſcientia accipi videtur. Unde *Tertullianus Septimius* libro contra *Marcionem* primo: Ille, inquit, canicula *Diogenes* hominem invenire cupiebat, lucernam meridie circumferens. *Marcion* Deum, quem invenerat, exſtincto lumine fidei ſuæ amiſit. Quo pacto & Rex *David*, lucernam pedibus ſuis dicebat myſtice verbum Dei, & lumen ſemitis ſuis. Vel (fere quod idem eſt) intellige, uti legimus apud *Ariſtobulum*, *Hebræum* ex ſecta Peripatetica Philoſophum, lucem & lumen pro ſapientia: Tota nempe lux ex ſapientia eſt, unde (ait) Peripatetici quidam λαμπτῆρος αὐτὴν ἔχειν τάξιν, hoc eſt, quod quendam fulgoris habeat ordinem. Qui enim luminis hujus fulgorem ſequitur, per totam vitam nullis tenebris, nulla confuſione perturbabitur. Repetit hæc eadem *Euſebius*. Unde etiam lucernas ardentes dicimus myſtice, ut idem ait *Tertullianus*, mentes fide accenſas, & veritatis operibus relucentes. Vel intelligamus, ut *Gregorius Nazianzenus* ait, φῶς νοητὸν, id eſt lumen intellectile: quod cum duplex ſit, cœleſte per divinum afflatum, & humanum per doctrinam, de cœleſti mihi potius quam de humano intelligendum videtur. Qua ratione fit, ut ego de divinis ſuperque cœleſtibus parce admodum

ſemper loquar, & ſi quid interdum exeat, religioſæ cenſuræ addictum volo.

Cum tonat, terra tangenda.

CUm tonat, terram tangito. Et hoc ab *Iamblico* adfertur, ut videlicet memores ſimus mortalitatis, & noſtræ originis. Etenim cum cœli porta tonat, ut ait poeta, ſignum eſt futuræ tempeſtatis. Ergo inſtantibus ſignis iræ cœleſtis, terram tange, & te mortalem memineris. Vel ſic exponas : cum tonat, hoc eſt cum nobis is qui præfectus eſt, Rex, aut Pontifex, vel alius quiſpiam poteſtatem habens, te increpat & arguit, tu terram tange, hoc eſt, te ſubjice, humilemque præbe.

Silentium, id eſt echemythia ſervanda.

LInguam coercito, Deum imitans. Inter præcipua *Pythagoræ* præcepta fuit, & ſilentium & taciturnitas, quam ἐχεμυθίαν ab illo appellari, à principio dixi. Præcipuum continentiæ ſignum, ut ait *Iamblichus*, *Pythagoras* eſſe putabat, linguam compeſcere : quam & primam eſſe virtutem is ſapiens exiſtimavit, qui carmine ſententias complexus eſt, quique ait, ſe locutum ſæpe pœnituiſſe, tacuiſſe nunquam. Sed quantæ commendationis & utilitatis ſit ſilentium, & jam nos nonnihil ſuperius, & prætærea pleraque *Apuleius* in Floridis. & certe exſtat aureus *Plutarchi* libellus de audiendo, hoc eſt περὶ ἀκούειν. Rex quoque & Propheta maximus ita canticum illud ſuum inceptavit, Te decet ſilentium Deus in *Sion* : etſi 70. interpretes pro ſilentio hymnum tranſtulere. Scribit & *Athenæus* in 7. ſilentium rem eſſe divinam. *Iamblichus* quoque in libro de myſteriis ad *Porphyrium* ſcribens, *Ægyptios* ait Deum habuiſſe, quem

Icthon

Ιστhon vocabant, in quo primum esset intelligens, & intelligibile primum, quod solo silentio colebatur. *Porphyrius* etiam ipse in commentario Antri *Homerici*: De silentio *Pythagorico*, inquit, & *Ægyptiorum* sapientes, ne quis januam aut portam præteriens loqueretur, vetabant. Tunc enim silentio colendum esse Deum, qui principii rerum omnium autor est, jubebant: quin etjam in aliis januis quacunque hora, non modo meridiana, loqui nefas habebant, utpote januam rem sacram existimantes. Sedenim & *Olympiodorus Alexandrinus* ait; *Pythagoricos* per silentium arcana, hoc est ἀπόῤῥητα Dei significare, quem utique Deum imitari debet philosophus. qua ratione videmus, quem modo dicebam sapientem, illud cecinisse;

Proximus ille Deo est qui scit ratione tacere.

Quinimo ut silendo discerent discipuli, *Pythagoras* volebat, adeo ut quinquennio eorum plerique sermone abstinerent. Neque tamen certum & præscriptum erat omnibus æque silendi tempus. Nam aliqui triennio tantummodo tacebant, ut est apud *Origenem*; alii quinquennio; nulli tamen biennio minus, ut ait *Gellius*. Alio enim alius vel plus, vel minus, ut illius ferebat ingenium & natura, silere jubebatur: quod qui, ut præceptum sibi fuisset, servasset, ei mox abdita & philosophiæ mysteria communicabantur, jamque ad adspectum philosophi admittebatur. Sunt qui symbolum istud ad sacrificandi consuetudinem pertinere existiment, in qua linguis animisque favere jubemur. Unde est & mysterium, ut quidam existimant, nuncupatum, παρὰ τὸ μύειν τὸ στόμα. Qua de re plura in syntagmate de Sacrificiis.

De Deo, rebusque divinis, nihil tam mirabile dicitur, quod non credere debeas.

CAchinno obtineto: sic à *Marsilio*, Risu effuso abstine. Super hæc duo *Pythag.* præcepta verus quã symbola,

 bola,

bola, nihil amplius adfero. Sunt enim per se nota. Sed quare utrumque præceperit, cum nimis longa futura esset narratio, prætermitto. hoc enim à philosophis, illud à theologis commode & copiose disputatum est.

Non inspectandum ad lucernam speculum.

NE ad lucernam speculum spectato. Et hoc inter symbola connumeratur. Videri quidem & hoc leve & superstitiosum posset, si simpliciter intelligas. Sed cum *Pythagoras* hominem se recte nosse, monere velit; Ne speculum, inquit, ad lucernam intuere. ac si dicat, non ad alienam & mentitam lucem & scientiam, sed ad solarem & divinam, & propterea conspicuam, quæ omnibus patet & lucet, nec pro veris falsa ostendit. Qua de re & adhuc hodie est apud nonnullos in consuetudine, ne se ad lucernæ lumen in speculo intueantur Trito etiam vulgi sermone, formam & gemmas æstimare ad lucernam vetamur: quando ad ejus lucem facillime hallucinamur, & decipimur, neque ad eam omnes latentes mendæ apparent; quin interdum pulchriora, quam re ipsa sint, esse videntur.

Non propter opes ducenda est uxor.

AUrum habenti ne in filiorum generatione adhæseris. Videtur vero hoc significasse *Pythagoras*, non divitias & opes homines respicere debere, cum liberis & soboli sunt operam daturi. Atque ita symbolum protulit, ut viris & fœminis præceptum esse videatur. Auditores enim cum mares tum fœminas habuit *Pythagoras*, ut nostro quoque tempore utriusque sexus sunt cœnobitæ. At vero *Iamblichus* *Pythagoram* ait dicere solitum, liberos procreandos esse ea in primis de causa, ut

ut post nos, qui Deos colant, relinquamus. Tametsi hoc ad perpetuitatem potius philosophum alii dixisse adseverent. Sunt vero & alii, qui aurum interpretantur fluxam & momentaneam hujus mundi gloriam: quo modo in sacris, calix aureus *Babylon* dicitur, & aurea ab *Ægyptiis Venus*: atque iccirco symbolum sic interpretantur, ut non ad inanem mundi gloriam & speciem respiciendum dicant, in procreandis & comparandis liberis. Etsi non me præterit, & aurum aliis sensibus accipi solere in rebus mysticis.

Unum duo.

SYmbolum & hoc *Pythagoricum* esse legimus, hoc est, ἓν δύο. *Rheuclinus* symbolum hoc ait de rerum principiis commodissimum, (quid enim citius occurrit res singulas intuentibus, quam unum & duo?) cum causas & originem universorum scrutari voluerimus. Legimus præterea, *Zaretam Pythagoræ* præceptorem unum duo per nomina propagationis pronunciare consuevisse: unum, id est ἕνα, patrem appellando; & duo, matrem, *Plutarchi* testimonio. Quin etiam prisci illi Ζῆνα, id est *Jovem*, unum: & Ἥραν, id est *Junonem*, duo vocabant: quod & *Phornutus* observavit. Symbolum igitur, Unum duo, ad naturæ principia: sed quod sequitur, ad trinitatem omnino pertinebit.

Inter cætera colendam esse perfectissimam trinitatem.

HOnora inprimis figuram ac pretium denariorum trium. Est hoc vel symbolum, vel ænigma, vel utrumque, si non verius neutrum, quod unus *Marsilius Ficinus* inter *Pythagoræ* symbola retulit: quod nusquam adhuc apud alium, quantum ipse meminerim, le-

gi. accurate licet & multo ſtudio, unde ille tranſtulerit, perquiſierim, nuſquam equidem vel ipſe inveni, vel ab amicis diſcere potui. Quamobrem nondum (ut ingenue fatear) plane conſtitutum habeo, quid hoc ipſum (qualecunque ſit) ſani nobis adferat: atque ideo nihil etiam exploratum habeo, quod tibi proferam. Aliquis fortaſſe poſthac me magis *Lynceus*, *Argus*ve fuerit, qui quod ipſe non viderim, interius ipſe perſpiciat. Commenta igitur hic tibi varia, non expoſitiones adferam. Atque id inprimis: poſſet forte philoſophus id monere, ut non multo pretio ſtatuas ac imagines, quas colamus, comparemus: *Hebræos* fere imitatus, qui nullas admittunt. ut denariorum trium dixerit, pro minimo. Vel intelligas, quod minus aliquibus fortaſſis diſplicere poſſit, imagines quidem & aras, & pretium trium denariorum, hoc eſt, ipſius divinitatis: ut cultum ac myſterium præcipere videatur, quod in ſanctiſſima Trinitate conſiſtit. Ut enim *Numenius* & *Porphyrius*, hoſtis licet noſter, oſtendunt, antiqui philoſophi, inprimiſque *Pythagorici*, trinitatem comprobarunt, ut *Ariſt.* docet, & *Auſon.* innuit: ut nunc *Platon.* & *Plotin.* mittam, qui eandem ipſam fatentur. qua de re noſtri quoque Chriſtiani cum *Latini* tum *Græci* ex gentium autoribus plura collegerunt, ut *Euſebius* & *Cyrillus*, & alii. Verum & nos ſuperius oſtendimus, ne à propoſita re diſcedamus, ternarium numerum in ſacris *Pythagoram* habuiſſe. Quod autem denariorum trium ait, id etiam ſubinnuere poteſt, de denarii numeri perfectione, quem & perfectum, numerorumque finem, cum *Pythagoras* ipſe, tum *Plato* prodiderunt: id quod etiam *Victruvius* credidit, & *Ariſtoteles* tertio Phyſicæ acroaſeωs libro, omnes ſcilicet homines, tam barbaros quam Græcos priſcam ſervaſſe conſuetudinem, ad decem uſque numerandi. *Caſſiodorus* quoque ad *Boetium*: Denarius, inquit,

quit, numerus more cœli in se revolvitur, & nunquam deficiens invenitur. At eo plura etiam *Theon Smyrnæus* ex *Philolao* & *Archytâ Pythagoricis*, in libro de *Platonicis* mathematicis. Porro denarium numerum ea ratione δεκάδα Græci vocant, quasi δεχάδα, quod omnem in se numerum recipiat quem & *Pythagoræi* mundum nuncupant, quod eo numero sit compositus; decem enim sphæris constat. Sed & eo veteres justitiam & fidem significabant, nam & in eis sanciendis dextras jungebant, sic digitis denarium numerum repræsentantes. Sed & *Hebræus Philon*: Denarius, inquit, numerorum est infinitatis terminus, circa quem, ceu metam, volvuntur & reflectuntur numeri: à cujus quidem numeri perfectione, ac divinitate quadam, decem continet cœlum orbes, decem sunt divina præcepta, decima quoque dies dicata: hinc & denarius nummus, ad quem cæteri referuntur. Sed amplius & nostri decima quæque majora scripserunt; ut decumana porta, decumana ova, decumani fluctus, & cætera. Quinimo & pro vitæ præmio mystice intelligitur. Unde illud D. *Cypriani* ex Dominica sententia deductum: Adhuc vero, inquit, cum singuli ad denarium vocantur, quid est quod à Deo æqualiter distribuitur, humana interpretatione minuatur? Quid vero etiam si inde absolutissimam perfectissimamque trinitatem intelligere velimus, ut scilicet in primis & ante omnia honoremus & colamus imaginem, imaginem inquam quæ incorporea est, aram propter sacrificia, ac pretium trium denariorum, quod æstimari non potest? quod à Christiana pietate haud multum abhorrebit. Sed enim & D. *Gregorius Nazianzenus* in sua quadam oratione, trigesimum numerum à *Pythagoricis* cultum, & inter sacros relatum prodidit: quem numerum ab *Hebræis Pythagoras* potuit facillime sumpsisse, apud quos longe ante prædictum erat de 30. denario-

denariorum pretio. Qua ratione si trium denariorum trigesimum ipsum numerum intellexeris, trini denarii & maximi sacramenti ænigma *Pythagoricum* solves : quo etiam quasi per transennam quandam Dominum Servatorem possimus intelligere, etiam à gentibus quoquo modo prænunciatam, ut à *Sibyllis* quoque, 30. denariis à proditore discipulo proditum iri debere. Sed quod de trinitate attuli, plane à *Cœlio Calcagnino*, viro eruditissimo, probatur, qui ad me scribens hac de re, ita ait : Monemur, inquit, hæc venerari, ut una postmodum pietate animus imbuatur. Sic nec Dei imago in annulo sculpebatur, neque *Socrates* per canem, neque *Zeno* per capparim pejerabat. Pretium autem denariorum trium pertinebat, puto, ad mysterium τῆ τριάδος. Hæc quidem *Cœlius*. Verum jam nos ad reliqua.

Non oleo est sedes abstergenda.

SEdem oleo ne abstergito. sic vero Græce enunciatur, ἐλαίῳ εἰς θῶκον μὴ ὀμόργνυσθαι. Quod symbolum sua sententia sic *Erasmus* exposuit, Non esse abutendum rebus optimis & pretiosis, ad ea quibus neque dignæ neque utiles videntur esse. Sed viderint alii quantum conveniat *Erasmi* expositio. *Rheuclin* vero ita nos moneri ait, ut amicorum omnia ita curemus, atque propria : neque blandis verbis & sermonum fuco placeamus, sed veri studio. Sedes enim amicitiæ veritas est, non adulatio. Propter quod ait, Oleo sedem ne abstergas. Quid vero si nos ita interpretemur, ut θῶκον pro throno & cathedra, ut Latini sedem & sellam pro solio & tribunali, id est, pro imperio & magistratu accipere solemus : & ut ait *M. Cicero*, de sublimi loco ; Oleum autem pro adsentatione & blanditiis, palpoque ac fictis sermo-

ſermonibus, id quod etiam in ſacris libris invenimus ? & perinde etiam ita ſacri interpretes exponere conſueverunt, ut illud præcipue, ἔλαιον ἁμαρτωλοῦ μὴ λιπανάτω τὴν κεφαλήν μου, Oleum, inquit, peccatoris non pinguefaciet caput meum : quod certe Oleum peccatoris, 70. Græce vertere : in *Hebræo* aliter habet ; pro eo enim poſita eſt dictio polyſema, varia denotans. nam *Hieronymus*, oleum amaritudinis, alii oleum capiti, aliis oleum præcipuum, alii etiam unguentum, utcunque, id exponi ſolet pro palpo, atque ficto ſermone : tametſi & alio loco, hoc eſt *Pſal.* 22. oleum in bonam partem ſumatur, ἐλίπανας ἐν ἐλαίῳ τὴν κεφαλήν μου. quod & oleum exſultationis alio loco vocavit, quod & ſentit *Euthymius*. Verum à priore quidem ſenſu factum eſt illud forte proverbium, Oleum ore ferre : quod de adſentatoribus & blandientibus dictum mihi potius videtur, quam (quod putavit *Domitius*) de iis qui loqui non poſſunt. Et propterea illud etiam *Martialis*, oleum ferre in auricula, videtur dici de eo qui adſentatoribus & adulantibus aures patefaciebat. quod mihi ſalſum magis videtur, quam quod alios ipſe loqui non ſineret. Non me fugit, quid ſuper hoc dicat in ſuis Proverbiis *Eraſmus*, de ſupina aure, & ſublimi : quod potius ab animalibus ſumptum eſt, in quibus iræ indicium aurium arrectio, id quod & Phyſici ſcribunt : & ita illud melius intelligitur ἀν' οὖς ἔχων, hoc eſt, in ſublime habens aures. Sed ad oleum nos potius redeamus. Vide nunc rogo, *Pice*, quam multi reges hoc tempore, & principes, ne & pontifices majores dicam, & minores, libenter oleum auribus ferant : quin adſentatoribus, & adulantibus, non ſedes tantum perfundendas oleo, ſed & caput & aures ipſas patulas ſponte offerunt opplendas, & nullos magis admittunt ad contubernia & conſuetudines, & ſi diis placet, ad arcana etiam tractanda. Verum tu, *Pice*, quæ

quæ hoc libello interdum spargimus, perinde habeas velim, ac ipsi scribimus, non scilicet ut me quenquam unum insectari putes: & simul, ut in hoc ætatis lubrico, cavere & ipse incipias, ne & tibi sedes oleo abstergatur.

Adoranda est Echo, cum flant venti.

FLantibus ventis Echo adora. Nec hoc ænigma ab antiquorum ullo, nostrorumve temporum, interpretatum comperi: quinimo, nec inter symbola connumeratum, præterquam ab uno *Marsilio Ficino.* quod unde ille acceperit, non inveni, accuratius licet plures ejus rei gratia autores evolverim. atque ideo etiam ego temere nihil adferendum duxi. Difficillimum vero est. Existimarim quidem hoc discipulos monere voluisse philosophum, ut cum seditionibus ac tumultibus rixantes inter se cives viderent, ipsi in tuto sese reciperent, procul videlicet à litibus & tumultibus, quos per ventos flantes intelligit: & ad ea loca commigrarent, quæ septa atque munita videantur, ubi minus venti perflare queant. Vocem etenim in ejusmodi locis responsare & reciprocari, non à philosophis solum & poetis, sed & experientia ipsa conspicimus. Quare (ut puto) ideo est confictum, ut Echo ænea coleretur in eo loco, quo *Dodonides* responsa dabant, sic ea ferme de re scribente *Philostrato* lib. I. Iconum: Æreaque eo loci colitur Echo, quam ori manum apponere vides, & cætera. Ita quidem symbolum interpreteris, ut non ad corporis tantum affectiones, sed ad animi quoq; tranquillitatem securitatemque referamus. Sane *Cœlius* noster *Calcagninus*, vir eruditissimus, Græco illi versiculo *Pythagoram* alludere voluisse existimabat, qui est, χαιρῶ λατρεύειν, μηδὲ ἀντιπνέειν ἀνέμοισι, hoc est, Occasioni

casioni & tempori serviendum, neque ventis reflandum. Porro cum nuper nostri *Eugubini Steuchi* libros de Perenni philosophia legeremus, eum propemodum ita scribentem invenimus, ubi de dæmonibus agit lib. 8. cap. 22. Fuit, inquit, alia magis recondita, & non minus perspicua ratio, cur aer datus sit dæmonibus pro domicilio. Sed nunc constet dæmonas, ait, esse aereos. Idem perhibet, incorruptibiles æternasque animas habere aerem. Ad hanc rationem videtur *Pythogoras* locutus, cum præcipit, Venti flantis sonitum venerare: quod explicans *Iamblichus*, αἰνίττεται γὰρ ὡς δεῖ τῶν θείων ἐπῶν καὶ δυνάμεων τὴν ὁμοιότητα ἀγαπᾶν. Innuit, inquit, oportere divinarum substantiarum ac potestatum amare similitudinem. Divinas ergo substantias, quibus aerem similem dixit, fortasse dæmonas intellexit. Hactenus *Steuchus*. Ex quibus videmus illum hoc symbolo ἦχον, sonitum, non *Echo* nympham, ut *Marsilius*, interpretatum esse.

Non comedendum ex curru.

Ex curru ne comedito: quod est Græce, μὴ ἐσθίειν ἀπὸ δίφρου. *Plutarchus*, vir longe doctissimus, unus hoc inter symbola, quod memini, commemorat: nec tamen exponit. An vero forte hoc innuit philosophus, quiete manducandum? quod qui in curru manducat, cum assidue agitetur, parum illi cibus prodesse videtur. An illud fortasse verius; non luxui ac desidiæ dandam esse operam, cum negotii gerendi tempus instat? Et si ad animum retuleris, qui humani vehiculi, hoc est, corporis auriga est, non sane vana fuerit expositio: qua de re & *Platonici* multa, & *Philon Hebræus* cum alibi, tum in libro de Agricultura.

Dextrum

Dextrum pedem prius induendum, sinistrum vero prius lavandum.

IN calceum dextrum præmittito pedem, in lavacrum vero sinistrum. at *Politianus* sic enunciavit: Dextrum (ait) pedem priorem calceato, sinistrum priorem lavato. Sed enim *Iamblichus* prius symboli membrum recitat sic, Oportere dextrum prius pedem induere. Verum enimvero *Suidas* ex *Aristophane* hexametrum carmen adducit: δεξιὸν εἰς ὑπόδημα, ἀριστερὸν εἰς ποδόνιπτρον. Hoc est, in calceum dextrum, lævumq; impone lavacro. Est enim Podoniptron, vas in quo pedes abluere solemus, quam fortasse pelvim recte Latine dicas: ut & utriusque dictionis ostendit etymologia. Symbolum vero augurali videtur convenire disciplinæ, ut ejus periti prodidere, & historiæ probant: ut quæ de *Augusto* traditur. Sed hujusmodi omne genus à nostris ridentur. quo sit, ut magis mirum videatur, adhuc plerosque superesse, qui superstitiosa isthæc observent; & quidem religiose, publicatis etiam voluminibus. Verum hæc omnia *F. Petrarcha* à *Pythagora* orta esse, quodam suo libello existimavit, quæ longe ante ipsum *Pythagoram* ex vetustissimis scriptoribus liquido cognoscimus; *Homero*, *Hesiodo*, poetis, & sacris *Judæorum* libris. Sed nos, quam ista, illud nunc potius agamus. Hoc certe symbolo moneri possumus, ut ad bona opera, & civiles actiones, quæ ad calceatos pedes referuntur, incitemur. ad mollia vero, & luxui pertinentia, quæ balneis & lavacris significantur, sinistrum pedem proferre: hoc est, ad ea pigriores negligentioresque esse debere. Nam & eadem ratione calida lavacra *Homerus* in Odyssea vituperat: & *Artemidorus* ostendit, Balnea antiquis minus in usu fuisse: & suo tamen tempore,

hoc

hoc est *Adriani* & *Antonini*, & ante & post cibum frequentissima, quod & ex medicinæ scriptoribus est notissimum. Ad luxum enim & mollitiem inventa videntur. *Suidas* vero carmen quod diximus, non ut symbolum, sed proverbium exponit: in eos, inquit, dicitur, qui apte & commode negotiis utuntur, atque ad ea se præparant. At *Cælius* noster libro primo Epistolicarum quæstionum, ita explicat; nos moneri, ut exornemus & excolamus, si qua sunt in nobis honestamenta à natura tributa: & si qua vitia inolita sunt, procurandum, ut ea quoque diligenter eluamus. Sane pedes in mysticis diversa significare videmus. Aliquando enim vitæ nostræ cursum: ut illud, Dirige pedes meos. Id quod pluribus ostendit *Cyrillus* in 9. contra *Julianum Cæsarem*. Aliquando cogitationes, ut *Euthymius*, & *Cassiodorus*. Aliquando conscientiam: quo modo illud exponitur, E pedibus excutiendos pulveres. Interdum etiam præsentiam: ut his verbis docet *Theodoritus*, πόδα γὰρ τὴν παρουσίαν ἐκάλεσεν, cum exponeret illud, Et benedixit Dominus ante pedes meos: qui sane apud *Hebræos* frequens est loquendi modus. Per pedes quoque *Ægyptii* diversa significabant, ut est apud *Horum*, quæ nihil ad nos. Pleraque alia de pedibus hujusmodi supra attulimus in symbolo, Nudis pedibus sacrificandum.

Per dexteram in templa ingrediendum, per sinistram egrediendum.

LIbuit & hic adscribere, quod prodit *Iamblichus Pythagoram* quoque præcepisse: In templa, inquit, per dextram partem ingreditor: per sinistram exito. Et hoc augurali disciplinæ convenire videtur ea, quam supra diximus, rationn. *Iamblichus* tamen ait, dextram, quod sit imparis numeri, qui Deorum est immortalium: sinistram

finiſtram autem paris, qui mortalibus convenit. Quam rem & alii, ut *Aur. Macrobius*, prodidere: noſtri vero in vertiginibus, quibus in ſacris utimur, quarum ante meminimus, à dextra in ſiniſtram, & à ſiniſtra in dextram redeundo, idem propemodum ſignificari tradunt.

Ab animalibus abſtinendum.

AB animalibus abſtineto: quod ſic Græce dicas, ζώων ἀπέχεσθαι. *Seneca* quidem ad *Lucilium* quadam epiſtola, ſymbolum expoſuiſſe videtur, cum ait: At *Pythagoras* omnium inter omnia cognationem eſſe dicebat, & aliorum commercium in alias atque alias formas tranſeuntium. Nulla (ſi illi credas) anima interit, nec ceſſat quidem, niſi tempore exiguo, dum in aliud corpus transfunditur. Quo certe modo & *Ovidius*, aliique intellexere. Sed & de abſtinentia ab animatis, & philoſophus *Porphyrius* intellexit, peculiari hac de re libro compoſito, περὶ ἀποχῆς ἐμψύχων. *Plutarchus* in eo, πῶς ἄν τις ὑπ' ἐχθρῶν ὠφέλοιτο, cicurum ac manſuetorum animantium mortem ſolummodo interdixiſſe ait. Abſtinuiſſe vero ab animalibus, plerique ea ratione factum arbitrantur, ne ad ſanguinem fundendum promiores eſſent homines: & ſimul etiam, ut cædibus invicem abſtinerent. Sunt qui tradant, ideo abſtinere juſſiſſe, ut mortales ad faciliorem victum, & ad parabiliores cibos adſuefaceret, ne igne opus eſſet ad coquendum. Sed & *Brachmanas Indiæ* philoſophos animalibus abſtinuiſſe, *Megaſthenes* & *Strabo* teſtes ſunt locupletiſſimi. *Porphyrius* quoque in 4. de Abſtinentia, & D. *Hieronymus* contra *Jovinianum*, colligunt ex diverſis autoribus, alios pleroſque ab carnium & animalium eſu abſtinuiſſe: quos brevitatis cauſa ego miſſos facio. At ex ſcriptoribus quidam, inter quos *Athenæus*, *Pythagoram*

goram tradunt reliquas quidem animantes aliquo modo attigisse, moderate tamen & parce, quasdam etiam immolasse. *Lycon* quoque *Jasius* in *Pythagoreo*, *Pythagoram* ait mediocri uti solitum alimento, nec animalibus penitus abstinuisse, ut etiam *Aristoxenus* scribit. *Apollodorus* etiam arithmeticus, & ipsum ait Hecatomben sacrificasse, cum nescio quid invenisset de triangulo recto. Sed & *Gellius* libro quarto: Opinio, inquit, vetus falsa occupavit, & convaluit, *Pythagoram* philosophum non esitavisse ex animalibus. tum paulo post subdit; Porculis quoque minusculis & hœdis tenerioribus victitasse, *Aristoxenus* refert. Quam rem videtur cognovisse ex *Xenophilo Pythagorico*, familiari suo, & ex quibusdam aliis natu majoribus, qui ab ætate *Pythagoræ* haud multum aberant. Hæc & de animalibus *Alexis* etiam poeta in comœdia, quæ *Pythagoræ* vita inscribitur, docet. Idem *Gellius* mox: *Plutarchus* quoque, inquit, homo in disciplinis gravi autoritate, in primo librorum quos de *Homero* composuit, *Aristotelem* philosophum scripsit eadem ipsa de *Pythagoricis* scripsisse, qui non abstinuerunt edundis animalibus, nisi pauca carne quadam. Verba ipsa *Plutarchi* (quoniam res inopinata est) ut sunt à *Gaza* conversa, subscripsi: *Aristoteles* à vulva, corde, & marina urtica, atque id genus quibusdam aliis abstinere *Pythagoricos* dixit, cæterorum autem usum habuisse, hactenus. Quos quidam secuti, symbolum hoc interpretati sunt, non esse ratione sensuque humano carentibus hominibus utendum, eorumque fugiendam consuetudinem: atque ita hoc loco animalia exponunt, ea quæ bruta vulgo dicuntur, & rationis expertia. Sane quod carnes *Pythagoras* esitaverit, illud facit, quod is primus dicitur carnibus athletas aluisse, cum prius caseo molli & caricis aridis alerentur, & tritico, ut *Phavorinus* scribit in Omnimoda historia, & *Laertius* in 8.

tametsi alterum *Pythagoram* hoc instituisse quidam prodidere. Reprehenditur etiam apud *Plut.* 8. Symp. quidam *Pythagoricus* à *Lucio Tyrrheno*, *Modesti Pythagorici* discipulo, quod in convivio ab animatis abstinuerit, quod (inquit) magis philosophi dogmatis sequi scriptum, quam sententiam voluerit. quo loco & alia quædam de symbolis commemorat. Sed quod revera animalibus & animatis *Pythagoras* abstinuerit, præter quæ supra attulimus, id quoque comprobat, quod de ursa *Daunia* traditur. Fuit hæc ursa magnitudine & feritate horribilis, quæ cum omnia undique arva pecoraque vastaret, hanc ad se *Pythagoras* vocavit, manuque blande permulsit, domique aliquamdiu pane & pomis aluit: nec multo post eam affatus adjuravit, ut de cætero animalibus abstineret. Illa abiens, in solitis sylvis & montibus diversata, deinceps animantium nulli obfuit. Verum nec te illud ignorare convenit, quod scribit *Iamblichus*, non paribus præceptis usum esse *Pythagoram* erga omnes discipulos. iis enim qui Politici, hoc est civiles dicebantur, quædam permittebantur, quæ minime iis qui interiores & Sebastici. Atque ea causa puto symbola nonnunquam varie pronunciari. Sane & *Plutarchus* ostendit, suo quoque tempore aliquos fuisse *Pythagoricos*, qui institutum ejus vitæ sequerentur, cum alibi, tum in Symposiacis, ut supra attigimus. Scribit & *Seneca* *Sextium* *Romanum* philosophum plane *Stoicum* animalibus abstinuisse, sed diversa ratione: Dissimilis (inquit, de *Pythagora* & *Sextio* loquens) utrique causa erat, sed utrique magnifica. Hic homini satis alimentorum citra sanguinem esse credebat, & crudelitatis consuetudinem fieri, ubi in voluptatem esset adducta laceratio. Adjiciebat, contrahendam materiam esse luxuriæ. colligebat, bonæ valetudini contraria esse alimenta varia, & nostris aliena

ena corporibus. Atque de abstinentia ab animalibus satis: nunc ad reliqua.

Locus lapidibus obruendus, ubi sanguis humanus sparsus est.

UBi sanguis humanus sparsus cernitur, illico lapidibus obruatur. Sunt inter Scriptores, qui & hoc inter symbola connumerent: idque *Pythagoram* significare voluisse existimant, dissensionum discordiarumque ac bellorum memoriam non modo non renovandam, sed penitus, si fieri possit, abolendam. Malorum esse (ait sapiens versificator) inimicitiarum reminisci. Idem ait & *Iamblichus*. Cujus quidem *Pythagorici* symboli sententiæ, si nostrorum temporum reges ac principes, ut præteritos mittam, parere voluissent, non interea, quo nos inter nos ipsos discordiarum & bellorum civilium tempestatibus ac fluctibus agitamur, occasionem rei bene gerendæ nactus communis omnium Christianorum hostis Turca, in nostram perniciem & insigne dedecus tam late imperium & tyrannidis fines propagasset, nec magis magisque indies protendere studeret. Sed quando hæc nos frustra in præsentia querimur, illud potius videamus, unde symbolum *Pythagoras* deflexerit, & quid de sanguine mystice tradatur. Scribit in primis *Moses*, si quis in venatione vel aucupio feram, vel avem, quibus non sit religio vesci, ceperit, fundat sanguinem ejus, & illum terra operiat: quod ab interpretibus ita exponitur, ut moneamur, desideria à corde excludere, & offensam, quam ex eis contraximus, humane satisfaciendo abscondere. Sane quoque prohibentur *Hebræi* comesse sanguinem. Causam adfert *Moses*: Sanguis, inquit, animalium pro anima, & iccirco cum carnibus edi non debet. Quo loco animam *Augustinus*

interpretatur pro vita. Alii pro ea animæ parte, quæ vegetandi vim habet, & sentiendi. Sed & *Homerus* & *Virgilius* purpuream ideo animam vocant: quod & sensisse videtur *Empedocles*, & (si *Themistio* credimus) *Critias Socraticus*. Iidem tamen *Hebræi* sanguinem in sacrificiis adhibere solebant, quasi id innuerent, quod per ipsum Deo anima offeratur. *Pythagoras* contra, hostias sine sanguine offerebat. Nam ipse sanguinem, vindictam, & ultionem, & crudelitatem interpretabatur. At nostri sanguinem interdum mystice bonas operationes & benefacta intelligunt, ut est in illo, In terra ne sanguinem meum operias, & illud, Sanguis ejus ornavit genas meas. Verum enimvero, hic sanguis non humi obtegendus, nec lapidibus obruendus, sed ut omnibus luceat, in apertum lucemque proferendus.

Mitem arborem nec violandam, nec cædendam.

MItem plantam neque violes, neque cædas: hoc est Græce, *φυτὸν ἥμερον μήτε φθίνειν, μήτε σίνεσθαι.* Hac sententia, seu symbolo, philosophus monebat, innoxios innocentesque prorsus non inquietandos esse, sed sinendos. Meminit hujus *Laertius Diogenes*. Hoc idem & illo significabat, animal non violandum esse, quod homini non noceat: hoc est, ut ille Græce, *μὴ δὲ φθίνειν ζῶον, ὃ μὴ βλάπτει ἀνθρώπω.*

Concluduntur cum à Græcis quibusdam scriptoribus, tum à D. *Hieronymo* nostro, *Pythagoræ* symbola brevibus his sententiis: *δεῖ φυγαδεύειν πάντα τρόπον, καὶ ἐκκόπτειν τὴν νόσον ἀπὸ τοῦ σώματος, τὴν ἀπαιδευσίαν ἀπὸ τῆς ψυχῆς, τὴν ἀσέλγειαν ἀπὸ γαστρὸς, τὴν στάσιν ἀπὸ πόλεως, τὴν διαφωνίαν ἀπὸ τῆς οἰκίας, καὶ κοινῇ ἀπὸ πάντων τὸ ἀκρατές.* hoc est: Fugare oportet omni

omni modo & excidere morbum à corpore, ignorantiam ab anima, luxum à ventre, seditionem à civitate, discordiam à familia: in summa, ab omnibus intemperantiam. Atque hactenus *Pythagoras*: alio licet modo ab aliis referantur, & inprimis in libello de Moribus qui *Anneo Senecæ* adscribitur. Ego verbum è verbo transtuli.

Hæc, mi *Pice*, habui, quæ tibi Ænigmata & Symbola & colligerem, & interpretarer. quæ si diligenter aliquando legeris, nec inutilia tibi, nec ingrata fore speramus. Cum ætate, à nobis majora indies te decet exspectare: his ludicris interea animum oblectare. Vale, mi *Pice*: tibique persuade, quod si eo cursu, quo cœpisti, ad virtutes & bonas artes contenderis, te magno patruo tuo & parenti non inferiorem fore, qui ad illas capessendas tibi suo exemplo stimulos & calcaria addere debent.

FINIS.

LILIUS GREGORIUS GYRALDI ARNOLDO ARNELIO SUO S. P. D.

Cum tu superioribus diebus hinc Bononiam esses reversus, Bernard. Barbuleius Adrianus noster efflagitavit cum suo, tum tuo nomine, ut aliquid ei nostrarum ineptiarum exscribendum traderem, simulque Artemidori Daldiani ὀνειροκριτικὰ, & Parthenii Nicaensis ἐρωτικὰ nobis tuo nomine dono attulit. Ego vero utrique vestrum rem gratam facere cupiens, nostra illi commentariola in symbola Pythagoræ philosophi exscribenda tradidi: quibus cum aliquid addere mecum cogitarem, ut videlicet nonnihil volumen ex alieno studio & industria crescere videretur, nonnulla mea antiquarum rerum collectanea in manus sumpsi. quæ cum evolverem, commodum in libellum quendam incidi cui titulus est, Pythagorica præcepta mystica à Plutarcho interpretata. Libellus est scitu dignus, sed qui minime inter Plutarchi scripta Græca reperiatur, summa sit licet à me & cura & diligentia conquisitus. Erat autem perscriptus manu Pandulphi Collenutii Pisaurensis, viri omnis antiquitatis studiosissimi. Hunc tibi libellum, quoniam eadem pene quæ nos in plerisque nostrarum interpretationum brevissime exponit, tibi dono dare constitui, pignus ut sit perpetui mei erga te amoris ac benevolentiæ. Vale, Germanicæ, atque adeo Belgicæ elegantiæ & eruditionis decus. Ferrariæ, Idibus Decembris, 1543.

PYTHA-

PYTHAGORICA PRÆCEPTA MYSTICA A PLUTARCHO INTERPRETATA.

DExtram cuique injiciendam non esse: id est, non conciliari omnibus oportere.

Angustum annulum non gestandum: id est, victus rationem habendam, & parsimoniam nequaquam nimis adstrictam.

Panem non frangendum: id est, amicitiam non violandam.

Sal apponendum: id est, laudandam in omni vita justitiam, vel prudentiam, quod ea cuncta serventur.

Ignem ferro non cædendum: id est, non irritandum furentem.

Cor non manducandum: id est, curas abigendas.

Fabis abstinendum: hoc est, à magistratibus abhorrendum.

Cibum in scapham putridam non ponendum: id est, improbis non esse committenda secreta.

Euntem non retro verti: hoc est, metu mortis cursum vitæ non perturbandum, vel viam virtutis ingressum pœnitere non debere.

Staterem & jugum non transiliendum: id est, rationem & legem non debere transgredi.

Super modio non consistendum: id est, otium fugiendum.

Quæ ceciderint, non tollenda: hoc est, antiquatas consuetudines non novandas.

Gallo albo abstinendum: id est, saluti cujusque purissime favendum.

Stramenta semper haberi colligata: id est, succinctos esse oportere, quo facilius tempori & naturæ pareamus.

Dei imaginem in annulo non circumferendam : id est, est. de divinis parce differendum.

Ollæ vestigium in cinere confundendum : hoc est, si opera voluptati data sit, curandum ne pateat.

In superfluis capillorum unguiumque segmentis non meiendum : hoc est, nec homines quidem abjectissimos floccipendendos.

Sub eodem tecto hirundines non habendas : id est, mutabiles homines in amicitia non habendos, vel alienos in locum nostrum non habendos.

Oleo sedem non commaculandam : id est, nihil agendum quod cujusquam otium perturbet.

Aves recurvis unguibus abigendas : id est, paratos ad rapinam excludendos.

Extra publicam viam non eundum ; id est, consuetudines & instituta publica servanda.

Converso ad solem vultu non clamandum : id est, contra virtutem & rationem non pugnandum.

Gladium acutum seponendum : id est, vitandam iracundiam.

Sepiam piscem non edendam : id est, res implicitas non recipiendas.

In limite non consistendum : id est, in ambigua sententia non commorandum.

Progredienti gregi è via cedendum : id est, multitudini non opponendum.

Mustela è transverso offensa retro cedendum : id est, homines delatores fugiendos. nam mustelam ore parere affirmant.

Arma à muliere sumministrata rejicienda : id est, non sumendos esse animos à fraude, vel effœminata aliqua consuetudine.

In tenebris absque vestitu aliquo non vadendum : id est, nudam & apertam sententiam in obscuris rebus non proferendam.

Rectum pedem promovendum: id est, recta esse & justa proferenda.

In poculi fundo residuum non relinquendum: id est, Artes quas cœperis, funditus exhauriendas.

Colubrum intra ædes collapsum non perimendum: hoc est, hospitem quanquam nocivum, perhumaniter tractandum.

Offensa in vestibulis obscœna vetula, non egrediendum: id est, res quarum turpia sunt principia, non esse prosequendas.

Noctu in tenebris deambulanti cavendum: id est, mortalibus enitendum, ut fuisse in vita videantur.

Sole collucente ignem deferre nefas: id est, rebus claris & conspicuis rationem non adferendam.

Lapidem in fontem jacere scelus. i. e. in eum qui det operam utilitati publicæ, durum aliquid injicere scelus.

Pede in limine illiso, retrocedendum: id est, quæ in ipso principio noxia sunt, non prosequenda.

Lumen post caput appensum detinere, flagitium. i. e. industriam & providentiam non in postremis habendam.

Sinistra manu sumere cibum nefas: id est, non nisi recto & legitimo lucro vivendum.

In sacrato sepulchro dormitare periculosum: id est, res superis consecratas ad voluptatem & socordiam non substernendas.

Minuta panis pedibus conculcare turpe: id est, quamvis minimam degendæ vitæ rationem non pessundandam.

Egredienti introeuntique valvas exosculandas: id est, Initia & fines actionum & institutorum complectenda.

Lyram illotis manibus non attingendam: id est, purissimum eum qui dicat, esse oportere.

Sudorem ferro abstergere, tetrum facinus: id est, labore parta nemini vi & viribus eripienda.

In ſolitudine ſine baculo non ambulandum ; id eſt, cum amicis in neceſſitatibus conferendum & conſulendum.

Apud quadrupedem poema non canendum : id eſt, apud ignaros ſeria non proferenda.

Faciem in fluvio non lavandam, vel ſpectandam : id eſt, ex labili re & penitus inſtabili ſpecimen non appetendum.

Hominis veſtigia non eſſe ferro configenda : id eſt, hominis memoriam non eſſe lacerandam.

Integrum faſciculum in igne non eſſe ponendum : id eſt, non una opes omnes in unum diſcrimen ponendas.

Egredienti è laribus ſinciput, redeunti occiput ſcalpendum : id eſt, præcautionem & diligentiam ad res agendas excitandam, his peractis memoriter examinandas.

De rheda junctis pedibus non exſiliendum : id eſt, de ſtatu in quo ſis, in alium niſi ſenſim tranſeundum.

In aſtrum nunquam eſſe digitum intendendum : hoc eſt, de ſupremis viris nihil eſt temere loquendum.

In arundineto non confabulandum : id eſt, cum leviſſimis hominibus familiaritatem non habendam.

Candelam ad parietem non applicandam : id eſt, tardis & frigidis hominibus ſapientiæ laudes non commodandas.

In nive non ſcribendum : id eſt, ſtupidis & mollibus animis nihil committendum.

Vulturem avem in augurio infeliciſſimam : id eſt, innocuos homines facile eſſe infelices.

Facilius emori hominem, cui oculi claudantur : id eſt,

est, hominem ipsum ex negligentia facile in miseriam cadere.

Puerum aut fœminam stricto vagari gladio, omen malum: id est, non defuturum malum, si gubernatio ineptis & levibus tradatur hominibus.

In chœnice non sedendum: id est, non tantum præsentis, sed & futuri curam habendam. Est enim chœnix diurna esca.

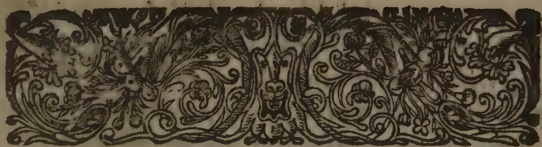
Duorum temporum quam maxime habendam curam, matutini & vespertini: id est, eorum quæ acturi sumus, & eorum quæ gesserimus.

FINIS.

M. CASAUBONI,
ISAACI Filii,
IN
HIEROCLIS
Commentarium
Notæ & Emendationes.

LONDINI,
Typis *J. Redmayne*, MDCLXXIII.

MERICUS CASAUBONUS
IS. F. Lectori,
S.

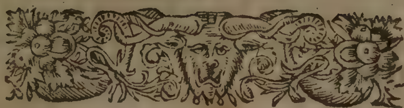
Hieroclis *in* Aurea, *ut vulgo vocantur,* Pythagoræ Carmina *Commentationem, nemo certius aut uberius laudaverit, quam qui ad lectionem non integri modo Operis, sed cujusvis fere, quæ se prima cunque temere volventibus offeret, paginæ lectionem provocet: adeo ubique, quæ ad veram vitam, id est, constantem & inoffensam animi tranquillitatem & εὐθυμίαν eximie faciant, sese ingerunt: contingat modo lector, cui sanioris vel mica judicii, cuique veteris illius ac melioris gustus aliquis Philosophiæ. Ut dogmata omittamus, quæ ad Christianæ doctrinæ puritatem & sanctitatem, quantum ab homine non Christiano sperare fas est, proxime accedunt. Vir sane summus & incomparabilis,* Hugo Grotius, *in quo raro exemplo cum judicio certabat ingenium, cum utroque, quæ natura bona, multo usu studioque*

parta insignis eruditio; adeo vir ille summus insigne hoc Hieroclis scriptum in succum sanguinemq; jugi lectione totum converterat, ut crebrioribus ex nullo autore testimoniis sua scripta, posteriora præcipue, tanquam totidem pretiosi metalli crustis & emblematibus distinxerit. Ego quoque cum ante decennium, jam olim magna cum voluptate lectum, non minore fructu relegendum sumpsissem; dolebam Latinum Interpretem, qui Parisiensi editioni adnexus est, tam sæpe à mente autoris & sensu verborum, quem repræsentant edita Græca, discedere: sed id magis, ipsum textum Græcum tot mendis scatere, ut ne illi quidem qui Græca legerent, ad sensum scriptoris per tot vitia scripturæ, nisi qui in istis exercitatissimi, pervenire possent. Hinc novæ editionis cupiditas incesserat. Sed postquam re cum bibliopola communicata differri me viderem, & alia mox intervenirent, quæ otium & animum meum occuparent, nihil ultra quam volui; & sic quoque, ut & in aliis plurimis, bonæ voluntatis conscientia satis bene defunctum me credidi. Nuperrime cum Londini curandæ valetudinis causa versarer, & ab amico, viro doctissimo, didicissem, Parisiensem istam editionem Londini recusam, jamjam foras extrudendam esse; dolui, nec minus illi quorum intererat, me non antea rescivisse: cæterum ϗ δεύτερον πλοῦν, pactis aliquot dierum,

dum

dum in Appendicibus occupantur, & ego interim ad libros meos redeo, induciis; omissa versione, de multis Græci *contextus, ut in tantis angustiis, correctionibus, quæ majorem verborum apparatum postulassent; paucas selegi, quæ non minus illæ quidem necessariæ, sed magis obviæ, & extra contradictionis aleam positæ videbantur. Hæc causa brevitatis & paucitatis* Notarum, *quam tibi notam esse, candide Lector, è re mea, &* Hieroclis *esse credidi. His igitur æquus fruere, & Vale.*

COmpositis jam *Notarum* nostrarum typis, & in suas paginas dispositis; Typographus aversæ hujus paginæ grandiore offensus hiatu, cum aliquid à me requireret, quod hic inseri non incommode posset: arrepto *Hierocle*, commode incidi in pag. 289. ubi lin. 2. & 8. vox ἄνεσις se obtulit, quam ego spuriam & irreptitiam esse quovis pignore contenderim. Quid enim ψυχῆς ἄνεσις ad *Carminum*, quæ præcessere, quæque κατὰ πόδα persequitur *Hierocles*, contextum? Imo quis sensus ex illis, ad cæteram *Hieroclis* interpretationem commodus, efficitur? At si pro ἄνεσις, rescribamus ἄκεσις: en ipsissimum *Pythagoræ* (vel qui *Pythagoræ* nomen præfert hic) verbum, p. 273. Ἐξακέσας ψυχὴν δὲ πόνων ἀπὸ τῶνδε σαώσεις. Et observet Lector quam pulchre, ut σωτηρία in verbis *Hieroclis* τῷ [σαώσεις] in *Carmine*; ita & ἄκεσις, τῷ [ἐξακέσας,] utroque loco respondeat. Cæterum, quod hic ἄκεσις ψυχῆς, p. 278. (ἡ τοῦ ἀνθρ. ψ. θεραπεία:) θεράπεια. θεράπ. & ἄκεσις, synonyma: non item θεράπ. & ἄνεσις. Et hæc quidem tam clara, ut vix quenquam tam tardum putem, qui dubitaturus sit. Jam ut *una* (quod aiunt) *fidelia*, &c. (in eodem siquidem sanationis non opere tantum, sed & verbo persistemus:) p. 265. l. penult. τὸ τῆς καταγ. δυν. ῥῆμα: τὸ ῥῆμα quam hic esset importunum, satis vidit Interpres, qui ad oram τὸ ἔργμα adscripsit, idque in versione sua secutus est. Atqui neutrum esse legitimum, sed ἴαμα legendum esse, tum ex ipsis *Pythagoræ* verbis, p. 105. Ἰᾶσθαι δὲ πρέπει, &c. quæ persequitur *Hierocles* p. 125. &c. tum vero maxime ex proximæ pag. verbis, τὴν γὰρ καταγ. ῥοπὴν τῇ αναγ. δ. μ. ἂν ἰασαίμεθα: sed & ex verbo ἄκος in præcedente linea; cuivis paulo qui sit attentior, & in his versatus, liquido constare queat.

¶ Ad SUIDÆ locum, in

HIEROCLE:

qui *Commentario* præfixus est.

ETύπτετο τὰς ἐξ ἀνθρώπων πληγάς.] Versio *Curterii*: *plagisque crudelissime acceptus fuit.* Non incommoda sententia, sed quæ ex ingenio afficta, non expressa ex Græcis: quæ, ut edita sunt, hoc dicunt; Cæsum illum plagis, quæ, vel quales ab hominibus inferri solent. Quod, quid est? Fundus *Curterianæ* versionis, in eorum conjectura, qui pro ἐξ ἀνθρώπων, legi volunt uno verbo, & mutato casu, ἐξανθρώπους· quod interpretantur, ἀπανθρώπους, *crudeles*. Sed hæc longe petita. Res expedita & plana, si sine ulla literarum, sola spiritus mutatione legamus, τὰς ἓξ ἀνθρώπων. Sex Lictores intelligit, qui Prætoribus provincialibus (ut & Procoss.) assidui comites, potestatis eorum præcipua insignia. Unde & ipse magistratus, ἀρχὴ ἑξαπέλεκυς, i. e. *potestas sex securium*, (quot secures autem, tot & virgas fuisse, cum singulæ secures virgis involverentur; vulgo notum:) sive *prætura*, *Polybio* non semel dictus; de quo plura in *INDICE* nostro *Polybiano*, qui nunc præ manibus. An fortasse peculiaris aliquis *Byzantii* magistratus, οἱ ἓξ ἄνθρωποι dictus; qualis qui *Romæ*, *Triumviri*; & *Athenis*, οἱ ἕνδεκα, de quibus tot locis *Plato*? Ut autem *Græcus* hic scriptor, ἓξ ἀνθρώπων

πληγὰς, id eſt, *ſevirales* (utroque enim modo lapides antiqui: *SEVIRAL.* & *SEXVIR.AL.*) *plagas*: ita *Horatius* (quo nihil ſimilius eſſe queat:) *Triumviralia flagella*, in *Epodis* dixit.

Hieroclis pag. 6. lin. 19. ἐνθεῖναι τοῖς ἀκρογατοῖς.] Malim, ἐκθεῖναι. Sed nec ἀναγνώσματα ſunt *perſuaſiones*; ſed tractatus & diſputationes philoſophicæ; & in genere ſcripta quæcunque.

Pag. 10. l. 22. ἐπὶ τὸν δημιουργικὸν μόνον αὐτῶν θεόν.] Scripſit *Hierocles*, aut ego fallor; δημιουργ. νόμον, non μόνον: quomodo etiam jam ſupra locutus eſt, & poſtea non ſemel loquitur: per νόμον, Deum intelligens. Semel autem recepto in textum ſpurio iſto μόνον, aliquid excogitandum fuit, quo ſenſus conſtaret; & inde vox θεὸς fuerit. Mox autem pro ἀναφέρειν, ſcribo, ἀναφέρει· τὸ σέβας αὐτῶν: id eſt, cultus qui illis tribuitur. Optime ſic omnia cohærent. *Curterius* aliter ſyntaxi conſulebat: pro ἐπὶ τὸν, ſcribendo ἐπί τε: quo nihil opus fuerit, ſi noſtra ſtant. Judicet lector. In ſuperioribus certe nihil mutandum; quæ per tranſpoſitionem (& ita ſententia poſtulat) explicanda, quaſi ſcriptum eſſet: Τὸ γὰρ---- ἐγνωκέναι τε, καὶ τιμᾶν, καὶ μήτε ὑπεραίρειν τὴν ἀξ. μήτε ἀπολ. τ. ἐν ταῖς π. α. ἐννοίαις· τῷ θείῳ ν. κατ' ἀκ. &c. Hæc nos omnia pluribus aliquando, ſi Deo viſum, & faverit opportunitas.

Pag. 13. l. 16. καὶ μήτε περὸς ἀντιδιαστολήν.] Τῷ μήτε nullus hic locus, neque ſi loci ſententiam ſpectes, neque ſi verborum contextum. Perverſiſſima ſententia, quam affinxit *Latinus* Interpres. Plane enim contrarium dicit *Hierocles*, Deos, ἀθανάτους, ad differentiam anima-

rum

rum humanarum, ab autore *Carminis* esse nuncupatos. In quo autem consistat illud discrimen, planissime ostendit. Scribendum, μήποτε: in cujus voculæ usu, vis inest affirmationis; ut ad *Antoninum*, in *Auctario Not.* ex *Aristotele*, aliisque docebamus. Videri autem possit bis idem dicere *Hierocles*, nisi magna subtilitas adhibeatur. Sed quicquid hujus sit, τὸ μήτε ferri non potest: & tolerabilius est, ut idem bis dicat; quam ut ipse sibi tam manifeste contradicat. *Hieroclis* certe orationem περισσολογίᾳ interdum laborare, non potest non observasse, quisquis illum legerit.

Hac eadem pagina, in præcedentibus verbis, pro Συντεταγμένους scribendum Συντεταμένους, (de quo itidem verbo ad *Anton.* lib. 2. p. 116. quemadmodum etiam legisse videtur *Latinus* Interpres.

Pag. 14. l. 7. ἀθεΐα καὶ ἄνοια.] Imo ἄγνοια, non ἄνοια, ut ipse postea sæpius repetit, & exponit.

Pag. 18. l. 22. τῇ ἀταξίᾳ.] Vir doctus, quicum multus mihi usus, postea nominandus, emendabat, τῇ ἀξίᾳ: quæ certissima est vel ex p. 22. ubi iterum occurrit, emendatio: & nos in nostris oris pridem ita notatum reperimus.

Pag. 22. l. 18. ἥτις οὐσίας.] Corrige, ἡ τῆς οὐσίας.

Pag. 26. l. ult. δι' ἀποῤῥ. ὅρκων ὀνομ.] *Joannes Pearson*, vir doctissimus, & in Græcis literis & libris omne genus, (quod ex luculentis *Hesychii*, & *Suidæ*, quas dudum molitur, editionibus, si vita suppetet, qua dignissimus est, literatis aliquando constabit;) eximie versatus, certissima, ut ego judico, conjectura emendabat, δι' ἀποῤῥ. ὅρκον: ut dicat *Hierocl.* τὸν φύλακα τῆς φρουρᾶς, &c.

δι' ἀποῤῥήτων, (i. e. myſtice,) ὅρκον eſſe nominatum.

Pag. 34. l. 20. τὴν μὲν γὰρ ὁ πρῶτος.] Corrigat ocyus, qui non ineptire vult cum *Latino* Interprete, (cui miſere & improbe vox nihili πρῶτος impoſuit ;) ὁ τρόπος. nam voci πρῶτος, nulla vel coloris umbra hoc loco retinendæ. Τρόπος χρηστὸς, hic : cui p. 53. μοχθηρία τρόπου opponitur.

Pag. 37. l. 23. εὖ καλῶς ἐξαρίσκ.] Satis ingenioſe *Curterius* ad oram : (Εὖ καὶ κ. ἐξαρέσκε) : præcipue cum illud εὖ καὶ καλῶς alibi quoque occurrat. Magis obvia tamen, & eo probabilior alicui videbitur emendatio, ſi pro εὖ καλῶς, ſubſtituatur εὔκολον : atque ita ſyntaxi ſequentis infinitivi conſuletur.

Pag. 54. l. penult. πρέπει γὰρ μήτε δι' αὐτουργίας θεραπ.] Scribe, μήτε τὴν δι' αὐτουργ. θεραπ. quorum verborum ſanctiſſima ſententia eſt ; ad perfectum ſcilicet parentum cultum, qualem Deus à nobis requirit, non ſufficere ut honorem illis, in ſuppeditandis quæ neceſſaria ſunt, exhibeamus ; ſed ne ipſi pro re nata, vilia officia, & miniſteria (propriis manibus obeunda) detrectemus : quæ quanto per ſe viliora, & ſerviliora ; tanto nobis εὐσχημονέστερα, id eſt, honeſtiora, & laudabiliora, ut filiis, putanda ſint. Peſſime hæc accepta à *Latino* Interprete.

Pag. 74. l. antepenult. καὶ εὖ μέν μοι δοκεῖς λέγειν.] Scribe : καὶ, Εὖ μέν μοι δοκεῖς λέγειν, Πέπονθα δ', &c. Sunt enim ejuſdem Poetæ, cujus & ſequentia. *Videre mihi recta quidem dicere ; Sed quod & multis, id mihi nunc accidit* : [Meliora ut videam,] *minime autem* per-

perſuadear. Hæc ſententia eſt; non quam finxit Interpres.

Pag. 85. l. 15. ϰ̀ τὴν δίκ. τῆς ἀλογίας ἀνέχεσθαι.] Scribo (nec aliter ſenſus:) καὶ τὴν δίκ. ταῖς ἀλογίαις ἂν ἕπεσθαι. Neceſſitas hujus correctionis facile ſe probabit attento lectori, cui perpenſa perſpectaque cohærentia: qui quoque eadem opera *Curterianæ* verſionis τὸ ἀπροσδόνυσον non poteſt non intelligere. Vocat autem *Hierocles* ἀλογίας, numero multitudinis; quas p. 77. ἀλόγους δυνάμεις, & pag. 85. ἄλογα εἴδη. Poteramus in eandem ſententiam aliter quoque: ϰ̀ τῆς δικαιοσύνης τὴν ἀλογίαν ἂν ἔχεσθαι. Sed hoc melius: & paulo ante, in eadem re, παρέπεται.

Pag. 101. l. 10. ϰ̀ τοῦ δοκεῖν μόνον αὐτοῦ εἶναι.] Planior & plenior, ſed & aliorum dictis convenientior ſententia: ϰ̀ τοῦ δοκεῖν μόνον, οὐ τοῦ εἶναι ἀγαθ.

Ibid. l. 19. τοὺς μὴ ὁμοίως πρεσβεβηκότας.] Miſeret me *Latini* Interpretis, qui πρεσβεβιωκότας, non πρεσβεβηκότας legendum eſſe, adeo clare clamitante ſententia, cum etiam proxima pagina verbum πρεσβιοτῆς occurrat, non viderit.

Pag. 105. l. penult. ὃ ϰ̀ ἐπὶ τῶν δοκούντων πάθη.] Vox ἀγαθῶν excidit, typographorum fortaſſe *Pariſienſ.* incuria: agnoſcit enim Interpres. Scribe igitur: ὃ καὶ ἐπὶ τῶν δοκ. ἀγαθῶν πάθη.

Pag. 110. l. 5. εἰ δὲ μηδὲν ἐπισατεῖται τῶν τιούτων λέξεων.] Quid, malum, λέξεων hic faciat, in τῶν τύχων, ſeu ſortium humanarum diſtributione? Aut quis ferat *Lat.* Interpretis ineptias & oſcitantiam? *Hierocli*

igitur suum verbum restituamus; id est, λύξεων (*fortium*,) quo non semel utitur. Mox; καὶ τοῖς μετὰ εἶναι: corrige, καὶ τοῦ μετὰ εἶναι.

Ibid. l. 16. εἰ μὲν θεῖον ---- εἰ δὲ οἰκεία] Scribe, ἢ μὲν θεῖον ---- ἢ δὲ οἰκεία; & interpretem corrige: nihil enim certius.

Pag. 113. l. 4. καὶ τὸ αὐτεξούσιον τῆς ψ. καὶ ἀθάνατον.] Nihil hic quicquam est, quod ad immortalitatem animæ pertineat. Scribe, αὐτόματον: ut & infra, p. 125, l. 9. καὶ τὴν ψ. ἤπερ αὐτόματον ἔσται.

Ibid. l. 16. τῶν ἀπὸ προνοίας---προηγουμ. ἐνεργουμένοις.] Scribe, ἐνεργουμένων.

Pag. 114. l. 21. τὸν ἀγαθὰ μὲν εἶναι, κατὰ δίκην.] Excidit vox πάντα, quam etiam *Lat.* interpres agnoscit. τὰ ἀγαθὰ μὲν εἶναι πάντα, κατὰ δίκην. De sententia verborum, nos alibi pluribus.

Pag. 117. l. 7. ἡ δίκη βλάπτει.] Non hoc dixerit *Hierocles*, aut qui alius *Stoicæ*, seu *Platonicæ* philosophiæ peritus, τὴν δίκην βλάπτειν, justitiam, vel justa Dei judicia nocere; quam prodesse potius, id sane spectare, ut prosint, hic disputatur. Sed scribendum ἡ δίκη βλέπει: quemadmodum & alibi idem loquitur.

Pag. 125. l. 14. πόθεν τις Πρ.] Scribe, πόθεν τοῦ Πρ.

Pag. 133. l. 14. οὐδὲ γὰρ ἦλθεν ἀδυνατοῦσα ἐπιπορεύεσθαι θεῷ.] Imo ἀδυνατήσασα ἐπισπέσθαι: quæ sunt ipsissima *Platonis* in Phædro verba, ubi de anima-

rum

rum περιῤῥυήσει & prolapſu in terras, ſublimiſſime diſputat. Fruſtra autem ſe in his *Hieroclis* intelligendis fatigent, quibus illa *Platonis* non lecta prius & cognita probe ſint. Habemus iterum pag. 254. ſed ibi plura, ex *Platonis* Timæo, perobſcura, quæ paucis abſolvi non poſſunt.

Pag. 134. l. 13. τὸ μὴ συγκεχύσθαι τῇ λ. Scribe, τῷ μὴ συγκεχ. τῇ λύπῃ. quod & *Lat.* Interpres videtur agnoviſſe.

Pag. 157. l. 5. χρημάτων δόσις ἢ ἀφαίρεσις.] Imo δόσιν & ἀφαίρεσιν, poſt verbum προσάξει: quod & *Latinus* expreſſit Interpres.

Pag. 166. l. 9. κινδυνεύει γὰρ ---- διὰ τῆς εἰς τὸ μὴ παρὰ φ. ἐκτροπῆς.] Scribe κινδυνεύσει: & εἰς τὸ μὴ κατὰ φ. ἐκτροπ. vel certe, quod eodem redit, deleto τῷ μή· εἰς τὸ παρὰ φ. ἐκτροπ. quod & *Latina* ſuadet interpretatio.

Pag. 178. l. 14. εἰ δὲ τὸ μὴ ἁμαρτάν.] Mirum in loco tam plano cæſpitaſſe Interpretem. Prius dixerat & docuerat aliud eſſe τὸ μὴ ἁμαρτάν. & τὸ κατορθοῦν: utrumque igitur ſeorſim curandum. Quod ſi fiat: ἐν δὲ (non, εἰ δὲ,) τῷ μὴ ἁμαρτ. &c. quid ex utroque boni conſequatur, porro docet. Nihil ineptius ne fingi quidem poſſit *Latinorum* verborum ſententia; præcipue ſi cum præcedentibus comparentur.

Pag. 198. l. 21. τῷ μηδὲν ἄγαν κιν.] Non dubium, quin Interpres in ſuo Codice repererit, τῷ μηδὲν ἄγαν μὴ κιν. quod & recte expreſſit, & ſententia palam requirit.

Pag.

Pag. 205. l. 1. Α ΣΕ ΜΗ ΜΕΤΕΠΕΙΤ' ΑΝ.] Multa hic in paucis lineis errata, sed quæ attendentibus tam conspicua, ut prodigio simile sit ab aliis antea non animadversa. Nam primum, ista textus verba, ΜΕΤΕΠΕΙΤ' ΑΝΙΗΣΕΙ, ex pag. 181. nescio cujus oscitantia hic repetita, quæ hujus loci propria erant, ΜΗ ΒΛΑΨΕΙ, legitima sede deturbarunt. In sequente linea, ὄντως, non ὄντος scribendum: & mox, τοῦτον δ' βλέπειν; scribend. τοῦτο δὲ βλάπτειν, vel βλάψειν. Quæ tam certa sunt, ut indicasse sufficiat.

Pag. 210. l. 6. τὴν μνήμην ἀναλαμβ. ἀρετῆς ἕνεκα.] Quæ hæc syntaxis? vel quis sensus, qui ex his verbis erui potest? Et syntaxis constabit, & sensus, quem requirit cohærentia, si legas, ἀρετῆς ἢ καὶ κακίας. quæ sæpius ita juncta in hoc libro reperire est, Ita p. 17. l. 5. Μήτε ἀρετῇ καὶ κακίᾳ τὴν τ. & p. 101. l. 22. πρὸς ἀρετὴν ἢ κακίαν ὁρμώσης. p. 126. l. 7. ἡ συσέβ. μ. τῆς ἀρετῆς ---- καὶ π. κακίας ἡγ. p. 129. l. 13. καὶ ἀρετῆς καὶ κακίας ἐκλογ. p. denique (ut omittam, quæ memoria mihi nunc non suggerit; quæ fortasse non pauca:) 250. l. 7. τῇ τῆς ἀρετῆς καὶ κακίας ἀνάμ. &c. Hæc ego pluribus hic, ut amici dubitationi satisfacerem. quæ tamen si abessent, non video quomodo sine hac emendatione sententia stare possit. Eo enim pertinet istud ἐν τάξει, quod ordine, ac seorsim quæ bene vel male facta, seu dicta, recensendo, scrutinium hoc conscientiæ institui velit. Ita p. 69. ἐν τάξει πρεπούσῃ: ubi de tum bonis, tum malis, non promiscue, sed diversa ratione diligendis. Et p. 73. ἐν τάξει χαλινώσωμεν, est, *separatim coercere* vel *frænare*, (cui mox respondet vox ἐφεξῆς:) non quod somniavit Interpres, *in ordinem cogere & frænare.*

Pag. 234. l. 23. τὸ δ' ἀργὸν ἐκλύσει τῆς ΕΥΧΗΣ τὸ δραστήριον.] Quis ita loquatur, τὸ ἀργὸν τῆς εὐχῆς (nam ita postulat cohærentia; quod prius dixerat, τὸ ἀνενέργητον τῆς εὐχῆς:) ἐκλύσει τῆς εὐχῆς τὸ δραστήρ. quasi dicat, *preces ignavæ*, (seu, *operis expertes*: apage illud *inefficaces* Interpretis:) *solvunt*, vel *tollunt precum vigorem*? Atqui solemne est scriptoribus antiquis in hoc argumento, strenuam sedulitatem, quæ Deos implorat ut fautores, non ut mancipes & ἐργολάβους; ignavæ eorum pietati opponere, qui modo sint in precibus & votis assidui, Deos sibi vel dormientibus confecturos quæ volunt, sibi promittunt. Notissima inter alios præcipui Historici verba: *Non votis neque suppliciis muliebribus auxilia Deorum parantur. vigilando, agendo*, &c. *Ubi socordiæ tete, atque ignaviæ tradideris, nequicquam Deos implores*: &c. Quis igitur dubitet, quin scripserit *Hierocles*, non τῆς εὐχῆς, (orationis,) sed, τῆς ψυχῆς (animi,) τὸ δραστήριον, seu vigorem? Confirmant quæ sequuntur: sed ista vel maxime; τοιαύτη ἡ τῆς σπουδῆς, καὶ τῆς εὐχῆς ἕνωσις: ubi σπουδὴ, seu *industria propria*, & εὐχὴ sive *preces* iterum opponuntur.

Pag. 250. l. 19. καὶ τῆς ἀνεξαπατήτου ἀπάτης τυγχ.] Crucem dicas, non Grammaticis, (quod *Virgilius* olim de suis griphis,) sed lectoribus *Hieroclis* figere voluisse, qui hujus lectionis (si conscii tamen, & prudentes,) autores primi fuere. Quid enim monstrosius his verbis? Nam ὀξυμώροις quæ vocantur, ut δῶρα ἄδωρα, *periissem nisi per*. &c. nullus hic locus. Si quis sententia contentus est, legat, me sponsore, ἀνεξαπατ. ἐπιστήμης: quæ quidem sententia ex aliis plurimis locis facillime confirmatur. Ita tamen hoc loco scripsisse *Hieroclem*, minime ego præstem. Remotior enim

videtur vox ἐπιςήμη. Fortaſſe ſcripſerat *Hierocles*, καὶ τ ἀνεξαπατ. ἁπάντων ἐπιςήμης : (vel ἕξεως, ut p. 146. περὶ δὲ τῆς ἁπάντων ἀνεξαπατ. ἕξεως :) τυ[χ. Poſtea cum caſu, qualia in omnibus libris non pauca, excidiſſet vox ἐπιςήμης, & ſubſtantivo careret ſententia ; quod proximum erat ab oſcitante lectore arreptum eſt, & de ἁπάντων, quod ſyntaxi repugnabat, vox ἀπάτης efficta eſt : nec parum fortaſſe ſibi videbatur ingenioſus, qui una, quod aiunt, fidelia duos parietes ita dealbarat.

Pag. 258. l. 16. αὐτοὶ ἑαυτοὺ ταῖς ἀμεριμνίαις τῶν παθῶν καταπλ.] Nemo non videt, qui aliquid Græce intelligit, quam contra mentem Scriptoris, & rei ipſius quotidiana omnium experientia teſtatiſſimæ veritatem, vox ἀμεριμνία hunc locum occupet : quod & *Latinus* Interpres ſatis vidit, qui quod ſententia requirebat, non quod edita verba præferebant, expreſſit. Et ad ſententiam quidem quod attinet, facile eſſet ex pag. 266. l. 7. τῆς ἀπειρίας τῶν π. & p. 198. l. 6. εἰς τὸ ἄπειρον τῆς ἐπιθυμίας : hic quoque, ταῖς ἀπειρίαις τῶν παθῶν, optimo ſenſu, reſtituere. Quia tamen ſi ſcripturam ſpectemus, non facile quis aſſequatur, qua ratione ex ἀπειρίαις, (ex uſitatis enim ſcribarum compendiis, ſæpe contingit ut longiores voces decurtentur ; ut quæ breviores autem producantur, rarius eſt :) importunum illud ἀμεριμνίαις profluxerit ; cum *Heſychius* ἀμέρμερα, πολλὰ interpretetur ex uſu *Laconico* ; conjicio *Hieroclem* ἀμερμερίαις ſcripſiſſe : & hanc eum vocem ex trivio ſumpſiſſe, quales apud alios, philoſophos præcipue, qui de verbis non adeo ſolliciti, non paucæ ; quamvis ab elegantioribus vitatæ. Μέρμηρα alioquin, vocem probam, non ignoro : ſed & illam, ut à vulgata remotiorem, non hic probem. Amicus malebat, ἀμετρίαις ;

quod

quod eo probabilius fuerit, ſi alibi ſæpius in hac re ab *Hierocle* uſurpatum fuerit. Quanquam ne ſic quidem conjecturæ meæ me pœniteat, quæ ut *Heſychio* præcipue nititur, ita & ipſius verba non parum illuſtrat.

Pag. 298. l. 6. &c. *διδαχθήσῃ καὶ ὡς ἐν βρώμασι.*] Totus hic locus, qui ſententias aliquot complectitur, ab interpunctione falſa mirifice laborat; ſed nec alioquin ab omni ſcripturæ vitio plane liber. Attendat lector peritus; non dubitabit reſcribere: *διδαχθήσῃ· καὶ ὡς ἐν βρώμ. τοῦτο οὐ προσποιησόμεθα· οὕτως ἐν τοῖς τοῦ ἀυγ. καθ. τὸ ἀπὸ τ. νούμ. ἐπιτηδεύσωμεν. Ὁμοίως καὶ τὸ κ. μὴ ἐθ. προηγουμ. μὲν εἰς τὴν τοῦ θυμικοῦ κατάστασιν μὴ ἰέναι λέγει· καὶ ἐπακολ.* &c. Interpres autem *Lat.* non aliter quam una litura ſanandus: ſed in eo tamen maxime culpandus, quod *τῆς χλιέσεως ἀποχὴν*, *rei venereæ abſtinentiam*, reddiderit. Deus bone! quenquam qui vel à limine philoſophos Græcos ſalutaverit, quid *χλίεσις* in Ethicis ipſis ſit, ignorare potuiſſe? Sed excluſi tempore, iſta nunc non attingimus.

Pag. 305. l. 12. *τῆς μαθηματ. πλείστων ἐπις. μετεχ.*] Deeſt vox *σῶμα*, vel *ὄνομα*, vel tale quid, quod vel invenit in ſuo codice, vel ex ingenio ſupplevit Interpres. Et hæc quidem pro modulo temporis, hactenus.

FINIS.

COMPENDIUM HIEROCLIS DE PROVIDENTIA, FATO, Et eo quod nostræ est potestatis:

Hugone Grotio Interprete.

PRopositum est huic libro ea exponere quæ de Providentia nosci possunt, ex *Platonis* & *Aristotelis* sententia, his qui eos sequuntur. Horum enim opinationes inter se conciliare laborat *Hierocles*, imo & affirmat eos qui hos Philosophos inter se dissentire arbitrantur, longe ab hujus & illius aberrasse sententia, longeque recessisse à recta ratione: alios dum nimio & insano contradicendi studio non nisi semet consulunt; alios adjuncta ad inscitiam temeritate; quæ pars majorem gregem constituit, priusquam *Ammonii* sententia adfulgeret. Hic enim *Ammonius* cum veterum sententias purgatas dedisset, *Platonis* & *Aristotelis* in maximi momenti placitis concordem atq; consonantem ostendit esse sententiam. Ejus vero discipuli exstitere, *Plotinus*, *Origenes*, *Porphyrius* & *Iamblichus*. Et hoc ipsum in hoc sermone tractans *Hierocles*, quas isti secuti sunt sententias plurimum roborat: Ingens vero & acre suscepit

cepit certamen adversus tuentes contraria, *Epicureos* puta & *Stoicos*, atque alios qui *Platonis* quidem & *Aristotelis* prætendunt nomina, sed prave exponunt quæ ab illis bene sunt tradita: redarguit præterea *Genethliacos*, qui in natalis horæ observatione operam ponunt negotiorum, quorum *Hierocles* opinionem incertam esse dicit atque fallacem. Præcipue vero in illis refutandis versatur, qui rerum omnium Providentiam tentarunt destruere, nescio quibus commentis præstigiosis & quæstionum torturis. Et ut breviter comprehendam omnia, oppugnat omnes illas opinationes, per quas inducti homines imperiti, aut nullam esse Providentiam, aut pravam esse existimant. Hæc igitur tractatio ex *Platonis* ponit sententia, Deum hujus quæ conspicitur materiæ opificem, quam ipse de nihilo fecit exsistere, non autem è re alia ante exsistente eduxit: quippe cum sufficeret ei ad efficiendum, ut natura exsisteret, sua voluntas. Ita ex substantia corporea & efficientia incorporea inter se junctis, pulcherrimum hunc Mundum duplicem simul & unicum extitisse, in quo sapientia Mundi fictrix summa à mediis, media ab imis secundum naturam cujusque separavit atque distinxit. In his prima sunt quæ ratione sunt prædita; cœlestia, aeria, terrestria. Tria hæc genera quasi unum essent animans, aut unus chori concentus, inter se ita connexi, ut tamen naturalis eorum distinctio in illa compage mutuoque connexu pura minimeque confusa servetur, præsintque præstantiora inferioribus: omnibus vero Deum præesse Mundi artificem. Hujus, inquit, regis paternam appellationem obtinet Providentia, estque, & creditur ea esse quæ unicuique generi convenientia tribuit; Justitiam vero hujus Providentiæ sociam ac comitem, Fatum appellat, quæ sit justitiæ divinæ efficientia in iis, quæ ex Providentiæ decreto eveniunt;

niunt, res quæ hic agunt ordine quodam ac ſerie dirigens, ſicut voluntatum decreta dirigunt ea quæ ipſis videntur dirigenda. Sed melius hæc perſpicere poterit, qui Philoſophi ipſius commentarium evolvet. Sic igitur orditur diſputationem. Et cur hos, ait, enumerem, cum & *Platonici* quidam de ſummo rerum opifice Deo rectam ſanamque ſententiam non teneant. Neque enim in ipſo Deo ſatis eſſe cenſent virium, ut plene atque perfecte per potentiam ſuam & ſapientiam cuncta ab æterno efficientem, Mundum hunc in ſtatu ſuo conſervare poſſit. Sed ope materiæ genitæ, & ſic natura extrà ſe exiſtente, ſed ipſi ſubjecta utentem id præſtare poſſe; ideo quod omnia poteſtate quadam in materia prius ſint poſita, quæ Deus, quaſi penicillo digerat ordinetque, & ſeparet ab ea figura quæ inerat materiæ; quod ipſum magis oſtenderet laboris quandam in Deo redundantiam; quam ejus bonitatem. Cur enim quæ ipſe non conſtituit, regere & ordinare aggreditur? Nam quod indigeſtum erat in illa natura, idipſum ortus expers, ut volunt, erit. Quod vero nullam originem habuit, & per ſe ſubſiſtit, id quod aliunde ſumit, ſumit id præter naturam: atqui id quod præter naturam ſit, malum eſt, & ad exitium tendit. Quare non erit ipſi materiæ bonum accipere ordinem & ornatum cum ipſa nullum habuerit ortus principium, non tantum temporis ratione, ſed & cauſæ. Quo ſenſu etiam Deum eſſe dicimus ſine originis principio. Sed ne Deus quidem ipſe ſic abſolvi poterit, ne malorum ſit cauſa, cum opificii ſui initium à malitia duxerit, quippe cogens præter naturam diſponere ſubſtantiam ſibi coæternam atque ingenitam, ſororem ſuam quam caſus aliquis ad ipſum adduxerat; neque eam ſinens eo in ſtatu in quo ab omni æternitate fuerat, ut alium teneret, quem ſervare non poſſet: imo ſibi ſubmitteret rem paris hono-

ris, & æqualis æternitatis, ut in eam ab æterno obtineret dominatum. Aut si non ab æterno, sed in tempore id aggressus est, non minus hoc ipsum caret ratione, quod cum nihil necessarium deesset materiæ, ipse tamen ab aliquo tempore accurate eam pingere cœperit, ac sic non manserit ipse in quo erat affectu atque proposito. Nam si melius fuit non eam struere atque ordinare, cur ad struendum se contulit? Sin melius fuit eam exstruere, cur non ab omni æternitate id fecit? Nisi dicamus potuisse eum quidem per naturam partibus originem tribuere & adferre interitum, sed non id habuisse valentiæ ut æterna cuderet: quia scilicet materiæ, quam utendam habet, talis est vilitas, ut adversus ordinem illum extrinsecus adscitum recalcitret, ut eum excutiat, & sic redeat, ut forte aliquis dixerit, ad statum suum sine ordine eumque non genitum: inde fieri ut per partes & per tempora, modo id quod excultum est, modo id quod confusum turbidumque est præpolleat; vel ut exactius loquamur, vigeat semper indecora quædam ornatus egestas, cum & ornatus ipse, siquidem dispositio sit atque pictura præter naturam, æque æstimanti ea ipsa res turbulenta videbitur. Illa enim secundum naturam, simulque secundum substantiam dicuntur operari, quæ permanent constanter & sine mutatione in sui substantia, facultate & actione, neque ullam sui partem divellunt, aut propellunt ut subsistere faciant res procreatas, sed pro ratione tantum ejus quod sunt, producunt primas & posthumas de se soboles. His consequens est, Deum non ad usum suum adhibuisse materiam, neque efficere ab aliquo temporis initio aut in tempore, neque ad certum tempus desinere, neque id quod fit esse extra operationem opificis. Hæc enim omnia consequentia sunt ejus affectionis quæ casu aut fortuito fit, ut observare est in archite-

cto ac multis similibus. At vero Providentia & ordo ab ipso Mundi parente ac opifice Deo in commune ad omnia immortalia genera pertingit, potissimum vero ad prima illa quæ continenter proximeque ab ipso originem ducunt,& deinceps ad ea quæ suo ordine sequuntur, fruunturque dulcissimo pastu rerum quæ non nisi intellectu percipiuntur. Cum enim tria sint eorum quæ sunt in Mundo, quæque intelligentiam movent, genera, summum horum generum, quodque primum ab opifice Deo productum est, hoc est, quod sine ulla sui commutatione atque conversione participat Dei similitudinem, & in recto ordine deiformi consistit: quale esse diximus cœlestium genus. Alterum ab hoc locum obtinet, id quod secundo & remissiori modo divinum statum admittit; non quidem sine immutatione sui & partitione,sed tamen sine peccati vitiique labe paternis legibus obtemperans: quam sortem adsignamus attribuimusque aeriis. Tertium vero & ultimum ex divinis genus, non aliquatenus tantum à cœlestium eminentia decidit, sed etiam ordinis illius aerii dignitate est inferius. Nam Deum semper intelligere & inseparabilem ejus tenere notitiam, cœlestibus congruit. At eum semper quidem intelligentia percipere, sed fusa quadam vagaque notitia,hoc est quod aeriis suapte natura inest. Jam vero neque semper Deum intelligere, sed & intelligentia frui partim divisa atque interrupta, humanis mentibus proprio quodam jure concessum est. Jacent enim suapte natura,non tantum infra cœlestium intelligentiam,sed & infra eam quæ est in aeriis cognitionem, quæ sui ordinis vi completur atque perficitur, At humanæ mentes neque continenter neque perpetuo intelligunt, & cum ad intelligendi vim perveniunt, aeriam æmulantur cognitionem, & eam consecutæ, earum rerum quæ sub intelligentiam cadunt fruuntur

contemplatione. Hoc modo ejus divinæ Providentiæ, quæ circa nos versatur, discrimen sic explicat in legibus; Deus quidem omnia, sed & cum Deo Fortuna & occasio res omnes gubernant. Ex quibus perspicuum est *Platonem* circa eas naturas quæ imperturbatæ & usquequaque perfectæ, ac proinde peccati expertes sunt, puram, simplicem & uniformem constituere Dei Providentiam: circa alias vero ratione utentes, sed inscitiæ & ignorantiæ nonnunquam obnoxias, ac propterea vitio obsitas, permixtam occasionibus atque fortunis Providentiam tribuere. Nam antecedens bonorum largitio, ut eorum quæ natura insunt conservatio, opus proprium est Providentiæ puræ: at directio & emendatio eorum quæ præter naturam sunt constituta, & delictorum castigationes, ejus sunt Providentiæ quæ materiæ fæci inhæret, quæque Fortunæ & occasionibus famulatur. Neque enim divinum Judicium antecedenter ac principaliter his adversa infligit & calamitates, aliis præbet voluptates & oblectamenta, sed pro modo ac meritis vitæ anteactæ. Habet enim eorum qui nobis præsunt Judicum judicatio nonnihil simile cum arte medica. Nam ea ars postquam curandos suscepit eos qui sua culpa in morbum inciderunt, cuncta quæ oportet ipsis præcipit pro tempore & occasione, ita ut ægrotantis valetudo postulat. Ob eandem causam æstimatio eorum de quibus judicia exercentur, cum alio tempore alia sit, & liberis motibus fortunas faciat varias, commiscet illam quæ circa nos versatur Providentiam. Ordo vero singulis conveniens adfert supplicii & purgationis tempora. Connexis vero junctisque Fortuna & occasione simul cum divina Providentia, hic nexus Fatum est, quod ex humano quidem delectu fortunam adsumpsit, ex divino vero judicio adfert occasionem. Artis quippe est definire curationis modos: hominis

vero eos aptare cuique & accommodare, prout opus habeat incisione aut adustione, aut alia quavis dura atque aspera sanatione. Non ergo frustra leges statutæ sunt hominibus, neque sine causa ratiocinandi facultas concessa est, neque supervacua sunt deliberatio & consultatio, neq; vota & preces sunt irrita, dum Providentia res humanas gubernat, per legem & Justitiam voluntati & delectui cujusq; mercedem constituens, & reddens. Neque vero si hæc quæ diximus necessaria, pulchra & salutaria creduntur, ideo Fati quod Providentiæ adjunctum est ordo tollitur, qui liberam nostram voluntatem & arbitratum instruit iis additamentis quæ in nostra non sunt potestate. Quin tantum abest ut horum alterum alteri perniciem adferat, ut præstant inter se mutuas operas. Nam stante Providentia, necesse est ut nobis rationum examina & leges & preces multum opis adjumentique adferant: Sublata vero eadem, illa alia non tantum inutilia nobis erunt, sed nec ab initio exstitissent. Quare libertas voluntatis nostræ Providentiam infert, & Providentia voluntatis arbitriique libertatem. Nostra scilicet voluntas atque delectus justum ostendit esse fatum: Fatum vero corroborat liberas voluntatis nostræ motiones. Quam si puram exactamque Deo obtulerimus, tum legibus parentes, tum utentes precibus, ac plurimi facientes in consultando prudentiam, summa adipiscemur bona. Sin hæc omiserimus, aut fecerimus contraria, dolores ferendi erunt medici ac salutares, pœnarum scilicet istis culpis indictarum, & discendum posterius quod ante disci gerique debuit. Ut vero pulchre & egregie simus affecti postquam à malis institutis purgati sumus, ad ea multum adferunt adminiculi lex, consilium, & alia ejusmodi quæ intellectum nostrum ducunt in ordinem & concentum divini affectus. Non ergo his datis eripitur humanis ani-

mis volendi libertas. Nam si absque ea esset libertate, quinam rectum esset distribuere cuique ea quæ meritis ejus respondent, quibusque dignus esse creditur? Nam ad virtutem vitiumque Fatum Providentiæ adnexum libera nostra & sponte suscepta motione indiget. Neque enim justa esse posset distributio illa inæqualis, nisi pro causa & ratione sibi sumeret volendi jus liberum. Ideo enim & à natura præscriptum cuique tempus est, quousque vires in se & valentiam habere ad durandum possit: qua fatali summa confecta providere ultra nequeat. Quod vero non omnes ad concessum illud tempus perveniunt, id fit per incursus externos & violentos, quales circa nos quidem Providentiam testantur, circa bruta vero animantia temere ac casu eveniunt. Neque enim necesse videtur ut in hominum genere, ita in expertibus rationis animantibus ordinem quendam circa mortem ex animæ dignitate servari: quia non illæ simili quo nostræ animæ modo in vitam veniunt. Nam judicio bonorum Geniorum pro meritis anteactæ vitæ unusquisque nostrum vitæ sortitur genus, in quo comprehenduntur hæc simul omnia, gens, civitas, parens uterque, conceptio in commodum tempus, corpus ejusmodi, fortunarum conversiones variæ atque multiplices vitæ congruentes, mortis modus, & ad id præscriptæ constitutæque occasiones. Horum omnium autor idemque custos est Genius qui cuique contigit: quorum omnium nulla pars est quæ cerni posset mutis animantibus communicata. Nam quæ naturæ ratione utenti conveniunt qua talis est, ea aliena sunt à natura rationis experte. Neque vero æquum esset pari Providentia honorari atque conservari ea quæ ratione utuntur, & ea quæ rationis usu carent. Nam quod ratione & intellectu destituitur, id Dei, quem sola mente comprehendere licet, imago non est. Omnis enim Dei

imago

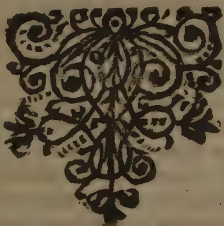
imago ratione eſt prædita, & mentis particeps, ut cognoſcere valeat & ſe, & opificem ſuũ. Pecudes vero eam ſortitæ ſunt Providentiam, cujus beneficio ſpecies eorum & genera conſervantur. Nos vero cura noſtræ ſpeciei conveniente non honorabimur, niſi etiam ſingulis ſit proſpectum; ita ut nihil ſit incongruum atque inconcinnum in ea Providentia quæ ad nos ſpectat. Decet enim eos qui à parente & fictore Deo ad præſcriptum præfinitumque tempus debent ſubſiſtere, ſeparatim quemque divina Providentia curari. Non enim Deus unam tantum animam fabricavit, cujus partem quiſque noſtrum, ita ut ſors tulit, obtineat, quæ in illud totum poſtea refundatur; ſed ſingulos hominum animos ſuis comprehenſos finibus conſtituit atque ſtabilivit. Et ideo ſingulis adeſt Providentia, Judicium, Juſtitia, purgatio, ortus adſignatio, ſors conveniens vitæ, & interitus non caſu neque fortuito procedens, & poſt obitum profectio ad Orci loca, duce bono illo Genio qui vitæ noſtræ moderator eſt additus. Ac aliorum quidem animantium ſingulis voluntates noſtræ, & inter ipſas mutuæ interemptionis ac devorationis cauſæ neceſſariæ, tum vero omnis generis caſus eventuſque varii, perniciem mortemque adferunt, ante diſſolutionem ex natura venientem, nulla aut ordinis aut temporis habita ratione; quippe cum nulla proſit ipſis Juſtitia, quæ anteactæ vitæ rationem exigat; ne ipſa quidem natura attendente cur hoc aut illud nunc faciant aut patiantur. In hominibus vero Providentiæ vincula, & bonorum Geniorum judicium, vitæ genera & ſortes, & veterum culparum expiationes, & alia hujuſmodi definiunt cuique occaſiones modoſque interitus: ita ut tam ea quæ ex voluntate ac delectu aguntur, quam ea quæ temere & caſu videntur evenire, colligata ſint cum fato cujuſque, & dignitati ejus ac merito id quod reſpondet provocent. Ita præte-
rita

rita consequentibus nexus causam præbent, & libertas voluntatis ea allicit quæ in potestate nostra non sunt, humanaque studia & voluntates fati legibus diriguntur, quas ipsis animis sancivit summus opifex. Eorum vero quæ hic gerimus rationem reddere debemus iis qui mediam sortem nacti sunt, quique custodes ac moderatores ac præfecti nostri sunt. Horum omnium circa nos operatio atque efficientia Fatum appellatur, quod per Justitiæ leges res nostras regit atque administrat. Qui cum custodes sint vitæ pro merito ac dignitate cuique adsignatæ atque definitæ, etiam hoc habent munus, ut vitæ, quam quisque sortitus est, tempus & compleant & absolvant. Cum enim præscriptus sit ortus etiam, mortem præscriptam esse necesse est. At sicut Fatum ablegationis è locis superis, (divina scilicet voluntas & divinæ Justitiæ leges) præscribit originis principium, ita Fatum migrationis de loco in locum mortis statuta servat : ita ut definitum sit per illa in hanc vitam venire, per hæc inde discedere. Nam si indefinita essent illa, vita quoque omnis indefinita esset, neque sublimiori præsidatui supposita. Ubi vero præterea erit divini judicii & distributionis pro cujusque dignitate cura, si quæ corpus & res externas spectant temere nobis ea evenient ? Imo ne hæc quidem relinquemus inordinata. Sed justitiæ vero propositum & judicationes atque appetitiones à valentiore necessitate nobis ingigni adseverabimus. Nam sic virtutis & vitii causas non nobis ipsis, sed illi tribueremus necessitati. Neque profecto rationi foret congruum omnia ad necessitatem referre, tum quæ ad animum, tum quæ ad corpus, & res externas pertinent : neque contra, omnia æquum fuerit permitti temerariis & fortuitis motionibus, cum mens omnium gubernatrix & Deus universorum autor & causa sit. Quare admittendum est id quod

quod relinquitur, ſtudia & voluntates in noſtra eſſe poteſtate, & juſtas vices atque repenſationes voluntatum pendere ab aeriis & à Deo conſtitutis judicibus, qui ſuapte natura noſtri curam atque proviſum habent. Nam cum tria ſint quæ circa nos fingi poſſunt, aut omnia neceſſitate conſtringi, aut nihil fieri neceſſario, aut modo nos ea conſtringi, modo non conſtringi abſque ulla ratione, hæc tria æque abſurda ſunt, & Providentiam de medio tollunt. At vero poſitio ejus quod eſt ſecundum merita & Providentiam inducit & Fatum ab ea pendens, & adnexum Providentiæ Judicium, quod res humanas Juſtitia & lege moderatur, egetque libero noſtro arbitratu, & volendi conſultandique principio. Quare Fatum conſtituendum eſt pars totius Providentiæ, quæ humanis animis ad Judicii morem reſpondeat. Humanorum autem animorum propria operatio eſt voluntas ſemetipſam movens, & id quod in noſtra poteſtate eſſe dicitur. Atque hæc ratio ſola probabilior reddi poteſt, cur divini Judices non æqualia omnibus diſtribuant. Quod vero fortuitum dicitur, id omne attribuendum eſt illis generibus quæ & mortalia ſunt & ſimul rationis expertia. Non enim ſingulatim in re nnaquaque pro meritis & rationis æſtimatione iſta fiunt, puta ut hoc igne exſtructo oriatur aer, aere hoc denſato aqua: neque ut ex his ſegetibus equi caniſve alatur ſiatque corpus, ex aliis aliud: verum hæc omnia ex ingruentibus mutationibus oriri ſatis eſt propter communem materiæ, & facilem ad omnia ſibi concilianda naturam, quæ hactenus partem habet in ordine ac divina neceſſitate, ut rerum genera omnia conſerventur, ſimulque ad æternitatem perpetuo quadam ſucceſſione conſpirent, atque concurrant cum cauſis à quibus pendent, & unde originem ſuam trahunt. Non enim eorum quicquam diſceſſu à ſupernis locis facto huc devenit ut ob

id divino Judicio instruatur ad reditum, prout in hominibus singulis accidit. Nam animos ratione præditos, ac proinde immortales, par est unde profecti sint, inde etjam ut à cognatis sibi naturis magnam obtinere salutis suæ curam per quam dirigantur, & à proclivitate ad vitium eluantur. Habent quidem affectus, sed in ipsis affectibus delectum adhibent, & pro dignitate eorum quæ elegerint bona aut mala recipiunt. At in mutis animantibus temerarii sunt impetus, & à divino Judicio abdicati. In iis vero quæ ad nos pertinent, id quod justum videtur ad Fati Providentiæ adnexi dispensationem refertur; & quamvis videamur casu ac temere pati similia iis quæ mutuæ animantes patiuntur, tamen & in corpore & in rebus externis ea ferimus ac perpetimur, quæ Judicium cuncta perspiciens atque moderans statuerit. Eorum vero quæ circa nos sunt incrementis atque damnis, & omnigena mutatione voluntas libera ad bonam constitutionem instruitur: celerius quidem, si leniter ac placide habuerit affectus qui inde oriuntur; tardius vero & longis temporum curriculis, si stupide atque insipienter istis perturbationibus se permittat. Tunc enim aberrationis & contumaciæ suæ pœnas luit: Et nihilominus per ea quæ patitur, ad id quod æquum est perducitur. Cum enim animus in ipsa electione liberos habeat motus, à præstantiori genere regitur jure, purgatione, pœna, quæ pro meritis affectuum consequuntur. Optio itaque & delectus penes ipsum est: quæ vero delectui superveniunt, ex Providentiæ judicio statuta sunt, animi affectus pro dignitate rependantis. Hinc fit ut eandem vitam & sortiri dicamur & eligere. Nam quæ nobis eorum quæ gerimus constituta est merces, ea & liberam voluntatis motionem & divinum præsidarum patefacit. Constat ergo ab initio ad finem usque liberos nobis motus decurrere, sed aliis magis liberos,
aliis

aliis minus: nec singulos semper eodem modo id quod in ipsorum est potestate servare; neque vero absque herili imperio nos repensationes adipisci, & Fatum nancisci quo ad ea quæ hic sunt adducimur, & rursum ab eis reducimur. At sic nexus quidam est atque concursus humanæ voluntatis & divini Judicii, ut quæ lubet eligamus ob delectus libertatem nulli rei obnoxiam; sæpe tamen ea quæ nolumus, patimur, propter vim Providentiæ inevitabilem.

ἹΕΡΟΚΛΕΌΥΣ

ΛΕΊΨΑΝΑ ΤΙΝᾺ ἘΝ τοῖς τοῦ Στοβαίου εὑρισκόμενα.

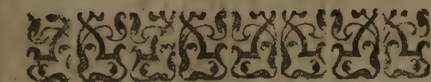
Ἐκ τοῦ τίνα τρόπον θεοῖς χρηστέον.

ΕΤι προδιηγητέον καὶ ταῦτα περὶ τῶν θεῶν, ὡς εἰσὶν ἄτρεπτοι, καὶ ἀραρότες τοῖς κρίμασιν, ὥστε τοῦ δόξαντος μηδέποτε ἀπ' ἀρχῆς ἐξίστασθαι. μία γάρ τις ἦν τῶν ἀρετῶν καὶ ἡ ἀμεταπτωσία καὶ βεβαιότης· ἣν εἰκὸς οὐχ ἥκιστα κἀν θεοῖς εἶναι παρέχουσαν τὸ ἱδρυμένον καὶ ἔμπεδον τῶν ἅπαξ αὐτοῖς δοξάντων. ἐξ οὗ δῆλον, ὡς οὐδὲ τὰς κολάσεις, ἃς ἔκρινε τισὶν ἐπιθεῖναι τὸ δαιμόνιον, πιθανὸν παρίεσθαι. καὶ γὰρ ἂν λογίσασθαι ῥᾴδιον, ὡς εἰ μεταβάλλουσιν οἱ θεοὶ τὰς αὐτῶν κρίσεις, καὶ ὧν ἔγνωσαν κολάσαι παρίασιν ἀκόλαστον, οὔτε καλῶς καὶ δικαίως διοικοῦσιν τὰ κατὰ τὸν κόσμον, οὔτε ἀπολογισμὸν εἰκότα φέρειν ἂν δύναιτο μετανοίας· καὶ τὰ τοιαῦτα ἔοικεν αὐτοσχεδίως καὶ μετ' οὐδενὸς λέγειν ἡ ποιητικὴ,

—Καὶ θυσίαισι καὶ εὐχωλῇς ἀγανῇσι,
Λοιβῇ τε, κνίσῃ τε παρατρωπῶσ' ἄνθρωποι
Λισσόμενοι, ὅτε κέν τις ὑπερβαίῃ, καὶ ἁμάρτῃ.

καὶ τὸ, ——Στρεπτοὶ δέ τε καὶ θεοὶ αὐτοί. συνόλως τε πᾶν ἔτι τούτοις εἴρηται παραπλησίως.

Ἀλλ' οὐ μὲν οὐδὲ ἐκεῖνο παρετέον, ὥσει καὶ μὴ

HIEROCLIS FRAGMENTA.

Quædam, prout in *Stobæo* inveniuntur.

De Usu Deorum.

HOc quoque inter cætera existimandum de diis est, immutabiles eos esse, ac judiciis insistentes, ita ut sententiam nunquam mutent. Cum enim de virtutibus una sit firmitas & constantia, eam inter deos maxime cerni sit verisimile, quæ sententias ipsorum immutabiles reddat. Ex quo patet, ne pœnas quidem, quas alicui numen statuit infligere, posse devitari. Etenim si mutarent sua dii consilia, quemque punire statuerant, impunitum demitterent, nec recte atque juste mundum gubernarent, nec pœnitentiæ defensionem possent probabilem nancisci. Hæc enim videtur temere & inconsiderate dicere poetica, *Eclog. phys. l. 1. c. 7.*

Atque illos extis homines, votisque superbis, *Homer.*
Liboque, & nidore simul placare precantes
Tentant, cum recto quis vitæ tramite cessit.

& illud :——*Nam dii mutantur & ipsi.* *Iliad. 1.*
ac si quid horum simile protulit.

Ne illud quidem omittendum est, quamvis

μὴ κακῶν αἴτιοι τυγχάνουσιν οἱ θεοί, τῶν γε τοιούτων ἔνια προσάπτουσί τισι, καὶ περιβάλλουσιν ἀξίους σωματικαῖς τε *ἐλαττώσι, καὶ τῶν ἐκτός, οὐ κακοηθείᾳ χρώμενοι, κἀξεπίτηδες δυσχερείαις ἄνθρωπον οἰόμενοι δεῖν, ἀλλ' ἐν τρόπῳ κολάσεως. καθάπερ γὰρ λοιμοὶ καὶ αὐχμοί, ἔτι δὲ ἐπομβρίαι καὶ σεισμοί, καὶ πᾶν τὸ τοιόνδε, τὰ μέν, πολλὰ γίνεται δι' αἰτίας ἑτέρας τινὰς φυσικωτέρας, ἔστι δ' ὅτε καὶ ὑπὸ θεῶν, ἐπειδὰν καιρὸς ᾖ δημοσίᾳ καὶ κοινῶς τὰ πολλῶν ἀμπλακήματα κολασθῆναι· τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ πρὸς ἕνα χρῶνται ποτὲ θεοὶ σωματικοῖς ἐλαττώμασι καὶ τοῖς ἐκτός, εἰς αὐτοῦ μέντοι κόλασιν, ἐπιστροφὴν δὲ καί.

Πολὺ δέ μοι δοκεῖ συμβάλλεσθαι τῷ καλῶς χρῆσθαι θεοῖς, καὶ τὸ διειληφέναι, ὡς οὐδενός ποτε κακοῦ γίνεται θεὸς αἴτιος· ἀλλὰ ταῦτα μὲν ἐκ τῆς κακίας *ἀπαντᾷ μόνης, οἱ δὲ θεοὶ τὸ ἐφ' ἑαυτῆς ἀγαθῶν τε εἰσὶν αἴτιοι, καὶ τῶν εὐχρήστων, ἡμεῖς δὲ ἐσμὲν οἱ τὰς εὐεργεσίας αὐτῶν οὐ προσιέμενοι, περιβάλλοντες δὲ αὑτοὺς κακοῖς αὐθαιρέτοις. ἤδη καιρὸν ἔχειν μοι τὸ ποιητικὸν ἐκεῖνο δοκεῖ κατὰ τὸν τόπον τοῦτον,

* ἀπαντᾷ pro ἅπαντα.

Ὡς δὲ οἱ βροτοὶ τοὺς θεοὺς αἰτιόωνται.

ὡς ἐξ αὐτῶν ἐπιπεμπομένων τῶν κακῶν.

——οἱ δὲ καὶ αὐτοὶ
Σφῇσιν ἀτασθαλίῃσιν ὑπὲρ μόρον ἄλγε' ἔχουσιν.

ἐπεί τοί γε ὡς ὁ θεὸς οὐδαμῇ οὐδαμῶς κακῶν αἴτιός ἐστιν, ἐκ πολλῶν νοήσειέ τις. πρὸς δὲ τὸ παρὸν ἀποχρήσειεν ἂν ὁ Πλάτωνος ἐκεῖνος λόγος· οὐ γὰρ θερμοῦ φησι τὸ ψύχειν, ἀλλὰ τοῦ ἐναντίου, οὐδὲ ψυχροῦ τὸ θερμαίνειν, ἀλλὰ τοῦ ἐναντίου. οὕτως οὖν οὐδὲ ἀγαθοποιοῦ τὸ κακοποιεῖν, ἀλλὰ τοὐναντίον. καὶ μὴν ἀγαθὸς ὁ θεός, πεπληρωμένος εὐθὺς ἀπ' ἀρχῆς τῆς ἁπάσης, ὡς οὐκ ἂν κακοποιητικὸς ὁ θεὸς εἴη, οὐδέ τινι κακῶν αἴτιος,

πάντα

malorum non sint autores dii, tamen ea quibusdam conciliare, & fortunæ corporisque incommodis meritos afficere, non ulla malignitate ductos, aut quod cum ærumnis homines conflictari æquum censeant, sed vindictæ causa. Nam quemadmodum pestilentiæ, siccitates, eluviones, terræ-motus, ac similia fere quidem de naturæ causis existunt, nonnunquam etiam à diis emittuntur, cum delicta multorum publice puniri tempus postulat: ita singulis etiam dii interdum fortunæ corporisve conciliant incommoda, quibus ipsi quidem puniantur, admoneantur autem reliqui.

Ac multum ad rectum deorum usum videtur mihi conducere, si quis intelligat nullius unquam mali Deum esse autorem: sed hæc quidem de sola vitiositate proficisci, deos autem per se bonorum & utilium autores esse, nos vero nec ipsorum admittere beneficia, & sponte nobis mala consciscere. Atque hoc loco poeticum illud apte proferetur, *Eclog. Ethic. ad finem.*

Qualia de divis mortales crimina jactant;

quasi ab iis mala demittantur.

---- *sed & ipsi*

Sponte sua pariunt fato cessante dolores.

Etenim nullius unquam mali Deum esse autorem, ut multis probari potest, ita nunc solius *Platonis* contenti erimus argumento. Quemadmodum, inquit, nec calidum frigefacit, sed contrarium; nec frigidum calefacit, sed contrarium; sic nec beneficum malefacit, sed contrarium; Deus autem cum bonus sit, omnisq; virtute plenus, non est maleficus, nec mali cujusquã autor,

πάντα δὲ τοὐναντίον παρέχων ἀγαθὰ τοῖς λαβεῖν βουλομένοις, ἅπασι χαριζόμενος δὲ σὺν τοῖς ἀγαθοῖς καὶ τῶν μέσων ὅσα κατὰ φύσιν ἡμῖν ἐστι, τὰ ποιητικά γε τῶν κατὰ φύσιν. ἓν δὲ καὶ μόνον αἴτιον τῶν κακῶν. Ταῦτα χρὴ * *

Ἐκ τοῦ περὶ γάμου.

Ἀναγκαιότατός ἐστιν ὁ περὶ τοῦ γάμου λόγος. ἅπαν μὲν γὰρ ἡμῶν τὸ γένος ἔφυ πρὸς κοινωνίαν. πρώτη δὲ καὶ στοιχειωδεστάτη τῶν κοινωνιῶν, ἡ κατὰ τὸν γάμον. οὔτε γὰρ πόλεις ἂν ἦσαν, μὴ ὄντων οἴκων. οἶκός τε ἡμιτελὴς μὲν τῷ ὄντι ὁ τοῦ ἀγάμου· τέλειος δὲ καὶ πλήρης, ὁ τοῦ γεγαμηκότος.

Οὐκοῦν ἔχομεν ἐν τοῖς περὶ οἴκων ἀποδεδειγμένοις, ὥστε σοφῷ προηγούμενος μέν ἐστιν ὁ μετὰ γάμου βίος· ὁ δ' ἄνευ γυναικός, κατὰ περίστασιν. ὥστ' ἐπειδὴ χρὴ μὲν ἐν οἷς γε δυνάμεθα μιμεῖσθαι τὸν ἔχοντα νοῦν. τούτῳ δὲ προηγούμενόν ἐστι τὸ γαμεῖν, δηλονότι καὶ ἡμῖν ἂν εἴη καθῆκον, εἴγε μή τις εἴη περίστασις ἐμποδών. καὶ δὲ τοῦτο μὲν πρῶτον. ἔοικε δὲ καὶ πρὸ τοῦ σοφοῦ παρακαλεῖν ἡμᾶς ἡ καὶ αὐτὸν τὸν σοφὸν ἐπὶ τὸν γάμον ἐξοτρύνουσα φύσις· ἥτις οὐ συναγελαστικοὺς ἡμᾶς ἀπειργάσατο μόνον, ἀλλὰ καὶ συνδυαστικούς, μετὰ τοῦ καὶ ἕν τε, καὶ κοινὸν ἔργον ὑποθεῖναι τῷ συνδυασμῷ· λέγω δὲ τὴν παίδων γένεσιν, καὶ βίου διεξαγωγὴν εὐσταθοῦς. δικαία δὲ διδάσκαλος ἡ φύσις, ὅτι τῇ παρ' αὐτῆς κατασκευῇ σύμφωνον τὴν ἐκλογὴν χρὴ γίγνεσθαι τῶν καθηκόντων. ζῇ γοῦν ἕκαστον τῶν ζώων ἑπομένως τῇ

ἑαυτοῦ

ſed contra & bona omnibus idoneis ſuppeditat, & cum bonis media quoque naturæ cognata impertitur. Una porro tantum eſt malorum cauſa. Hæc oportet * *

De Nuptiis.

Maxime neceſſaria eſt oratio de nuptiis. Univerſum enim genus noſtrum ad ſocietatem natum eſt. Prima autem & præcipua ſocietas eſt, quæ per nuptias initur. Nam civitates ſine familiis eſſe non poſſunt: & familia profecto innupti manca eſt: integra autem & perfecta illius, qui nuptus fuerit. Serm.65.

Conjugalem vitam deligendam eſſe viro ſapienti in Commentario de familiis oſtendimus: ſine uxore autem, non niſi aliqua circumſtantia aut caſus ita ſuaſerit. Quandoquidem igitur ubicunq;licet prudentem virum imitari oportet; prudenti autem nuptiæ ceu bonum proponuntur: nimirum & nobis conveniens, niſi quid impedimenti prohibeat. Et hoc primum ſit argumentũ. Videtur autem & ipſa natura multo prius quam vir ſapiens, utpote quæ & ipſum ſapientem ad nuptias inſtigat, nos admonere. Non n. gregales nos ſolum, ſed etiam ζυνδυαστικὺς, i. e. ut bini ageremus, fecit: & huic ſocietati unum communeque opus, liberorum progenerationem dico, & vitæ ſtabilis converſationem propoſuit. Probe vero ipſa natura nos docet, quod ex ipſius conſtitutione ea quæ facere decet deligi oporteat. Quippe ſingula animalia vitam naturali ſuæ

ἑαυτοῦ φυσικῇ κατασκευῇ, καὶ νὴ Δία τὸ φυτὸν ἅπαν ὡσαύτως, κατὰ τὸ ἐπὶ αὐτῶν λεγόμενον ζῆν· πλὴν οὐκ ἐκλογισμῷ καὶ ἀριθμήσει τινὰ χρώμενα, καὶ ταῖς ὑπὸ τῶν βασανιζομένων ἐκλογαῖς. ἀλλὰ τὰ μὲν τῇ φύσει, φυτὰ ψιλῇ, ψυχῆς γάρ ἐστιν ἀμέτοχα· τὰ δὲ ζῶα φαντασίαις τε ἀνώσαις ἐπὶ τὰ οἰκεῖα, καὶ ἐξελαυνούσαις προθυμίαις. ἡμῖν δὲ ἡ φύσις ἔδωκε τὸν λόγον, τάτε ἄλλα πάντα, καὶ σὺν πᾶσι, μᾶλλον δὲ πρὸ πάντων, αὐτὴν κατοψόμενον τὴν φύσιν· ὅπως ὡς πρός τινα σκοπὸν, * εὖ φθέγγηται καὶ ἀραρότα τεταγμένος πρὸς αὐτὴν, ἐκλεγόμενός τε τὸ σύμφωνον αὐτῇ πᾶν, καθηκόντως βιοῦντας ἡμᾶς ἀπεργάζοιτο.

* lego εὐφεγγῆ τε alius codex habet εὐφέγκτε.

Ὅθεν καὶ οὐκ ἂν ἁμάρτοι τις, ἀτελῆ φήσας οἰκίαν τὴν ἄνευ γάμου. τῷ μήτε τὸ ἄρχον ἄνευ τοῦ ἀρχομένου δύνασθαι νοηθῆναι, μήτ' ἄνευ τοῦ ἄρχοντος τὸ ἀρχόμενον. ἔοικε γὰρ ὁ λόγος εὖ μάλα μοι δοκεῖ δυσωπεῖν τοὺς ἠλλοτριωμένους πρὸς γάμον.

Φημὶ τοίνυν καὶ σύμφορον εἶναι τὸν γάμον. πρῶτον μὲν ὅτι θεῖον ὡς ἀληθῶς φέρειν καρπὸν τὴν τῶν παίδων γένεσιν, οἳ παραστάται μὲν ἡμῖν ὄντες συμφυεῖς ἔτι καὶ αὐτοῖς ἐρρωμένοις, ἐν ἁπάσαις γίγνονται πράξεσιν· * ἀγαθοῖς δὲ ἐπίκουροι κάμνουσιν ὑφ' ἡλικίας, καὶ γήρᾳ πιεζομένοις· οἰκεῖοι μὲν ἐν εὐπραγίαις εὐφροσύνης κοινωνοὶ, συμπαθεῖς δὲ ἐν τοῖς ἐναντίοις καιροῖς διάδοχοι τῶν ἀνιαρῶν. ἔπειτα καὶ πρὸς γένεσιν τέκνων λυσιτελὴς ἡ μετὰ γυναικὸς συμβίωσις. πρῶτον μὲν γὰρ ἀποτετειμμένους τοῖς

* lego ἀγαθοί.

constitutioni idoneam vivunt: & per *Jovem* stirpes quoque omnes similiter, eo quidem modo quo vita ipsis tribui potest: non enim ratione aut reputatione aliqua utuntur ad eligendum res dijudicandas. Verum plantæ sola natura utuntur, animæ expertes: animalia vero phantasiis ad res sibi commodas trahuntur, & cupiditatibus impelluntur. At nobis natura rationem donavit, ut & alia omnia, & cum omnibus, imo ante omnia ipsam naturam consideret; ut ad ipsam ceu scopum recte splendideque propositum feratur, & quicquid ei consonum est eligens, ad vitam decentem nos promoveat.

Proinde non erraverit aliquis, domum sine nuptiis mancam esse dicens. Nam neque pars princeps sine subdita, neque subdita sine principe animo potest concipi. Hæc sane ratio non parum efficax mihi videtur ad commovendum illos, qui à nuptiis alieni sunt.

Quinetiam utiles esse nuptias adsero: primum quia divinum revera fructum producunt, liberorum generationem, qui nobis & valentibus adhuc, utpote consanguinei, in omnibus negotiis opem ferunt; & ætate confectis senioque pressis, boni sunt auxiliarii: familiares quidem in secunda fortuna lætitiæ socii, in adversâ vero condolentes rerum tristium successores. Sed etiam præter liberorum procreationem, utilis est cum muliere convictus. Primum enim externis laboribus at-

τοῖς θυραίοις καμάτοις ὑποδέχεσθαι θεραπευτικῶς ἀναλαμβάνουσα, καὶ μετ' ἐπιμελείας ἀνακτωμένη πάσης. ἔπειτα τῶν ὄντων δυσχερῶν ἐν τῇ διανοίᾳ λήθην ἐντίθησι. τὰ γὰρ σκυθρωπὰ τοῦ βίου, περὶ μὲν τὴν ἀγορὰν, ἢ τὸ γυμνάσιον, ἢ τὸ χωρίον, ἢ καθόλου πάσης μερίμνης καὶ ἀσχολίας, καὶ περὶ τοὺς φίλους τε καὶ συνήθεις διατρίβουσιν ἡμῖν, οὐκ ἔστι πρόχειρα τοῖς ἀναγκαίοις ἐπιπροσθούμενα περισπασμοῖς· ἀνεθεῖσι δ' ἐκ τούτων, εἴς τε τὴν οἰκίαν ἐπανελθοῦσι, καὶ οἷον συσχόλοις τὴν ψυχὴν γινομένοις, ἐμπελάζει καιρῷ χρώμενα τούτῳ τοῦ ἀνιᾶν ἡμᾶς, ὅταν γε ἔρημος εὐνοίας καὶ μονήρης ὁ βίος· ἡ γυνὴ δὲ παροῦσα, μεγάλη γίνεται καὶ πρὸς ταῦτα παρηγορία, πυνθανομένη τι περὶ τῶν ἐκτὸς ἢ περὶ τῶν ἔνδον ἀναφέρουσα καὶ συνδιασκεπτομένη, καί τινα διάχυσιν ἐξ ἀπλάστου προθυμίας, καὶ εὐφροσύνην παρέχουσα. καὶ μὴν οἷα μέν ἐστιν ἐν ἑορταῖς συνεπιμεληθῆναι θυσιῶν καὶ ἱερουργιῶν, οἷα δ' ἐν ἀνδρὸς ἀποδημίαις, εὐσταθῆ διατηρῆσαι, καὶ μὴ παντάπασιν ἀπροστάτευτον τὸν οἶκον, οἷα δοκεῖ δαίμων οἰκητῶν, οἷα δὲ ἐν νόσοις, οἷα δὴ παραστάτις, μακρὸς ἂν γένοιθ' ὁ λόγος πάντ' ἐπεξιὼν τὰ κατὰ μέρος. ἀρκεῖ γὰρ κεφάλαιον εἰπεῖν, ὡς δεῖ μὲν ἅπασιν ἀνθρώποις πρὸς μετρίαν τοῦ βίου διεξαγωγὴν, δυοῖν, συγγενικῆς ἐπικουρίας καὶ συμπαθοῦς εὐνοίας. οὔτε δὲ συμπαθέστερόν τι γυναικὸς εὕροιμεν ἂν, οὔτε τέκνων συγγενέστερον. παρέχει δ' ἑκάτερον ὁ γάμος. πῶς οὖν οὐχὶ λυσιτελέστατον ἡμῖν; ἀλλ' ἔγωγε καὶ καλὸν ἡγοῦμαι

τὸν

tritos suscipit officiose tractans, & omni cum studio recreans. deinde animi tristitiæ oblivionem inducit. Tristiores enim vitæ partes, & in universum omnis solicitudo aut negotium agentes nos circa forum, gymnasium, rus, aut inter amicos & familiares non tam evidenter molestant, necessariis occupationibus admixta, & ceu caligine quadam eis obducta: expeditis autem inde, ac domum regressi, animoque in ocium restituto, & ita molestiam sentiente suam, tædium per hanc occasionem augetur, si vita solitaria & benevolentiæ expers sit. Mulier vero præsens magnum hic etiam solatium addit, interrogans aliquid de rebus externis, aut de domesticis ad ipsum referens, & in commune deliberans, unde gaudii nonnihil animi ejus minime simulata promptitudine, & honesta lætitia nascuntur. Cæterum qualis sit uxor in festis ad victimas & sacrificia communiter procuranda; qualem se gerat peregrinante viro, ad familiam stabiliter conservandam & non prorsus sine imperio; quale numen famulis videatur; qualem se præbeat in morbis, quam sedulo auxilietur; hæc, inquam, omnia singulatim recensere nimis longum foret. Sat autem fuerit summam dixisse, nempe omnes homines ad vitam mediocriter transigendam duo requirere, auxilium à cognatis, & similiter affectam benevolentiam. Nihil autem reperias quod æque cum alio afficiatur & condoleat ac mulier, neque magis cognatum quam liberos. Utrumque autem nuptiæ præbent: quomodo igitur non utilissimæ nobis fuerint? Insuper & pulchram existimo esse

 con-

τὸν μετὰ γάμου βίον. τίς γὰρ ἕτερος τοιοῦτος γένοιτ' ἂν οἰκίας κόσμος, οἷός ἐστιν ὁ κατὰ τὴν ἀνδρὸς καὶ γυναικὸς κοινωνίαν; οὐ μὲν δὴ πολυτελεῖς οἶκοι, καὶ ὀρθόστρωτοι τοῖχοι, καὶ περίστοα τοῖς ὑπὸ τῆς ἀπειραγαθίας θαυμαζομένοις λίθοις διακεκοσμημένα, οὐδὲ ζωγραφία, καὶ ψαλιστοὶ μυρρινῶνες, οὐδ' ἄλλό τι τῶν ἐκπληττόντων τοὺς ἠλιθίους, κάλλος ἐστὶν οἰκίας. ἀλλὰ ζεῦγος ἀνδρὸς καὶ γυναικὸς, συγκαθειμαρμένων ἀλλήλοις καὶ καθιερωμένων θεοῖς γαμηλίοις, γενεθλίοις, ἐφεστίοις, συμφωνούντων μὲν ἀλλήλοις, καὶ πάντα κοινὰ πεποιημένων, μέχρι καὶ τῶν σωμάτων, μᾶλλον δὲ καὶ αὐτῶν τῶν ψυχῶν· καὶ προστασίαν μὲν ἐχόντων τὴν ἐπιβάλλουσαν τοῦ οἴκου, καὶ τῶν θεραπόντων· ἀνατροφὴν δὲ καὶ κηδεμονίαν τῶν τέκνων· ἐπιμέλειαν δὲ οὔτε σύντονον, οὔτε * μὴ ῥάθυμον, ἀλλ' ἐμμελῆ καὶ καθηρμοσμένην τῶν πρὸς τὸ ζῆν ἀναγκαίων. τί γὰρ ἂν γένοιτο κρεῖσσον καὶ ἄρειον κατὰ τὸν θαυμασιώτατον Ὅμηρον,

Ἢ ὅθ' ὁμοφρονέοντε νοήμασιν οἰκί' ἔχητον
Ἀνὴρ ἠδὲ γυνή; διὸ καὶ πολλάκις ἐθαύμασα, τοὺς ὡς βαρὺν ἡγουμένους τὸν μετὰ γυναικὸς βίον. οὐ γὰρ ἡ γυνὴ μὰ Δία βάρος, ἢ φορτίον ἐστὶ, καθάπερ οὗτοι δοκοῦσιν· ἀλλ' ἥδε μὲν κἀκ τῶν ἐναντίων κοῦφόν τι καὶ ῥᾷστα φέρεσθαι δυνάμενον, μᾶλλον δὲ καὶ τῶν ὄντως ἐπαχθῶν καὶ βαρέων κουφιστικόν. οὐδὲν γὰρ οὕτω φορτικόν ἐστι τῶν ὄντων, ὥστε μὴ ῥᾷον εἶναι συμφρονοῦσί γε ἀνδρὶ καὶ γυναικὶ, καὶ κοινῇ φέρειν αὐτὸ βουλομένοις. βαρὺ δέ ἐστιν ὡς ἀληθῶς ἀφροσύνη, καὶ δύσοιστον τοῖς αὐτὴν κεκτημένοις· ὑφ' ἧς δὴ καὶ τὰ φύσει κοῦφα γίνεται βαρέα, τά τε

ἄλλα,

* forte χλεώστρωτοι.

* Expungendum videtur.

conjugalem vitam. Nam quod aliud hujusmodi ornamentum domus esse potest, quale per mariti & uxoris consortium efficitur? Non sane preciosa ædificia, & sublimes muri, & peristylia vel ambulacra ornata lapidibus, quos plerique ob ignorantiam virtutis admirantur, neque pictura, & fornicati * myrrhinones, nec aliud quippiam ex illis quæ vulgus stupet, ornamentum est domus. Sed viri & mulieris conjugium, qui mutuo copulantur, & sacri sunt diis nuptialibus, natalitiis, laribus, & inter se consentiunt, nihilque non commune habent usque ad corpora, imo ipsas animas: qui domui & famulis decenter præsunt; liberos alunt & instituunt; denique eorum quæ ad vitam necessaria sunt curam gerunt neque anxie neque negligenter, sed moderatam, & ut par est. tale inquam conjugium ædes exornat. Quid enim melius & præstantius fuerit, ut cum admirabili poeta *Homero* dicam,

** id est, loca myrtis consita, opere topiario structis arcuatim: vel ejusmodi picturæ.*

Quam cum chara domi conjux fidusque maritus
Unanimes degunt?

Quocirca non raro miratus sum illos, qui molestam opinantur cum uxore vitam. Nec enim per *Jovem* uxor onus aut molestia est: sed contra facillime ac sine negotio ferri potest, imo res molestas & pergraves ipsa levat. Nam nihil tam onerosum est, quod vir & uxor non facillime ferant concordes, & communi opera quicquid est ferre volentes. Cæterum imprudentia omnino gravis est, & ægre ferri potest à possidentibus ipsam, ut quæ res etiam per se faciles, onerosas efficiat, & inter

ἄλλα, καὶ γυνή. τῷ ὄντι γὰρ, καὶ συχνοῖς δή τισιν ἀφόρητος ἐγένετο ὁ γάμος· ἀλλ' οὐχὶ παρ' ἑαυτὸν, οὐδὲ τῷ φύσει τοιάνδε τὴν μετὰ γυναικὸς εἶναι κοινωνίαν· ἀλλ' ὅταν γαμῶμεν ὡς μὴ δεῖ, μετὰ τοῦ καὶ αὐτοὶ παντάπασιν ἀπειροβίως διακεῖσθαι, καὶ ἀπαρασκεύως ἔχειν πρὸς τὸ ἀγαγεῖν, ὡς χρὴ τὴν ἐλευθέραν ἄγεσθαι, τὸ τηνικαῦτα συμβαίνει χαλεπὴν καὶ ἀφόρητον γίνεσθαι τὴν κοινωνίαν. ἀμέλει καὶ ταύτῃ χωρεῖ τοῖς πολλοῖς ὁ γάμος· οὐ γὰρ ἐπὶ παίδων φύσιν, καὶ βίου κοινωνίαν ἄγονται γυναῖκας· ἀλλ' οἱ μὲν διὰ προικὸς ὄγκον, οἱ δὲ δι' ἐξοχὴν μορφῆς, οἱ δὲ δι' ἄλλας τινὰς τοιουτοτρόπους αἰτίας, αἷς χρώμενοι κακοῖς συμβούλοις, οὐδὲν περὶ τῆς διαθέσεως, καὶ τοῦ ἤθους τῆς νύμφης πολυπραγμονήσαντες, ὄλεθρον αὑτῶν θύουσι τὸν γάμον, καὶ θύραις κατεστεμμέναις, τύραννον ἀντὶ γυναικὸς ἐπεισάγουσιν ἑαυτοῖς, καὶ ταῦτα μηδὲ ἐφ' ὁποσονοῦν ἀνταρκεῖται δυνάμενον, καὶ τὴν περὶ τῶν πρωτείων ἅμιλλαν ἀγωνίσασθαι. φανερὸν οὖν, ὡς οὐ δι' αὐτὸν, ἀλλὰ διὰ ταῦτα πολλοῖς βαρὺς καὶ ἀφόρητος ὁ γάμος γίνεται· χρὴ δ' οὔτ' ἀναίτια φασὶν αἰτιᾶσθαι, οὔτ' ἔγκλημα πραγμάτων ποιεῖσθαι τὴν αὑτῶν ἀσθένειαν, καὶ περὶ τὴν χρῆσιν αὐτοῦ. ἐπεί τοι καὶ ἄλογον ἄλλως πανταχόθεν μὲν ἀφορμὰς ζητεῖν φιλιῶν, καί τινας προσποιεῖσθαι φίλους καὶ ἑταίρους, οἷον συμμάχους ἑτοίμους πρὸς τὰ τοῦ βίου δυσχερῆ· τὴν δὲ καὶ παρὰ τῆς φύσεως, καὶ παρὰ τῶν νόμων, καὶ παρὰ τῶν θεῶν διδομένην ἄνεσιν, συμμαχίαν τε καὶ βοήθειαν, τουτέστι τὴν ἐκ γυναικὸς καὶ τέκνων, μὴ ζητεῖν τε καὶ προσποιεῖσθαι.

Ἐν δὲ τῷ περὶ τοῦ γάμου καὶ τῆς παιδοποιΐας τόπῳ, θετέος ἐστὶ καὶ ὁ τῆς πολυτεκνίας λόγος.

alias uxorem quoque. Non paucis enim intolerabiles fuerunt nuptiæ: non quod sua culpa aut suapte natura talis sit cum uxore societas: Sed quando ducimus quas non oportebat, & ipsi quoque plane imperiti sumus in vita, neque instructi ad ducendum ingenuam uxorem, tum usuvenit ut difficilis ac intolerabilis societas sit. Hoc sane modo nuptiæ vulgo eveniunt. Non enim procreationis liberorum, aut vitæ societatis gratia ducunt uxores: sed alii propter magnitudinem dotis, alii excellentia formæ, alii vero aliis istiusmodi causis ducti, ceu malis consiliariis usi, de ingenio & moribus sponsæ nulla cura habita, in perniciem suam nuptias celebrant, & coronatis foribus pro uxore tyrannum sibiipsis introducunt, cui ne brevi quidem tempore resistere, & de primatu cum eo certare possunt. Itaque constat non propter se, sed jam dictas ob causas, multis molestas ac intolerabiles fieri nuptias. Oportet autem, ut aiunt, neque inculpata culpare, neque ex imbecillitate nostra & utendi ignorantia rebus crimen impingere. Quin & aliter absurdum fuerit, ubique venari occasiones amicitiarum, & amicos nobis sociosque comparare, ceu futuros auxiliatores in vitæ difficultatibus: recreationem vero, auxilium & opem illam, quæ à natura, legibus, atque diis nobis exhibetur, nempe uxoris & liberorum, non inquirere & comparare.

In hoc sermone de nuptiis & liberorum procreatione instituto, de multitudine prolis etiam dicen- *Serm.73.*

λόγος. κατὰ φύσιν γάρ πως καὶ ἀκόλουθον τῷ γάμῳ τὸ πάντα, ἢ τά γε πλεῖστα τῶν γινομένων ἀνατρέφειν. ἀλλ᾽ ἐοίκασιν οἱ πλείους ἀπειθεῖν τῇ παραινέσει, δι᾽ αἰτίαν οὐ μάλα εὐπρεπῆ. διὰ γὰρ φιλοπλουτίαν, καὶ τὸ πάμμεγα κακὸν ἡγεῖσθαι τὴν πενίαν, τοῦτο πάσχουσι. πρῶτον μὲν δὴ λογιστέον, ὡς οὐχ ἑαυτοῖς μόνον παραστάτας, καὶ γηροβοσκοὺς, καὶ πάσης τύχης τε καὶ περιστάσεως κοινωνοὺς γεννῶμεν, οὐδ᾽ ὑπὲρ ἑαυτῶν μόνον· ἀλλὰ καὶ ὑπὲρ τῶν γονέων ἡμῶν κατὰ πολλά γε. καὶ γὰρ εὐχαριστίαν ἔχει πρὸς αὐτοὺς ἡ παιδοποιΐα τῷ, κἂν εἴ τι πάθοιμεν ἡμεῖς πρότερον, καταλείπειν ἐκείνοις, ἀνθ᾽ ἡμῶν αὐτοὺς γηροβοσκούς. καλὸν δὲ πάππος ὑπὸ σφετέρων ἐκγόνων χειραγωγούμενός τε, καὶ τῆς ἄλλης ἐπιμελείας ἀξιούμενος. ὥστε πρῶτον μὲν εὐχάριστα πράττοιμεν ἂν εἰς γονέας τοὺς ἑαυτῶν, παίδων ἐπιμελούμενοι γενέσεως. εἶτα καὶ ταῖς εὐχαῖς τε καὶ σπουδαῖς τῶν ἡμᾶς γειναμένων συνεργήσομεν. εὐθὺ γὰρ ὅτε πρῶτον περὶ τὴν ἡμετέραν εἶχον γένεσιν, διανοίᾳ χρώμενοι τοῦ χύσιν αὐτῶν εἰς πλεῖστον λαβεῖν τὴν διαδοχὴν, καὶ παῖδας ἐκ παίδων ὑπολείπεσθαι, καὶ γάμου προὐνόησαν, καὶ τῆς ἡμετέρας σπορᾶς καὶ ἀνατροφῆς. ὅθεν γαμοῦντες μὲν καὶ παιδοποιούμενοι πράττοιμεν ἂν, οἷα μέρη τῆς ἐκείνων εὐχῆς· τὰ δ᾽ ἐναντία φρονήσαντες, ἐγκόπτοιμεν ἂν αὐτῶν τῇ προαιρέσει. καὶ μὴν κινδυνεύει πᾶς

ἐθελον-

dicendum est. Est enim secundum naturam & consentaneum nuptiis, ut fœtus omnes, aut plurimi saltem educentur. Videntur autem complures consilium istud improbare, idque propter causam non admodum decoram. Præ nimio enim divitiarum studio, & quia paupertatem longe maximum malum interpretantur, ita sunt affecti. Primum igitur cogitandum est, quod non solum auxiliatores nobis, senectæque nutritores, ac omnis fortunæ & casus participes gignamus, non inquam pro nobis ipsis solum, sed etiam pro parentibus nostris multas ob causas. Siquidem procreatio liberorum habet in se gratitudinem erga parentes nostros. Nam si quid forte nobis ante mortem ipsorum acciderit, filios eis nostri loco ad senectutem ipsorum nutricandam relinquimus. Est autem res egregia, avum deduci nepotum suorum manibus, & omni cura obsequioque ab ipsis affici. Primum itaque gratitudinis officium erga parentes nostros præstabimus, si proli generandæ operam demus: deinde, vota & desideria eorum qui nos genuerunt promovebimus. Statim enim à principio cum generatio nostri ipsis cordi esset, cogitantes apud se, cupientesque genus suum successione quam longissima propagare, & filios filiorum relinquere, tum nuptiarum, tum procreationis educationisque nostræ curam habuerunt. Quamobrem si nuptias contraxerimus, & liberis operam dederimus, partem aliquam ipsorum desiderii conficiemus: secus autem animati, voluntatem eorum irritam reddemus. Atqui propemodum dixerim unumquemq;

qui

ἐθελοντὴς, καὶ περιστάσεως ἄνευ, γάμον ἐκκλίνων καὶ παιδοποιίαν, παρανοίας κρίνειν τοὺς ἑαυτοῦ γονέας, ὡς οὐ σὺν ὀρθοῖς λογισμοῖς περὶ γάμου πεπραγματευμένους. ἔνθα δὴ καὶ τὴν ἀνομολογίαν φωράσειεν ἄν τις εὐπετῶς. πῶς γὰρ οὐ μάχης πλήρες, εὐαρεστεῖν μὲν τὸ ζῆν, καὶ μένειν ἐν ἑαυτῷ, ὡς καθηκόντως εἰς τὸν βίον ὑπὸ τῶν περιεστώτων παρηγμένον, τὸ δ' * αὐτὸ ἑτέρους γεννῆσαι τῶν ἀδοκίμων ὑπολαμβάνειν; ἀλλὰ γὰρ πρῶτον μὲν ὡς ἔφην ἐντεθυμῆσθαι χρὴ, διότι γεννῶμεν οὐχ ἑαυτοῖς μόνον, ἀλλὰ καὶ τοῖς δι' οὓς γεγόναμεν αὐτοί· ἔπειτα καὶ ὑπὲρ φίλων τε καὶ συγγενῶν. κεχαρισμένον γὰρ καὶ τούτοις ἐστὶ, παῖδας ἐξ ἡμῶν ἰδεῖν, διά τε τὴν εὔνοιαν καὶ οἰκειότητα, καὶ δὴ καὶ διὰ τὴν ἀσφάλειαν· διορμίζεται γὰρ ὑπὸ τοῦ τοιούτου τοῖς προσήκουσιν ὁ βίος, ἀνάλογον ταῖς ἐπὶ πολλῶν ἀγκυρῶν σαλευούσαις ναυσίν. ὅθεν κατὰ τὸ φιλοσυγγενὲς καὶ φιλέταιρον, ἐστὶν ἡ περὶ γάμον καὶ τέκνα σπουδή. παρακαλεῖ δ' εὖ μάλα καὶ ἡ πατρὶς ἐπὶ ταυτόν. καὶ σχεδὸν οὐδ' ἑαυτοῖς οὕτως ὡς τῇ πατρίδι φυτεύομεν παῖδας, τῆς μεθ' ἡμᾶς προνοούμενοι τάξεως, καὶ τῷ κοινῷ παρέχοντες τοὺς διαδεξομένους ἡμᾶς. ὅθεν ὁ μὲν ἱερεὺς ἴσω τῇ πόλει τῇ ἑαυτοῦ ἱερέας ὀφείλων· ὁ δὲ ἄρχων, ἄρχοντας· ὁ δὲ δημηγόρος, δημηγόρους· καὶ ὡς ἁπλῶς εἰπεῖν, ὁ πολίτης πολίτας. καθάπερ οὖν χορῷ μέν ἐστι κεχαρισμένη ἡ τῶν χορευτῶν διαμονὴ, στρατεύματι δὲ ἡ τῶν στρατιωτῶν· οὕτω καὶ πόλει ἡ τῶν πολιτῶν. ἀλλ' εἰ μὲν ἦν ὀλιγοχρόνιόν τι σύστημα πόλις, ὅ, τε

βίος

* lego αὐτόν.

qui ſponte, ac ſine cauſa peculiari, nuptias & prolis generationem declinat, parentes ſuos damnare vecordiæ, tanquam non juſtis rationibus moti nuptias contraxerint. Quinetiam quod qui ita ſentit, ſecum ipſe pugnet, facile animadverteris. Nam quomodo non diſſentiret à ſeipſo, qui vita quidem probat, & corpori ſuo acquieſcit, tanquam decenter à parentibus ad vitam promotus ſit: à ſe vero alios generari, improbat? Verum enimvero perpendendum eſt, primo quidem, quod liberos non ſolum nobis generemus, ſed illis etiam, quorum opera nos nati ſumus: deinde amicis quoque & cognatis. Quippe gratum & iſtis fuerit, procreatos à nobis liberos intueri, tum propter benevolentiam & familiaritatem, tum propter vitam tutiorem ita, & potentiorem. Firmatur enim hoc pacto vita inter gentiles ac neceſſarios, ſimiliter ut naves quæ multis anchoris in mari ſtabiliuntur. Proinde cura de nuptiis & prole ſuſcipienda ad hominem cognatis ſociiſque faventem omnino pertinet. Sed etiam patria ad hoc ipſum ſedulo nos adhortatur. Nam liberos procreamus non tam nobis ipſis fere quam patriæ, ſucceſſioni noſtræ proſpicientes, ac exhibentes reipub. illos qui in locum noſtrum ſubſtituantur. Itaque ſacerdos ſe civitati ſuæ ſacerdotes debere ſciat, princeps principes, concionator concionatores, denique civis cives. Quemadmodum igitur choro grata eſt illorum, à quibus conſtituitur, duratio, & exercitui militum: ſic etiam civitati civium. Quippe ſi civitas temporaneus quidam cœtus eſſet, ejuſq;

βίος αὐτῆς κατὰ βίον ἀνθρώπου τὴν συμμετρίαν ἐλάμβανεν, οὐδὲν ἔδει διαδοχῆς. ἐπεὶ δ' εἰς πολλὰς γενεὰς ἐξικνεῖται, δαίμονι δὲ εὐδαιμονεστέρῳ χρησαμένη, καὶ εἰς μακροὺς αἰῶνας πόλις, φανερὸν, ὡς οὐ τοῦ παρόντος ἐστοχάσθαι δεῖ μόνον, ἀλλὰ καὶ τοῦ μετέπειτα· τήν τε ἰδίαν μὴ περιορᾶν χώραν ἔρημον, ἀλλ' ἐπ' ἐλπίσιν ἱδρυμένην ταῖς ἀπὸ τῶν ἡμετέρων τέκνων.

[Ἐκ τοῦ πῶς χρηστέον γονεῦσιν.

ΜΕτὰ τὸν περὶ θεῶν καὶ πατρίδος λόγον, τίνος μᾶλλον ἂν προσώπου μνησθείη τις πρότερον ἢ γονέων; ὅθεν λεκτέον περὶ τούτων· οὓς δευτέρους καὶ ἐπιγείους τινὰς θεοὺς εἰπὼν, οὐχ ἁμάρτοι τις, ἕνεκά γε τῆς ἐγγύτητος, εἰ θέμις εἰπεῖν, καὶ θεῶν ἡμῖν τιμιωτέρους. προλαβεῖν δὲ ἀναγκαῖόν ἐστιν, ὡς μόνον μέτρον τῆς πρὸς αὐτοὺς εὐχαριστίας ἡ διηνεκὴς καὶ ἀνένδοτος προθυμία πρὸς τὸ ἀμείβεσθαι τὰς εὐεργεσίας αὐτῶν. * ἐπείτε γὰρ πολὺ καταδεέστερα, κἂν πάνυ πολλὰ πράξωμεν ὑπὲρ αὐτῶν. ἀλλ' ὅμως κινδυνεύει καὶ ταῦτ' ἐκείνων ἔργα τυγχάνειν, ὅτι καὶ ἡμᾶς τοὺς ταῦτα πράττοντας ἐκεῖνοι πεποιήκασιν· ὥσπερ οὖν τὰ ὑπὸ Φειδίου καὶ τῶν ἄλλων τεχνιτῶν ἀπεργασθέντα, εἴπερ καὶ αὐτὰ ἕτερά τινα κατεσκεύαζεν, οὐκ ἂν ὠκνήσαμεν καὶ ταῦτα τῶν τεχνιτῶν ἔργα φάσκειν· οὕτως εἰκότως καὶ τὰ ὑφ' ἡμῶν δρώμενα, λεγόμενα ἂν εἴη τῶν γονέων ἡμῶν ἔργα, δι' οὓς καὶ ἡμεῖς γεγόναμεν. πρὸς οὖν τὴν* εὐμαρῆ τῶν ἐπ' αὐτοὺς καθη-

* malim ἔσται γάρ.

vita hominis ætate comprehenderetur, successione non indigeret: at quoniam ad multas ætates extenditur, ac si dæmone propitio fruatur, longa aliquot secula perdurat, proculdubio non præsens solum, sed futurum etjam tempus spectandum est: & natale solum haudquaquam solitarium, sed spe posteritatis nostræ innixum relinquere convenit.

Quomodo erga parentes agendum sit.

POst sermonem de diis & patria, quam personam prius aliquis memoraverit, & potius quam parentes? De ipsis igitur nobis disserendum est. Si quis ergo parentes secundos ac terrestres quosdam deos dixerit, non errabit, cum nobis propter vicinitatem, si dicere fas est, vel ipsis diis honorabiliores sint. Necessarium autem est existimare unum erga ipsos gratitudinis modum esse, perpetuam & nunquam remittentem beneficia ipsorum rependendi animi promptitudinem. Quantumvis enim multa in eorum gratiam fecerimus, semper tamen inferiora erunt omnia, quam esse deberent. Quinetiam propemodum actiones nostræ omnes illorum videri possunt, ut qui nos etiam hæc agentes produxerint. Quemadmodum enim *Phidiæ* aut aliorum artificum opera, si & ipsa rursus alia quæpiam facerent, ea quoque non dubitaremus opera nominare artificum: eodem modo actiones etiam nostræ parentum nostrorum opera esse dicentur, per quos & nos nati sumus. Ut igitur in promptu habeamus, quibus officiis erga *Serm. 77.*

καθηκόντων αἵρεσιν, κεφαλαιώδη τινὰ χρὴ προβαλλομένους λόγον, τοῦτον ἐν προχείρῳ διηνεκὲς ἔχειν· ὡς οἱ γονεῖς θεῶν ἡμῖν εἰκόνες, καὶ νὴ Δία θεοὶ ἐφέστιοι, καὶ εὐεργέται, καὶ συγγενεῖς, δανεισταί τε, καὶ κύριοι, καὶ φίλοι βεβαιότατοι. θεῶν τε γὰρ εἰκόνες βεβαιόταται, καὶ ὑπὲρ τὰς τῶν τεχνῶν δυνάμεις, * καθηγεμένης τῆς ἐμφερείας. θεοί τε * γὰρ ἐφέστιοι, καὶ συνδίαιτοι ἡμῖν. ἔτι δ' εὐεργέται μέγιστοι, καὶ παρεσχημένοι τὰ μέγιστα, καὶ μὰ Δί' οὐχὶ μόνον ἃ ἔχομεν, ἀλλὰ καὶ ὁπόσα παρέχειν ἐβουλήθησαν, ἅτε καὶ εὔξαντο. πρὸς δὲ τούτοις, συγγενεῖς ἔγγιστα, καὶ τῆς πρὸς ἑτέρους αἴτιοι συγγενείας. δανεισταὶ δὲ τῶν τιμιωτάτων, μόνα ἀπαιτοῦντες, ὧν καὶ ἡ ἀπόδοσις πάλιν ἐστὶν ἡμῶν εὐεργεσία. τί γὰρ τηλικοῦτον παιδὶ κέρδος, τηλίκον ἐστὶ τὸ πρὸς τοὺς γειναμένους εὐσεβὲς καὶ εὐχάριστον; κύριοί γε μὴν δικαιότατα. τίνος γὰρ κτῆμα μᾶλλον εἴημεν ἢ ἐκείνων, δι' οὓς ἐσμέν; οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ φίλοι καὶ παραστάται διηνεκεῖς καὶ αὐτόκλητοι, παντὸς καιροῦ, καὶ πάσης περιστάσεως ἐπίκουροι. * ἐπὶ ἢ τῶν προκατειλημμένων ἁπάντων τὸ ἐξοχώτατον ἦν ὄνομα γονεῖς, καθὸ θεοὺς αὐτοὺς ἀπεκαλοῦμεν, τῇ τοιᾷδε ἐπινοίᾳ προσθετέον ἑτέραν· καὶ νομιστέον ἑαυτοὺς καθάπερ ἐν ἱερῷ τῇ οἰκίᾳ ζακόρους τινὰς καὶ ἱερέας, ὑπ' αὐτῆς κεχειροτονημένους καὶ καθιερωμένους τῆς φύσεως ἐγκεχειρίσθαι τὴν τῶν γονέων θεραπείαν. ὅθεν καὶ διελόντες τῆς ἐπιμελείας, τὸ μὲν εἰς σῶμα, τὸ δ' εἰς ψυχήν, καθ' ἑκάτερον αὐτῶν μεθ' ἑκάστης προθυμίας, πείθεσθαί τε

τῶν

* καθηγεμέναι.

* γὰρ alias abest.

* malim ἐπεί.

parentes obstringamur, summariam hanc sententiam semper animo versare oportet: Quod parentes deorum nobis imagines sint, & per *Jovem* dii lares, seu domestici beneficiorum autores, cognati, creditores, domini, & amici constantissimi. Sunt enim deorum imagines certissimæ, & similitudinem eorum nobis referunt melius, quam ullius artis facultas exprimere possit: cum tanquam dii domus patroni & nobis familiares sint. Beneficiorum item maximorum nobis autores sunt, & maxima quæque præstant, non quidem ea solum quæ habemus, sed quicquid nobis exhibere & optare voluerint. Ad hæc proxime cognati, & autores cognationis ad alios. Præterea creditores rerum pretiosissimarum, ex quibus ea solum repetunt, quorum ipsa redditio iterum nobis beneficium est. Quod enim tantum esset filio lucrum, quantum pietas & gratitudo in parentes? Domini vero jure optimo sunt: nam cujus possessioni potius cederemus, quam illorum per quos sumus? Denique, amici, & auxiliarii perpetui spontaneique sunt, quovis tempore & casu ferentes opem. Sed quoniam inter omnia hactenus enumerata præstantissimum est parentis nomen, cujus gratia ipsos appellamus deos, adjiciemus quod ad hanc sententiam sequitur: nempe filios existimare debere, se in domo patria, veluti fano quodam æditos & sacerdotes ab ipsa natura creatos & consecratos esse, ut parentem cultui operam darent. Quandoquidem vero duplex cultus est, alter corporis, alter animi; quicquid ad utrumque pertinent, alacriter exsequentur,

τῷ λόγῳ τι βουλόμενοι, τὸ καθῆκον ἐκπληρώσομεν. τοῦ μὲν οὖν σώματος ἕνεκα, βραχὺς ὁ λόγος, εἰ καὶ ἀναγκαῖος. προνοητέον μὲν γὰρ τροφῆς αὐτῶν ἐλευθερίου, καὶ πρὸς τὴν ἀσθένειαν τοῦ γήρως ἡρμοσμένης· ἔτι δὲ κοίτης καὶ ὕπνου, ἀλείμματός τε καὶ λουτροῦ, καὶ ἐσθῆτος, καὶ ἁπαξαπλῶς τῶν ἕνεκα τοῦ σώματος ἀναγκαίων· ὡς κατὰ μηδὲν τούτων ἐνδείας ποτὲ πειραθεῖεν· μιμούμενοι τὴν αὐτῶν ἐκείνων περὶ τὴν ἡμετέραν ἀνατροφὴν, ὅτ' ἦμεν νεογνοὶ, κηδεμονίαν· ὥστε προσαναγκάζειν ἑαυτοὺς, καὶ μαντικόν τι προσφέρεσθαι θεραπείαν κἀξευρίσκειν, εἰ γὰρ αὐτοὶ μὴ λέγοιεν πρὸς τίνα μάλιστα ῥέπουσιν αὐτοῖς αἱ προθυμίαι τῶν τῷ σώματι προσαγομένων. πολλὰ γὰρ αὖ κἀκεῖνοι περὶ ἡμῶν ἐμαντεύσαντο· πολλάκις ἀνάρθροις ἔτι καὶ κλαυθμώδεσι φωναῖς, ὅτι μὲν δεόμεθα τινῶν σημηνάντων· τίνα δ' ἐστὶν ὧν δεόμεθα διασαφῆσαι μὴ δυνηθέντων. κἂν εἰ ἡμῖν καὶ αὐτῶν τούτων τῶν * καθηγεγονότων διδάσκαλοι γεγόνασιν, ὧν ἄξιοι τυγχάνειν εἰσὶ παρ' ἡμῶν, ταῦθ' ἡμᾶς διὰ τοῦ προπαρασχεῖν ἡμῖν διδάξαντες. τῆς δὲ ψυχῆς αὐτῶν παρασχετέον, πρῶτον μὲν τὴν εὐθυμίαν, ἣ μάλιστα γίνοιτ' ἂν ἐκ τοῦ συναναστρέφεσθαι νύκτωρ τε καὶ μεθ' ἡμέραν αὐτοῖς, εἰ μή τι κωλύοι, συμπεριπατοῦντας, συνδιειρομένους, συνδιαιτωμένους. καθάπερ γὰρ τοῖς μακρὰν στελλομένοις ἀποδημίαν πρὸς εὐθυμίαν εἰσὶν, ἐν τρόπῳ γινόμεναι προπομπίας, τῶν οἰκειοτάτων τε καὶ φιλτάτων συναναστροφαί· τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ τοῖς γονεῦσι νενευκόσιν ἤδη πρὸς τὴν ἄφοδον, ἐν τοῖς μάλιστα κεχαρισμέναι καὶ προσφιλεῖς εἰσιν αἱ τῶν τέκνων προσεδρίαι. καὶ μέντοι κἂν ἐπί τι που γίνοιτο παραμαρτάνοντας (ὁποῖα δὴ πολλὰ φιλεῖ γίνεσθαι περὶ τοὺς πλείονας, καὶ ἰδιωτικώτερον ἠγμένους) ἐπανορθωτέον

μὲν,

ſi modo quod jus & ratio jubet facere voluerint. Eſt autem minor ratio corporis, neceſſaria tamen. Itaque liberali victu, & qui ſenectutis imbecillitati conveniat, proſpiciemus eis: item lecto, ſomno, unctione, balneo, & veſte. in ſumma, rebus omnibus corporis curæ neceſſariis, ut nulla earum inopia laborent, curam & diligentiam illam ipſorum imitati, qua nos infantes educaverunt: ita ut nonnunquam divinemus, & per conjecturam in eos quædam conferamus quæ ad corporis curam attinent, niſi ſponte quid maxime deſiderent indicaverint. Nam & ipſi multa circa nos divinarunt, cum ex inarticulato & flebili vagitu deeſſe quidem nobis aliquid intelligerent: quid vero illud eſſet, non facile conjicerent. Hoc ſane modo ipſi per illa quæ olim in nos beneficia contulerunt, quid viciſſim in eos præſtare debeamus, exemplum ac documentum reliquerunt.

Cæterum animis ipſorum lætitiam præcipue procurabimus, quæ inde maxime oborietur, ſi dies noctesque eis converſemur, & ſi nihil impediat ſimul deambulemus, ſimul ungamur, ſimul denique edamus & vivamus. Quemadmodum enim illis qui longinquam peregrinationem inſtituunt, familiarium & amicorum converſationes, quibus aliquantiſper deducuntur, jucundiſſimæ ſunt: eodem modo parentibus brevi è vita diſceſſuris, liberorum convictus maximopere gratus & ſuavis eſt. Quod ſi aliquando peccaverint (ut ſæpe accidit multis, illis præſertim qui negligentius educati ſunt) emendari quidem

μέν, ἀλλ' οὐ μετ' ἐπιπλήξεως μὰ Δία, καθάπερ ἔθος πρὸς τοὺς ἐλάττονας ἢ ἴσους ποιεῖν· ἀλλ' ὡς μετὰ παρακλήσεως, καὶ οὐχ ὡς δι' ἀμαθίαν ἁμαρτάνοντας, ἀλλ' ὡς παρορῶντας τὸ μὴ ἐφεστακέναι· πάντως δ' ἂν ἰδόντας εἴπερ ἐφέστησαν. ἀνιαραὶ γὰρ τοῖς τηλίκοις, καὶ μάλιστα ἐκτενῶς νουθετήσεις. ἀναγκαία δὲ μετὰ παρακλήσεως καί τινος φιλοτεχνίας ἴασις τῶν παρορωμένων. φέρει δὲ ἐπὶ τὴν ἐπιθυμίαν αὐτοῖς καὶ τὸ τῶν * νοητικωτέρων εἶναι δοκούντων ὑπὸ αἰτημάτων ἄπλεως ποτὲ τοὺς παῖδας, ὥστε καὶ πόδας ὑπονίψαι, καὶ κλίνην στορέσαι, καὶ παραστῆναι διακονουμένους. εὐφραίνοιντο γὰρ οὐκ ὀλίγως παρὰ τῶν φιλτάτων χειρῶν τὰς ἀναγκαίας ὑπηρεσίας λαμβάνοντες, καὶ διακόνοις χρώμενοι τοῖς σφετέροις ἐγγόνοις. μάλιστα δ' ἂν εἴη γονεῦσι κεχαρισμένον καὶ τὸ φαίνεσθαι τιμῶντας τοὺς παῖδας, οὓς ἂν ἐκεῖνοι στέργωσι, καὶ περὶ πολλοῦ ποιῶνται. διὸ συγγενεῖς αὐτῶν στερκτέον, καὶ ἐπιμελείας ἀξιωτέον, φίλους θ' ὡσαύτως, καὶ δῆτα καὶ ἑκάστους τοὺς ἐκείνοις κεχαρισμένους· ἀφ' ἧς ἀφορμῆς εὕρεσις ἡμῖν ὑπογράφεται, καὶ ἑτέρων πλειόνων καθηκόντων οὐ σμικρῶν, οὐδὲ τῶν τυχόντων. ἐπεὶ γὰρ χάρις ἐστὶ γονεῦσιν ἡ εἰς τοὺς στεργομένους ὑπ' αὐτῶν κηδεμονία, μάλιστα δ' ἔχουσι πρὸς ἡμᾶς οὕτως, δῆλον ὡς οὐ * τοῦ τυχόντος ἂν αὐτοῖς χαριζώμεθα προνοοῦντες αὐτῶν.

* lego δουλικωτέρων ὑπηρετημάτων.

* forte τὰ τυχόντα.

Ἐκ τοῦ περὶ φιλαδελφίας.

ΠΡώτη μὲν οὖν ὑποθήκη μάλα σαφής, ἐπιεικῶς τε εὔπορος, πρὸς δὲ καὶ κοινή· κατὰ παντὸς μὲν γὰρ εἰπεῖν προσώπου ὑγιὴς ὁ λόγος, ὡς

debent, non tamen cum reprehensione, quali erga inferiores aut æquales uti solemus: sed cum adhortatione tantum, tanquam per inanimadversionem potius quam inscitiam erraverint; & si animum advertissent, minime erraturi fuissent. Secus enim acerbæ sunt grandævis præsertim seriæ admonitiones. Itaque necessarium est, negligentiæ ipsorum blanda adhortatione, & non sine amoris affectu mederi. Augebunt præterea lætitiam parentum liberi, si servilia quandoque officia eis exhibeant, qualia sunt, pedes abluere, lectum sternere, & ministrantes adstare. Non mediocriter enim gaudebunt, cum à charissimis manibus necessaria percipient ministeria, & suis ipsi operibus ministris utentur. Ad hæc gratissimum erit parentibus, si liberi quoque honorent illos, quos parentes diligunt & magnifaciunt. Proinde cognatos eorum, & amicos, & quoscunque charos habent, amare & omnibus officiis colere decet. Quod si ita se habet, alias quoque non paucas neque leves officii nostri rationes inde colligimus. Nam cum alii ideo amandi sint, quoniam à parentibus diliguntur, nos autem maxime omnium ab eis amamur, si nos ipsos curemus, & ipsi consulamus nobis, plurimum eis gratificabimur.

De Amore Fraterno.

PRimum sane consilium clarissimum omnino in promptu situm, & omnibus commune est. *Serm. 82.* Nam cuivis homini hic sermo, utpote sanus ac

ὡς σαφής. παντὶ οὖν χρήσῃ, ἔκ τε τοῦ σαυτὸν μὲν ἐκεῖνον, ἐκεῖνον δὲ σαυτὸν ὑποθέσθαι. καὶ γὰρ οἰκέτῃ χρῷτ' ἄν τις καλῶς, ἐνθυμηθεὶς πῶς ἂν ἠξίωσεν ἐκεῖνον αὐτῷ προσφέρεσθαι, εἴπερ ἐκεῖνος μὲν ἦν δεσπότης, αὐτὸς δὲ δοῦλος. ὁ δ' ὅμοιος λόγος καὶ γονεῦσι περὶ τέκνων, καὶ παισὶ περὶ τῶν γειναμένων· καὶ συνόλως πᾶσι περὶ πάντων. ἐξαιρέτως δ' ἐστὶν εὔπορος ἡ παραίνεσις κατὰ τὸν τῶν ἀδελφῶν τρόπον. ἐπειδήπερ οὐδὲν δεῖ προϋποθέσθαι τὸν σκεπτόμενον, πῶς ἀδελφῷ χρηστέον· λαβεῖν δ' ἐξ ἑτοίμου παρὰ τῆς φύσεως τοῦ προσώπου ταυτότητα. καὶ δῆτα καὶ πρῶτος οὗτος εἰρήσθω λόγος. ὡς τοῦτον χρὴ προσφέρεσθαι τὸν τρόπον ἀδελφῷ, ὅνπερ ἄν τις ἐκεῖνον ἀξιώσειεν ἂν ἑαυτῷ. νὴ Δία φήσει τίς· ἀλλ' ἐγὼ μέν εἰμι μέτριος καὶ ἐπιεικής· ὁ δ' ἀδελφὸς, σκαιὸς καὶ δυσομίλητος. οὐκ ὀρθῶς δὲ ἐρεῖ. πρῶτον μὲν ἴσως, οὐδ' ἀληθεύει. ἱκανὴ γὰρ ἡ φιλαυτία, τὰ μὲν ἴδια μεγαλοποιῆσαι καὶ ἀποκυδᾶναι· τὰ δὲ τῶν ἄλλων κατασμικρῦναι καὶ διαφαυλίσαι. * πολλὰ γοῦν διὰ ταύτην οἱ κακίους σφᾶς αὐτοὺς προκρίνουσι τῶν κατὰ πολὺ βελτιόνων. ἔπειτα κἂν ὄντως τοιοῦτος ᾖ ὁ ἀδελφὸς, ἀλλὰ σύ γε φαύλου ἂν ἀμείνων εὑρέθητι, καὶ νίκησον αὐτοῦ τὴν ἀγριότητα ταῖς εὐποιΐαις. ἐπεί τοίγε οὐδὲ πολλὴ χάρις τοῖς εὐγνώμοσι προσενεχθῆναι μετρίως· ἀλλ' ἀνδρὸς ἔργον, καὶ πολλῆς ἄξιον ἀποδοχῆς, τὸν ἀβέλτερον καὶ σκαιὸν πραΰναι, τοῖς ἐς αὐτὸν πραττομένοις. καὶ γὰρ οὐδὲν πάμπαν ἐπ' ἀδύνατον ἡ παράκλησις. ἀλλ' ἔνεστι γὰρ κἂν τοῖς ἀτοπώτατα διακειμένοις σπέρματα μεταβολῆς τῆς ἐπὶ τὸ κρεῖττον, τιμῆς δὲ καὶ ἀγαπήσεως τῶν εὐεργετησάντων. οὐ γὰρ δὴ ζῶα μὲν ἄγρια

* lego πολλοί.

καὶ

evidens, dici poteſt. Sic igitur cum unoquoque ages, tanquam tu illius indueris perſonam, ille tuam. Siquidem etiam ſervo aliquis recte uti poterit, reputans ſecum quomodo ſe ab illo accipi vellet, ſi ipſe ſerviret, ille dominaretur. Idem hoc de parentibus, quales præſtare ſe debeant erga liberos, & viciſſim de liberis erga parentes; quibuſvis denique erga quoſlibet dicendum eſt. Promptiſſima vero & hæc admonitio, & fraternæ conditioni aptiſſima eſt. Nihil enim præſupponere opus eſt, illum qui conſiderat, quo pacto agendum ſit cum fratre: ſed ſtatim in promptu quod eadem ſit utriuſque veſtrum conditio, natura te docebit. Itaq; primum hoc conſilium jam dictum ſit, ſcilicet, eo modo cum fratre vivendum eſſe, quo ipſum aliquis ſecum agere vellet. Per *Jovem*, aliquis dixerit: At ego modeſtus & æquus homo ſum, frater vero rudis & difficilis in converſatione. Sed non recte ita loquetur. Primum forte, non ait quod res eſt. Nimius enim eſt amor ſui in extollendis & laudandis rebus propriis, alienis contra imminuendis ac elevandis. Quamobrem multi deteriores, aliis longe præſtantioribus ſemet anteponunt. Deinde, quamvis revera talis ſit frater; tu tamen, dixerim, melior appareas, & beneficiis agreſtes illius mores vincas. Haud enim magna gratia illis debetur, qui faciles ac moderati ſunt erga prudentes ac benignos. Rudem vero moleſtumque, ſuis factis mitiorem reddere, viro dignum & laudabile opus eſt. Non enim omnino fruſtra adhortatio, & provocatio per beneficia fiet. Quandoquidem vel efferatiſſimæ quæque ani-

καὶ φύσει πρὸς τὸ γένος ἡμῶν ἐκπεπολεμωμένα, πρὸς βίαν ἀχθέντα, καὶ τὴν πρώτην καταρχθέντα δεσμοῖς ἢ γαλεάγραις, χρόνοις ὕστερον τιθασὰ γίνεται καθημερευμένα ποιαῖς ἐπιμελείαις, καὶ τῇ καθ' ἡμέραν τροφῇ. οὐχ ὅπως δὲ ἄνθρωπος ἀδελφὸς, ἀλλὰ κἂν μηδὲν προσήκων τύχοι, οὕτω παντὶ μᾶλλον ἐπιμελείας ἀξιούμενος, μεταβάλλει πρὸς τὸ ἡμερώτερον, κἂν ὑπερβολὴν μὴ ἀπολίπῃ σκαιότητος. μιμητέον ἐπὶ παντὸς μὲν ἀνθρώπου, πολὺ δὲ διαφερόντως ἐπ' ἀδελφοῦ, τὸ τοῦ Σωκράτους. ἐκεῖνος γὰρ πρὸς τὸν εἰπόντα, ἀποθανοῦμαι, εἰ μή σε τιμωρησαίμην, ἔφη· ἀποθανοῦμαι, εἰ μή σε φίλον ποιήσω. ἀλλὰ γὰρ ταῦτα μὲν ταύτῃ. μετὰ ταῦτα δ' ἐνθυμητέον ὅτι τρόπον οἱ ἀδελφοὶ τὰ αὐτοῦ μέρη τυγχάνουσιν, ὥσπερ * οἱ ὁμοιόφθαλμοι ἐμοῦ καὶ ὡσαύτως σκέλη τε καὶ χεῖρες, καὶ τὰ λοιπά. καὶ γὰρ οὗτοι τοῦτον ἔχουσι τὸν τρόπον, εἴτε πρὸς τὸν οἶκον * ἐξετάζοντες. ὥσπερ οὖν οἱ ὀφθαλμοὶ, καὶ αἱ χεῖρες, εἴπερ ἕκαστον ἰδίαν ψυχὴν καὶ νοῦν λάβοι, περιέποι ἂν τὰ λοιπὰ πάσῃ μηχανῇ, διὰ τὴν εἰρημένην κοινωνίαν, τῷ μηδ' αὐτὰ τὸ ἴδιον ἔργον οἷά τε εἶναι παρέχειν καλῶς δίχα τῆς τῶν ἑτέρων παρουσίας· οὕτω δὴ καὶ ἡμᾶς ἀνθρώπους γε ὄντας, καὶ τὴν ψυχὴν ὁμολογοῦντας ἔχειν, μηδὲν παριέναι σπουδῆς, ὑπὲρ τοῦ δεόντως προσφέρεσθαι τοῖς ἀδελφοῖς. καὶ γὰρ αὖ καὶ πλεῖόν τι παρὰ τὰ μέρη συλλαμβάνειν ἀλλήλοις ἀδελφοὶ πεφύκασιν. οἵ τε ὀφθαλμοὶ μὲν ὁρῶσιν * ἀλλήλους, παρὼν * παρόντα· καὶ χεὶρ συνεργάζεται παροῦσα χειρὶ παρούσῃ· ἡ δ' ἀδελφῶν σύμπραξις ἀλλήλοις πολυχουστέρα πώς ἐστι. πράττουσι γὰρ τὰ κοινῇ δια-

* forte οἱ ὀφθαλμοὶ ἐμοῦ.

* Locus videtur mutilus

* ἀλλήλος & παρόντι.

animantes, & suapte natura humano generi omnino infensæ quamvis adductæ fuerint magna cum violentia, & à principio vinculis aut instrumentis quibusdam constrictæ, postea mansuefiunt certis cultibus, victuque quotidiano cicuratæ. Non solum autem homo frater, sed etiam alienus, si ita omni officiorum genere colatur, licet pessimus fuerit, mansuetior evadit. Proinde cum erga omnes homines, tum fratres multo maxime, * *Socratis* animum imitari ac referre debemus. Hic enim ad illum qui se moriturum exclamaverat, nisi ipsum ulcisceretur: At ego, dixit, nisi te mihi effecerim amicum, moriar. Et hæc quidem hactenus. Deinde cogitandum est, quod fratres quodammodo corporis tui partes sint, quemadmodum oculi tui, pedes, manus, & reliqua membra. Nam & fratres aliquo modo ita se habent, si communem generis originem spectes. Sicut igitur oculi manusque, si animæ & mentis per se compotes fierent, reliquas partes omni studio curarent propter intercedentem ipsis communionem; quoniam ne ipsæ quidem functionem suam recte administrare possunt citra præsentiam aliarum partium: ita nobis etiam, qui homines sumus, & animam habere nos fatemur, omnibus viribus adnitendum est, ut fratribus decenter utamur.. Magis enim, quam partes corporis, ad auxilium mutuum fratres compositi esse videntur. Siquidem oculi simul aliquid intuentur, uterque alteri præsens; & manus præsenti manui subvenit: fratrum vero opera mutua multo latius patet. Negotia enim communia peragunt,

**Plutarchus Euclidi Socratico attribuit.*

διαφέροντα· καὶ διεστηκότες πάμπαν μέγαθ' ὑπάρχουσιν ἀλλήλων ὄγκῳ, κἂν μυρίον ᾖ τὸ διάστημα. ὅλως δὲ ἐνθυμητέον, ὡς βίος ἡμῖν κινδυνεύει μακρός τις εἶναι καὶ πολυετὴς πόλεμος· τοῦτο μὲν διὰ τὴν αὐτῶν τῶν πραγμάτων φύσιν, ἐχόντων τι ἀντίτακτον· τοῦτο δὲ διὰ τὰς ἐξαιφνιδίους καὶ ἀπροσδοκήτους ἐπιδρομὰς τῆς ψυχῆς· πολὺ δὲ μάλιστα δι' αὐτὴν τὴν κακίαν, οὔτε βίας τινὸς * ἀπεχόμενον, οὔτε δόλου καὶ κακῶν στρατηγημάτων. ὅθεν καλῶς ἡ φύσις, ὡς ἂν ἔφαμεν * ναμηγοῦσα, παρήγαγεν ἡμῶν ἕκαστον τρόπον τινὰ μετὰ συμμαχίας. οὐδεὶς οὖν ἐστι μόνος, οὐδ' ἀπὸ δρυὸς, οὐδ' ἀπὸ πέτρης, ἀλλ' ἐκ γονέων, καὶ μετ' ἀδελφῶν καὶ συγγενῶν, καὶ ἄλλων οἰκείων. μέγας δὲ βοηθὸς ὁ λόγος, καὶ τοὺς ὀθνείους καὶ μηδὲν καθ' αἷμα προσήκοντας ἐξιδιούμενος, ἀφθονίαν τε παρέχων συμμάχων. διὰ τοῦτο κατὰ φύσιν ἡμῖν σπουδὴ, καὶ ὑπνοῦν προσαγαγέσθαι καὶ φιλοποιήσασθαι. γίνεται γοῦν ἤδη τὸ πρᾶγμα, τελεωτάτη μανιῶν, * τῶν μὲν οὐδὲν ἐκ φύσεως ἔχουσι φίλτρον πρὸς ἡμᾶς ἐθέλειν συγκερασθῆναι, καὶ τῇ γνώμῃ εἰς ἐφόσον ἐνδέχεται πλεῖστον χέαι τὴν οἰκειότητα· τῶν δὲ ἐξ ἑτοίμου καὶ παρ' αὐτῆς χορηγουμένων τῆς φύσεως, καταμεμεληκέναι βοηθῶν κἀπικούρων, οἵους δὴ συμβέβηκεν εἶναι τοὺς ἀδελφούς.

* ἀπεχομένης.

* lego τὸ ἦν.

Ἐκ τοῦ πῶς συγγενέσι χρηστέον.

ΤΟῖς εἰρημένοις περὶ γονέων χρησίμως καὶ ἀδελφῶν γυναικός τε καὶ τέκνων, ἀκόλουθόν ἐστι προσθεῖναι καὶ τὸν περὶ συγγενῶν λόγον, συμπεπον-

θότα

peragunt, quamvis magno loci intervallo disjuncti: & commoda sua sedulo invicem promovent, licet longissimo interstitio separentur. In summa, æstimandum est, quam longæ tædiosæque vitæ, & perpetuæ inimicitiæ periculum immineat: partim, propter ipsarum rerum naturam, nescio quid adversæ contumaciæ habentium; partim, propter subitas & inopinatas animæ perturbationes; maxime vero propter ipsam hominum malitiam, quæ nec ulla vi, nec dolo malorum stratagematum abstinet. Itaque natura imbecillitatis nostræ gnara, unicuique nostrum auxilia quædam adjunxit. Quocirca nemo solus est, nec ex quercu saxove natus, sed ex parentibus, & cum fratribus, & cognatis, aliisque familiaribus agit. Plurimum autem nos juvat ratio, alienos etiam, & sanguine nihil junctos concilians, ac sociorum copiam exhibens. Proinde naturali quodam studio quoslibet allicere, & amicos nobis parare cupimus. Verum enimvero extremæ insaniæ argumentum est, cum illis conjungi velle, quorum amorem nulla vis naturæ nobis commendat, & quam fieri potest latissime familiaritatem propagare: auxiliatores vero & socios in promptu exsistentes, & ab ipsa natura suppeditatos, quales nimirum fratres sunt, negligere.

Quomodo utendum sit cognatis.

ILlis quæ de parentibus, fratribus, uxore ac liberis utiliter dicta sunt, sermonem de cognatis statim adjungi convenit, ut qui ejusdem *Serm. 82.*

ὄντα μέν πως ἐκείνοις, δι' αὐτὸ δὲ τοῦτο συντόμως ἀποδοθῆναι δυνάμενον. ὅλως γὰρ ἕκαστος ἡμῶν, οἷον κύκλοις πολλοῖς περιγέγραπται· τοῖς μὲν σμικροτέροις, τοῖς δὲ μείζοσι, καὶ τοῖς μὲν περιέχουσι, τοῖς δὲ περιεχομένοις, κατὰ τὰς διαφόρους καὶ ἀνίσους πρὸς ἀλλήλους σχέσεις. πρῶτος μὲν γάρ ἐστι κύκλος καὶ προσεχέστατος, ὃν αὐτός τις καθάπερ περὶ κέντρον τὴν ἑαυτοῦ γέγραπται διάνοιαν, ἐν ᾧ κύκλῳ τό, τε σῶμα περιέχεται, καὶ τὰ τοῦ σώματος ἕνεκα παρειλημμένα. σχεδὸν γὰρ ὁ βραχύτατος καὶ μικροῦ δεῖν αὐτοῦ προσαπτόμενος τοῦ κέντρου κύκλος οὗτος. δεύτερος δὲ ἀπὸ τούτου, καὶ πλέον μὲν ἀφεστὼς τοῦ κέντρου, περιέχων δὲ τὸν πρῶτον, ἐν ᾧ τετάχαται γονεῖς, ἀδελφοί, γυνή, παῖδες. ὁ δ' ἀπὸ τούτων τρίτος, ἐν ᾧ θεῖοι, καὶ τηθίδες, πάπποι τε καὶ τίτθαι, καὶ ἀδελφῶν παῖδες, ἔτι δ' ἀνεψιοί. μεθ' ὃν ὁ τοὺς ἄλλους περιέχων συγγενεῖς. τούτῳ δ' ἐφεξῆς, ὁ τῶν δημοτῶν, καὶ μετ' αὐτὸν ὁ τῶν φυλετῶν, εἶθ' ὁ πολιτῶν. καὶ λοιπὸν οὕτως ὁ μὲν ἀστυγειτόνων· ὁ δὲ ὁμοεθνῶν. ὁ δ' ἐξωτάτω καὶ μέγιστος, περιέχων τε πάντας τοὺς κύκλους, ὁ τοῦ παντὸς ἀνθρώπων γένους. τούτων οὖν τεθεωρημένων κατὰ τὸν ἐντεταμένον ἐστὶ περὶ τὴν δέουσαν ἑκάστων χρῆσιν, τὸ ἐπισυνάγειν πως τοὺς κύκλους ὡς ἐπὶ τὸ μὲν κέντρον, καὶ τῇ σπουδῇ μεταφέρειν ἀεί, τοὺς ἐκ τῶν περιεχόντων εἰς τοὺς περιεχομένους. κατὰ τὸν φιλοίκειον γοῦν ἐστι γονέας μὲν καὶ ἀδελφούς. * ἔχουσι καὶ κατὰ τὴν αὐτὴν ἀναλογίαν, καὶ τῶν συγγενῶν τοὺς μὲν πρεσβυτέρους καὶ πρεσβυτέρας, ὡς πάππους, θείους, ἢ τηθίδας· τοὺς δ' ὁμήλικας, ὡς ἀνεψιούς· τοὺς δὲ νεωτέρους, ὡς παῖδας ἀνεψιῶν. * ὥστε εἴρηται διὰ συντόμων ὑποθήκη, ἀφ'

** Loca videntur mutila.*

jusdem prope instituti sit, eamque ob caussam breviter hic explicari queat. Nam unusquisque nostrum undique multis veluti circulis circumscriptus est: quorum alii minores, alii majores sunt, alii continent, alii continentur, juxta diversos & inæquales ad se invicem habitus. Primus etenim & proximus circulus est, quem unusquisque circa mentem suam, veluti centrum descriptum constituit, in quo & corpus nostrum, & ad usum ejus pertinentia insunt. Et minimus ipsumque prope centrum attingens hic circulus est. Ab hoc secundus, remotior à centro, & primum intra se concludens, parentes, uxorem, & liberos comprehendit. Tertius avunculos, materteras, avos, avias, nepotes ex fratribus, & consobrinos habet. Post illum est qui reliquos cognatos continet: deinde popularium, mox tribulium, postea militum circuli sequuntur. ab illis urbi vicinorum circulus, & alius gentilium, ambiunt. Extremus autem & maximus, omnes ambitu suo concludens, totius hominum generis est. His ita consideratis, officium illius fuerit qui singulis decenter uti studet, circulos ad centrum quodammodo contrahere, & conari semper, ut qui in circulis continentibus sunt, ad contentos redigantur. Est igitur hominis cognationem suam amantis, parentes quidem & fratres. Et simili ratione cognatorum in utroque sexu ætate provectiores tanquam avos, avunculos, aut avias colere: æquales vero, ceu consobrinos: juniores denique, ceu filios consobrinorum. Itaque breviter consilium proposuimus,

quo

ἀφ' ἧς πῶς χρὴ προσφέρεσθαι συγγενέσιν. ἐπειδὴ προδεδιδάχθημεν, πῶς τε χρηστέον ἑαυτοῖς, καὶ πῶς γονεῦσι καὶ ἀδελφοῖς, ἔτι δὲ γυναικὶ καὶ τέκνοις· πρόσκειται δ' ὅτι, καὶ τούτοις μὲν ὁμοίως τιμητέον τοὺς ἐκ τοῦ τρίτου κύκλου· τούτοις δ' αὖ τοὺς συγγενεῖς. ἀφαιρήσεται μὲν γάρ τι τῆς εὐνοίας τὸ καθ' αἷμα διάστημα πλέον * ἂν ἡμῖν δ' ὅμως σπουδαστέα περὶ τὴν ἐξομοίωσίν ἐστιν. ἥκοι μὲν γὰρ ἂν εἰς τὸ μέτριον, εἰ διὰ τῆς ἡμετέρας αὐτῶν ἐνστάσεως ἐπιτεμνοίμεθα τὸ μῆκος τῆς πρὸς ἕκαστον τὸ πρόσωπον σχέσεως. τὸ μὲν οὖν συνέχον καὶ πραγματικώτερον εἴρηται. χρὴ δ' ἐπὶ μετρίαν καὶ κατὰ τὴν τῶν προσηγορειῶν χρῆσιν, τοὺς μὲν ἀνεψιοὺς καὶ θείους καὶ τηθίδας ἀδελφοὺς ἀποκαλοῦντας, πατέρας τε καὶ μητέρας· τῶν δὲ συγγενῶν, τοὺς μὲν θείους, τοὺς δὲ ἀδελφιδοῦς, τοὺς δὲ ἀνεψιούς, ὡς ἂν καὶ τὰ τῆς ἡλικίας παρήκῃ ἕνεκα τῆς ἐν τοῖς ὀνόμασιν ἐκτενείας. οὗτος γὰρ τῆς * προῤῥήσεως ὁ τρόπος, ἅμα μὲν ἂν σημεῖον οὐκ ἀμαυρὸν εἴη τῆς οὔσης ἡμῖν σπουδῆς περὶ ἑκάστους. ἅμα δ' ἂν ἐποτρύνοι καὶ προσεντείνοι, πρὸς τὴν ὑποδεδειγμένην οἷον συνολκὴν τῶν κύκλων· ἐνταῦθα μέντοι γενομένοις, οὐκ ἄκαιρος τοῦ ῥηθέντος ἐπὶ γονέων διορισμοῦ φαντάζεται μνήμη. ἐλέγομεν γὰρ αὖ μετ' ἐκεῖνον ἡνίκα τὸν τόπον ἦμεν, ἔνθα μητέρα πατρὶ συνεκρίναμεν, ὡς χρὴ τῇ μὲν μητρί, τῆς στοργῆς, τῆς δὲ τιμῆς, τῷ πατρὶ πλέον ἀπονέμειν· οἷς ἑπομένοις, καὶ δεῦρο τιθεῖμεν ἄν, ὡς τοὺς μὲν μητρόθεν προσήκοντας, στέργειν πλέον πρέπει, τοὺς δ' αὖ κατὰ πατέρα συγγενεῖς, διὰ μείζονος ἄγειν τιμῆς.

* forte ὄν.

* lego προσρήσεως.

Ἐκ

quo pacto oporteat cum cognatis agere. Supra enim explicatum est, quomodo nobis ipsis, parentibus, fratribus, uxoreque ac liberis utendum sit. Hic vero adjecimus, quod ex æquo honorem conferre oporteat & his, & qui tertii sunt ordinis: ac rursus tam reliquos cognatos, quam qui tertio loco sunt honorare. Quamvis enim imminuatur aliquid benevolentiæ erga illos, qui plurium graduum intervallo sanguine nobis juncti sunt, adnitendum est tamen, ut æqualitatem paremus: quæ quidem moderata futura est, si studio nostro longinquitatem cognationis erga singulos minuamus. Præcipua igitur causa jam exposita est: convenit autem quod ad moderatum in appellandis nominibus usum attinet, consobrinos, avunculos & avias, fratres appellare, & patres acumatres; item ex cognatis quosdam avunculos, alios patrueles, aut consobrinos vocare, ita ut ætatis rationi benigna nominum liberalitas respondeat. Nam hic appellandi modus tum studii nostri erga singulos non leve argumentum fuerit, tum ad circulorum prædictam contractionem multum adjuvabit. Sed quoniam huc oratio nostra pervenit, non intempestivum videbitur, meminisse parentum superius adlatæ distinctionis. Dicebamus enim in eo loco, ubi patri conferebamus matrem, quod matri amorem, patri vero honorem amplius tribuere oporteret. quod si concedatur esse faciendum, hic etiam adseremus illos qui materno genere nobis conjunguntut, plus amandos: qui autem paterno, plus honorandos esse.

Ἐκ τοῦ πῶς πατρίδι χρηστέον.

Μετὰ τὸν περὶ θεῶν λόγον, εὐλογώτατόν ἐστιν ὑποθέσθαι, πῶς πατρίδι χρηστέον. ἔστι γὰρ ὡσανεὶ δεύτερός τις θεὸς αὕτη, νὴ Δία, πρῶτος καὶ μείζων γονεύς. παρ' ὃ δὴ καὶ ὁ τοὔνομα τῷ πράγματι θέμενος, οὐκ ἀνεντρεχὲς ἔθετο, παρασχηματίσας μὲν τῷ πατρί, θηλυκῶς δ' ἐξενεγκών, ἵν' οἷον μίγμα τυγχάνοι, τῆς τε τοῦ πατρὸς καὶ τῆς μητρῴας. καὶ δὴ οὗτος μὲν ὁ λόγος ὑπαγορεύει πατρίδα τιμᾶν, ἐπίσης τοῖς δυσὶ γονεῦσι τὴν μίαν. ὥστε θατέρου μὲν τῶν γινομένων ὁποτερουοῦν, καὶ δεῖ προκρίνειν τὴν πατρίδα, προτιμᾶν δ' αὐτῆς μηδ' ἅμα τοὺς δύο, δι' ἴσης δὲ μοίρας ἄγειν. ἀλλ' ἕτερος αὖ λόγος ἐστίν, ὃς παρακαλεῖ καὶ προτιμᾶν αὐτὴν τῶν γονέων, * ἀλλὰ τῶν δυεῖν· καὶ οὔτοι μόνων τούτων, ἀλλὰ καὶ γυναικὸς σὺν αὐτοῖς, καὶ τέκνων καὶ φίλων, καὶ ἁπαξαπλῶς μετὰ θεοὺς τῶν ἄλλων ἁπάντων.

* malim ἅμα.

Ὥσπερ οὖν ἀνόητος μὲν ὁ τῶν πέντε δακτύλων τὸν ἕνα προκρίνων, εὐλόγιστος δὲ ὁ τοὺς πέντε τοῦ ἑνός· ὁ μὲν γάρ, ἀτιμάζει καὶ τὸ προκείμενον, ὁ δ' ἐν τοῖς πέντε, καὶ τὸν ἕνα περισώζει· τοῦτον δ' αὐτὸν τρόπον, καὶ ὁ μὲν ἑαυτὸν τῆς πατρίδος πλέον σώζειν βουλόμενος, πρὸς τῷ δρᾶν ἀθέμιτα, καὶ ἄλλως ἀνόητος, ἱμείρων ἀδυνάτων. ὁ δὲ ἑαυτοῦ προτιμῶν τὴν πατρίδα, θεοφιλής τε, καὶ τοῖς λογισμοῖς ἀκριβής. εἴρηται δ'

Quales in Patriam esse debeamus.

POst sermonem de diis, maxime convenit docere, quales in patriam esse debeamus. Est enim patria, per *Jovem*, velut alter quidam deus, & primus maximusque parens. Quare qui nomen ei imposuit à re ipsa, non temere patriam nominavit, vocabulo quidem à patre deducto; pronunciato tamen fœminina terminatione, ut ex utroque parente mixtum esset. Atque hæc ratio insinuat patriam unam ex æquo duobus parentibus colendam esse. Præferenda igitur omnino est patria utrivis parentum seorsim: & ne simul quidem parentes ambos majores fieri, sed æquali honore dignari. Est autem & alia ratio, quæ non tantum æquali, sed majori etjam quam simul ambos parentes honore patriam afficere monet; neque solum ipsis eam præfert, sed etiam uxori, & liberis, & amicis, & absoluto sermone rebus aliis omnibus post deos. *Serm.37.*

Quemadmodum igitur stultus quidem fuerit, qui digitum unum pluris facit, quam simul quinque: prudens vero, qui majoris quinque, quam unum æstimat: ille enim cum toto partem quoque ejus negligit; hic vero simul cum aliis quinque unum quoque conservat: Similiter qui seipsum præ patria servare vult, tum injuste facit, tum stolidus est, insuper impossibilia desiderans. At qui patriam sibiipsi præponit, is & diis charus est, & mente prudentior. Quinetiam

δ' ὅμως, ὡς κἂν εἰ μὴ συναριθμοίη τις τῷ συστήματι, κατ' ἰδίαν δ' ἐξετάζοιτο, καθήκειν τῆς ἑαυτοῦ σωτηρίας τὴν τοῦ συστήματος προκρίνειν· ὅτι τὴν ὡς πολίτου σωτηρίαν ἀνύπαρκτον ἀπέφαινεν ἡ τῆς πόλεως ἀπώλεια, καθάπερ καὶ τὴν τοῦ ἑνὸς δακτύλου, ὡς μέρους χειρὸς, ἡ τῆς χειρὸς ἀναίρεσις. καὶ δὴ κατὰ τούτων ἡμῖν συγκεφαλαιούσθω, διότι χρὴ τὸ κοινὸν συμφέρον τοῦ ἰδίᾳ μὴ χωρίζειν, ἀλλ' ἓν ἡγεῖσθαι καὶ ταυτόν. τό, τε γὰρ τῇ πατρίδι συμφέρον, κοινόν ἐστι καὶ τῶν κατὰ μέρος ἑκάστῳ. τὸ γὰρ ὅλον δίχα τῶν μερῶν ἐστιν οὐδέν. τό, τε τῷ πολίτῃ συμφέρον, προσήκει καὶ τῇ πόλει, ἐάν γε ὡς συμφέρον πολίτῃ λαμβάνηται. καὶ γὰρ τὸ χορευτῇ ὡς χορευτῇ λυσιτελὲς, καὶ τῷ ὅλῳ χορῷ κερδαλέον ἂν εἴη. τοῦτον οὖν τὸν λόγον ἐνθέμενοι πάντα ταῖς διανοίαις, πολὺ φῶς ἕξομεν ἐν τοῖς κατὰ μέρος, ὥστε ἐν μηδενὶ παραλιπεῖν καιρῷ τὸ πρὸς τὴν πατρίδα καθῆκον.

* lego ἀποκοδομεῖσθαι.

Ὧν οὕνεκά φημι δεῖν * ἀποικονομεῖσθαι πᾶν καὶ πάθος καὶ νόσημα τῆς ἑαυτοῦ ψυχῆς τῇ πατρίδι χρησόμενον καλῶς. δεῖ δὲ καὶ τοὺς νόμους τῆς πατρίδος καθάπερ τινὰς θεοὺς δευτέρους σωτηρεῖν, αὐτὸν στοιχειοῦντα κατὰ τὴν τούτων ὑφήγησιν. κἂν εἰ παραβαίνειν τις αὐτοὺς, ἢ νεωχμοῦν ἐπιχειρῶν, σπουδῇ πάσῃ κωλύοντα καὶ πάντα τρόπον ἐναντιούμενον. οὐ γὰρ ἀγαθὸν ἐπιτήδευμα πόλει, δι' ἀτιμίας ἀγόμενοι νόμοι, καὶ τὰ νέα ἀποκρινόμενα τῶν παλαιῶν. ὅθεν καὶ τῶν ψηφισμάτων, καὶ τῆς παραθέρμου ταύτης καινουργίας εἰρκτέον τοὺς αὐθαδέστερον ἐπὶ τοῦτ' ἰόντας. ἀποδέχομαι δ' οὖν ἔγωγε καὶ τὸν τῶν Λοκρῶν νομοθέτην Ζάλευκον, ὃς ἐνομοθέτησε τὸν καινὸν

dictum est, quod etsi quis non connumeretur multitudini, sed seorsim consideretur, decere tamen propriæ saluti multitudinis salutem præferre. Nam si tota civitas pessum ierit, unius utpote civis salus consistere non poterit: sicuti manu corrupta, non salvus permanere potest unus digitus, ut pars manus. Sic igitur paucis sermonem nostrũ concludamus; quod cõmunis utilitas non sejungenda sit à privata, sed una eademq; censenda. Quicquid enim patriæ prodest, id singulis quoq; particulatim est commune. Etenim totum nullum est sine partibus. Et vicissim quod civi fuerit utile, civitati quoq; convenit, si modo illi, quatenus civis est, expedit. Nam & quod chorearum duci, quatenus choreas agit, ex usu est, idem toti choro prodest. Proinde omnẽ hunc sermonem rationemq; mente complexi, multum lucis in particularibus habebimus, ita ut nunquam quod patriæ convenit, negligamus.

Quapropter aio destrui oportere omnem & perturbationem & morbum animæ suæ, ab illo, qui officio suo in patriam satisfacturus est. Oportet autem etiam leges patriæ tanquam alteros deos observare, ac seipsum perfectum reddere secundum ipsarũ præscriptum. Si quis vero leges aut violare, aut innovare conabitur, hic omni studio prohibendus, & modis omnibus oppugnandus est. Contemptus enim legum, & innovatio ab antiquitate separata, non bonum est civitati studium. Quamobrem à ferendis suffragiis, & temeraria innovatione rerum, qui contumacius in id incumbunt, arcendi sunt. Cæterum ego *Zaleucum* probo *Locrensium* legislatorem, qui sancivit, quod quisquis legem

καινὸν εἰσοίσοντα νόμον, βρόχου περικειμένου τῷ τραχήλῳ τοῦτο ποιεῖν, ὡς ἀκαρῆς οἴχοιτο πνιγείς, εἰ μὴ μάλα σφόδρα λυσιτελῶς τῷ κοινῷ παραδιατάττοιτο τὴν ἐξ ἀρχῆς τῆς πολιτείας κατάστασιν. δεῖν δ' ἧττον τῶν νόμων καὶ τὰ ἔθη φυλακτέον τά γε ὄντως πάτρια, καὶ τάχα που πρεσβύτερα καὶ τῶν νόμων αὐτῶν. * εἰ τά τε χθιζὰ ταῦτα καὶ πρωϊζὰ τὰ νῦν εἰς ἅπασαν εἰσηγμένα πόλιν, οὔτε πάτρια ἡγητέον, καὶ τάχ' οὐδὲ ἔθη τὸ σύνολον. εἶτα τὸ μὲν ἔθος ἄγραφός τις εἶναι βούλεται νόμος, καλὸν ἐπιγεγραμμένος νομοθέτην τὴν τῶν χρωμένων ἁπάντων εὐαρέστησιν, ἴσως δέ που καὶ τοῖς φύσει δικαίοις ἐγγὺς βάλλων.

* τάδε χθιζά.

Ἐκ τοῦ οἰκονομικοῦ.

ΠΡὸ πάντων γε περὶ τῶν ἔργων ὑφ' ὧν οἶκος συνέχεται. ταῦτ' οὖν διαιρετέον μὲν κατὰ τὸ πλεῖστον· τῷ μὲν ἀνδρὶ, τὰ κατ' ἀγρὸν, καὶ τὰ περὶ τῆς ἀγορᾶς, καὶ τὴν ἀστυπολίαν ἀνακεῖσθαι· τῇ δὲ γυναικὶ, τὰ περὶ τὴν ταλασίαν καὶ σιτοποιΐαν, καὶ ὅλως τὰ κατοικίδια τῶν ἔργων. οὔτε μὴν ἀγεύστους ἀξιωτέον εἶναι τοὺς ἑτέρους τῶν ἑτέρων. γένοιτο γὰρ ἄν ποτε καὶ γυναικὶ κατ' ἀγρὸν γενομένῃ καθῆκον, τὸ τοῖς ἐργαζομένοις ἐπιστῆναι, καὶ τὴν τοῦ οἰκοδεσπότου τάξιν ἀναπληρῶσαι· καὶ ἀνδρὶ περὶ τῶν κατὰ τὴν οἰκίαν ἐπιστροφὴν ποιήσασθαι, καὶ τὰ μὲν διαπυθέσθαι, τὰ δὲ καὶ ἐπιδεῖν τῶν γινομένων. οὕτω γὰρ ἂν ἐπισυνδέοιτο μᾶλλον τὰ τῆς κοινωνίας, εἰ συμμετέχοιεν ἀλλήλοις τῶν ἀναγκαίων φροντίδων. * δεύτερος μέν τοι τοῦ λόγου γενόμενος, οὐκ ἂν ὀκνῆσαί μοι δοκῶ, καὶ τῆς αὐτουργίας

* forte δεῦρο.

novam introducturus esset, circumposito cervici laqueo id facere deberet, ut autor ejus mox suffocaretur, nisi eximiam utilitatem novæ legis ad antiquum reipub. statum comparatæ declararet. Porro consuetudines quoque revera patriæ, & fortassis ipsis legibus vetustiores, nihil minus quam leges observandæ sunt. Quæ vero heri tantum, ut aiunt, & nudiustertius intotam civitatem receptæ sunt, neque patriæ censendæ sunt, & forte ne consuetudines quidem omnino: quoniam consuetudo lex est non scripta, optimi legislatoris inscriptum nomen habens, videlicet utentium omnium comprobationem; fortassis autem & naturali justitiæ proxima fuerit patria consuetudo.

Ex Occonomico.

ANte omnia dicendum est mihi de operibus, quæ familiam sustentant. Hæc igitur dividantur, ut fieri solet, ita ut viro opera rustica, forensia, & civilia tribuantur: mulieri autem quæ lanificium & frumenti apparatum attinent, omnia denique domestica negotia. Non tamen alter ab operibus alterius omnino immunis esse debet. Nam & mulierem aliquando decebit, ut rus egressa, operariis præsit, & patrisfamilias vicem gerat: & contra, viro rerum domesticarum habere curam laudi dabitur, partim sciscitando, partim ea quæ fiunt inspiciendo. Sic enim mutua communio magis stabilietur, si necessarias curas inter se communicent. Sed cum oratio mea huc pervenerit, non omittam spontanei *Serm. 83.*

* lego οὐδ' ἀπεικός.

γίας ποιήσασθαί τινα γνώμην. οὐκ ἀπεικὸς τοῖς ὑπὸ τῶν ἔργων εἰρημένοις καὶ τοῦτο προστεθῆναι. ὡς μὲν τοίνυν τἀνδρὶ καθήκει τῶν γεωργικῶν ἅπτεσθαι πόνων, τί καὶ λέγειν δεῖ; οὐ πολὺς γὰρ ὁ κατὰ τοῦτο δυσπειθής. ἀλλὰ καίπερ τοσαύτης τρυφῆς καὶ ἀπονοίας τὸν νῦν κατασχούσης βίον, ὅμως σπάνιός ἐστι, μὴ καὶ δι' ἑαυτοῦ προθυμούμενος ἔργων κοινωνῆσαι τῶν περὶ σπόρου καὶ φυτείας, καὶ τῶν ἄλλων τῶν κατὰ γεωργίαν. δυσπειθέστερος δ' ἴσως ὁ πρὸς θάτερα τῶν ἔργων, ὅσα γυναιξὶν ἀπονέμεται, παρακαλῶν τὸν ἄνδρα λόγος. καὶ πάσχουσί γε οὐ κατ' εἰκὸς οἱ καθαριώτεροι μὴ καθ' ἑαυτοὺς εἶναι τοπάζοντες ἅψασθαι ταλασίας. ἐπεὶ γὰρ ὡς ἐπιτοπλεῖστον εὐτελεῖς ἀνθρωπίσκοι, καὶ τὸ τῶν κατεαγότων καὶ γυννίδων φῦλον, ὡς τὴν ἐρίων ἐργασίαν καταφέρεται ζήλῳ θηλύτητος, οὐ δοκεῖ κατὰ τὸν ἀληθινώτερον ἄνδρα τυγχάνειν, τὸ εἰς ταῦτα συγκαθιέναι. ὥστ' ἔγωγε τάχ' ἂν οὐδ' ἂν αὐτὸς συμβουλεύσαιμι, τοῖς μὴ τελέαν παρεσχημένοις πίστιν ὑπὲρ τῆς ἑαυτῶν ἀρρενότητος καὶ σωφροσύνης, ἅπτεσθαι τοιοῦδέ τινος. εἰ μέντοι διὰ τοιοῦδε βίου πεποιήκοι τις ἂν ἑαυτὸν πάσης ὑπονοίας ἀτόπου * καθάπερ ὄντα, τί κωλύσει καὶ κατὰ ταῦτα τῇ γυναικὶ κοινωνῆσαι τὸν ἄνδρα; τῶν μὲν γὰρ ἄλλων κατοικιδίων ἔργων, μὴ καὶ τὸ πλέον ἀνδράσι προσήκειν ἡγητέον, ἤπερ γυναιξίν. ἔστι γὰρ καματωδέστερα καὶ ῥώμης δεόμενα σωματικῆς, οἷον ἀλέσαι, καὶ στῆσαι μάξαι, διασχίσαι τε ξύλα, καὶ ὕδωρ ἀνιμῆσαι, καὶ σκεύη μεταθεῖναι, καὶ διαπνάξαι στρώματα, καὶ πᾶν τὸ τούτοις παραπλήσιον. καὶ τὰ μὲν ὑπὲρ ἀνδρῶν ἀπολεφθείη ἄν· ἐπιμετρῆσαι δέ τι καὶ τὴν γυναῖκα πρέπον.

* lego καθαρεύ[ον].

tanei laboris mentionem: nec indecens fuerit hæc illis adjungere quæ de operibus dicta sunt. Quod igitur viro decorum sit rei rusticæ labores exercere, quid est quod multis adferatur? Paucos enim esse opinor, qui nobis hac in re non credant. Verum etsi tanta mollities & dementia præsentem vitæ statum occupat, rarus est tamen qui suo corpore nolit ferendi plantandiq; opus subire, itemque aliarum rerum quæ ad agriculturam pertinent. At ille sermo forte minus facile persuadebit, qui viros ad opera muliebria hortatur. Nam qui puriores lautioresque sunt, non recte existimant opus lanificii nihil ad se pertinere. Quandoquidem enim utplurimum viles homunciones, ac mollium & mulierosorum genus lanis elaborandis incumbit, æmulatione quadam muliebri, non videtur verum virum decere, ut ad hujusmodi operas se demittat. Atqui nec ego forte consuluerim illis, qui non integram de virilitate ac temperantia existimationem habent, ut tale quicquam agant. At si quis vita honeste acta ab omni vitiosa suspicione immunis purusque sit, quid illum prohibet etiam istis in rebus uxoris operum participem fieri? præsertim cum inter cætera domestica negotia, quicquid laboriosius est, viris potius exsequendum relinquatur, quam mulieribus. Plus autem laboris, & virium corporis hæc requirunt; molere, farinam subigere, findere ligna, aquam extrahere, vasa transponere, excutere stragula, & quicquid ejusmodi est. Et hæc quidem de viris dicta satis sint; restat adhuc de mulieris officio

dicen-

προσέπου· ὥστε μὴ τῆς ταλασίας κοινωνεῖν μόνον ταῖς θεραπαίναις, ἀλλὰ καὶ τῶν ἄλλων ἔργων τῶν ἐπανδροτέρων. καὶ γὰρ σιτοποιίας ἅψασθαι κατὰ τὴν ἐλευθέραν εἶναί μοι δοκεῖ, καὶ ὕδωρ ἀνιμῆσαι, πῦρ ἀνακαῦσαι, κλίνην καταστρῶσαι, καὶ πᾶν τὸ τούτοις ἐοικός. πολλῷ δ' ἂν ἀνδρὶ φαίνοιτο καλλίων τῷ γε ἑαυτῆς, καὶ μάλιστα νεᾶνις οὖσα, καὶ μήδ' ὅπως τετριμμένη κυοφορίαις, εἰ καὶ τρύγης ἀμπέλων αὐτουργοῦσα συμμετάσχοι, καὶ συλλογῆς ἐλαιῶν· εἰ δὲ παρήκοι, καὶ σπόρου, καὶ ἀρόσεως, καὶ προσδόσεως ἐργαλείων τοῖς σκάπτουσι ἢ φυτεύουσιν. τοῦτον γὰρ τὸν τρόπον ἕνεκα τῶν ἔργων, οἶκος προεστατούμενος ὑπ' ἀνδρὸς καὶ γυναικὸς, ἄριστά μοι δοκεῖ κατά γε ταῦτα διεξάγεσθαι.

Ἐκ τοῦ περὶ δικαιοσύνης.

Ἴδωμεν γὰρ, εἰ τοὺς δειλοὺς οἷόν τε δικαίους εἶναι. τοὺς γὰρ ἐναντίως ἔχοντας τούτοις, τοὺς θρασεῖς, ἀδίκους ὄντας εὑρίσκομεν, διὰ τὸ πρὸς βίαν τὰ πολλὰ ποιεῖν. δειλία τοίνυν ἐστὶ, διαφθορὰ δόξης ἐννόμου δεινῶν τε πέρι καὶ μή· ἢ ἄγνοια δεινῶν τε καὶ οὐ δεινῶν, καὶ οὐδετέρων. πῶς ἂν οὖν οἱ δόξαις διεφθαρμέναις καὶ παρανόμοις συζῶντες, εἶεν ἄνθρωποι δίκαιοι; οὐ γὰρ δὴ εἰκάζοιεν ἂν περὶ ὁτουδήποτε καλῶς, μὴ συγχωροῦντος αὐτοῖς τοῦ περὶ τὴν ψυχὴν δέους, εἰς κώπυχον ζήτησιν προκύπτειν.

Ἐκ

dicendum. Mulier igitur non solum cum ancillis lanificium tractet, sed etiam alias quasdam magis viriles operas. Nam & frumenti apparatum curare, ingenuæ mulieris officium reor, & aquam haurire, ignem suscitare, lectum sternere, & alia his similia. Multo autem marito suo formosior esse videbitur uxor, præsertim quæ juvenis est ac nondum effœta, si vindemiando etiam & olivas colligendo laborum socia fuerit: vel quod amplius est, ad ferendum usque & arandum progrediatur, ac fodientibus aut plantantibus operariis instrumenta porriget. Quippe familia quæ hoc modo instituta fuerit, quantum opera attinet, patris matrisque familias exemplis, prosperrime actura hac quidem in parte mihi videtur.

De Justitia.

Age videamus, an ut homines timidi justi sint, fieri possit. Nam qui animo ipsis contrario sunt, hoc est, audaces, injustos esse deprehendimus, eo quod plurima per vim faciant. Est autem timiditas corruptio legitimi judicii de rebus metuendis, aut non metuendis: Aut ignorantia terribilium, non terribilium, & neutrorum. Quo modo igitur qui corruptis & illegitimis opinionibus in vita detinentur, justi esse possent? Non enim quasvis res recte æstimabunt, non permittente ipsos animi timore quamlibet quæstionem aggredi. *Serm.8.*

Ἐκ τοῦ Ἱεροκλέους περὶ Δικαιοσύνης.

Ὅθεν τὴν λειπομένην ἀρετὴν ἐπιστῆσαι δεῖ τῇ τῶν ἡδονῶν φυλακῇ, μὴ συγχωροῦσαν ἀποδιδράσκειν τῇ φρονήσει τὸ ἑαυτῆς ἔργον. ἕως μὲν γὰρ φρονεῖ τις, οὐδὲ ἀνακύπτειν συγχωρήσει ταῖς ἐπὶ τὰ τοιαῦτα φερούσαις ἐπιθυμίαις. ἐν δὲ τῷ καταδαρθάνειν ὑπὸ γοητείας, ἐπανίστασθαι εἴωθεν ἀφροσύνη, συγχορεύειν αὐτῇ παρακαλοῦσα τὴν ἀκολασίαν. ὅθεν τὴν ἀρετὴν τὴν ἀμφοτέρας φυγαδεύουσαν σωφροσύνην ἐκάλεσαν οἱ σοφοί, σωτηρίαν οὖσαν φρονήσεως. κυριώτερον δὴ κεκλήκασι ποιητῶν παῖδες σαοφροσύνην· σαῶσαι γὰρ τὸ σῶσαι λέγουσι. τὴν οὖν σαοφροσύνην τήρησιν οὖσαν φρονήσεως καὶ σωτηρίαν, ὅταν τις προσλάβῃ, τελείαν ἔχει παρ' ἑαυτῷ τὴν τῆς δικαιοσύνης κτῆσιν. εἰ δὲ μή, σφάλλεται πολλά, καὶ ἀδικεῖ πολυτρόπως, τὰ μὲν ὑπὲρ χρημάτων, τὰ δὲ ὑπὲρ δόξης, τὰ δὲ ὑπὲρ ἡδονῶν.

Φέρε γὰρ ἴδωμεν, τί τοῖς πολλοῖς δοκεῖ περὶ δικαιοσύνης. οἱ μὲν οὖν ἕξιν εἶναι φασὶ ψυχῆς ἀδωροδόκητον, * καὶ τοῦ κατὰ δύναμιν ἑκάστου στοχαζομένην. οἱ δὲ ἕξιν ἐν ψυχῇ, μήτε τῇ χείρονι τύχῃ, μήτε τῇ κρείττονι, πλέον ἢ ἔλαττον ἀπονέμουσαν, τὸ δ' ἴσον πᾶσι φυλάττουσαν. δοκοῦσι δέ μοι οἱ μὲν πρότεροι, τὸ μὴ ἀλλοτρίων ἐπιθυμοῦντα χρημάτων θαυμάζειν· τηρήσαντα δ' ἂν καὶ τὸ κατὰ δύναμιν ἑκάστῳ, εἰ κελεύειν τισὶ

* καὶ al. abest.

Συγ-

Ex Libro Hieracis *de Juſtitia.*

EAm igitur quæ ſupereſt virtutem voluptatibus coercendis præficere oportet, quæ quidem efficit, ne ſuum prudentia opus deſerat. Quamdiu enim ſapit aliquis & prudens eſt, cupiditates ad vitia ducentes emergere non permittet. Ubi vero mens tanquam præſtigiis ſopita jacet, ſtatim exſurgere ſolet imprudentia, & comitem ſibi vocare luxuriam. Quamobrem virtutem illam, quæ ambo illa vitia repellit, *Σωφροσύνην*, id eſt temperantiam, ſapientes Græci vocaverunt, ut quæ ſit *σωτηρία φρονήσεως*, hoc eſt, prudentiæ incolumitas. ſed magis proprie à poetis appellatur *σαοφροσύνη*: illi enim *σαῶσαι* pro communi verbo *σῶσαι*, hoc eſt ſervare, uſurpant. Hanc igitur virtutem, quæ conſervatio & incolumitas prudentiæ eſt, ſi quis adſumpſerit, perfectam ſibi juſtitiæ poſſeſſionem habuerit. Sin minus, multum errabit, & multa injuſte committet, partim pecuniæ, partim gloriæ, partim voluptatum gratia. *Serm. 5.*

Agedum videamus quid pleriſque videatur de juſtitia. Sunt igitur qui ipſam habitum eſſe dicant animæ muneribus incorruptum, & quantum unuſquiſque poſſit conjectantem. Alii habitum animæ definiunt, qui neque ſuperiori neque inferiori fortunæ plus minuſve tribuat, ſed æqualitatem omnibus ſervet. Videntur autem mihi priores quidem admirari illum, qui alienas pecunias non concupiſcat: & quid unuſquiſque poſſit, obſervet, ſi quibus *Serm. 9.*

præficia-

συγχωρηθείη. οἱ δεύτεροι δὲ, τὸ μὴ τῇ τύχῃ τὸ πλέον μερίζοντα, πάντας δὲ τῶν αὐτῶν ἀξιοῦντα. τί οὖν εἰ τοῦτο μαθών τις ἐν τοῖς ἄλλοις ἀδικώτατος εἴη; καὶ εἰ χρημάτων μὲν ἅρπαξ, ἀλλοτρίων δὲ ἐπιθυμεῖ, ὑβριστὴς δὲ ὑπάρχοι, καὶ ἀκόλαστος περὶ ἡδονάς, ἆρα ὁ τοσούτων κακῶν ἀνάπλεος, δίκαιος ἂν εἴη; ὅταν δὲ καὶ τῶν αὐτῶν ἀξιώσῃ πάντας, πῶς μὲν οὐκ ἄφρων, πῶς δὲ οὐκ ἄδικος, εἰ ὁμοίως τιμήσει τόν τε σώφρονα καὶ τὸν ἀκόλαστον, καὶ τὸν ἄφρονα καὶ τὸν φρόνιμον;

Ἀλλ' οὐδὲ τὸ μὴ χρημάτων ἀλλοτρίων ἐπιθυμεῖν, δικαιοσύνης ὅρος, εὐτύχημα δὲ περὶ ἕν τι τῶν παθῶν. ὑποκείσθω γὰρ ὑπερβολῇ πλούσιον εἶναί τινα, δυνάμενον ἄλλοις ἐπαρκεῖν πολλοῖς ἐκ τῶν ἰδίων, δόξης δὲ τοῦτον ἡττώμενον καὶ φιλοτιμίας, καὶ μηδενὸς ἐλευθεριάζοντος ἀνέχεσθαι, ἀλλὰ τοὺς μὲν ὑβρίζειν, τοὺς δὲ τύπτειν, τοῖς δὲ κελεύειν, τερπόμενον τῷ πάντας ὑπακούειν αὐτῷ. τί οὖν ἄν τις τοῦτον εἴποι, ὅταν μηδενὸς μὲν τῶν ἀλλοτρίων ἐπιθυμῇ, βίαιος δὲ ἄλλως ᾖ καὶ τύραννος· καὶ πρῶτον μετὰ τοῖς οἰκέταις, καὶ ταῖς θεραπαινίσι χρῆσθαι κακῶς, τοὺς μὲν ὑπὲρ τὸ μέτρον κολάζοντα, τὸν δὲ συγγινόμενον ἀναίδην· ἔπειτα μηδὲν ἀδικεῖν ἡγεῖσθαι, ταῦτα ποιοῦντα;

Οἱ μὲν ἀπὸ τοῦ περιπάτου, μεσότητα πλεονεξίας καὶ μειονεξίας τὴν δικαιοσύνην εἰρήκασιν. οἱ δὲ ἀπὸ τῆς στοᾶς, ἕξιν ἰσότητος ἀπονεμητικήν. καὶ ὡς μὲν οὐ μόνον οὐ δίκαιον, ἀλλὰ καὶ ἀδικώτατον τὸ πάντας τῶν αὐτῶν ἀξιοῦν, ἐν τοῖς ἔμπροσθεν εἴρηται. τὸ μεταξὺ πλεονεξίας καὶ μειονεξίας, ἔκβασίς ἐστι πράξεως

præficiatur. Posteriores illum magnifacere apparent, qui non majori fortunæ plus attribuat, sed omnes eisdem rebus dignetur. Sed quid si quispiam prædicta quidem teneat, in aliis autem injustissimus sit? Nam si pecunias rapiat, desideret aliena, injurius & luxuriosus sit circa voluptates: his inquam malis si plenus sit, poteritne justus esse? Quod si etiam omnes eisdem rebus dignos æstimet, ut si eodem honore & temperantem & luxuriosum prosequatur, & insipientem & prudentem, quo pacto non imprudens injustusque fuerit?

Porro neque pecunias aliènas non concupiscere justitiæ definitio est, sed unius solum affectus felix constitutio. Fingamus enim aliquem prædivitem esse, qui suis opibus plurimis aliis suppeditare possit, gloria autem & ambitione vinci, & neminem libere loquentem sustinere, sed alios afficere injuria, alios verberare, aliis pro libidine quidlibet imperare, placentem sibi, eo quod omnes ei obediant. Talem hominem quid esse dicemus, qui alieni quidem nihil cupiat, sed alioqui violentus & tyrannus fuerit, & famulis quidem primum & ancillis male utatur, illos quidem immodice castigans, cum his vero impudenter luxurians: deinde cum hæc faciat, nihil injuriari se censeat? *Alias cohærent præcedentibus & recte.*

Peripatetici quidem inter pluris minorisque adsumptionem medium obtinere justitiam dixerunt. *Stoici* vero habitum æqualiter distribuentem. Quod autem non modo justum non sit, sed plane injustissimum, omnes eadem æstimatione dignari, superius expositum est. At medium inter pluris minorisque adsumptionem, effectio cujusdam

πράξεως ἀντονόμαστος, ἀλλ' ἐκ ἀρετῆ ψυχῆς. πᾶσα δὲ πρᾶξις ἐνέργεια ψυχῆς διὰ σώματος. ἡ δ' ἐνέργεια, ἐκ ἀρετῆ, ἢ πᾶσα ἐνέργεια ἦν ἀρετή. τὴν δὲ δικαιοσύνην πάντες ἁπαξαπλῶς ἀρετὴν ψυχῆς ὁμολογοῦσιν, ἀλλ' οὐ πρᾶξιν οὐδὲ πράξεως ἀποτέλεσμα. τρία γάρ ἐστιν ἐπὶ ἕκαστον· ἡ ἕξις, ἡ πρᾶξις, ἢ ἀποτέλεσμα. ἕξις μὲν, καθ' ἣν πλεονεκτικοί τινες, ἢ μειονεκτικοὶ ἐσμέν· πρᾶξις δὲ, τὸ μειονεκτεῖν καὶ πλεονεκτεῖν. ἀποτέλεσμα δὲ, ἡ μειονεξία, καὶ ἡ πλεονεξία. ὥσπερ ἕξις μὲν, ἡ ζωγραφική· πρᾶξις δὲ, ἡ ζωγραφία· ἀποτέλεσμα δὲ, ἡ γραφή. καὶ πάλιν· ἕξις μὲν, ἡ ἀγαλματοποιϊκή· πρᾶξις δὲ, τὸ ἀγαλματοποιεῖν· ἀποτέλεσμα δὲ, τὸ ἄγαλμα. εἰ δέ τις τὴν ἕξιν ὁρίζοιτο γραφὴν καὶ ἄγαλμα, τῷ τοῦ ἀποτελέσματος ὀνόματι καλῶν σφάλλεσθαι ἂν ὁμολογοῖτο, καὶ σύγχυσιν ποιεῖν. οὕτως ὁ πλεονεξίαν καὶ μειονεξίαν τὴν ἕξιν ὀνομάζων, τῷ τοῦ ἀποτελέσματος ὀνόματι χρῆται κατὰ τῆς ἐν τῇ ψυχῇ ἕξεως. καὶ ἡ μεσότης τοίνυν τῶν ἀποτελεσμάτων, ἀποτέλεσμα ἂν εἴη. τεταγμένων γὰρ ἐν τοῖς ἐκ τῶν πραγμάτων ἀποτελεσμένοις πλεονεξίας καὶ μειονεξίας, καὶ ἡ τούτων μεσότης εἴη ἂν ἀποτέλεσμα, οὐχ ἕξις. ἔσω δὲ μὴ ἔκβασις, ἀλλ' ἕξις ψυχῆς; * οὔτε πλεονεκτική. ὁ περὶ τὸ τοίνυν, ἢ τινὶ, μήτε πλεονεκτῶν, μήτε μειονεκτῶν, * ἔστι δίκαιος. περὶ μὲν δὴ τὰ σωματικὰ ἀγαθὰ οὐκ ἂν φαίην εἶναι ταύτην, οὔτε ὡς τούτων ἀκρότητα, οὔτε ὡς μεσότητα. οὐ γὰρ δὴ κτητὰ ταῦτα γίνεται κατὰ τὴν ἡμετέραν πρόθεσίν τε καὶ σπουδήν, ἀλλὰ τὰ πολλὰ τούτων ἐστὶ φύσεως. κάλλος μὲν γὰρ

Quomodo hæc legerimus, in translatione videbis.

* ἔσται.

ἐστι

cujusdam actionis est innominata, non autem virtus animæ. Cæterum omnis actio operatio est animæ, per corpus. Operatio autem non est virtus, aut omnis operatio virtus esset. At justitiam omnes simpliciter animæ virtutem esse consentiunt, non actionem, nec actionis effectum. Tria enim circa unumquodq; considerantur, videlicet ut aut sit habitus, aut actio, aut effectus. Habitus quidem, secundum quem majus minusque adsumimus. Actio autem, ipsum majus minusve sibi sumere. Effectus vero, majoris minorisve adsumptio. Quemadmodum habitus quidem est, ars pictoria: actio, ipsa depictio: effectus autem, pictura. Rursus, habitus quidem est, ars statuaria: actio autem, statuæ formatio: at effectus, ipsamet statua. Si quis habitum definiat picturam aut statuam esse, utendo nomine quod proprium est effectui, is sane falli videretur, & rem confundere. Sic & qui majoris minorisque adsumptionem habitum nominat, vocabulum usurpat effectus de animæ habitu. Cæterum & medietas effectuum effectus erit, non habitus. Nam cum majoris minorisq; adsumptio inter operum effectus censeatur, eorundem quoque medietas effectus exsistet, non autem habitus. Sed esto non effectus, sed habitus animi. Itaq; videamus num justitia sit animi habitus, neque pluris, neque minoris adsumptivus: item an justus is, qui neq; nimium neque parum sibi sumit. Primum quidem igitur in bonis corporeis dicere non poterunt, justitiam vel extremitatem eorum vel medietatem esse: non enim illa comparare licet nostra voluntate, studioq;, sed ipsorum maxima pars per naturam accedit. Pulcritudo enim

* forte πειρώμεθα.

ἐστι φύσει, καὶ ἰσχὺς σώματος, καὶ ὑγίεια. εἰ δὲ *γηρώμεθα, τὴν μὲν ἰσχὺν ἐπιτείνειν τροφαῖς τε καὶ γυμνασίοις, τὴν δὲ ὑγίειαν διαίτῃ ποιᾷ τηρεῖν, καὶ ἀποπτᾶσαν ἀνακαλέσασθαι. ἀλλ' ὅμως ὡς οὐκ ἐφ' ἡμῖν οὔσης ἐξ ἀρχῆς τῆς τούτων κτήσεως, ἀπονεμητέον τῇ τοῦ σώματος φύσει. καί τοι καὶ τούτοις πλεονεκτεῖν λέγονταί τινες· ἰσχύϊ μὲν, εἰ τύχοι Μίλων ὁ Κροτωνιάτης· κάλλει δὲ, Λαῒς ἡ Κορινθία, καὶ εἴ τινες τούτοις παραπλήσιοι. τίς οὖν ἂν γένοιτο Μίλωνος ἀδικία; ἢ τίς Λαΐδος πλεονεξία; ἆρα εἰ μὲν Μίλων περιέλθοι τοὺς ἀσθενεστέρους τύπτων τε καὶ τὰ τούτων χρήματα διαρπάζων, καὶ τὰς τούτων γυναῖκας; καὶ Λαῒς ὁμοίως, μισθὸν μὲν πλεῖστον εἰσπράττουσα παρὰ τῶν ἐραστῶν, ἐνίων δὲ γυναικῶν καὶ γάμους διαλύουσα, τοῦτ' ἂν εἴη τὸ πλεονεκτεῖν; περὶ ποίαν οὖν ὕλην τὴν αἵρεσίν τις ποιήσεται τοῦ μήτε ὑπερβάλλοντος, μήδ' αὖ ἐλλείποντος; ἢ τὸ ἀγγελαῖον ἐκεῖνο, καὶ κοινὸν, ἀρκοῦ τοῖς αὑτοῦ, καὶ μὴ διάρπαζε τὰ πλησίον, μήδ' αὖ περιίεσο τῶν σῶν, ὡς κατὰ τοῦτο μειονεκτεῖν; τὸ μὲν δὴ μὴ βιάζεσθαι δυναίμην, εἴποι τις ἂν, ἐπ' ἐμοὶ γὰρ τοῦτο· τὸ δὲ μὴ πλεονεκτεῖσθαι, πῶς ἂν γένοιτο; πολλοὶ γὰρ οἱ κρείττους. ἀλλ' εἴ τις βούλοιτο δεομένοις ἐπαρκεῖν, καὶ ὀρφανὰς συνεκδιδόναι, καὶ αἰχμαλώτους λύσασθαι, ταῦτα μὲν ἴσως δυνατός ἐστι ποιεῖν, ἀλλ' οὐ τῷ γε τιμῶντι τὴν προειρημένην μεσότητα. πλεονεκτεῖσθαι γάρ ἐστι καὶ μειονεκτεῖν, τὸ ταῦτα ποιεῖν ἀνεχόμενον. πῶς οὖν αὐτὴν ὁρίζεται

ὁ

natura fit, & robur corporis, & ſanitas. Nam etſi conemur vires quidem augere alimentis ac exercitiis; item certo victus genere ſanitatem conſervare,& labaſcentem revocare: nihilominus tamen naturæ corporis ea tribuimus, quoniam non ſtatim ab initio cum libet ipſa comparare, in nobis ſitum eſt. Atqui dicuntur per hæc etiam aliqui majores ſibi partes ſumere. ut robore quidem, exempli gratia, plus cæteris habet *Milon Crotoniates*; ſpecie vero, *Lais Corinthia*, & his ſimiles alii. Quæ igitur fuerit *Milonis* injuſtitia? Aut quæ *Laidis* arrogantia? An ſi *Milon* circumierit, imbecilliores percutiens, eorumque pecunias & uxores diripiens? Et *Lais* ſimiliter, ſi maximam mercedem ab amatoribus exegerit, & uxorum aliquot nuptias diſſolverit, in eo videbitur arrogantiam exercere? In quo genere tandem igitur locaverit aliquis hanc virtutem, quæ ſibi nec majus nec minus eligit? An vulgari hoc & communi dicto contineri videbitur: Contentus eſto rebus tuis, & proximi res ne diripito, neque tuas deferito, utpote hoc pacto tibi derogans? Verum dixerit aliquis, vim quidem aliis non inferre præſtare poſſim, eſt enim in me ſitum. At quo minus alii plus me ſibi ſumant,quomodo fieri poſſet?multi enim me præſtantiores ſunt. Quod ſi voluerit aliquis egentibus ſubvenire, & orphanas ad nuptias promovere, & liberare captivos, id forte præſtare poterit aliquis,at non ille qui prædictæ medietati ſtudeat.Hoc n.modo fieret,ut ab aliis ſuperaretur,ac ipſe ſibi minorē conditionē ſumeret,dū hæc facere ſuſtinet.Quo pacto igitur noſtra ſen-

ὁ καθ' ἡμᾶς λόγος, ἕξιν εὔλογον ψυχῆς ὀρθότητος ἐπιμελουμένην· ἢ τιμωρίας ἀπαίτησιν, παρὰ τῶν προηδικηκότων. οὐχ ὡς τοῦ ἢ συνδέσμου τὴν ἑτέραν τῶν προτάσεων. *

Ἐπειδὴ δὲ ὁ κατάρχων αὐτὸς περὶ τῶν ἀδικεῖσθαι μελλόντων ἑαυτὸν ἀδικῶν ἀγνοεῖ, ἴστω ὡς διπλῆς οὔσης τῆς ἀδικίας, αὐτὸς ἀπολαύει πρότερος, ἔπειτα καὶ τὸ ἀδικούμενον ὑπ' αὐτοῦ μέρος. (μὴ γὰρ οὕτως ἀναισθητεῖν, εἰ ἦν μηδενὶ τῶν ἀνεκτῶν· εἰ δυνατὸν δέ, μηδὲ τῶν πονηρῶν.) ὑπὲρ γὰρ ὑγείας ψυχῆς ἡ εὐχή, ὡς δι' ἀναισθησίαν νομίζειν τοὺς ἀδικουμένους μᾶλλον τῶν ἀδικούντων βλάπτεσθαι. ἓν μὲν γὰρ μόνον ἐστὶ τὸ ἀδικούμενον ἐκ παντός, ἡ ψυχή. τὸ δὲ ἀδικοῦν καὶ ἐπιβουλεῦον ἡ κακία, καὶ ἐν τῷ ἀδικοῦντι, καὶ κατὰ τοῦ ἀδικουμένου. ἀλλὰ τὸ μὲν ἔλαττον, τὸ δὲ πλεῖστον. ἔλαττον μέν, τὸν ἀδικεῖσθαι μέλλοντα· πλεῖστον δέ, τὸν ἀδικεῖν διανοούμενον. ἐπεὶ καὶ ἀπ' αὐτοῦ τὴν κίνησιν λαμβάνει καὶ τὴν ἔπαρσιν. ἐγειρομένη τοίνυν, τὸν τεκόντα πρῶτον ἀνάπτει, καὶ πρὶν τεκεῖν ἐν ταῖς ὠδῖσι φλέγει, καὶ διϊοῦσα λυμαίνεται, καὶ τῷ ἐπ' αὐτῆς ἰῷ χρώζει δυσσοποιῷ τῇ βαφῇ. οὔτε γὰρ τῷ πυρὶ τὴν τεκοῦσαν ὕλην διελθεῖν δυνατὸν τὴν τῶν *ἄλλων λύμην, πρὶν παντελῶς αὐτὴν ἀναλῶσαι· οὔτε τῇ μυραίνῃ τοὺς ἐνύδρους ὄφεις εἰς ἄλλων ὀλε-

Inclusa parenthesi obscura sunt.

tentia justitiam definiet? Nempe, justitia est animæ habitus rationabilis, rectitudinem curans, aut exactionem vindictæ ab illis, qui priores injuriam fecerunt. Non est autem hic accipienda disjunctiva conjunctio, tanquam alteram propositionem efficiens.

Quandoquidem autor injuriæ ignorat seipsum lædi pro aliis quibus nocere studet, intelligat quod duplex est injustitia, à qua primum ipsemet læditur, deinde illa pars quæ injuria afficitur. Quod si non tot passionibus, & si fieri posset, nullis malis obrueretur anima, haud tantum in judicando hallucinaretur. Quare optandum est, ne propter stupiditatem eos qui injuriam patiuntur magis, quam ipsos autores lædi existimet. Una sane pars est nostri, quæ semper ab omnibus sic affectis injuriam accipit, nempe ipsa anima. Id autem quod injuriam facit, insidiasque molitur, est malitia, quæ ab autore incipiens, in illum qui afficitur redundat. Sed ipsum autorem injuriæ illatæ, aut inferre cogitantem, plurimum lædit: minus eum, qui injuriam accipit. Ab autore enim principium fit motus, & excitatio. Intus vero concitata semel injuria, parturientem primum incendit; ac antequam pepererit, inflammat parturigine, transiensque lædit, & veneno suo pertinaci tinctura imbuit. Quemadmodum enim ignis non potest præterita sine damno materia, in qua primum conceptus est, priusquam prorsus ipsam consumat, ad aliorum noxam converti: neque murænа prius aquaticos angues in alienam *Ser. 10.*

 per-

ὄλεθρον ἀπογεννᾶν, πρὶν τὴν κυήσασαν γαστέρα καταφαγεῖν, ὡς Νίκανδρος ὁ Κολοφώνιος καὶ Ἀρχέλαος ὁ φυσικὸς ἱστοροῦσιν. οὕτω καὶ πᾶς ἄδικος, αὐτὸς τῆς κακίας πρῶτος γεύεται, πρὶν εἰς ἄλλους ἀφιέναι. πολλοὶ γοῦν ἀνεγείροντες τὴν ἐν αὐτοῖς χολὴν, ἐκ τῆς πρὸς ἀλλήλους ὀργῆς, αὐτοὶ προαπέθανον, πρὶν τοὺς ἐχθροὺς τιμωρήσασθαι. τοῦτο τοίνυν ἀγνοήσαντες πολλοὶ, ταῖς κατὰ τῶν ἀσθενεστέρων ἀδικίαις ἀναιδῶς ἐχρήσαντο, μηδὲν εἶναι πρὸς αὐτοὺς οἰηθέντες τὸ λυπηρόν. τούτου δὲ ὁμολογουμένου, δεῖ

* καθάπαξ. * καθάπερ παραιτεῖσθαι τὸ ἀδικεῖν.

Ἢ τί τις ἂν φαίη περὶ τοῦ τοὺς τρόπους ἐριστικοῦ, κἂν μηδενὸς πώποτε κτήματος, τῶν μηδὲν αὐτῷ προσηκόντων ἐφίεται; πῶς ἂν δίκαιόν τι πράττοι, εἰ καθ' αὑτὸν ἐνθυμοῖτο, μηδενὶ συντίθεσθαι τῶν ὁμολογουμένων ἀξίων, ἀλλ' ἐρίζειν πρὸς ἅπαντας παρεσκευασμένος, μέτρον δὲ οὐδὲν, ἀλλ' οὐδὲ καιρὸν οὐδένα τιθέμενος εἰς φιλονεικίαν; οὐ γὰρ δὴ μόνον ἐν τοῖς λόγοις τὸ ὀρθῶς ἔχον, ὁ τοιοῦτος ἀναιρεῖν πειρᾶται, ἀλλὰ καὶ ἐν τῷ πράττειν τὰ πολλὰ καὶ φιλονεικεῖν, ὁδοὺς βιαίους πολλάκις καὶ διαστρόφους τὰς πράξεις ποιήσεται, ἑαυτὸν

* συναινοῦντα. μὴ * συνεροῦντα ταῖς τῶν πολλῶν δόξαις ἐπιδεικνύς. ἐκ τούτων δὲ αὐτὸς μὲν τοῖς ἄλλοις ἐπαχθής· τοὺς φεύγοντας δὲ αὐτὸν, καὶ τὰς τοιαύτας συνουσίας, μισήσει. τοὺς δ' ὑπ' ἀληθείας ἐλέγχοντας αὐτοῦ τὸ σκαιὸν τοῦ ἤθους, οὐδὲ ἰδεῖν ὀρθοῖς τοῖς ὀφθαλμοῖς ἀνέχεται. εἰ δὲ εἰς τοὺς ὁμοίους ἐμπέσοι (οὐ γὰρ δὴ πολλὴ σπάνις τῶν τοιούτων) εὐθὺς

* ἑξῆς. στάσεις, λοιδορίαι, καὶ πόλεμος ἄσπονδος * ἐξ ὧν ψευδεῖς διαβολαὶ, καὶ πᾶν εἶδος ἐπιβουλῆς, καὶ σκέψεις, ὅπως ἂν ἀλλήλους ἀπολέσειαν. τὰ γὰρ μεγάλα κακὰ οὐκ ἄλλως, ἢ ἐκ τῆς τυχούσης φιλονεικίας συνίσταται.

Ἢ

perniciem parere poteſt, quam proprium ejus ventrem, in quo concepti fuerant, eroſerint: ut *Nicander Colophonius* & *Archelaus* phyſicus teſtantur. Ita quivis injuſtus malitiam ſuam primus experitur, antequam in alios emittat. Unde multi connatam ſibi bilim excitantes, ex iracundia mutua prius obiere, quam hoſtes ſuos ulti ſint. Hæc ignorantes plurimi imbecillioribus injurias impudenter intulerunt, nihil opinantes incommodi in ſeipſos redundare. Proinde ſi hoc conceditur, non minus injuriam inferre, quam pati, cavendum eſt.

Quid dicat aliquis de homine moribus contentioſo, etſi nihil alienum concupiſcat? Quo pacto hujuſmodi quicquam juſti faceret, ſi cogitet ſecum nihil fide publica dignum approbare, paratus cum omnibus contendere, ſine ullo modi & opportunitatis litigandi reſpectu? Hic ſane non ea modo quæ recte dicuntur, evertere conatur: ſed multa quoque faciendo contentioſe, ut ſe non conſentire aliorum opinionibus oſtendat, actiones ſuas quaſi perverſas & violentas ſemitas à regia via diſcedentes exhibebit. Hinc aliis moleſtus erit: illos autem qui ipſum & controverſationes ejus fugiunt, proſequetur odio. At qui libere morum ejus pravitatem accuſaverint, illos ne intueri quidem rectis oculis ſuſtinebit. Quod ſi in ſui ſimiles incidat (non enim rari ſunt hujuſmodi homines) illico ſeditiones, convitia, & bellum irreconciliabile naſcentur: inde calumniæ mendaces, ac omne genus inſidiarum, & conſultationes quo pacto ſe mutuo perdant. Ingentia quippe mala non aliter quam ex aliqua contentione ſuborjuntur.

Ἢ πῶς ἂν ἡ τοῦ πλούτου κτῆσις ἐπὶ δικαιοσύνην, καὶ τὰς ἄλλας ἀρετὰς τινὸς ἡγήσαιτο; τὰ γὰρ ὑπηρετοῦντα πρὸς τὰ χείρω, ἐναντία πρὸς τὴν τῶν βελτίστων κτῆσιν. τὰ χρήματα δὲ παρακαλεῖ μὲν ἐπὶ ῥᾳθυμίαν· ζωπυρεῖ δὲ τὰς ἡδονάς· ἐπιβουλὰς δὲ διχῆ συνίστησι· κατὰ μὲν τῶν εὐπόρων, διὰ τῶν φθονούντων· κατὰ δὲ τῶν πενήτων, διὰ τῶν δυνατωτέρων. ἃ τοίνυν ἄλλους μὲν τοῖς κεκτημένοις ἐπιβουλεύειν ποιεῖ, τοὺς δὲ ἔχοντας ἰσχυροὺς πρὸς ἀδικίαν παρασκευάζει, πῶς ἂν εἰς δικαιοσύνην συντελέσειεν;

ἘΚ ΤΟΥ͂ ἹΕΡΟΚΛΕΌΥΣ ΤΟΥ͂ Φιλαλήθους.

Ἄκουε δ' οὖν ἅ φησιν αὐταῖς συλλαβαῖς. ἄνω δὲ καὶ κάτω θρυλλοῦσι, σεμνύνοντες τὸν Ἰησοῦν, ὡς τυφλοῖς ἀναβλέψαι τε παρασχόντα, καί τινα τοιαῦτα δράσαντα θαυμάσια. εἶτά τινα μεταξὺ εἰπὼν, ἐπιλέγει· σκεψώμεθά γε μὴν ὅσῳ βέλτιον καὶ συνετώτερον ἡμεῖς ἐκδεχόμεθα τὰ τοιαῦτα, καὶ ἣν περὶ τῶν ἐναρέτων ἔχομεν γνώμην ἀνδρῶν. ἐπὶ καὶ τούτοις τὸν Προκοννήσιον Ἀριστέα, καὶ Πυθαγόραν, καὶ αὖ ἀρχαιοτέρους παρελθὼν, ἐπιφέρει λέγων. ἀλλ' ἐπὶ τῶν προγόνων ἡμῶν κατὰ τὴν Νέρωνος βασιλείαν, Ἀπολλώνιος ἤκμασεν ὁ Τυανεὺς, ὃς ἐκ παιδὸς κομιδῇ νέου, καὶ ἀφ' οὗ περ ἐν Αἰγαῖς τῆς Κιλικίας ἱεράσατο τῷ φιλανθρώπῳ Ἀσκληπιῷ, πολλὰ καὶ θαυμαστὰ διεπράξατο· ὧν τὰ πλείω παρεὶς, ἡμῖν ποιήσομαι μνήμην.

Qua quæso ratione possessio divitiarum quenquam ad justitiam aut alias virtutes perduxerit? Nam quæ deterioribus studiis inserviunt, optimis adquirendis contraria sunt. Pecuniæ vero ignaviam fovent, voluptates cient, ac insidias bifariam struunt: primum adversus divites, invidiorum opera; deinde contra pauperes, vi potentiorum. Quæ igitur alios ad moliendum insidias ipsis possidentibus instigant, & habentes ad injustitiam roborant, quomodo ista quicquam ad justitiam conferrent? *Ser. 91.*

EX HIEROCLIS PHILALETHE apud *Eusebium*.

AUdi vero quibus instrepat verbis. Susque deque nugantur, inquit, *Jesum* tollentes, ut qui cæcis videndi reddiderit facultatem, & alia id genus admiranda præstiterit. Tum & paulo mox ita rationibus colligit. Videndum vero quanto melius nos hæc, nostramque quam de præclaris virtute viris habemus, sententiam admittimus. Deinde *Aristea Proconnensem* & *Pythagoram* prætermittens, subjungit his verbis. At majorum nostrotum tempore sub *Nerone* imperatore *Apollonius Tyanceus* floruit, qui jam inde à prima adolescentia & fere puer, postquam *Ægis*, quod *Ciliciæ* oppidum est, *Æsculapio* Deorum humanissimo sacrificasset, multa & admiranda patravit: quorum nonnulla, plurimis omissis, commemorabo,

μην. εἶτα καταλέγει ἀπὸ πρώτου ἀρξάμενος τὰ παράδοξα· μεθ' ἃ καὶ ἐπιλέγει ταῦτα κατὰ λέξιν. τίνος οὖν ἕνεκα τούτων ἐμνήσθην; ἵνα ἐξῇ συγκρίνειν τὴν ἡμετέραν ἀκριβῆ καὶ βεβαίαν ἐφ' ἑκάστῳ κρίσιν, καὶ τὴν τῶν Χριστιανῶν κουφότητα. εἰ γὰρ ἡμεῖς μὲν τὸν τοιαῦτα πεποιηκότα, οὐ θεὸν, ἀλλὰ θεοῖς κεχαρισμένον ἄνδρα ἡγούμεθα· οἱ δὲ δι' ὀλίγας τερατείας τινὰς τὸν Ἰησοῦν Θεὸν ἀναγορεύουσι. τούτῳ ἐπιφέρει μεθ' ἕτερα φάσκων· κἀκεῖνο λογίσασθαι ἄξιον, ὅτι τὰ μὲν τοῦ Ἰησοῦ, Πέτρος καὶ Παῦλος, καί τινες τούτων παραπλήσιοι κεκόμπασιν, ἄνθρωποι ψεῦσται, καὶ ἀπαίδευτοι, καὶ γόητες· τὰ δὲ Ἀπολλωνίου Μάξιμος ὁ Αἰγιεὺς, καὶ Δάμις ὁ φιλόσοφος ὁ συνδιατρίψας αὐτῷ, καὶ Φιλόστρατος ὁ Ἀθηναῖος, παιδεύσεως μὲν ἐπὶ πλεῖστον ἥκοντες, τὸ δ' ἀληθὲς τιμῶντες, διὰ φιλανθρωπίαν ἀνδρὸς γενναίου, καὶ θεοῖς φίλου πράξεις βουλόμενοι λαθεῖν. ταῦτα ῥήμασιν αὐτοῖς Ἱεροκλεῖ, τῷ τὸν καθ' ἡμῶν ἐπιγεγραφότι Φιλαλήθη λόγον, εἴρηται.

ΤΗΣ

rabo. Postea à principio miracula ejus recenset: quibus hæc tandem addit: In quem ergo finem hæc commemoravi? ut nostrum illud accuratum solidumque de omnibus judicium, & Christianorum levitatem inter se contendere liceret. cum nos illum qui tanta patravit non pro Deo, sed homine diis charo gratoque habeamus: illi contra, ob paucula quædam prodigia *Iesum* Deum prædicent. Deinde post alia subjungit: Id quoque dignum est consideratu, quod *Iesu* res gestas *Petrus* & *Paulus*, aliique similis notæ mirifice extulerint, homines mendaces, indocti & impostores: *Apollonii* vero *Maximus Ægiensis*, & *Damis* Philosophus, qui in ejus consortio vixit, & *Philostratus Atheniensis* prodiderunt, homines ingenti eruditione præditi, & veritatis amantes: qui ob commune humani generis commodum, viri egregii & Diis gratissimi facta incognita latere noluerunt. Hæc ipsius *Hieroclis* verba sunt in oratione contra nos scripta, cui titulus *Philalethes*.

DE

ΤΗ͂Σ ΕἹΜΑΡΜΕΝΗ͂Σ ΚΑῚ τοῦ αὐτεξουσίου πέρι.

Περὶ δὲ εἱμαρμένης τοιαῦτά τινα τῷ ἀνδρὶ ἀρέσκει· πάντα μὲν φησὶν ἐν εἱμαρμένῃ εἶναι, οὐ μὴν πάντα καθειμάρθαι. ἡ γὰρ εἱμαρμένη νόμου τάξιν ἐπέχουσα, οὐχ οἷον λέγειν, ὅτι ὁ μὲν τάδε ποιήσει, ὁ δὲ τάδε πείσεται (εἰς ἄπειρον γὰρ τοῦτο, ἀπείρων μὲν ὄντων τῶν γινομένων, ἀπείρων δὲ τῶν περὶ αὐτὰ συμβαινόντων· ἔπειτα καὶ τὸ ἐφ' ἡμῖν οἰχήσεται, καὶ ἔπαινοι καὶ ψόγοι, καὶ πᾶν τὸ τούτοις παραπλήσιον.) ἀλλά, ὅτι εἴ τις ἂν ἕληται ψυχὴ τοιοῦτον βίον, καὶ τάδε τινὰ πράξει, τά δὲ τινα αὐτῇ ἕψεται. ἀδέσποτον οὖν ἡ ψυχή, καὶ ἐπ' αὐτῇ μὲν τὸ πρᾶξαι ἢ μή, καὶ οὐ κατηνάγκασται τοῦτο. τὸ δὲ ἑπόμενον τῇ πράξει, καθ' εἱμαρμένην συντελεσθήσεται· οἷον τῷ, Πάρις ἁρπάσει τὴν Ἑλένην, ἐπ' αὐτῷ ὄντι, ἀκολουθήσει τὸ, Πολεμήσουσι Τρώεσσι περὶ τῆς Ἑλένης οἱ Ἕλληνες. οὕτω γὰρ καὶ ὁ Ἀπόλλων τῷ Λαΐῳ προεῖπεν·

Εἰ γὰρ τεκνώσεις παῖδ', ἀποκτενεῖ σ' ὁ φύς.

ἐν τῷ θεσμῷ δὴ περιέχεται μὲν καὶ ὁ Λάϊος, καὶ τὸ φῦσαι αὐτὸν παῖδα· καθείμαρται δὲ τὸ ἑπόμενον. ἡ δὲ δυνατοῦ φύσις πέπτωκε μέν πως μεταξὺ τοῦ τε ἀληθοῦς καὶ τοῦ ψεύδους· ἀορίστῳ δὲ ὄντι αὐτῷ τῇ φύσει, ὥσπερ ἐποχεῖται τὸ ἐφ' ἡμῖν. ὃ δ' ἂν ἑλομένων ἡμῶν γίνηται, τοῦτο ἔσται ἢ ἀληθὲς ἢ ψεῦδος. ὁ δὲ δυνάμει,

DE FATO ET LIBERO ARbitrio.

Ex Alcinoo *de* Platonicis *dogmatibus.*

DE fato hæc ſunt *Platonis* placita: Omnia in fato eſſe dicit, non tamen omnia fato decreta. Fatum enim legis vim habet, non ut dicat, exempli cauſa, ille iſta faciet, iſta patietur (id enim in infinitum iret, cum infinitæ ſint res quæ fiunt, & infinita ipſis accidant: Præterea hoc modo tolleretur id quod in noſtra poteſtate eſt, & laudes, & vituperationes, & quicquid his eſt affine:) ſed hoc modo: Si quis animus talem vitam eligat & talia faciat, talia eum conſequentur. Eſt ergo animus non ſub domino, & penes ipſum eſt agere vel non agere: neque ullam in illis patitur neceſſitatem. At quod his eſt conſequens, id ex fati ordinatione implebitur. Exempli gratia, cum illud, *Paris rapiet Helenam*, eſſet in *Paridis* poteſtate; eo dato ſequetur illud, Bellum in *Trojanos Græci* gerent propter *Helenam*. Nam ſic & *Apollo Laio* prædixerat:

Te namque perimet, ſi qua erit proles tibi.

Intra legis autem ambitum comprehenditur & *Laius* & ſatio prolis: Fato autem decretum tantum eſt illud conſequens. Natura ejus quod fieri poteſt jacet quodammodo inter verum & falſum: fieri autem, cum per naturam ſit indefinitum, invehitur ut ita dicam id quod noſtræ eſt poteſtatis. Quod autẽ nobis deligentibus fiet, hoc erit verum falſumve, Quod vero poteſta-

δυνάμει, τοῦτ' ἐστι, τοῦ καθ' ἕξιν καὶ κατ' ἐνέργειαν λεγομένου, διήνεγκε. τὸ μὲν γὰρ δυνάμει, ἐπιτηδειότητά τινα ἀποσημαίνει πρός τινα οὔπω τὴν ἕξιν ἔχοντα· ὡς ὁ παῖς δυνάμει ῥηθήσεται, καὶ γραμματικὸς, καὶ αὐλητὴς, καὶ τέκτων. ἔσται δὲ τὸ τοιόνδε ἐν ἕξει ἑνός τινος, ἢ δυοῖν τούτοιν, ὁπόταν μάθῃ καὶ κτήσεταί τινα τῶν ἕξεων. κατ' ἐνέργειαν δὲ, ὁπόταν ἐνεργῇ ἀπὸ τῆς ἕξεως ἐκείνης ἣν κέκτηται. τὸ δὲ δυνατὸν οὐδὲν τούτων. ἀόριστον δὲ ὂν τὸ ἐφ' ἡμῖν, κατὰ τὴν ἐφ' ὁπότερον ῥοπὴν, λαμβάνει τὸ ἀληθεύειν ἢ μή.

ΤΕ'ΛΟΣ.

poteſtate eſt, differt ab eo quod habitudine aut actu eſſe dicitur. Nam quod poteſtate eſſe dicitur, aptitudinem quandam ſignificat in eo qui habitudinem nondum eſt adeptus. Sic puer poteſtate loquetur, literator fiet, aut tibicen, aut faber. Erit autem in habitudine unius horum, aut plurium, ubi didicerit, & habitudinem erit conſecutus. In actu vero, ubi ex habitudine ſive facilitate illa quam in ſe habet operabitur. At id quod fieri poteſt, nihil eſt horum. Sed cum per ſe ſit indefinitum ex eo quod noſtræ eſt poteſtatis, prout illud ſe huc aut illuc verterit, accipit ut aut verum ſit aut non ſit.

F I N I S.

